

3421

Res
5543

Res.
5543

1882.11.11

COMPENDIVM
MANVALIS
NAVARRI.

AD COMMODIOREM VSVM,
tum Confessariorum, tum pœni-
tentium confectum.

AUCTORE,
PETRO GVIVVARA, SOCIETA-
TIS IESV, THEOLOGO.

*Nunc recognitam & infinitis penè mendis,
quibus Italica scatebat editio post dilige-
ntem cum Auctoris originali collationem,
repurgatum.*

OLYSSIPPONE,
Excudebat Emmanuel de Lyra.

Cum facultate Inquisitorum.
M D LXXXII.

COMPTON

MAY 18

1871

AD COMPTON

1871

1871

1871

1871

1871

1871

1871

1871

1871

1871

1871

1871

1871

1871

1871

1871

1871

Verò necessitas. Quid enim præstantius, quid
 utilius, ac magè necessarium, quam conscien-
 tiam varijs scelerum inuolucris irretitam,
 docere extricare, perniciosam eorum turpi-
 tudinem ostendere, ac demum, quid criminis
 naturam participet, quid verò sit eiusdem
 expers, ac sine culpa fieri possit, demonstra-
 re? Secundam, flagrans commodi publici,
 atque adeo, totius orbis Christiani, desideria
 meam, quo, cum in cæteris actiõibus meis,
 tum præcipuè in excudendis libris, nihil prius
 ebariusuè, aut vnquam habui, aut habiturus
 sum, in posterum.

Hæc autem duo, vt libellus hic noster,
 suo nomine muniatur, efflagitare meritò
 quis non videt? Et imprimis quod ad aucto-
 ris dignitatem, & argumenti præstantiam
 spectat, quis dubitat, id tibi optimo iure
 consecrandum esse, quod amplam, quod gra-
 ue quod insigne, quod expolitum, idq; ob præ-
 staras & raras animi tui virtutes, nun-

quam satis laudibus extollendas. Deinde vero, quem magis, in Republica Christiana commodam propendere, & singulorum salutem avidius exoptare crediderim, quem te non modo ob situm tibi à natura pietatis amorem & cultum, sed etiam, ob officij tui, quo summo cum singulorum applausu & acclamatione, ab omnium invictissimo Rege Philippo decoratus es, funktionem. Nam præterquam quod Protonotarij Apostolici munere fungeris, felicissimi etiam exercitus Regij, in spiritualibus & scariis & constitutus, & Xenodochiorum Regionum administrator effectus: quæ singula, quanta cum cura exerceas, ne adulari magis videar, quam virtutes extollere, aliis relinquo iudicandum. Quamobrem cum hominum diuino cultui addictorum utilitati cum primis studeas, nulli potius quam tibi hæc nuncupando erant, quæ eorundem causa elaborata sunt ut hæc quasi compendiaria via, casuum conscientie

laby-

labyrinthos euadere doceantur. Accipe igitur quaeso, hunc debitum tibi libellam, ac si minus eius legendi otium suppetet (quod nemo sanus à te tanta negotiorum nube circumfuso, ausit petere) at locum tamen, si superest in Bibliotheca tua, ei ne deneges, ut si quando alios libros tuos euoluens, hic libellus emergens, tuis sese oculis subiecerit, sit tibi quoddam studiosissimi ac deuotissimi animi erga te mei pignus & monumentum.

Vale.

Antuerpia, XII. Idus Iulij. M. D. XCI.

A 4 COM

COMPENDIVM MANVALIS NAVARRI.

De Contritione. Cap. I.

CONTRITIO est pœnitudo voluntaria cum dolore maximo actuali, vel virtuali peccati propriam commissi, quatenus est offensa Dei, super omnia dilecti, cum spe veniæ, & proposito non peccandi amplius, saltem mortaliter, & confitendi, & satisfaciendi, saltem virtualiter.

13 Non est opus, vt pœnitens credat se nō amplius mortaliter peccaturum.

21 Nec est opus, vt malit pati hanc, vel illam pœnam speciatim, v. g. mortem suam, vel filiorum, quam peccare, vel peccasse mortaliter, & imprudenter ad id inducere, satis est generatim vt malit pati quamcunque pœnam in communi, quam peccare.

22 Pœnitens, quem non potest pœnitere, doleat, atque eum pœniteat, se non posse pœnitere, & sic confiteatur.

25 Satis est, vt pœniteat pœnitentem, faltem virtualiter de omnibus peccatis mortalibus, in genere, quæ recordatur, & non recordatur: & hoc vel in principio, vel in medio examinis, nõ tamen de venialibus; de dubiis vero, vt de mortalibus.

27 Per solã contritionem condonantur peccata ante confessionem, sed non sine pœnitentia, quæ semper fuit uecessaria, & quæ non potest esse sine gratia Dei.

31 Peccator non tenetur sub peccato mortali pœnitere de peccato omni tẽpore, sed tempore necessitatis: vt quando ministrat sacramẽta, vel est in articulo mortis, vel instante grandi necessitate populi, cuius absque feruore orationis non posset prouideri.

32 Peccata delectabilia, vt carnis, honoris, &c. post confessionem, non sunt amplius recogitanda, ne delectemur.

34 Peccator potest habere contritionem de peccato, quod nec speciatim, nec generatim recordatur: quia amor Dei est contritio virtualis.

35 Qui dolet de peccato, vt est offensa Dei, cũ proposito non peccandi, & credens sine crassa ignorantia dolorem suum, ad id esse sufficientem, cum confitetur, recipit gratiam.

40 Adulti baptizandi, prius sunt adducendi ad contritionem mortalium in cõmuni, id est, vt

doleant propter Deum, ut gratiam recipiant.

Attritus, virtute sacramenti fit contritus.

4. Ad confitendum est necessaria attritio, quam pœnitēs putat expressè, vel implicite sufficere ad obtinendam absolutionem peccatorum, licet illa non sit vera cōtritio, nec putetur à pœnitente etiam contritio, quæ sola sine absolutione a lid sufficeret, quamvis teneat in repositione ad septimum, quod dolor propter solam inferni non sufficiat.

Qui autem iustam contritionem, vel pro tali habitam administrat, vel recipit sacramentum, peccat mortaliter.

De Confessione. Cap. II. n. 1.

Confessio est peccatoris accusatio secreta de suis peccatis coram proprio sacerdote, ut ab illis sacramentaliter absoluat.

5. Conditiones confessionis sunt sexdecim.

Sit simplex, humiles, confessio pura, fidelis.

Atque frequens, nuda & discreta, libens, veracunda.

Integra, secreta, & lachrymabilis accelerata.

Fortis, & accusans, & parere parata.

Sed non omnes hæ conditiones sunt necessariae, sed aliquæ, ut Integra: ut post diligens examen omnia peccata mortalia secundum speciē

& numerum dicantur.

Nemo tenetur coram aliis audientibus sua peccata confiteri: tamen si publicè confiteatur, quod regulariter fieri non debet, confessio tenet.

6 Confessio iuxta Canones necessario est facienda. Primò, semel in anno. Secundò, quando est communicandum, vel celebrandum, si adest copia confessarij: sin minus in necessitate celebret, & postea quam primum confiteatur.

Tertiò, in probabili mortis periculo, in quo homines communiter moriuntur, quale est probabile naufragium, imminens praelium, acuta & grauis febris. Quartiò, quando est probabile, quod per totum annum non habebit oportunitatem confitendi.

De Satisfactione. Cap. III. n. 4.

Satisfactio largè sumpta comprehendit restitutionem, strictè vt hic sumitur, est compensatio facta Deo propter peccatum, & potest fieri per bona opera etiam aliàs debita. Homo per tribulationes à Deo immissas, ad hoc illas ferende.

7 Pœnitens vt absoluat non potest statuere, se nunquam vsurum occasionebus remotis peccandi

candi mortaliter, sed debet à propinquis: propinqua vero occasio non est, si confessarius, vel pœnitens putant, quod ob eam nonnunquam peccabit mortaliter in suis officiis: nec si id credunt, est neganda absolutio, sed est illa occasio peculiaris, qua credunt nunquam vel raro usurum sine peccato mortali, & ibi declaratur. Confessarius non debet absoluerè illum, nisi relinquat occasionem, in qua similes homines illi quasi semper peccant mortaliter, nisi alia circumstantia, vel conditio harum quatuor excusaret.

Prima, vera pœnitudo præteritorum.

Secunda, propositum non peccandi quando erit in ea occasione.

Tertia, credulitas, quod Deo iuante nō peccabit quando in ea se inuenerit.

Quarta, quod subfit aliqua notabilis causa non se abstinendi ab ea.

Adolescentes conuersantes cum mulieribus, in his quæ victui vel vsui sunt necessaria; & hac occasione sæpe peccant, possunt absolui, licet non separentur; secus de iis, qui redeunt ad officia, quæ sine peccato mortali exerceri non possunt; Concubinarij, qui sciuntur non possunt absolui, ob scandalum licet proponant, &c. Immo regulariter etiam occultissime non possunt absolui, nec concubina, quæ inseruit

concupiscit iam iam morituro: Hospita potest absolui si promittit se non recepturum illum hospitem, cum quo sæpe peccat, immo si recipiat cum conditionibus supradictis.

Cognata, ancilla, & famula quæ rem habuerunt cum consanguineis, dominis, & heris, possunt absolui sine separatione pluribus vicibus, concurrentibus prædictis conditionibus: licet ipse non absolueret nisi quadam adhibita diligentia. Idem dicendum de iuvene, qui in alia domo tangit impudicè consanguineam, vel aliam si proponat nunquam se solum cum illa sola, vel in parte secreta conuersaturum sine maxima causa. Idem dicendum de corruptentibus se in colloquiis cum illis, quas volunt ducere in uxorem, &c. nisi statuatur se non hoc vel alio modo etiã licito, cum ea conuersaturum, quo credit se quasi semper inducendum esse ad peccatum.

Coniugati in facie Ecclesiæ quorum matrimonium non tenet, dum expectant dispensationem, possunt absolui concurrentibus prædictis quatuor, sic qui comedunt cibos, & polluuntur. Qui ob sermonem, choream, amplexum iuxta patriæ consuetudinem, sæpe per delectationem morosam, vel prauam voluntatem peccauit, potest absolui etiam sine proposito eam occasionem vitandi, positis tamen supra-

dictis

dictis quatuor conditionibus.

Idem dicendum de comedente *validissima*, qua occasione patitur stimulos carnis, & cōsenti peccato mortali: potest enim absolui, cum illis tamen conditionibus. Immo quarta conditio non est necessaria in hoc casu.

Quid dicendum de illo qui saepe peccavit ex aspectu mulieris, vel tactu manus, vbi idem de medicis, vel de clysteriferis, medentibus pulchris foeminis in secretioribus & si peccant cogitatione. Idem de confessario qui peccat, dum audit certam personam, & de penitente dum confitetur huic confessario: nec fieri potest mutatio sine magna nota, concurrentibus praedictis quatuor possunt absolui.

Peccat qui proponit non satisfacere, vel qui saltem sine animo virtuali satisfaciendi, confitetur.

De potestate, scientia, & bonitate Confessarij.
Cap. IIII. n. 1.

Confessarius debet habere potestatem habituales ordinationis, & actuales ordinarias vel delegatas, ut ad peccata sibi confessis extendatur in mortis articulo: vel si quis tantum venialia, vel mortalia, alias iure confessi confitetur.

2 De venialibus, religiosus absq; facultate nō potest licite absoluerē, licet absolutio valeat.

Scientia confessarij, vt sit sufficiens debet esse tanta, vt cognoscat quæ peccat ex illis, quæ communiter faciunt sui peccantes, sunt mortalia, & quæ venialia, & quæ circumstantiæ necessariae, vbi est excommunicatio, quæ peccata reseruata, quæ habent annexam restitutionem: vel saltem sciat dubitare, vt eruditiores consulat, nec illi placet distinctio illa. 3. An confessarius sit regularis, & an sua sponte audiat confessiones.

4 Non quicumque est idoneus ad certas personas audiendas, & in certo loco, est idoneus ad omnes personas, & loca. Vnde insufficientis confessarius audiens confessiones, p. m. 5. Similiter, qui eum posuit, & qui eum tolerat: sed excusatur ob sufficientiam penitentis, vel puritatem conscientiae; vel in articulo mortis, vbi nō adesse alius, vel apud infideles, vbi nō est copia peccatoris confessarij.

6 Regularis iudicans se non idoneum ad confessionem, si audit confessiones (etiam sub præcepto obedientiæ) pec. mort. si dubitat, debet obedire Prelato. Confessarius vt audiat confessiones, debet probabiliter credere se esse extra peccatum mortale: alioquin peccat mortaliter.

De quibus Confessarius debet pœnitentem
interrogare. & quomodo.

Capit. V.

Confessarius sub pœna peccati mortalis debet interrogare omnia, quę sunt ad integritatem, & fructuositatem confessionis, vt si videat pœnitentem silere ob ignorantiam, inconsiderationem, vel obliuionem, aut verecundiam, non autem si pœnitens aduertit, & non, ob verecundiam tacet:mittere autem aliquam interrogationem ob inaduertentiam, vel inconsiderationem, non est peccatum mortale.

2. Duę interrogationes sunt necessarię, maxime: prima de numero, secunda de specie peccatorum.

3. In interrogatione tria obseruanda. Primum vt non omnia interroget, quę poterat pœnitens fecisse, sed tantum illa, quę homines eiusdem qualitatıs solent facere. Secundum, vt solum interroget consueta peccata, quę ferre omnes nouerunt, & non occultiora, nisi leuiter.

4. Tertium, in carnalibus non descendat ad peculiare circumstantias & minutas, satis enim
est

est cognoscere naturam peccati. De osculis vero, & amplexibus tantum summationem, si extra matrimonium. In matrimonio non, nisi fuerit periculum pollutionis.

De Circumstantijs.

Cap. VI. n. 1.

Circumstantia est accidens rei, quæ peccatum est. & est septuplex. Quis, quid, ubi, quibus auxilijs, cur, quomodo, quando: numerus vero non est circumstantia, sed multiplicatio peccati.

3. Illa circumstantia est necessario dicenda, quæ facit peccatum veniale mortale, vel mutat speciem peccati, vel quod est mortale ob unam causam. facit ob aliam; id est, quæ ultra malitiam operis habet specialem repugnanciam cum ratione, seu specialibus præceptis, non quæ solum cum generalibus.

4. Qui peccat cum fiducia, quod confitebitur, non tenetur dicere circumstantiam. 5. Secus qui furatur rem sacram, vel in loco sacro, sic de homicidio, vel fornicatione in loco sacro, est dicenda.

6. Qui rem habet cum coniugata, vel confanguinea, vel ebriata, tenetur explicare. Immo si

coniugatus cum coniugata, non satis est dicere se coniugatum, sed illam etiam coniugatam, si finis in intentione sit peccatum distinctum ab opere, debet explicari, ut qui furatur ad fornicandum.

Qui mentitur iocose, tamen tenetur confiteri quod si sciret esse mortale peccatum, & adhuc mentiretur, debet hoc explicare, quia est mortale.

Circumstantiæ mutantes peccatum, præsertim in infinitum sunt aperiendæ, de aliis circumstantiis debet dicere, quando confessarius interrogat, vel quâdo confessarius accipit occasionem mali, si taceantur. 7. Confiteri circumstantias, quæ non mutant speciem, & augent maius, & minus, & si laudabile sit, non est necesse contra Sotum, nisi sit reservata, vel annexa causa excommunicationis, vel damni tertij.

8. Satis est confiteri vitium actum peccati, & non præcedentia, vel consequentia: ut est dicere interfeci, & non dicere verba, signa, gestus: sic fornicatus sum; & non dicere oscula, & alia turpia: sic furatus sum, & non cogitationes voluntates, & apparatus: sic de aliis delictis cum Soto in 4. d. 18. q. 2. art. 3. & 4.

Peccatum mortale debet dici cum circumstantiis, ut peccatum reale externum, ut qui desiderat peccare carnaliter si est virgo, debet dicere, sum

sum Virgo, si cum virgine, cum virgine.

9 Circumstantia diei festi non est necessario confitenda, nec diei consecrati ieiuniis, vel orationibus.

Circumstantia loci facti non est dicenda necessario: nisi loci sanctitati, vel inviolitati contrarietur, ut sanguinis, vel seminis effusio, vel violentia abstractio, & usus matrimonii sine necessitate.

10 Optare occidere, vel fornicari in Ecclesia, licet sit extra Ecclesiam, est circumstantia necessario dicenda, est enim sacrilegium.

11 Circumstantia propriae personae dignae, vel religionis non est necessario dicenda, nisi sit nova obligatio, ut voti.

12 Circumstantia de peccato contra conscientiam, tunc est dicenda quando opus effectum non est contra aliam legem.

13 Numerus peccatorum non est circumstantia, sed additio peccati: & sic non sufficit dicere, sepe peccavi in hoc genere peccati.

14 Numerus certus peccatorum plus minus dicendus, si noquit: si a minus numerus probabilis & adhibendum est sufficiens ex parte quoties in die, hebdomada, aut mense plus minusve peccatum illud admisit.

15 Satis est absque numero, explicare sufficienter suum statum: ut, si meretrix, per decennium

fuit exposita omnibus: si clericus, per annum non recitauit officium.

Peccatum internum quod solo animo consummatur, vt odium, multiplicatur quoties voluntas peccandi intereisa renouatur: externum vero quod exteriori opere consummatur; cum iteratur opus, vel interruptitur, vt qui multum meditatur ad homicidium vnum, est vnum peccatum, licet voluntas interruptatur, & multiplicetur, & cetera opera preter delictum multiplicentur.

Omnes actus interiores, & exteriores, licet interrupti, qui sunt via quædam ad vnum peccatum parandum, faciunt vnum peccatum, nisi interruptantur cum contraria deliberatione, vel secundum se, si sint peccata, vel ad alia peccata ordinati.

Qui adulteratur, non tenetur fateri oscula, verba, & actus antecedentes; & consequentes ad coitum, sed tenetur sibi, vel ter coitettiam immediate.

18: Qui longo tempore multis vijs prosequitur mulierem, & non potitur ea, roties tantum peccat, quoties interruptit malam voluntatem peccandi, & celsat ab actu exteriori, mox si iterum reassumit, iterum peccabit.

Vnico verbo mille peccata potest quis confiteri.

19 Circumstantia scandalali necessario est dicenda, quando est scandalum formale. i. dictū, vel factū in animo prouocandi alium ad mortale peccatum, & tenetur etiam dicere speciem peccati, ad quam prouocabat. Item quando per opus, alioquin bonum, sed habens apparentiam mali, datur occasio peccandi mortaliter, quando vero quis peccat mortifere coram aliis sine animo prouocandi ad peccatum mortale, nec astantes probabiliter sumunt occasionem peccandi, non est necessario dicenda.

20 Oblitus confiteri circumstantiam necessariam, non tenetur confiteri peccatum, sed tantum circumstantiam cum numero.

Qui peccat mente, & opere, debet exprimere opus, quod est perfectio peccati, & non circumstantia.

Qui commisit incestum debet confiteri circumstantiam graduum. i. an in primo vel secundo, vel tertio, vel quarto.

Quod pœnitens debet conseruare famam proximi in confessione non nominando quemquam. Cap VII. n. 1.

Reuels e peccata alterius ea ignorantibus est contra legem naturæ: & confiteri integrè,

De Circumstantiis.

Et lex diuina positiua, ergo hæc debet illi cedere.

8 Pœnitens non debet nominare personam peccantem, & confelsarius debet prohibendo occurere dicenti, aliter peccat.

Quando pœnitens non potest dicere circumstantiam, quin reuelet tertiam personam, & infamet, tunc debet circumstantiam tacere, donec detur sibi copia confitendi alteri, qui eum non noscat, vel transformare, ita ut nō noscatur.

3 Peccatum, quod in confessione detectū probabiliter damnum corporis, vel animæ, vel famæ affert sibi, vel confelsario, non est dicendū illi. 4. Sic peccatum quod affert scandalum cōfelsario. 5. vel grandem occasionem peccandi non est dicendum: non ob id tamen sequitur posse confiteri circumstantiam illam non habenti potestatem.

6 Confelsarius qui non potest confiteri circumstantiam peccati, quin reuelet confessionem, non debet eam confiteri.

8 Quando proprius cōfelsarius talis est, ut probabile sit confessionē de tali circumstantia profuturam, & nullatenus obfuturam, potest & debet etiam ei confiteri; quia non est infamare.

9 Non quilibet timor de bona fama ipsius apud proprium confelsarium, potest facere mutare confelsarium sine licentia.

Sigillum confessionis est de lege naturæ, & de lege diuina positum, & ita obligat, vt confessarius directè, vel indirectè, siue absoluat, siue non, siue cau. a mortis, vel quocunque alio sine, quando confessionem detegit, peccet mortaliter.

3. Sub sigillo sunt non tantum peccata mortalia, sed etiam venialia, & circumstantiæ necessaria, vel voluntariè confessæ, & quodcunque aliud, per quod detectum directè, vel indirectè pœnitens cognoscitur habuisse aliquod peccatum mortale etiam in communi, vel veniale in particulari, licet leuissimum sit, & grauius peccat, quàm frangens sigillum naturale purum.

4. Sub hoc sigillo tenentur confessarius, & omnes qui confessionem sacramentalem audierunt, & intellexerunt licitè, vel illicitè, mediata, vel immediata, clerici, vel laici, viri, vel femina.

6. Sacerdos non tenetur confitèti peccatum cum fractione sigilli, neque is, cui causa petendi consilium, vel detrahendi fuit reuelatum per formam sacramentalem, quocunque modo sigillum durat, etiam post mortem.

8 parochus dicens publicè, non possum te absoluerè, quia habes casum reseruatum, frangit sigillum.

9 Confessarius dicens, ille est mihi confessus multa, & valde graua peccata: vel qui auditus à duobus, vel tribus de vno ait, hic nullum peccatum mortale est confessus. Item qui surgit à pœnitente, & cõsulit virum doctum pœnitentẽ, & reuertitur ad absoluumendum. Item si confitendo se, accusat aliquem à peccato mortali absoluisse, qui facile possit cognosci, frangit sigillum.

10 Grauitè errant, qui ridendo, confessiones auilitas referunt: etiam non nominando personas: & qui dicit, ille est confessus admodum bene, & qui, illius confessio mihi placuit.

Confessarius non debet iniungere pœnitentias publicas ob peccatum publicum scandalosum sibi confessum, nisi persuaideat pœnitenti, vt dicat à se illam pœnitentiam facere, vt tollat scandalum.

Confessarius dicens aliquem publicum concubinarium sibi confessum peccata illa publica, frangit sigillum licet peccatum non nomenet.

Confessarius dicens, ille est mihi confessus & ego eum non absolui; frangit sigillum, contra Caietanum.

11 Parochus post auditam confessionem publici usurarij afferens Eucharistiam, si dicat huic publico peccatori, vt apparet, non est danda publice Eucharistia, non frangit sigillum, secus si dicat non potui, vel possum absoluerè, quia video publicam usuram. Item nec frangit dicens, audiui Petrum, & absolui, nisi quis clam esset confessus & audiens ex hac cognita confessione, aliquid mali suspicaretur.

12 Non frangit dicens, hic pœnitens suis minutissimis peccatis caput mihi obtundit. Item nec frangit, qui sine expressione causæ deneget suffragium alicui in electione Prælati propter peccata audita in confessione. Item qui dicit hoc peccatum audiui in confessione: ita tamen circumspectè; vt persona non possit cognosci, non frangit sigillum: sed hæc verba non sunt dicenda, nisi cum magna utilitate proximi.

13 Multorum puerorum habentium usum rationis vna simul confessio, siue necessitate, sacrilega est.

14 Confessarius interrogatus, an absoluerit illum, si respondeat, nō, frangit sigillum, debet enim dicere suum functus officio meo.

Confessarius ita debet petere consilium de peccato audito, vt nullo modo cognoscatur auctor peccati.

15 Confessarius deponens apud Iudicem peccatum

carum quod alias sciebat, sed mox audiuit in confessione non frangit sigillum: nisi ex auditis in confessione certitudinē, vel aliquid aliud addat tunc enim frangeret.

14 Qui de licentia pœnitentis liberè, & iusta de causa concessa dicit peccatum, non frangit.

15 Confessarij non debent dicere in tali loco sunt graua peccata: licet non frangant sigillum.

17 Prudens confessarius non debet iniungere tales graues pœnitentias, ex quibus alij suspicentur commissa graua peccata. Qui audiat complicem peccati in confessione vnus, potest petere illum complicem confitentem, an fecerit tale peccatum: dummodo hic non suspicetur complicem fuisse confessum.

18 Qui reuelat secretum dictum sub sigillo confessionis, non tamen in confessione sacramentali, non frangit sigillum.

Confessarius requisitus, & adstrictus ab aliquo an eius vxor sit confessa adulterium, potest iurare quod non, intelligendo de eo modo, quo dicere obligetur.

In quibus casibus confessio iteranda.

Cap. IX. num. I.

Pecca-

Peccatum recte confessum semel, non est iterum necessario confitendum: nec ad id potest pœnitens obligari, nisi de proprio consensu, Sententia, id est, absolutio quæcunque, si nihil ex substantialibus desit, valet.

2ª Confessio est necessario reiteranda, ob tria. Primò defectu essentiali pœnitentis. Secundò, confessarij. Tertio, confessionis ex parte pœnitentis.

3ª Absolutio data excommunicato maiori, vel minori excommunicatione, communiter valet, dummodo bona fide confiteatur peccata sua: nec tenetur reiterare confessionem, sed debet impetrare absolutionem ab excommunicatione.

Excommunicatus excommunicatione iniusta, vel excommunicatione valida, sed iniusta in conscientia potest absolui.

4^a Excommunicatus sciens esse peccatum mortale petere, vel recipere absolutionem peccatorum, ante absolutionem excommunicationis, si confitetur, tenetur reiterare confessionem, quia illa non fuit integra, vel cum defectu constitutionis ex parte Sacerdotis.

5^a Confessio facta sacerdoti non habenti iurisdictionem ordinariam, vel delegatam, est nulla & reiteranda.

Confessio facta non proprio, sed sub spe ratificationis future à proprio, non est valida: sed
sub

28 *De iteratione confessionis.*

sub spe ratificationis presentis est valida: est enim tacita licentia.

6 Absolutio ab omnibus peccatis etiam à reſeruatſis ſuperiori valet tantum pro non reſeruatſis: & pœnitens, cum hoc ei conſtiterit, non tenetur reiterare, niſi peccata reſeruata illi conſeſſario.

Confefſio facta publice denunciato, & declarato excommunicato, ſuſpenſo, vel interdico eſt nulla. Item ſi publico percuffori clerici, ita vt celari non poſſit. Item ſi notorie ſuſpenſo, interdico & excommunicato.

7 Confefſio facta per ignorantiam, excommunicato, ſuſpenſo, & interdico non notorie tali, vel publice denunciato, vt talis, valet.

Confefſio facta non notorie excommunicato, vel denunciato, ſed pœnitenti cognito pro tali, ſi illum induxit ſine neceſſitate, & debito, ad audiendam confefſionem, etiam ſi non ſe bona eſſet, tamen quia non eſt integra, non valet, inducendo enim ſine neceſſitate non paratum, peccat mortaliter.

8 Confefſio facta P̄iori, vel Abbati nullum titulum bonum, vel malum habenti, eſt nulla, ſed ſi bono fide conſitetur habenti titulum non bonum, vel quia ceſſauit, ſed neſcitur, non eſt irrita confefſio. Immo ſi bona fide nullum titulum habenti eſt confefſus, quia ceſſatio tituli non eſſet

esset notoria, durante bona fide saluabitur, quæ si cessat, est iteranda.

9. Quando sacerdos nesciuit, vel noluit vti forma substantiali absoluedi, confessio est nulla: & quando recognoscitur omni moda ignorantia sacerdotis, est iteranda.

10. Confessio penitentis sine proposito vitæ di peccata mortalia, est nulla.

Confessio in qua quis dolet de præteritis, & vult vitare futura, qui tamen dolor non est contritio, vel attritio, sed adiuncto sacramento fit contritio, non est iteranda etiam si sit infirmis.

11. Confessio non integra est reiteranda, id est, quia sciens omisit mortale, vel quod probabiliter dubitabat esse mortale, vel circumstantiam necessariam, pudore, vel hypocrisis, vel alia iniusta causa, vel data opera est confessus non intelligens, vel verbis obcuris, vel dormitanti, vel si partem peccatorum dixit vni, partem alteri. Omnia peccata sunt dicenda sacerdoti, licet ille non habeat potestatem absoluedi omnia, sed recurrentum sit ad superiorem.

12. Tacens peccatum mortale in confessione ob iustam causam, vt non scandalizetur confessarius, vel ne appareat peccatum audientem in confessione, non debet reiterare.

Qui tacet peccatum nescias illud esse mortale.

3° In quibus casibus conf. iteranda.

rale, non tenetur reiterare, & sic pueri, vel puellae qui tacuerunt peccatum nescientes illud esse mortale, cum grandiores rescierint, non tenentur reiterare confessionem.

13 Qui defectu diligentiae, iudicio prudentis aestimatoris humani necessariae, aliquod peccatum omisit, peccat mortaliter & tenetur reiterare.

14 Voluntas qua cupit interrogari à Confessorio, & respondere, supplet magnam partem diligentiae.

15 Confessorius cognoscens notabilem defectum diligentiae, debet poenitentem dimittere, nisi adit periculum mortis, belli, vel scandalii.

16 Qui non satisfecit quocunque modo poenitentiae iniunctae non debet reiterare confessionem, nisi ante absolutionem eam contemnit, vel non adhibet curam ut recorderetur ad satisfactionem: tunc enim de nouo peccaret, nec integre confiteretur.

17 Confessio credentis se casurum in posterum est valida, sed si crederet Deum non posse auxiliari, esset infidelitas.

18 In reiteratione confessionis si sit eidem, cui recordatur peccata, vel poenitentiam, vel statum poenitentis, satis est dicere quae reliquit, & accusare se de omnibus: si aliter, vel cum alio, est tota reiteranda.

*Quo pacto Confessarius erga
penitentem se gerat.*

Cap. X. 2.

- D**ebet esse ex D. Thom. in 4. dist. 7.
- Confessor dulcis, affabilis, atque suavis;
Prudens, discretus, mitis, pius, atque benignus.
- 3 Pœnitentem primo componat in corpore.
Secundo interroget de statu, si nesciat. Tercio, si est impedimentum ad absolutionem, ne auditis peccatis conqueratur pœnitens, quod tamen non placet Nauarro. Nec est petendum an sit excommunicatus quia potest communicare cum excommunicato pro salute anime eius, ut fit in confessione: satis est in fine prius absolueret ab excommunicatione, quare à peccatis. Quarto attendat si sint repetendæ confessiones, & si bene se examinauerit. Quinto inuicet ul dolorem si non habet; dolere autem, quod non doleat quantum debet, & velle habere illum dolorem, satis est ad confessionem.
- 4 Quod si non vult abstinere à peccato, vel relinquere occasionem peccati, non est absoluen- sus, nec satisfacit præcepto ecclesie contra Syluest.

32. Quo pacto confess. erga pœnit.

Confessarius licet turpissima peccata audiat, nullum det signum admirationis; ac si nihil audiret, sed in fine grauitatem peccatorum demonstret.

Confessarius non patiatur pœnitentem nominare aliquam personam, etiam propter explicandam aliquam circumstantiam necessariam.

Pœnitens nolens peccata aperire, nisi interrogetur, peccat: & debet de hoc peccato admoneri.

7. Curet, vt omnia dicat, certa pro certis, incerta pro incertis: si dubitet; an id fecerit, vel an sit mortale, doleat vt de mortali. Et si scit se peccasse mortaliter, sed nescit speciem, dicat quod scit, id est, se peccasse mortaliter.

Postquam finiuit pœnitens; debet sacerdos interrogare quæ necessaria videntur, vt de præceptis. Circa hoc rati mortaliter peccat confessarius; nisi principaliter acceptet officium audiendi confessiones; ob lucrum, fauorem, curiositatem, vel carnalem voluptatem.

DE

DE PRÆCEPTIS.

De primo, id est, de colendo seu honorando, & amando Deum seu credendo in Deum. Cap. XI.

Peccatum cōtra præcepta regulariter est mortale, nisi excuset aliqua trium causarum. Prima est, defectus deliberationis, ut contingit in accid. a. Secūda, paruitas, materix, ut contingit in furto. Tertia, defectus iudicij, ut semidormiētibus, vel semicbrijs. Peccatum contra plura præcepta, quorum vnum speciale est sub altero generali, est vnum: sed si sunt duæ species, ut plura confitendum, ut qui non ieiunat in die quando est vigilia, & quatuor tempora.

Propositum transgrediendi aliquod præceptum, est peccatum mortale. Immo consensus se delectandi illa transgressione, licet nolit peccatum facere, est peccatū mortale. Immo consensus interpretatiuus & tacitus, est peccatum mortale: sed ut sit interpretatiuus, requiritur, ut integre aduertat se delectari, de re mortali, & non conetur obstare delectationi, & absque rationabili causa omitteret eam à se repellere.

Qui non est certus, an sufficienter restite-

rit, præsertim delectationibus carnalibus,

34 De I. præc. de colendo Deū.

expedit ei hoc ipsum in confessione explicare. Peccat contra præcepta, non solū principalis operans, sed qui concurrit aliquo horum modorum.

Inso, consilium, cōsensus, palpo, recursus. Participans, mutus, nō obstant, non manifestans.

Modi vñtatiōes peccandi mortaliter cōtra præceptum de diligendo Deo. 14.

Qui deliberate odit Deum, vel non amat super omnia Deum, & hoc aliquo modo in actu, in quo tenetur, referendo se, & sua in Deum, peccat mort. num. 15.

35 Nota, potest quis se, vel uxorem, vel filios intensius, & feruentius amare sine peccato mortali, sed non fortius, & firmitus.

36 Qui diligit Deū eo solo vel præcipue, & propterea quod aliquid ab eo accipit, & sperat. Item qui non amat Deū, dum sacramenta administrat. Item qui diliberate vult semper viuere in hoc seculo propter bona ipsi.

37 Qui non credunt euangelio sibi satis notificato. Itē qui pertinaciter credunt aliqua hæresi, & sunt excommunicati in bulla.

38 Item qui de rebus fidei pertinaciter dubitant, peccant mortaliter, non autem si dubitas at subreptitia indeliberata, & con-

tra voluntatem. Item deliberate credens in
fidelem bene moraliter viuentem, posse sal-
uari in suo statu, p. m.

Qui pollet discretione, & negligit scire
explicite, & in particulari illos articulos fi-
dei, quos Ecclesia solēnizat vt Deū vnū, &
trinū, Patrem, Filium, Spiritum sanctū,
filium Dei, qui est vnus Deus cum Patre
incarnatum, natum, mortuū pro nobis, &c.
peccat mortaliter, licet implicite, & in com-
muni credat quicquid credit Ecclesia, de
alijs vero articulis non solemnizatis sat est
implicite credere quicquid Ecclesia propo-
ni: Verum qui non mandat memoriae sym-
bolum in aliqua lingua, saltem, p. v.

Qui se vel alium circumcidit, vel vitur 22
cerimonia, qua significet aliquid contra fi-
dem, licet id non credat, p. m.

Qui dæmonem, aut aliquam creaturam 24
tanquā Deū adorat etiā solo actu exteriori,
p. m. Itē qui habet, vel vitur dæmone fami-
liari, a quo distantia, vel secreta noscit, p. m.

Qui ob metum, vel ob aliquam causam
dicit exterius, vel operatur aliquid contra
fidem licet in corde oppositum teneat, p. m.
Sed non est hæreticus.

Similiter qui vitur habitu, vel charactere in
loco, vbi talis vsus est, si non in infidelitate, p. m.

Læicus disputat de nra salutate, & de peccatis

36 De l. precep. de colendo Deū.

na excōmunicationis, peccat mortaliter.

Qui falsas reliquias vt veras adorādas proponit, & qui offert votiuas imagines ob miracula falsa, lucri gratia, id est, vt exciet populum ad offerendum, peccat mortaliter.

27 Qui dæmonem in auxilium, vel consiliū corde, vel verbo inuocat, peccat mortaliter: Qui dæmonem per modum obsecrationis adiurat, vt aliquid discat, pec. morta. verum licet eos adiurare per modum coactionis, exorcismis ecclesiasticis, sic etiam licet in surreptitijs eos interrogare, sine prece, & pacto societatis ad vtilitatem aliquorum, sed alloqui eos in surreptitijs ob vanitatem & curiositatem, est tantum peccatum veniale.

28 Qui aliquam magicam artem discit vel ea vtitur, p.m. quia non est scientia, sed superstitio. & qui habet libros non est absoluentus, nisi prius eos combusserit.

29 Qui illicitis modis thesauros inuestigat, vel cōsulit maleficos. Itē qui soluit maleficiū maleficio, vel incantatione, vel precatur alium etiam paratum vt soluat, p. mort. itē qui vult interrogare diuinatores circa aliquod furtum, vel id sortibus tētat cognoscere, chartis, aleis, &c. p.m. Item vtens incantationibus, vel verbis scripturæ, vel vana obseruatione adseruanda, vel inuenienda animalia p.m. Itē qui credit effectus per magicum

picum factos, vt vanitatem effici ex virtute
 verborum vel rerum, quas magi applicant,
 p.m. Item qui Zingarū, quem vulgo Aegy-
 ptium, de fortuna sua interrogat animo cre-
 dendi, p.m. Si vero animi gratia & curiosi-
 tate, non, p.m.

Qui poculum amatorium dat alicui, vt 38
 ab ipso ametur, peccat mortaliter. Item qui
 vitur rebus sacris in maleficijs, vel ad ma-
 lum finem gerit, peccat mortaliter. Item qui
 ad recuperandam sanitatem alicui applicat
 quedam, quæ nō habent virtutem sanandi,
 vt lineis morbos secare, pec. mort. nisi igno-
 rantia excuset.

Qui adorat imagines Sanctorum propter
 seipsas tantum sine respectu eorum, quos
 representant in celo, peccat mortaliter.

Qui pingit, parat, tenet ita lasciuas, & inho-
 nestas imagines, vt probabile sit moturas
 alios ad volendum turpia, pec. mort. Item
 qui portat, vel habet imagines opprobri-
 osas Deo, Sanctis summo Pontifici, personis
 ecclesiasticis vel fidei, peccat mortaliter.

Qui aliquid futurum vel arcanum credit, 13
 quia aliquid somniauit propter expressam,
 aut tacitam dæmonis inuocationem, peccat
 mort. Similiter qui ob somnium aliquid fa-
 cit contra salutem animæ.

Qui consulunt, fingunt, vel portant cer- 34

38 De II. præcep. nec iures, &c.

ta spe quædam nomina scripta ad aliquid habendum, vel fugiendum, p. m. quia talia nomina nullam vim habent, nisi simpliciter portent verba scripturæ ob deuotionem. Similiter, & qui viuunt superstitiose in actionibus suis, potest tamen ignorantia, & simplicitas à peccato excusare.

35 Qui aliquos versus scriptos in die Ascensionis tali hora gestat credens minorem virtutem habituros si alio die, vel hora scripti fuissent. Similiter herbas collectas in die diuini Ioannis, vel alterius sancti, in alio festo, vel hora, qui credit habere virtutem. Similiter qui gestat reliquias sacras modo superstitioso, vt si in vase trigono, vel rotundo, peccat mortaliter, nisi ignorantia, vel simplicitas excuset. Item mulieres vrentes signis, benedictionibus, & orationibus licitis sine superstitione, & vanitate, vt obtestantes p. passionem Christi, huiusmodi non peccant, præsertim si sint honestæ, & probæ, sed sunt prohibenda, ne occasio deur simplicibus simile faciendi.

36 Saltatores licite possunt fungi suo munere.

37 Qui certo credit ob obseruationem, aliquid sibi euenturum, vel se cogi propter completionem, vel in fluxus cæli, p. m.

38 Qui volunt discere artem notoriam, quæ certis ieiunijs, & obseruationibus pollicetur sapientiam infusam, peccat mort.

Qui

Qui credit herbas, vel musicam aliquid valere contra dæmones, p. m. Potest tamen cõreperare humores corporis, ne grauius vexentur à dæmone.

Qui credit veneficas, vel strigas corpora lites vehi ad diuersa loca (vt quidam existimât.) p. m. licet, credere quod dæmon possit transportare aliquem de loco ad locû Deo permittente, non sit peccatum.

Qui sortes experitur, vt per eas dæmõ, aut cõstellatio cœli ipsum admoneat, p. m. alias licet sortiri.

Qui duellum offert, accepat, consulit, dat copiam, patrinus, peccat mortaliter, & excommunicatur à Concilio Tridentino, nisi sub pœna vitæ, seu membri, vel boni Reipublicæ cogatur.

Qui in re graui Deû tentat, vel temerè se offert martyrio irritans infideles sine licita causa ad hoc, pec. mortaliter. 41. Qui dicit, vel facit aliquid expresse, vel tacite solum, vt experiatur aliquod attributum Dei, p. m. Qui se exponit periculo mortis, vel mutilationis sine necessitate & utilitate, peccat mortaliter. Potest tamen quis si non adsit periculû mortis, non adhibere medicinam, vt grauius patur amore Christi.

Qui credit in dijs antiquorum fuisse, vel esse aliquam diuinitatem, p. m. Item

40 *De II. præcep. nec iures, &c.*

Magistri cum aduertunt Pueros in hac incipere errare, & non eos admonent veritatem, peccat. mort.

Qui omnibus his casibus concurrat illis modis, Iussio consilium, &c. superius dictis peccat mortaliter.

De II. præcepto, Nec iures vana per ipsum. De Iuramento.

Cap. XII.

1 **I**urare est aliquid affirmare, vel negare adducendo Deum in testem expresse, vel tacite, vt dicendo vel nominando aliquam creaturam, in qua relucet diuina veritas, vel per vitã suam, vel per suos dilectos, adiũcta execratione. Verũ est, quod iurare est actus ex sui natura bonus, & religiosus: quare si quis pertinaciter crederet nunquã esse licitum iurare, pecc. mort. & est hæreticus, nu. 4.

2 **N**õ iurat, qui ait per fidẽ meã, intelligẽdo humanam, nec qui dicit Deus scit, vel coram Deo, dummodo careat intentione iurandi.

3 **I**uramentum (nisi fiat cum veritate, iudicio, & iustitia) est peccatum. Verũ est quod si deesset tãtum iudicium, vel reuerẽcia, vel leuis iustitia, vt cum iurat se facturum illud, quod tantum venialiter est illicitum, p. v.

Qui cre. lit, iurare ex se esse malum & nunquam esse licitum, peccat, & est hæreticus.

Qui

Qui iurant per creaturas attribuēdo creaturis diuinitatem, p. m. & maxime dæmoni, vel Mahometo. Sed qui iurant per creaturas sine respectu tacito, vel expresse bonitatis Dei in eis resplendentis, nec eas, tanquam infalibilis veritatis testes, adducunt quasi diuinitatē attribuunt, nec eas, vt obiectum ponant, in quo exerceatur diuina iustitia, sed vt tales, quales ipsæ sunt, non est iuramentum, nec peccant in conscientia.

Quicumque aduertens se iurare falsum, putans esse falsum licet re vera esset verum, etiam in leuissima materia, & graria ludendi, se excusandi, & iocandi, vel ob quancūque aliam causam iuret, p. m.

Verum est, quod iurare falsum non considerando illud esse falsum, vel quod tunc iurat, cōmuniter est tātū veniale: nisi esset paratus idē iurare etiā si aduertisset esse falsū.

Qui per ignorantiam crassam nulla adhibita diligētia falsum iurat, p. mor. Si aliquale adhibuit, sed non sufficientem, tantum, p. v.

Qui nesciēs an res ita sit, & affirmat iurās p. m. Nō autē si affirmat eo modo, quo nouit.

Qui coram iudice competēti, seruato iuris ordine, interrogatus: vel qui sese sponte offert ad iurandum, & iurat verum secundū suam mentem, sed falsum secundum mentē interrogant. s. pecc. mortaliter.

42 De II. precep. nec iures, &c.

10 Qui iurat aliquid licitū faciendum, dū mō
do sit mentis compos, & non facit, p. m. nisi
paruitas materiæ excuset, sicut excusat in
furto, & in voto: vt mater non peccat mor-
taliter, quæ iurat de castigando filio, & non
castigat: vel de dando poma, & non dat, sic
etiā qui iurat d̄ faciēdo peccato veniali, p. v.

11 Qui dicit, Deus non me adiuuet, si ampli-
us lusero, tenet iuramētum, & est de re gra-
ui, quia intelligitur de ludo illicito in mag-
na quāritate: nec potest sine graui causa ab-
soluti à iuramento.

Qui iurat aliquid facere, & postea non fa-
cit, quia aliquid occurrit, quod si antea eue-
nisset, non iurasset, aliquando peccat morta-
liter: aliquando non, de quo, c. 18. & 19.

12 Qui propter finem honestum, id est, ad
evitandum ludum, vel libidinem, iurat, non
trafiturum illac, si contra facit durante hac
occasione, p. m. Si vero iurat non ob finem
honestum, vel utile, non, p. m. quia iuramen-
tum est vanum.

13 Qui iurat se illicitum aliquid facturum
cum animo implendi, bis p. m. quia iurat cō-
tra iusticiam, & quia animum peccandi ha-
bet. Qui autem iurat se facturum aliquid il-
licitum sine animo implendi, semel peccat
mortaliter.

Qui sine iusta causa dupliciter sophisticē
iurat,

iurat, id est, non ad mentem eius, cui iurat, peccat mortal, & tenetur in cōscientia adimplere iuramentum secundum mentem eius, cui iuravit: quando vero iurans est bona fide, & alter vitur dolo debet adimpleri iuramentum secundum mentē iurantis: quare, quando iste, si sciisset dolum, non iurasset, non tenetur postea adimplere iuramentum.

Qui ob metum iurat se aliquid licitum facturum sine animo adimplendi vel si cum animo, & non implet. p. m. quia redimere vexationem est opus virtutis, & opus virtutis affirmatum cum iuramento est adimplendum, sed non peccat, si in sensu vero aliud iurans intelligit, & secundum illud implet quod non intellexit compellens iurare.

Qui iurat facere aliquid p. m. vel adiutare peccantem m. p. mort. si iurat facere veniale, & implet, p. v. 15

Qui iurat se non facturum aliquid bonū animo adimplendi ad quod non tenetur, vt non facere consilia, non mutuare, &c. non p. m. nec iuramentum tenet. Si vero iurat animo non adimplendi. p. m. 16

Iuramentum de re otiosa, vel de re ex se indifferenti sine occasione reali, vt se non velle hunc ministrum non illum alloqui de aliqua re, non adire hanc domum, non tenet, 17

44 De II. precep. nec iures, &c.

tener, & satius est frangere.

Qui non iniuriose carceratus, iurat se rediturum in carcerem, & non habet animū redeūdi etiam cum periculo vitæ, licet sciat se iniuste moriturum, peccat. m.

- 18 Vxor adultera si post cōfessionem sacramentalem, & pœnitentiam, iurat marito se carere crimine adulterij, & iurat non compulsa: p. m. si vero cōpulsā est à viro, potest iurare secundū propriā intentionem, non secundum mentem viri absque peccato.

Qui vt se excuset, iurat non habere aliquā rem, & intelligit ad dandū, vel accomodandū, nō peccat, aliter si mens respōdet verbis.

- 19 Qui tempore pestis ad ingressum Vrbi iurat, verum dolose, contra mentem interrogantium p. m. aliter autem si sciret Vrbe de qua quærūt non esse infectam peste, vel rationabiliter scit neque se, neque aliquid suum esse infectum, potest iurare simulate sine peccato, est similis casus de scholasticis loquentibus cum oppositoribus, & extra scholam.

Qui iurat se bene curaturum bonum, vel vtilitatem Communitatis, vel officij, & non curat, peccat mortaliter.

- 20 Qui inducit ad iurandum illum, quem falso iuraturam arbitratur, peccat mortaliter: nisi id fiat iuridice ad instantiam partis

Vnde reprehēduntur cōfessarij inducentes
pccitentes ad vouendum, vel iurandum de
re, ad quam sunt procliuēs.

Qui inducunt famulos, vel quoscunque 21
iurare, vt prodant furem in omnibus, casi-
bus furti, p.m. nisi tantum velint scire eos
casus, quos etiam externi viri licitē possūt
detegere. Immo nec hoc simpliciter licet.

Qui iurat se facturum, vel adimpleturum 22
aliquid, credēs se non posse illud pręstare,
vt qui iurat se tali tempore soluturum, pro-
babiliter credens se non habiturū modum.
p. m. Verū si eredit se posse, & deinde non
potest, non peccat. Si vero transacto tem-
pore habita commoditate quā primū non
faciat, peccat.

Qui iurat se habiturū sub sigillo secreto 23
aliquid tractatū in consilio, vel suę fidei
cōmissū, & id publicat in casibus, in quibus
non debet, p.m. Similiter qui illum ad hoc
inducit.

De Voto. 24.

Votum est promissio saltem interior,
deliberate, Deo facta de aliquo bono
maiori, à superiori non reuocata.

Vota facta aliqua subitanea passione in-
terueniente, etsi vera sint, tamen facilius
dispensantur, quam cętera.

Qui promittit aliquid Deo sine animo 27
adim-

46 De II. præcep. vbi de voto.

adimplendi, tenet votum, & tenetur adimplere: secus si verbo tenus dixit sine animo se obligandi.

28. Votum de re necessario ventura, non est votum. 33. Qui vouit de p.m. peccat mortaliter, qui de veniali venialiter.

Votum de re indifferenti, vt indifferentis est non est votum, nisi aliqua circumstantia fiat bonum, vt vouere de nō nendo die sabbati non est votum, si vero vt reciter rosarium, est votum: & cessante conditione, cessat votum.

29. Votum de non faciendo aliquo consilio Christi nō tenet, & sic vouere est peccatum communiter veniale.

30. Votum de maiori bono, cuius finis est malus, vt est facere eleemosynam propter fornicandum, vel vanā gloriam, vel quod finis voti sit malus, vt si quis voueat aliquid ad obtinendam victoriam iniquam nō tenet, & est p.m. 31. Sed si vouet de re bona in negotio iniquo, licet à causa mala impellatur ad vouendum, tenet votum, vt si dicam, si Deus concesserit mihi filium ex fornicaria, faciam hāc rem: & multo magis si est in vltionem peccati, vt si peccauero dabo eleemosynam, de quo nu. 43.

Votum duplex, solemne in religione, vel ex suspensione sacrorum, & simplex,

plex, Abrenuntiatio in capitulo non est votum, nisi improprie.

Iuramentum est maius voto, quando vtrunque fit in laudem Dei, vel vtrūque in utilitatem proximi.

Peccata communiora circa vota. 33.

Qui vouet p. m. vel non facere aliquid in casu, quo sub p. m. tenetur, vel qui vouet malum, vel minus bonum, vel indifferens, sed ex circumstantia factum maius bonum, & non implet peccat mortaliter, & qui vouet, p. v. peccat v.

Qui emittit aliqua vota stulta, vel temeraria, vt non peccare capillos in die sabati, non lauare caput, non edere capita animalium in honorem diui Ioannis Baptistæ, nō mittere oīla in ignem in honorem diui Laurentij, & putat ea valere, & nō obseruat, peccat mortaliter, quia facit contra cōscientiā, secus si putat non valere. 37

Qui vouit aliquid aduertens se non posse illud seruare, peccat. Item qui vouit animo se non obligandi peccat, sed votum non tenet. Item qui vouit animo se obligandi, sed nō seruādi, bis peccat mortaliter.

Qui violat votum iustum p. m. toties quoties violat, nisi adsit causa excusans, quæ

48 De II. præcep. nec iuros, &c.

cessante redit obligatio: vt qui post votum
castitatis nubit: potest reddere debitum,
sed nõ petere, & mortua vxore debet adim-
plere votum. Immo habere hunc animum
dum viuit coniux.

40 Qui vouit rem minimam, & frangit, pec-
cat venialiter: non mortaliter.

41 Qui vouit aliquid statim facere, vel intra
certum tempus, & non statim facit, vel in-
tra illud tempus: p.m. Si non vouit animo
statim adimplendi, nec terminauit tempus,
& conscientia dicat se non esse in mora cir-
cæ executionem, nõ peccat: & si ipse est cau-
sa impedimēti, ob quod impleri non potest,
iã peccat, & tenetur implere quantum potest,
vt quæ vouit virginitatem, & patitur se dein-
de corrumpi, debet esse casta de quo tracta-
tur, num. 43.

42 Qui vouit cum cõditione, & ipse impedit
nẽ expleatur conditio, & consequenter non
implet votũ, peccat & tenetur seruare votũ.

43 Vota conditionalia, & penalia tenent, &
obligant impleta conditione: quæ potest
Episcopus vel Papa dispensare.

Episcopus potest dispensare in voto con-
ditionato, vel pœnali de religione, vel ter-
ra sancta, ratione, qua est votum de nõ pec-
cando tale peccatum quod est votum prin-
cipale, sed non ratione, qua est votum de

reli-

religione, vel Hierusalem, quod est votum pœnale, & secundarium cessat sublato principali, & intelligitur antequam peccetur contra principale votum. Secus si votum de religione esset principale.

Vota vel iuramenta cum conditione inutili inhonesta, vel impossibili tenent, & debent adimpleri sine conditione.

Qui vouet virginitatem perpetuam, & eam violat, tenetur esse continens, nisi eo animo vouisset, ut semel fracta non teneretur seruare qui vouet non ducere uxorem, non vouit continentiam, & fornicans non peccat contra votum, qui vouit continentiam si duxit uxorem. p. m.

Qui vouet ducere uxorem, simpliciter non vouet, quia voueret de minori bono quam continentia, & sic mox fornicans non peccat contra votum. Verum si vouit ducere uxorem, quia se cognoscit casurum in fornicationem, votum tenet, & debet ducere uxorem.

Qui sine iusta causa, & bona intentione trahit aliquem ab ingressu religionis, vel eum ab ea extrahit, peccat, & est excommunicatus, & tenetur persuadere illi, vel alicui simili, ut ingrediatur, sed non tenetur ipse ingredi.

Qui vouit ingredi Religionem, non satisfacit ingrediendo non obseruantem Religionem,

ligionem, & si quando vouit tantum intendit illam, quæ re vera non est obseruans, peccat, vel in breui non sperat eam obseruaturam, peccat: & non tenetur eam ingredi, nec aliquam aliam, quia votum iam est factum illicitum. Similiter de non inueniente Monasterium re vera reformatum, similiter suadens, ad ingressum religionis non reformatæ, peccat.

47 Quia vouet in genere Religionem ingredi, si ab vna non recipitur, tenetur adire aliam non aut si in animo suo restrixit votum ad hæc.

Qui vouet talem religionem ingredi, & perseuerare, & professionem facere, si non admittitur, ad nihil tenetur, & potest ducere vxorē: immo si accipit habitum, & postea ducit vxorē, licet peccat, matrimonium tenet & potest petere debitum, nec peccat contra votum, si fornicatur: & tenetur post mortuam vxorem adimplere votum: & loquitur de eo qui promisit perseuerare, & profiteri.

Qui vouit simpliciter ingredi religionem post ingressum potest eo solo, quod modus viuendi non ei placet egredi sine peccato: si vouit profiteri, debet impetrare dispensationem cum causa viro prudenti visa iusta.

Qui vouit strictiorem, & laxiorem ingreditur, p. m. & tenetur strictiorem adire, nisi professionem emiseric in laxiori. Item qui vouit religionem, si nulla vult eum admittere

tere potest ducere vxorem. Itē si vouit hāc religionem, sed nō expressē, vel tacitē limitauit hęc monasteria, vel illa, si in propinquis Monasterijs non recipitur debet adire remotiora, vbi spes erit quod recipiatur: secus si aliquo modo limitauit.

Qui ingressus religionem laxam, vbi obligantia ad p. m. non obseruantur, profitetur eo animo, id est, non arctius viuere quā alij, nō excusatur, sed tenetur obseruare omnia obligantia ad mort. & debet mutare intentionem: & intelligitur de votis essentialibus non de alijs, quæ iam sunt aboleta, & mitigata.

Qui offert filias, vel filios monasterijs, vt fiant monachi ibi, vbi essentialia non seruantur, p. m.

Qui vtens vsu rationis ob metū mortis animæ, vel corporis, &c. vouet, & mox non implet votum, peccat: est tamen aliquis timor impediens.

Qui vouit. v. g. se nunquam bibiturū vinum toties, quoties bibit peccat mortaliter, etiam decies in die.

Qui vouit de se bonum, sed impediens minus bonum, facere potest maius bonum: vt vouens profiteri religionem laxiorem, potest profiteri strictiorem.

Qui vouit aliquid certo tempore, non

§ De irrit. dispens. & com. vot.

respiciendo principaliter tempus, sed rem, quam vouit veluti adiacens, & onus temporis, si non implet eo tempore, tenetur sub p.m. deinde quamprimum implere.

35 Qui vouit, & se pœnitet vouisse, si adimpleret non peccat: si non habet animum adimplendi, peccat.

Qui vouit aliquam abstinenciam, & dubitat an possit adimplere, si votum violat absque dispensatione superioris, quem facile possit adire, peccat.

Qui vouet votum quod per se adimplere non potest, & per alios adimpleri nō curat, in tribus casibus. Primò, quando votum tacite extenditur ad id. Secundò, quando vouit id quod per se nullatenus potest implere. Tertio, quando sua culpa est factus impotens, p.m.

36 Hæres non adimplens vota realia defuncti, p.m. sed non tenetur ad vota personalia nec ad res, quæ talia vota sequuntur.

Ad votū partim personale, partim reale, si vouens vtrumque expressit, hæres tenetur ad partem realem, si personale tantum expressit, ad nihil tenetur.

Qui subreptitiè impetrat dispensationem, peccat, & est inanis dispensatio, qui sine causa iusta impetrat, & dispesat, vterque peccat, sed non semper mor. nisi quando oritur,

scandalum notabile.

Credere pertinaciter licitum votum esse ⁵⁸ malum, est hæreticum.

Coniux vouens continentiam, si petat debitum, peccat mortaliter, & coniux, de cuius consensu vxor vouit, si reddat, p. m. quia cōsensit peccato illius, nō autē si petat.

Quando vterque coniux vouit de consensu, si vnus fornicatus est, vel debitum petit, alter nō debet frangere suum, sed si timetur fornicatio, petat dispensationem à Papa, quia Episcopus regulariter nō potest: sed si tantum pactum fecerunt, se continendi ad certum tempus vt vsque ad Pascha, possunt ad inuicem remittere pactum, & conuenire, immo si videt sociū pœnituisse pacti, & procliuem ad rem, & facile casurum, debet reddere debitum.

Votū vnus cōiugis sine cōsensu alterius de nō reddēdo, vel non petendo debitū est illicitū, & potest dissolui ab altero coniuge.

Votū non habendi copulam, nisi quando mos est gerendus coniugi alteri, est licitum, & tenet, quia sibi soli facit præiudicium.

Si coniux sine consensu alterius vouit non habere copulā carnalem, vel profiteri religionem, non valet votum in præiudiciū alterius cōiugis in petendo, & reddendo debito, sed valet in præiudicium suum.

54 De irrit. dispens. & com. vot.

vt precedenti casu dixi, & mortua coniugē tenetur seruare castitatem. Verum est, quod si denuo vxorem ducat, tenet matrimoniū.

Vxor non potest vouere in præiudicium alterius, nisi de consensu ipsius, & si consensuens reuocet, & renuat, peccat, & vxor excusatur ab implendo voto.

Quid de consensu continentia, vide inferius cap. 16. nu. 31. Si vero vouit non in præiudicium vxori, votum tenet.

61 Virgo vouens votum quod nupta adimplere non potest sine præiudicio viri, qui non consensit, excusatur, sed mortuo viro tenetur adimplere, excipitur votum succurrendi Terræ Sanctæ, si non adest periculum incontinentiæ, de quo infra, nu. 74.

62 Vxor sine licentia alterius non potest sumere habitum tertiarij.

De irritatione, dispensatione & commutatione votorum 63.

Irritat votum qui sine causa, sed ex mera voluntate votum annullat: dispensat, qui cum causa iusta, & rationabili votum relaxat sine aliquo alio onere: Commutat, qui in æqu: bonum cū causa rationabili, vel in melius bonum, sine causa transfert.

64 Tantum Prælati Ecclesiastici habent facultatem dispensandi, & commutandi sed

multi

multi alij, vt pater, curator, maritus, superiores, possunt irritare.

Pater, quo deficiente, mater, vel tutor 65
 possunt irritare omnia vota tam realia, quã
 personalia, quæ fiunt à pueris, qui ætatis de-
 fectu non possunt matrimonium contra-
 here, & pueri non tenentur amplius ad vo-
 ta, etiam si deinde parentes consenserint,
 nisi de nouo ipsi voueant, vel ratificent.
 Idem dicendum est de Prælati respectu
 religiosorum: sed parentes, & curator, si
 filij sunt in ætate matrimonij, non possunt
 irritare eorum vota personalia, quæ eorum
 iuri non præiudicant, licet accessorie sint
 realia, vt votum religionis vel castitatis.
 Possunt tamen irritare vota realia, vel per-
 sonalia præiudicantia:

Maritus non potest irritare vota vxoris,
 nisi sibi sint præiudicium, vel admitteret no-
 toriam fornicationem carnalem, vel spiri-
 tualem, similiter neque vxor vota mariti.

Votum de non peccando, vel non peccã-
 do venialiter, non valet, de non peccando
 mortaliter, vel nõ valet propter difficul-
 tate, vel facile ab ordinario potest relaxari.

Nulla transgressio voti dicitur leui est p. m. sed
 tantũ, vt voti de nõ peccãdo v. est veniale.

Religiosus superior potest irritare votum
 sub liti professi de non peccando hoc p. m.

56 *De irritat. dispen. & commac. vol.*
vel hoc v. sed non potest votum p. v. subdi
ti nouitij.

Vota personæ secularis ingredientis reli
gionem, ipso facto commutantur in votum
solemne religionis.

Votum solemne eius, qui non habet æta
tem ad contrahendū matrimoniū, nō tenet.

Maritus potest irritare vota vxoris, quæ
fecit antequā nuberet, si marito præiudicæ.

66 Vota irrita V. g. à marito vel patre, mor
tuo marito, non obligant, nisi expresse vo
uerint se aliquid facturos quando fuerint li
beri à subiectione.

67 Vota religiosorum de materia nec in ge
nere, nec in specie sibi prohibita obligant
ad obseruationem donec irritentur, de ma
teria vero prohibita licet, alioqui licita non
obligant donec approbentur.

68 Vota iuuenum, qui possunt mereri, &
peccare, sed defectu ætatis non possunt
contrahere matrimonium tenent excepto
voto solemni religionis: tamen possunt iri
tari à parentibus.

69 Vota religiosorum, quæ suæ regulæ, &
iussis superiorum non repugnant, tenent,
& obligant, sed superior voti præmonitus,
mera sua voluntate potest illa irritare, &
annulare.

70 Vota principaliter personalia eorum, qui
sunt

sunt apti ad matrimoniū, licet sint accessorie tangentiæ temporales, non possunt irritari à parentibus si non sunt nocumento, vel iniuriæ rei familiari, regimini, vel potestati parentis.

Vota verò realia principaliter possunt irritari.

Patentes possunt irritare votum solemne pueri non apti ad matrimoniū, ante quam ætatem attingat, sed possunt irritare votum simplex post ætatem impletam, dummodo non sit iam ratum, quod sciens nullitatem, illud de nouo validat: secus si nescit, putat se obligatum, & obseruat.

Qui circa hæc peccant mortaliter. 72.

Qui sine auctoritate irritat, dispensat, vel commutat votum, vel ubi & quando non potest, peccat mortaliter.

Religiosus medicans, qui prius dimittit habitum suum, vel sumit habitum regularium canonicorū, & deinde petit dispensationem à Papa, peccat mortaliter.

Superiores qui prius cōsentiunt, & deinde irritant votum sine causa, p. m. & tunc subditus si non obseruat votum nō peccat.

Subditi qui non implent vota, quæ non vergunt in damnum dominorum, p. m.

Clericus habens beneficium, qui non

58 *De irritat. disp. & com. vot.*

implet vota grauiter non praeiudicantia suae Ecclesiae.

Clericus, vel religiosus vouens rem prohibitam sine conditione, si placet superiori, vel rem non prohibitam sine conditione si non displicet peccat mortaliter.

*Quis dispensare, aut commutare
vota possit. 57.*

Solus Papa, & qui eo auctoritatem habet potest super quinque votis dispensare, scilicet super voto perpetuae continentiae, religionis, peregrinationis in Hierusalem, Romam, & Iacobum Compostellam.

In reliquis votis possunt dispensare Episcopi, vel qui episcopatus in dignitatem habent, vel aliqui ex privilegio particulari.

Episcopus licet non possit dispensare in voto simplici perpetuae castitatis, tamen potest in voto ad tempus, vt per annum, vel in voto de non nubendo.

77 Papa non potest pro mera sua voluntate, sine iusta causa dispensare, vel commutare vota, est autem causa sufficiens si reddit complementum voti malum, vel inutile, vel in praediciuuius maioris boni, quorum aliquod si est manifestum potest non adimplere votum sine dispensatione: causa etiam praedispensatione est leuitas, seu facilitas voti.

tis, vel imbecillitas, necessitas, vel utilitas publica, vel priuata.

Munus in voto promissum, non est datum ei, cui est promissum, si facta est dispensatio, vel commutatio.

Commutans votum, v. g. peregrinationis debet considerare qualitatem personæ, & expensas quas in executione voti erat factururus non cōputatis ijs, quas domi erat factururus, & commutare expensas in opera pia, laborem vero in ieiunia vel orationes.

Si impedimentum pro executione voti est temporaneum commutans, solum potest concedere dilationem temporis.

Potest dispensari in voto sine consensu eius, cui factum est votum.

Quilibet simplex sacerdos potest in articulo mortis absolueri ab omni peccato, excommunicatione, & fractione voti, sed non potest dispensare, vel commutare vota.

Qui nō habet ampliorem auctoritatē, quā commutandi, non potest dispensare: & qui habet dispensandi, non potest commutare.

Mendicantes possunt dispensare in casu in quo possunt Episcopi, præter peregrinationem ultra duas dietas.

Post diploma vel bullam Papæ, in qua conceditur vt confessarius possit dispensare,
nisi

60 *De irrit. disp. & eom. vot.*

nisi confellarius dispenset, semper vota te-
nent.

Vota antiquorum ex vi pacti, obligant
populum præsentem sicut iuramenta.

- 80** Cōmutatio votorum ex vi Cruciatæ de-
bet fieri in vtilitatem ipsius Cruciatæ, simi-
liter & de iubilæis, &c. quando præcipimus
hoc facere in vtilitatem ipsius loci.

Qui vouit simplicem castitatem, & con-
trahit matrimonium, antequam consumma-
met, tenetur ingredi religionem.

Qui vouit ingredi religionem, & forni-
catur, non peccat contra votū, immo si con-
trahit matrim. & consummauit, potest pe-
tere, & reddere debitum sine peccato, &
sine aliqua alia dispensatione, non autem
sic, si vouerat simplicem castitatem. Immo
contrahēs, & consummans facit duo pec-
cata.

Per Cruciatam potest dispensari in voto
post concessionem factam, sicut potest absol-
ui de peccatis post concessionem commis-
sis.

De Blasphemia. 81.

HA Eresis est discredere, blasphemia est
dicere corde, vel ore, vel scripto aliquid
contumeliosam contra Deum vel sanctos
vel tribuendo Deo quod illi non conuenit
vel

vel auferendo quod conuenit, vel quod est Dei, dando creaturis: & est grauissimū peccatum: nec sine grauissima pœnitentia debet absolui: debet corrigi blasphemus etiā si emendatio non speretur, dūmodo fiat sine proprio periculo.

82

Qui verba blasphemix dicit attēdens quid verba significēt. i. esse blasphemiam, & cum delibe ratione dicit etiā si iratus dicat, vel iocose, p. m. si vero iratus nō aduertit quod dicit, peccat venialiter. Verum si ex praua consuetudine illa dicat si aduerteret non diceret, non pecc. mor.

Qui iniuriose Sanctos nominat aduertēs, vt pudenda eorum nominibus explicans etiā ioco, peccat mortaliter: non autem si corpus, vel sanguis Dei nominetur.

Qui simpliciter maledicit creaturæ irrationabili peccat venialiter: si vero in quantum est creatura Dei, mortaliter.

Qui durante ofūcio diuino admoniti admiscēt cantilenas turpes, & prophanas, voce, vel instumētis, p. m. nisi ignorantia excuset.

Fur qui est furatus aliquid, si interrogetur à iudice non competenti, vel non iudice, an sit furatus tale quid, potest secura cōsciētia respondere simpliciter, nō sum furatus intelligēdo intra se in tali die, vel anno.

Iura-

Iuramentum illicitum generaliter factum sine restrictione, ligat pro tempore, quando actus erit licitus, ut qui generaliter sine causa iurat, nunquam intrare in talem domum, iuramentum est vanum, sed si illa domus incipit habitari à muliere suspecta cuius conversationem tenetur ille evitare, iuramentum eum ligat pro tempore illius habitationis: sed si iuramentum fuit restrictum ex natura verborum vel ex causa ob quam fit, non obligat, ut qui iurat non intrare domum, donec mater eius ibi habitat, vel ut vitet bonam eius conversationem, si deinde domus habitetur à muliere suspecta sibi, iuramentum eum non ligat, licet si domum aiat aliunde peccet.

De tertio præcepto, Sabbata sanctifices.

Cap. XIII.

De observatione festorum.

NOta, quod omnia festa Christianorum etiam Dominici diei sunt tantum de iure humano, & ideo non obligant tanto rigore, quanto festa veteris legis, nec his præcipitur cultus interior meditandi, qui licet sit finis, tamen cum sit alius à re præcepta non cadit sub præceptum, sed præcipitur cultus exterior, id est, audire missam cum proposito & attentione, & abstinere ab operibus

bus seruilibus exterioribus.

In festis non omnia opera prohibentur, sed quæ propriè seruientibus conueniunt, non autem cōmunia seruis cum Dominis.

Septem operū genera in festis licite exercentur. Primo, ea quibus in diuino cultu Deo seruiamus. Secundo, quibus spiritualia exercemus, vt docere verbo, & scripto. Tertio, quæ necessaria ad propriā salutē. Quarto, quæ ad salutem corporalem proximi. Quinto, quæ ad euitandū damnum imminens sibi, vel proximo. Sexto, quibus parātur cibi per consuetudinem Ecclesia. Septimo, piscari per consuetudinem.

Quinque opera non seruilia sunt prohibita iure canonico, Nundinæ, iudicium ciuile, vel criminale, iuramentum (nisi pro pace, vel necessitate aliqua,) processus iudicialis, nisi pietas, vel necessitas urgeat.

Non omnia quæ possunt fieri ob necessitatem possunt fieri ob pietatem, vt sunt opera seruilia, quæ ex sola intentione operātis, diriguntur in pietatem, opera vero quæ immediate tendunt in cultum Dei, & eorum præambula, quæ dilationem non patiuntur, possunt fieri.

Propositum, & intentio principaliter lucrandi nō facit opus ex suo genere non seruile, seruile.

64 De obseruat feſtor.

Feſta in ſingulis Religionibus quæ lex, vel conſuetudo præſcripta, vel conſtitutio Synodalis non abrogata præcipiunt, ſunt obſeruanda.

Feſta ſunt obſeruanda ſecundum conſuetudinem præſcriptam V.g. à media nocte ad mediam noctem, & eo modo, & tantum ſunt obſeruanda, quomodo, & quantum conſuetudo illius regionis præcipit.

Aduena debet obſeruare feſta illius loci, vbi eſt, & non illa ſuæ patriæ, ſic operarij externi. Sic non peccat qui in die feſto ſuæ regionis audito ſacro, tranſeunt ad laborandum in alia regione, vbi feſtum non obſervatur, quia feſtum vbi te inuenit, obligat.

Qui peccant mortaliter contra hoc præceptum. num. 6.

Qui faciunt ſeruilia, vel illa quinque prohibita in diebus, niſi excuſet exiguitas, vel licita conſuetudo, vel neceſſitas ſpiritualis, vel corporalis ſalutis ſuæ, vel proximi, quod non poteſt præueniri, nec differri. ſic excuſantur agricolæ ob periculum, caupones, & qui vendunt ea, quæ conducunt feſtis vt vinum, fructus, muliones mulione ratis: ſed non debent diſcedere domo niſi audita Miſſa, iter facientes audita Miſſa. Item excoquentes vitrum, tegulas, &c.

Tonſo-

Tonfores aperientes venas. Item subditi, & serui compulsi ab heris seruitia facere in festis, vxores, liberi, agricolæ compulsi, alioqui in damnū corporis vel reale inciderent: & possunt accipere stipendium, dūmodo id non fiat vel præcipiatur in contēptum festi.

Qui vendit, vel emit die festo, consumendo in hoc multum temporis. p. m.

Vbi est consuetudo præscripta, & nulla noua prohibitio in nundinis, potest fieri negotiatio.

Tondere barbam in die festo nō est peccatum. m. ob paruitatem materiæ, & si adsit causa nec est venial. Item piscari pisces, qui moram non patiuntur dentur tamē eleemosynæ Ecclesiæ viciniori. Item licitū est molere in molen linis, vbi non est magna occupatio, non tamen in pistinis, excepta magna necessitate.

Qui laborat in diebus festis (audita Missa) pro pauperibus, sed principaliter propter aliud quod commodum, vel amicitiam, vel cognitionem, vel propter paupertatem, sed nō magnam. In maiori festo, maior causa requiritur.

Qui sine magna, & vrgenti necessitate accommodat pontes, vias, &c.

Qui aliter se sustentare nequeunt possunt laborare diebus festis audita Missa, dūmodo

euitent scandalum.

21 Non peccat qui diebus festis audita Missa venatur: etiam quæstus gratia.

22 Qui in die festo mittit iumenta onerata pro utilitate alterius diei festi, p. m. nisi adsit necessitas, vel consuetudo: & non audita Missa peccat mortaliter.

23 Licet facere in die festo opera non seruilia, quamuis prohibita, ob solam misericordiam sine alia necessitate: vt ferre iudiciũ rusticis die festo.

24 Qui transcribit librum, vel instrumentũ & transcribendo componit librum, p. m. licet scribere non sit opus seruile: etiam ob lucrum.

Scribere instrumentum de rebus, quæ licite fiunt die festo: vel pulsare organa, vel instrumenta, & cantare, siue ob quæstum, siue ani ni gratia, non est peccatum.

Consilium dare, informare Aduocatum, etiam scripto legere quamecunque facultatẽ ob lucrum die festo, non est peccatum.

25 Excommunicatio de non violando festo, est intelligenda iudice: vt nisi necessitas cogat: alioqui continet errorem insolubilem.

Qui audita Missa consumit dies festos in ludis licitis, vel choreis, vel vagando, nõ peccat mort.

Item

Item necessitas indubitata excusat ab obseruatione festi sine licētia Episcopi. Immo contradicente Episcopo, modo euitetur scandalum, sicut excusat à ieiunio. Nemo tenetur sub mortali contere de peccato mortali die festo.

Qui Missam non audit die festo, vel audit non cum mediocri attentione, idest, qui sponte distrahitur in impediētia, peccat mortaliter.

Qui obligatus nō soluit suo tempore horas canonicas, vel pœnitentiam iniunctam, peccat mortaliter.

Qui eo tempore, quando nullum aliud remedium est sue salutis, vel proximi, Deū non orat, peccat mortaliter.

Qui inter missarum solemnias non offert cum possit, dat scandalum, quia dat occasionem, ne maior pars populi offerat, ubi est consuetudo antiqua, saltem à decem annis.

De quarto præcepto, Honora patrem, & matrem. Item honora proximum.

num. 1. CAP. XIII.

Differunt religio pietas, obseruantia.

Pater potest obligare filium ad peccatum mortale in re magni momenti spectante ad suam potestatem.

- Sub nomine patris veniunt primario genitores, cognati, patria, amici, conseruantes, & secundario Gubernatores Ecclesiastici, seculares, tutores, curatores, pædagogi, & large omnes ab Adamo, qui quando offenduntur non est circumstantia necessario dicenda, nisi sit pater, mater, vel superior, habens potestatem super eos.
- 4 Honor hic intelligitur in amando, obediendo honorando, corde, ore opere.
 - 5 Item præceptum de diligendo proximū non hic numeratur, quia est origo sequentium præceptorum, sicut primum fuit origo præceptentium.
 - 6 Amor honestus proximi duplex, naturalis, & diuinus, qui vel amicitia vel concupiscentia.
 - 7 Tenemur in genere amare proximū semper & ad semper, nisi sit in inferno.
 - 8 Item quando inimicus veniam postulat, tenemur ostendere illi signa amoris, saltem naturalis.
 - 9 Item tenemur auxiliari quando est in extrema necessitate spiritali nostri auxiliij. v.g. si baptizandus esset, vel admonendus in necessitate tali. Itē tenemur amore saltem naturali auxiliari in extrema necessitate temporali.
 - 10 Commendatur hic modus dicendi: Dominus

minus te sanctum faciat, sicut oppositum
damnatur.

*Qui filij peccent mortaliter non hono-
rando parentes. nu. 11.*

Qui grauer odit, vel graue damnum de-
siderat parentibus, peccat mortali-
ter: & est circumstantia necessariò cõfitenda.

Qui eos semper toruo aspectu intuetur: &
licet in corde diligat, tamen semper sic aspe-
re alloquitur, ac si odisset: vel rarò signa
amoris ostendit, pec. mor. quia sunt etiam
ore honorandi.

Qui non vult obedire in pertinentibus 12
ad gubernationem domus, vel rei familiaris
p. m. nisi ex incogitantia, & absque contem-
ptu, & obstinatione id fiat: in alijs verò non
obedire non est peccatum mortale.

Qui non obedit in his, quæ pertinent ad
bonos mores, vel salutem animi, vt fugiat
scandalala, ludos prohibitos, meretrices, & hu-
iusmodi, p. m.

Qui parentes percutit etiam leuiter, vel
iniurijs afficit deliberatè, vt meritò eos pro-
uocet a diracundiã notabilẽ peccat mort.

Qui ex animo male licit parentibus mor-
euis, vel viuis, p. m. si ore tenus, venialiter.

Qui accusat parètes alicuius criminis, nisi
hæresis, vel prodicionis Regis, vel Reipubli-

70 De III. præc. bonor. pat. & mat.

ca, peccat mortaliter.

Qui putat sibi dedecus esse haberi pro filio talium parentum: & hoc ex contemptu p. m. aliter si ex incommodo, non.

Qui desiderat mortem parentis ob hæreditatem: vel parentes captiuos non redimit: vel insanos non curat: vel testari prohibet: vel auertitne restituant, peccat mor.

83 Qui parentibus in graui necessitate non subuenit ex propriis si parentes non habent propria vel officium, quo possint sibi prouidere: dummodo tale officium non sit suo statui dedecori: aliter non tenetur ex propriis.

84 Qui parentibus in extrema necessitate constitutis, & illius ope egentibus ingreditur religionem: vel ingressus, & non professus, non egreditur, si verisimiliter potest subuenire, peccat mort.

In necessitate vero non extrema, sed tali quæ obliget filium, & non alios, si ingreditur peccat: si est ingressus, & professus non tenetur egredi: sed in religione adiuuare quantum potest: adde, si necessitas hæc præcessit ingressum, & cum egressu potest subleuare tenetur egredi.

85 Filius nolens accipere vxorem quam pater præcipit, vt sopiantur periculosæ inimicitia, vel accipiens indignam, se, sine consen

In patris, vel sine rationabili causa, vel tali, quæ coram Deo iusta illi videatur, p.m.
Idem de filia nubente, sed non potest ex-
hæreditari.

Filius non restituens vsuras inuentas in 18
hæreditate paterna. p. m.

Filius ex auaritia, vel negligentia diu dif-
ferens soluere debita, & legata testamenti
paterni.

Parentes notabiliter negligentes prouide-
re necessitati spirituali, vel corporali fi-
liorum, nulla causa impediente.

Mater sine causa proprio lacte filium nõ
nutriens, peccat venialiter, notabiliter ne-
gligens eligere bonam nutricem & prouide-
re vsque ad triennium necessaria, p.m. post
triennium spectat ad patrem si potest.

Parentes, qui ob auaritiam exponunt fi-
lios ad hospitalia pauperum, vel in locis pu-
blicis vel priuatis, p.m. Qui nolunt filias, etiã
spurias, dotare cum possint, peccant mor.

Parentes qui reuocant sine causa, vota fi-
liorum facta eorum bona venia, peccant
morte.

Parentes, qui dolo vel vi, reuocant filiũ
à religione, quam in sufficienti ætate ingres-
sus est, peccant mortaliter.

Parentes, qui post votum filiorũ in ætate
discretionis factum continent e, vel reli-
gionis

gionis consulunt, vel cogunt eos ad coniugem eligendam.

Qui filium donis, vel minis cogunt intrare religionem, excommunicantur à Concilio Tridentino sess. 25. cap. 8. Similiter qui impediunt.

Parentes permittentes filiabus amatores ob malum finem: vel à probabiliter suspectis sodalitijs v.g. aliquarum fœminarū eos non separantes peccant mortaliter.

- 18 Qui non reprehendit filiam turpem vitā agentem, vel vtentem fucis, & irritamentis ad inducendum aliquem ad peccatum mortale, peccat mortal.

Permittentes sponsis actus, vel tactus impudicos, peccant mortaliter Ideo non permittendum, vt soli in secreto cōuersentur.

Oscula, & amplexus ob solam delectationem inde percipiendam, sunt licitā sponsis.

- 19 Maritus præcipiens vxori aliquid contra aliquid præceptum diuinum, vel ecclesiasticum obligans ad mortale, pecc. mort.

Maritus atrociter, & supra modum percutiens vxorem: cum nec seruum ita percussere debeat, peccat mortaliter.

Maritus, qui causa iniuriandi, vel infamandi notabiliter deliberate vxorem, profert aliquid verbum, licet ex natura sua minime iniuriam: vel si sine animo infamandi,

vel

vel iniuriandi profert verbum sua natura aptum ad infamandum cum periculo probabili infamiae, vel sequatur infamia: peccat mortaliter.

Vxor notabiliter inobediens in regimine domus, & familiae, & honorum morum, peccat mortaliter.

Vxor nolens sequi maritum alio migran- 20
tem, peccat mortaliter: nisi pactum praecesserit, ne maritus alio migraret, nisi viro supervenit iusta necessitas, ut morbus, vel capitalis inimicitia: nec tenetur sequi maritum vagabundum, si antequam coniungeretur non erat vagabundus, vel hoc mulier nesciebat; nec si vir ob turpem causam vagatur, vel ipsa exponeretur periculo peccati, vel mortis.

Vxor contemnens praestare debitam subjectionem viro vel eius iustum praecipitum inon implens, v.g. ut exuat superflua, commutet mores incompósitos, p.m. si vero hoc faciat sine contemptu, non semper est peccatum mortale.

*Qui Domini erga famulos, & servos, vel
subditi erga superiores peccant*

mortaliter. no. 21.

74 *Pec. mor circa dilect. prox.*

Dominus negligentes notabiliter ea, quæ pertinent ad conscientiam suorum seruorum vel famulorum, vt v.g. Christiane uiuant: ne assuescant iuramentis: vt seruent præcepta Dei, & Ecclesiæ, non curantes eis suo tempore extremam vñtionem, vel confirmationem, peccant mort.

Dominus habens neophytam, & non doctus per se, vel per alium, doctrinam Christianã, & qualiter vitã agere teneatur, peccat mor.

Dominus notabiliter negligens nosse peccata manifesta seruorum, & famulorum, vt corrigat, & incorrigibilem verbis, vel pœna è domino eiciat, vel ei necessaria neget, secus si fecerit spe correctionis, p. m.

Dominus prohibens, non dico non consentiens, seruis concubinariis ducere vxorem: diffusius de hoc in materia de matrimonio.

82 Subditus notabiliter contemnens superiores: vel denegans eis notabilem, & debitum honorem, licet sint discoli, & mali, peccat mortaliter.

Leges iustas superiorum violans, putans nemine in aliũ potestatem habere, p. m. & est excommunicatus: si vero violat, quia non vult se submittere, est peccatum inobedientie, si ob alias causas, potest esse pecca-

rum mortale, vel veniale.

Qui peccent circa dilectionem proximi.

Qui se, nec proximum amat amore charitativo, i. propter Deum, vel ut capaces alterius vitæ, vel in tempore extremæ necessitatis amore naturali.

Qui excludit aliquem à communione generali suarum orationum.

Qui habuit animum non diligendi, vel subueniendi alicui in casu, quo hoc esset ei necessarium ad salutem.

Qui amat aliquod creatum plusquam suam animam, vel suum corpus plusquam animam proximi, vel bona temporalia, & fortunæ, seu honores, plusquam suum corpus, vel proximi, ita, ut non opituletur in necessitate: in amore enim debitus ordo est seruandus, id est ut firmiter amemus Deum, hoc est, pluris faciamus, et si non intentius, seu feruentius.

Qui tantum amat aliquod creatum, ut sit paratus Deum mor. offendere animo, vel opere. 24

Qui optat ut aliquis mortaliter peccet, vel damnationem æternam incuriat, vel ad hoc Deum oret, vel hoc animo malo dicat, vel excommunicationem procurat, eo animo, 25

76. Pec. mor. circa dilect. prox.

vt si rem non restituat, damnetur, & alia huiusmodi.

Qui non reprehendit, aut non denunciatur proximum cum debet, aut aliter quam debet, peccat mortaliter.

25 Quilibet offensus tenetur relinquere odium, & rancorem malum, nulla facta satisfactione. Non tenetur dimittere rancorem bonum in quo quis appetit, vt delictum per iudicem castigetur: immo aliquando illum tenetur concipere, nec tenetur condonare satisfactionem iniuriam: & aliqui non possunt condonare etiam si velint: non tenetur eum alloqui, vel signa amoris ostendere, nisi in tempore necessitatis. Item qui prius offendit, vel grauius offendit, debet prius reconciliationem petere.

26 Qui se exponit periculo peccandi mortaliter, vel qui dubitat de aliquo an sit m. & committit, vel qui omisit confiteri, vel qui facit contra conscientiam dictantem in particulari, & indiuiduo, peccat mortaliter.

27 Qui sine verecundia, incommodo, dedecore, potest impedit, ne qui peccet mortaliter, & non impedit, nisi permittat eum cadere in maius scelus vt mox apertius corrigatur: sunt & alij casus liciti de quibus infra c. 14. nu. 16.

28 Qui alijs fuit causa peccandi mortaliter

confilio, ope, fauore, non autem peccat, qui iusta causa aliquid petit, licet putat hanc petitionem alteri futuram occasionem peccandi, vt qui in necessitate ab vsurario petit mutuum, non peccat, secus si sine necessitate à sacerdote iniquo petat filium baptizari, petit n. rem licitam modo illicito.

Qui facit, vel dicit, aliquid, quod de se nõ est mortale, sed tamen dicit cum intentione inducendi alterum ad mor. p. m. Immo si sine intentione tali facit aliquid in tali loco, & coram talibus sufficiens arbitrio boni viri ad inducendum ad mortale, peccat mor. & si res de se erit pec. m. debet etiam confiteri circumstantiam scandali.

Qui ex mera voluntate absque necessitate, vel vtilitate aliquid facit, quod credit alleciturum proximũ ad mortale, pec. mor. vt fœmina, quæ sine causa se exhibet videntibus illi, quem scit de facili concupiturum, etiam si iosa non intendat hoc, excusatur tamen multis causis, vt ne in vrbauitatis arguatur, &c. Sed quidnam dicendũ sit de fœmina, quæ propter inanem gloriã se fucat, infra c. 16. n. 23.

Qui absque causa necessaria, vel vtili vitur familiari cõsuetudine mulieris suspectæ, aduertens scandalum aliorum, & contemneus, pecc. mor. etiam si ipse sit sine mala

78 *Pec mor circa dilecti prox.*

cogitatione. Item qui frequenter moniales cum scādalo, & murmuratione populi.

Item, qui domi suæ retinet cognatam, siue extraneam, de qua alij male suspicantur.

- 52 Qui dat alteri occasionem peccandi, id est scandalum actiuum mortiferum, id est, occasionem quæ datur pro pecc. mort. aut cum intentione principali, vel minus principali inducendi illum ad peccatum mortale, aut ad id adiuuando, vel contemnendo, salutē spirituales proximi, aut ad id saltē interpretatiuē consentiendo; Ex hac diffinitione multi casus soluntur, in quibus datur talis occasio, & peccatur mort. vt qui corā aliquo mortaliter peccat. Item qui intentione principali inducendi aliquam personam ad pec. mort dat eleemosynam, alloquitur, inuisit, docet, consulit, vel id facit nutu, blandimentis, tactu, obsequio, munere. Item qui facit, vel reficit idola, vel templa Paganis, Hebræis, Turcis, Hæreticis, vel aliquid facit, cuius principalis vsus est pecc. mor. Item qui audita Missa alius, qui Missam non auderint, detinet sono, iocis, choreis, ludis, spectaculis, & alijs occasionibus tempore missarum, pec. mor ex eo solo quod parui pendat salutem spirituales proximorum, dicens nil sua referre

eum ipse audierit sacrum. Item, qui, vel quæ se ostendunt ita, vt pudenda per subtile velum videantur, hoc enim communiter ex natura inducit ad peccatum mort. nisi iusta causa, id est, infirmitatis excuset. 37. Item, qui sponte sit obuiam personæ, quam scit casuram in concupiscentiam mortiferam, vel iram, licet sine intentione, vt illa peccet hoc faciat.

Non peccat mort. mulier, quæ sine intentione contemptu mortifero ita se ornat, vt credat aliquem ex populo casurum in concupiscentiam, vel iram, nesciēs aliquem in particulari, vel nō aduertens, vel si sciat aliquē, tamen intelligit illum ex malitia, praua consuetudine, & habitu peccare, & sic nec est p. m. credere aliquem indeterminatum in ciuitate, vel monasterio, esse malum.

Excusantur à mortali scurræ, & alij, qui dant magnam occasionem ridendi, edendi, bibendi, v. stiendi, loquendi, modo ista nimietas non attingat culpam mort.

Excusatur vir, vel mulier, qui dicit, aut facit, vt ad amorem vanum, vel ad veniale tantum alliciat, vt qui blanditur, videt, alloquitur fœminam, non vt eā moueat in copulā carnalē, in tactus, vel mort. ad delectationē, sed vt illa delectetur suo colloquio, aspectu ornatu, & amet sine fine, vel delectatio-

ae, licet hoc periculosum sit.

Accommodare arma, vel vendere pigmenta, chartas lusorias, talos, de se non est malum, sed aliquando potest esse peccatum mortale.

Qui imperant, consulunt, precantur ad hoc ut peccet v. g. percutiant, occidant, fornicentur, si fiat tantum ad tentandum illorum virtutē sine animo ut faciant ea immo displiceret, si facerent, peccat mortaliter: tamen potest quis parato offerre occasionem peccandi, ut mox fructuosius corrigatur, ut supra dixi, sed non inducere cum ad peccandum.

Non peccat qui à parato ex sua malitia ad peccandum petit rem ex se bonam, quæ tamen est materia, quæ ille exercet peccatū: sed peccat si petit, ut peccet, vel rem, quæ ex se est peccatum. Ut non peccat, qui petit mutuum ab usurario dante cum usura: sed peccat si petit ad usuram: sic qui petit ab infideli, ut iuret, non peccat, sed si petit, ut iuret per suos Deos peccat.

Non peccat qui deponit suam pecuniam ad usurarium habentem propriam pecuniā ad usuras, sed peccat si deponat apud non habentem.

Non peccat, qui hominem deliberatum ad committendum maius peccatum inducit
ad

ad minus, v. g. si vult occidere, vt tantū peccat, si adulterati, vt fornicetor.

Petens quod in se bonum est ab eo, qui potest bene facere, sed scit illum peccaturum ex malitia, non peccat si sit sine contemptu salutis proximi, & sine consensu, & auxilio ad hoc.

In lucens peccatorem sacerdotem ad celebrandum quem scit pœniturum, si non est notorie excommunicatus, & suspensus, vel est paratus, & obligatus, & ex malitia peccat, non peccat mortaliter, nisi fiat cum contemptu eius salutis, & malo animo.

Non peccat qui petit administrationem iustitiae, vel iustam gratiam à tyranno iustitiae, vel iustam gratiam à tyranno iniuste occupante Remp. blicam. Caietanus in formula ver. Tyrannus.

Qui introducit mulierem religioso, vel 4^a iuueni, ad tentandum castitatem, seu qui sollicitat, vel petit ad tentandum respectu sine, licet sine animo peccandi, peccat, non, nisi ex qualitate personarum, sine, & modo elicitur circumstantia moderans vim verborum inducendam ad peccatum.

Non peccat mor. qui tangit amore honesto, & iocoso sine mala intentione pectus mulieris, mammillas, & anum premit, pedem tangit: Immo vbi mos est, amplectitur, oscula-

32 *Pec. mor. circa dilect. prox.*

tur, licet uterque sit iuuenis dum modo nō sit aspectus, vel tactus partium ob cœnatū.

43 Nō peccat qui erigit studia doctorū, &c. licet ibi multa peccata fiāt, cōtra. Vuiclesf.

Aurifices, quorum opera ad vsum bonū, vel malum sunt, vel ut plurimum ad p. v. &c. pigmenta, collaria, māmillaria, &c. non peccant m. & potsunt absolui, quod de monialibus est dicendum, etiam si maior pars illis operibus male mortaliter vtatur.

44 Qui instituunt solemnes orationes, rundingas, nuptias, publica conuiuia, in quibus aliqui peccant mor. non pec. mor.

Qui propter scandalum iniustum omittit opus debitū sub peccato mortali, pecc. mor. Immo nec debent omitti opera perfectionis: & si scandalum est ex imbecillitate, est prius satisfaciendum propter scandalū, & si aliquando bona opera sunt emittēda: tamen non licet cōmittere peccatum veniale propter quodcunque bonū: Item qui ob iustā causam occultam non ieiunat in die præcepto, &c. & non satisfacit scādalo ignorantium, p. m.

45 Qui dolo, vi, aut fraude nocuit alicui in bonis animæ inducendo eum ignorantem, aut coactum ad peccatum mortale, debet eū inducere ad pœnitentiā, & ad opera meritoria impetrando per se, vel alium à Deo

illius conuersionem, non manifestando peccatum occultum aliter pec. mor.

De V. precepto. Non occides. n. 1.

Cap. XV.

HOc præceptum includit quodcunque dñum corporale, non solum ab actu exteriori illatum, sed ab animo.

Potest quis licite occidere, Primo auctoritate Iudicis. secundo in bello iusto, & publico. Tertio ad defensionem propriæ vitæ. Quarto, quando aliter rem suam tueri non potest extra extremam necessitatem proximi. In tertio casu nec peccat, nec est irregularis. In reliquis, etsi non peccat, tamen est irregularis. In tribus vltimis casibus debet tantum intendere defensionem sui, rerum suarum, & proximi, licet inde mors aggressoris subsequatur. Sed verius cum toto hoc potest cum moderamine inculpatae tutelæ intendere mortem, si aliter se, sua, & honorē magnum defendere non potest. v. g. non tenetur quis fugere cum suo dedecore, & potest quis inimicum occidere, si aliter non potest euitare alapam. Quare vxor potest occidere virum parantem illi necessario mortē, cum aliter euadere non posset: sed vir occidens, vel preparans occidere vxorē in adulterio deprehensam, p. m.

Qui peccat mortaliter contra hoc
preceptum nu 4.

Qui iniuste occidit, mutilat, vel notabiliter fedit, percutit, vel aliquid horum vult procurare, & delectatur fecisse, p. m.

5 Qui furem diurnum, vel nocturnum occidit, cum aliter, & sua defendere possit, p. m.

Qui occidit aliquem ad defendendum suam castitatem, quam cum suo honore aliter, id est, fugiendo vel clamando poterat defendere,

6 Qui præter intentionem aliquem casualiter occidit, non adhibendo diligentiam, quam mediocriter prudentes in similibus casibus solent adhibere, p. m. Siue opus sit licitum siue illicitum nihil facit ad, p. m. sed facit ad irregularitatem.

Qui illicite aliquid fecit, quod est causa, & via ad homicidium propter necessitatem sui defensionem, p. m. & est homicida, ut qui intendit etiam tantum percutere hominem, & occidit, & adulter inuentus cum adultera occidens virum volentem ipsum occidere, p. m. & est irregularis de quo c. 27. nu. 238.

7 Qui damnatus ad mortem occidit ministrum iustitiæ, ut se liberet p. m.

Qui deliberate ne pusillanimus habeatur, vel ob nimiam audaciã exponit se periculo

amittendi vitam vel membrum aliquod, vel partem notabilem membri, vel inferre damnum notabile personæ proximi, loco, tempore, vel modo indebito, pecc. mor. Non idem dicendum est de latrone, qui furatur: vide infra, nu. 24. lit. A.

Qui vititur aliquo ioco cum periculo probabili vitæ suæ. p. m. sed possunt saluari, qui practici super funes ambulant, vel qui venenum ad theriacam comprobendam sumunt, post experimentum faciunt in animalibus.

Qui duellum illicitum, vel iocum prohibitum, vnde, vel plurimum cæces, vel vulnera reportantur, aggreditur, vel aliquem induxit, vel non impediunt cum posset, p. m. De duellis vide supra, c. 11. num. 4. & Concilium Tridentinum sess. 25. c. 9. est etiam bulla Gregorij xij.

Spectatores horum ludorum prohibitorum cum omni voluntate, & consensu d. liberato, quod fiat, vel quorum præsentia est causa, vt tales ludî fiât, vel sacerdos, vel monachus propter scandalum, pecc. mor.

Qui deliberatè mortem alicuius optat vt beneficio aut officio succedat, vel ne castigetur, vel a luertetur delectatur cogitatione peruersi operis homicidij, vnde sibi aliqua utilitas possint provenire. p. m. delectari vel o propter bonum, & utilitatē de morte

86 De VII. præcepto Non occides.

ortā, & non propter mortem non est p.

Licet sine peccato optare mortē, vel morbum, vel iacturam bonorum alicui propter respectum honestum. v. g. vt conuertatur, vel ne grauius peccet, & desiderare mortem inimicis, & hæreticis, vt Christianismus liberetur à Tyrannide, si non se conuertant: sic inimicis Christianis iniuste nos persequentibus, si commodius non possumus liberari.

21 Qui deliberato animo sibi mortem, vel membri mutilationem optat præ ira impatientia, dedecore paupertate, vel alio infortunio: & clericus, seu monachus, si ob id sibi manus iniecit, excommunicationem incurrit, non autem si zelo deuotionis id faciat, nec similis est percussio, quam sibi licite potest inferre, & nō ab alio tolerare, vt ob mortē charorū exilire se a lapis, velle e barbā.

22 Qui habet animum se offerendi, vel se offert martyrio principaliter ob vitæ suæ tedium, non ob amorem fidei p. m.

Qui sciens, & auertens vult decurtare, vel decurtat vitā abstinentiis indiscretis, licet absque intentione abbreviandi eam, sed vt magis Deo satisfaciat, pecc. mor. secus si probabiliter existimat eas non esse indiscretas.

Qui propter aliquod infortunium cupit se nunquā natū fuisse. Qui iniuste cōiicit, vel est causa coniiciendi in carcerem aliquem,

quem,

quem, p. & tenetur ad damnatum.

Qui egrotus, vel sanus comedit, vel bibit, 18
vel alijs dedit ad comedendum, vel biben-
dum sciens, vel scire debens graue dānum
euenturū, p. m. si exiguum dānū videtur, v.

Mater vel nutrix, quæ tenellū puerū in le-
cto suo collocat cū periculo probabili suffo-
cādi siue suffocetur, siue nō, p. m. secus si si-
ne periculo.

Qui, vel quæ mulierem gravidam ita af- 14
ficat, vt periculo pbabili abortus eā expo-
suerit, pec. m. si milititer etiā mulier, quæ siue
cū animo siue sine animo abortus pec. m.

Qui perit bellū sciens esse iniustum, saltē 15
ex parte sui Ducis, vel intuitu, solius stipen-
diij, siue bellū sit iustū, siue iniustū non attrē-
dens, peccat mortaliter.

Subditus iussus ire ad bellum, etsi nil co-
gitet, vel præmeditetur, tamen debet crede-
re esse iustum, aliter peccat eundo.

Si cum animo principali occidendi ini-
micum in bello iusto, vel perdendi eius bo-
na, p. m. se l non tenetur ad restitutionem.

Qui vult eadem re in aliqua re nota- 16
bili aliquem iniuste, vel condemnarū (si po-
test) non liberat, vel inuasit ab inimicis (si si-
ne periculo suo possit) nō subuenit, pec. m.

Qui potest aliquē liberare ab iniusta mor-
te, vel infamia, testimonio, & nō testificatus

88. *De 7. precepto. Non occides.*

etiam non requisitus, vel saltem non facit quantum in se est, p.m. nisi id audierit in confessione, tunc enim non debet loqui.

- 17 Nemo tenetur se offerre ad testimoniū ferendum, quo aliquis condemnatur etiam pro liberando accusatore, nisi obligatus in conscientia accusauerit.

Qui dedit testimonium falsum, debet illud reuocare, & accusatum liberare etiam in periculo propriæ vitæ Occisor non debet se prodere.

Qui affectus iniuria non prohibet cognatos, vel amicos volentes se venlicare, & in omnibus his casibus, qui concutit vno nouem modorum cap. 14. nu. 12. imperando, laudando, &c. & non impediendo cum possit, & tenetur id facere.

- 18 Torneamenta, & ludus taurorum prohibentur, per extrauagant Pij. V. nisi sint moderata & cum tutela.

*Ad quid teneatur qui alium occidit,
aut percutit n. 27.*

Qui iniuste occidit hominem liberū, vel ferit, ad nil tenetur pro deformitate, vel caritate relicta, vel pro morte, sed tenetur ad dampnas, ad stipendia quæ sanus lucratus fuisset per totam vitam, & ad ea quæ

in se medicando impendit, aut equi obiret, ad damna filiorum uxoris &c. ad funeralia debita suæ conditioni infra nu. 26. nec tenetur vinculis, vel morti inferendæ se ipsum offerre, etiam si id salubre esset, sed debet patienter perferre mortem illatam per leges. Nec necesse est satisfacere, & restituere vitam operibus spiritualibus aliquo modo equiualeantibus, sed sat est hæredibus dare tantum, quantum ille viuus suo labore lucrari poterat quod æstinatum est secundum iura. 50. aut eis: & sic magis tenetur restituere qui artificem interfecit, quam qui nobilem, licet, hoc maius esset peccatum. Idem dicendum de excedente debito modum defensionis, nu. 27.

Latro homicida punitus à Iudice tenetur etiam restituere damnum parti, si pars ultra satisfactionem factam Reipublicæ, vellet sibi satisfieri, & hæredes homicidæ tenentur parti.

Miles tempore belli acceptans singularem certamina principaliter ad ostendendas vires, vel artes pugnantii, vel ob vanam gloriam, p. sed si principanter ad victoriã exercitus, proponendo honorem, reputationem, & fortitudinem sui exercitus, non peccat.

90 De VI. precepto Non mœchab.

De VI. precepto, Non mœchaberis.

Cap. XVI. n. 1.

Ignorantia, vel putare non esse peccatum
chire contra matrimonium, non excusat
à peccato. Immo asserere simplicem forni-
cationem non esse peccatum, est hæreticū.
Voluntas, & cōsensus etiā non coactus metu,
minis mortis, pudore infamiz si vocifere-
tur, est peccatum mortale.

Vis absoluta, & coactio ad fornicandum
sine consensu voluntatis, licet aliquam dele-
ctationem accipiat de ipso actu, dummodo
nō cooperetur neque in ipsam actū neque
in delectationem consentiat, excusat à pec-
cato, & amissione virginitalis ex. D. Luca.
Vnde nec tenetur manus iniicere in corrup-
torem, nec clamore se defendere.

In hoc 6. p̄cepto includo decimū p̄ceptū.

Species luxuriz vniuersaliores sunt sex.

Fornicatio, inter solutos omni vinculo.

Adultēriu cum alter est coniugatus.

Incestus, ad quē relucitur sacrilegiū in-
ter cognatos affīnes & spirituales, p̄fessos,
ordinatos ordine sacro, vel peccatum factū
in loco sacro.

Stuprum, quādo mulier est virgo, nec re-
fert de viro an sit virgo.

Raptus, quando rapitur extra domum
sua

suā quāuisid fiat ad ducendā eā in vxorē post habitā copulā: & etiā quādo violenter extorquetur copula, siue illa sit virgo siue nō.

Contra naturam, in alio vase, vel foemina cum foemina, vel vir cum viro, vel cum bruto, vel mollicies, nu. 6.

Monasterium, & dormitoriū Monachorum non est ita locus sacer, vt peccatum in eo commissum sit sacrilegium.

Monialis quæ ante professionem fornicata est, vel voluntarie se poluit, si absque dispensatione saltem Episcopi, vel honesta cautela velū consecrationis suscepit, peccat.

Qui committit incestum cum cognato, debet in confessione explicare gradum consanguinitatis, in quo erant coniuncti.

Periculosum est tam confessario, quam pœnitenti immorari in minutis interrogationibus huius materiæ, sed quam citissime debet se expedire sacerdos, petendo solum necessaria, non descendendo ad nimis particularia: & cū hac occasione, petat simul ea, quæ pertinent ad decimum præceptum.

*Qui peccent mortaliter circa hoc
præceptum nu 5.*

Qui rem habet extra matrimonium, & debet confiteri numerum & species. Tantum quis peccat, cum vna persona decies

De VI præcepto non machab.

decies habita copula, quantum cum decem separatis eiusdem qualitatis.

6 Qui procurant pollutionem, aut cui postquam euenit pl. cet, vel qui potest, & debet, non impedit, aut quia se exponit probabili periculo, vt eueniat etiam propter exonerandam naturam peccat, & si adest desiderium alicuius personæ non solum est mollities, sed est etiam alia luxuriæ species.

77 Pollutio contra voluntatem, quæ impeditur non potest, nõ est peccatũ: vt est illa quæ euenit dormienti, patienti fluxum seminis, vel patienti violentum tactum alicuius, cui non consentit. Item pollutio quam quis potest impedire, sed non debet, si non consentit non est peccatum vt operans qui polluitur si non cessat ab opere non peccat, vt concionator, doctor, disputator, confessarij qui dum student, vel exercent suum munus polluuntur, non tenentur cessare: similiter qui alloquitur fœminas honeste. Idem dicendum de veredario seu cursore: vel um hi omnes, si probabiliter credunt se consenturos pollutioni debent cessare ab opere.

Desiderare pollutionem in somno naturaliter, vt leuetur natura, nulla adhibita causa, non est peccat, sic complacere sibi de præterita pollutione ob sanitatis finem, sed non procurare, quia nõ omne, quod possum de

desiderare, possum procurare, vt morte, nec
omne volitum est voluntarium.

Comedere nimis, vel calida, vt gulæ satis
faciat non vt sequatur pollutio, licet deinde
sequatur, non est p. sed peccat qui se ita ac-
commodat in lecto, vt sequatur pollutio
data opera.

Pollutio, quæ incipit in somno cum fini-
tur in vigilia, si voluntas superior, & rationa-
bilis deliberata non consentiat, non est,
p. m. licet sensualitas de ea delectetur. Imò
neque si incipiat postquam semine perge fa-
ctus, nisi cum consensu deliberatæ volun-
tatis perficiatur: quia ad p. m. requiritur iudi-
cium integrum.

Complacencia de præteriti, vel desiderii
de futura pollutione ad sedandas tentatio-
nes carnis, dum modo non procuret, non
est p. secus si complacet deliberate ob dele-
ctationem carnis, quæ inde sequitur.

Comedere aliquid, vnde putet euenturã
pollutionem, modo in huic finem non co-
medat, non p. m. licet ad satisfactionem gulæ
comedat.

Qui rem habet cum aliqua, & procurat,
vt non cõcipiat, vel ita coit, vt nõ possit cõ-
cipere, p. contra naturam, & si vterque con-
sentit vterque peccat.

Qui morose delectatur de copula explici

34 *Pec. mor. circa VI. præcep.*

re, i. consentiendo deliberate in delectationem, quæ ex turpi cogitatu illius nascitur in sensualitate vel tacite, i. aduertens se illa teneri, & duci in periculum consentiendi, non expellit vel nititur expellere, nisi iusta causa exnuet ab expulsionem, p. m. & toties peccat, quoties merte delectatur, vel separarim, & sunt circumstantiæ conficiendæ, quia mutant speciem.

Delectatio de cogitatione copulæ cū illa, quam habiturus est in vxorem quando erit vxor, est p. m. quia licet delectari de spe cōcepta habendū illā, sed non licet deliberate admittere delectationē carnalem, quæ inde nascetur: quia talis delectatio non esset cōditionalis, & futura, sed præsens & absoluta.

10 Qui, vel quæ vidua, deliberate implicite, vel explicitè morose delectatur ex memoria copulæ præteritæ, vt supra dixi, c. 11. n. 14 p. mor. licet tamen viduas reminisci copulas præteritas, & delectationes inde habitas, & gaudere, quod eas habuerit, & desiderare eas si quæ ratione fieri potest: sed non in præsentiarum delectari ex hac memoria. Idem potest dici de coniugatis respectu copulæ præteritæ, vel futuræ.

37 Qui vult tangere, vel tangit, amplectitur, vel osculatur animo deliberate implicite, vel explicitè fruendi delectatione carnali na

ita ex tali actu licet tactus de se non sit impudicus, vel tangat futuram coniugem: nō desponsatam pec. mor. tantum licet hæc facere ad se delectandum honestè, ob honestum amorem, vel ad urbanitatem, vel ad laudandum Deum, qui tam pulchra fecit, modo nō se exponat periculo.

Videre, & alloqui ob solam curiositatem cognoscendi cuius pulchritudinis sit, vel quo incessu, vel gestu sit, & oblectare se deliberate vidèdo, & alloquendo huiusmodi creaturam formosam, & eius res novas, & pomposas sine intentione mala, & carnali delectatione, pecc. venial. tantum.

Qui tantum sponsalia cōtraxerunt de futuro possunt se osculari, amplecti, & tangere se tactibus, qui de se non sunt impudici, & frui voluptate, quæ ex his oritur sine tamen ampliori voluntate, i. copula, & probabili periculo pollutionis, & sine tactu verendorum, quia isti de se sunt impudici.

Qui petit aliquem locum præsertim Ecclesiã, ut videat, & cōcupiscat fœminas, vel qui promittit, dat, vel recipit epistolas, vel manuscula licet parua, hac intentione, p. m.

Qui quærit diuinatrices, vel maleficas ad hunc effectum, pec. mor.

Qui, vel quæ se exhibet fenestras, ut videatur ab aliquo, à quo, vel à qua scit se mortales

96 Peccata mort. circa VI. precep.

liter amari, & suo a pectū, mor peccaturum licet in opus peccati non consentiat. p. mor. toties quoties.

34 Qui se vestit, vel ornat, vt alicui formosa videatur, & carnaliter mortaliter ametur, peccat mortaliter: sed si, vt ametur honeste carnaliter: peccat ven. si in finem honestum, vel matrimonium non. p.

Qui deliberate delectatur loquendo, audiendo, canendo verba turpia luxurie, peccat mortaliter de hoc vide cap. 11. num. 8.

Qui rursu, verbis, cantu, mittitur prouocare ad hoc peccatum, licet ipse non peccet: aut adhibuit sibi socios in actum mortiferum, vt musicum cantum ad hoc aptum, & collatum, pec. mor.

Qui falsò gloriatur se rem habuisse cum illa, vel illo, p. m. & tenetur ad restitutionē factæ.

35 Qui plusquam oportet comedit, vel bibit, vel calida, vel aromata quatit, quo magis delectetur hoc peccato, peccat mortaliter, nisi sit cum coniuge ad solvendum debitum, quia non peccat, vel vt magis delectetur in solvendo debito est tantum peccatum veniale.

Is quem piget impotentia coeundi luxuriose, p. m. sed quem piget coeundi cū uxore non peccat.

Qui mulierem longo tempore insequitur ad peccatum, grauius peccat, & si mulier honesto habitu incēdat, tenetur ad infamiam & contumeliam quæ inde sequitur, & si inducit ad peccandum, tenetur ei persuadere pœnitentiam, de quo supra, c. 15. num. 25.

Qui locat domum meretrici vbi scit probabiler exercendum meretricium pec. mort.

Quid debet restituere qui rem habet cum virgine, vel putata virgine, num. 16.

Qui deflorauit virginem, quæ sponte se obtulit, vel leuiter rogata, ad nihil tenetur: secus si importune rogata: in foro autem exteriori ad multa tenetur.

17 Qui importunis precibus, vel falsis promissionibus decepit eam, in conscientia debet eã ducere in vxorem: licet id ei non promiserit, vel facere id quo ipsa sit contenta. vel resarcire totum damnum inde sequuntum, &c. vt augere dotem vt accipiat talem maritum, qualem virgo accepisset: etiam aliquid plus ob verecundiam, quam in tota vita passura est: sed non tenetur penitus dotare, nisi à Iudice condemnetur.

18 Qui promittit se ducturum eam in vxorẽ, licet non magnis precibus, si animo ficto promittit, tenetur accipere, maxime si interfit iura-

98 De VI. bruce. Non mecb in cōiug.

mentum, nisi essent valde inæquales genere, vel diuitijs, quia tunc satis est retarcire damnū, vt supra; si promittit animo vero, debet eam ducere, nisi magnum scandalum sequatur; aut pater omnino tenuit, aut esset vxoratus, vel facris initiatus. Item tenetur placare patrem, & satisfacere pro iniuria illata.

19 Aliquid ei debetur ob fracturam sigilli, quando ob id à marito aliquid patitur, quando dolo, vel precibus importunis eam corrumpit.

Qui rem habet fraude, vel precibus importunis cum corrupta, pro virgine reputata quam infamauit, licet ob virginitatem ad nihil teneatur, tamen propter infamiam tenetur.

*Concubinarius quando non est absol-
nendus. n. 20.*

Concubinarius cohabitans cum concubina nō est absoluendus donec ab ea firmo proposito separetur, vt supra c. 1. & c. 14. n. 31.

Idem faciendum cum his quos populus credit esse tales donec veritas publicetur: & si quis est casus, qui rarissimus est, quod concubinarij sine periculo peccandi possunt cohabitare, tamen sine deliberato proposito non cōuersandi opere, & voluntate, non sunt absoluendi.

21 Qui iudicat se non posse euitare peccatum,

nisi ab ea separaretur, debet separari, licet sit Pater, mater, filius, filia, vxor, maritus.

Ancilla, qua Dominus abutitur, si nō potest resistere, nisi fugiendo, iustē potest fugere, vel com pellere Dominū, vt eam vendat alteri qui ea nō abutatur supra c. 14. n. 32. concubinarij prius moniti sunt excommunicandi, & concubinæ in exilium eijciendæ per Conc Trid. sess. 24. c. 8. de reform.

Vxor potest discedere à marito, qui eam ad peccatum attrahit.

*Quibus modis coniuges peccent
in coniugio. n. 23.*

Coniuges concubinarij pecc. mor. & saltem publici excommunicantur communiter a Synodalibus.

24 Coniux, qui habet rem cum coniuge ac si nō esset coniux vel esset aliqua alia peccat mortaliter.

25 Qui vel quæ sine causa legitima negat coniugi debitum, loco & tempore idoneis petitum nisi precibus contrarium suadeat. quæ non debent esse nimie peccat mortaliter.

Non tenetur reddere in loco sacro vel publico vel cum periculo vitæ vel grauis infirmitatis vel abortus sed non excusat quadragesima, vel

festus dies paschatis: & grauius peccatum est, quando odio negatur.

Debitum potest peti verbis, nutibus, signis, immo verecundia, si quãdo cõiux aduertit cõiugē id desiderare: sed ob verecundiã, vel pusilla nimitatem id nõ audeat petere, tenetur reddere. 27 Coniux si ante consummatum matrimonium vult ingredi religionem, potest negare debitum: sed debet ei assignari tempus ad iudiciũ boni viri.

Stultitia, vel furor petentis nõ excusat à redditione debiti si sine periculo notabilis damni personæ, à qua petitur, reddi possit.

Mulier copulata cum viro adultero nõ fit bigama, vel irreg. Vir vero cum adultera fit, licet nesciret illam adulteratam fuisse.

28 Maritus sciens vxorem adulterari, si non se separat ab ea, immo petit vel reddit debitũ, peccat mortaliter, nisi res esset occulta: vel illa se emendasset: vel ideo petat, ne ipsemet adulteretur vel ne credatur leno vxoris.

Vxor cohabitans cum marito publicè adulterante, & petens, vel reddens debitum non pec.

29 Maritus non potest accusare vxorem adulteram, si ipse est adulteratus, vel vxor est passiva, vel probabiliter credat maritũ mortuum, vel fuit decepta sub specie mariti, vel si maritus dat occasionem adulterandi, vel si maritus tolerat,

lerat, & est eam passus post cognitū adulteriū.
 30 Qui vel quæ vouit continentiam, vel non
 contrahere Matrimonium, & postea contrahit,
 præsertim animo coeundi, etiam si non cōsum-
 mat: & iterum quoties cōsummat petendo, licet
 aliqui velint, tantum prima vice peccare: potest
 tamen dispensare Episcopus.

Qui, vel quæ coniux vouit continentiam si
 petit debitum, peccat: & si vir consensit voto
 vxoris, & reddit petenti debitum, peccat, quia
 consensit in peccatum, sed nō peccat si ipse pe-
 tit, licet consenserit voto vxoris: si vterque vo-
 uit, vterque pecc. de quo sup. c. 12. n. 60.

Si ambo pacti sunt ne à se mutuo debitum,
 petant, & cognoscunt quod vterque id peteret
 si posset non peccant si habent copulam.

31 Vterque coniux petens, vel reddens debi-
 tum tempore menstruo nūquam p. m. licet cre-
 dat concipiendum monstrum, & si petit, vel red-
 dit ne sit odio consorti, vel vt euitet suam, vel
 consortis fornicationem nec peccat venialiter.

Rem habere cum coniuge in loco, sacro, vel
 benedicto ob quemcumque finē est p. m. licet
 Sotus contrarium teneat.

Impedire conceptionē prolis ob quemcūque
 finem, est p. m. & si ob id effunditur semen ex-
 tra vas est peccatum contra naturam.

Possunt coniuges de cōmuni consensu à de-
 bito

bito abstinere ne faciant plures filios quã alere possint: dũmodo non sit periculũ fornicationis.

34 Qui vel quæ malitiose, vt defraudet coniugem, sit patrinus in bapt. vel cõfirmatione filij, & ideo non reddit debitum, pecc. sed non potest petere, sed Episcopus potest dispensare, si uterque fuit patrinus non possunt petere, sed possunt reddere: non sic de voto: si vero fuit error, necessitas, vel ignorãtia potest petere debitum.

Pater, qui est patrinus filij concubinæ, non potest ducere concubinam in vxorem.

35 Qui, vel quæ habuit rem cum cognata, vel cognato coniugis, potest reddere debitum, sed non petere: si cum proprio cognato, potest reddere, & petere.

Vxor quæ dat facultatem viro, vel consensit, vt cum alia misceatur, immo si non impedit si commode potest, p.m.

36 Qui clandestine quamuis cum parcho, & testibus matrimonium sine iusta causa contrahit, pecc. mor.

37 Qui contraxit publice, & matrimonium reperitur nullum ob aliquod impedimentum habita dispensatione potest clandestine contrahere. Confessarius potest curare matrimonium iã iam morientis cum concubina, vt filij legitimentur, & ipse tutius moriatur.

38 Vfus matrimonij clandestini contracti sine testibus, est pec. mort.

Vfus matrimonij ante benedictionem nuptialem est pec. mor. nec est differentiam inter primam, & alias vices.

39 Qui vel quæ sine legitima causa, vel periculo incontinentiæ facit matrimonium clandestinum, & non vult illud publicari, p. m.

Mulier contrahens clandestine cum vno, & publicè cum secundo, si rem habeat eum secundo etiam coacta ab Ecclesia, peccat: si cum primo, & cum scandalo aliorum peccat: datur remedium à Syluest. ver. debitum coniugale. q. 6. sed non valet nisi in terris in quibus Conc. Trident. non est receptum.

40 Mulier non satis certa de coniugis morte nubens cum secundo, p. m. & si probabiliter, & cum rationabili causa dubitans petit, vel reddit debitum, pec. sed potest expellere animi dubietatem, vt reddat, licet credat, neque possit, vel debeat non credere, ad effectum petendi: si vero scit vel credit ex leui causa, potest deponere dubietatem ad effectum petendi, & reddendi debitum.

41 Qui vel quæ polluit, vel se tangit cum periculo probabili pollutionis, p. m.

Qui eo modo rem habet cum coniuge, vt non possit recipere, vel retinere semen, p. m.

42. Qui vero non modo naturali rem habet, & semen potest recipi, & retineri, licet non peccet mortaliter, tamen est grauiter reprehendendus. Similiter peccat, qui vel quæ, licet non vult his modis rem habere, tamen concurrat nouem illis modis, mandando, &c. supra c. II n. 10.

Coniux quæ filium ex adultero concipit, vel fingit parere suppositam filium, quid faciet. n. 43.

Peccauit, sed potest absolui, licet taceat, & noceat patri putatiuo, & hæredibus, quando timetur mors, vel amissio famæ, vel vitæ spirituales coniugis: 44. Sed si mulier iam esset infamata. 45. & putat quod pater, & filius adhibebunt sibi fidem, nec timet suæ vitæ, debet reuelare: 46. Similiter si crederet filium spurium esse tantæ virtutis, vt crederet secreto reuelati, & relinqueret hæreditatem fratribus legitimis, debet reuelare.

Talis mulier inducat filium ad religionem, non potentem succedere hæreditati, facta ante professionem renuntiatione patri, vel de parafernalibus satisfaciatur, vel ipsa plus laboret, quam onus Matrimonij requirit, vel minus vestibus sibi necessarijs impendat, &c. vt reficiat impensas, vel saltem pœniteat.

48 Tenetur etiam ad damnum ille, qui tradidit filium suum ad fingendum partum, vel tenetur adulter satisfacere, maxime quando vxor non satisfacit: si tamen credit illum esse suum filium, vel credibile est quod si non est illi credibile, non potest cogi à confessario.

Si hospitali nutriendum relinqueret, tenetur hospitali, nisi paupertas eum excuset.

Adultera secreta potest testari filio de adulterio, habito cum iuramento, fingendo sibi aliã intentionem.

Quantum adulter debet restituere patri putatiuo, vel hæredibus eius, est standum iudicio boni viri considerantis damnum patris putatiui, & mercedem, quam meruit filius putatiuus.

De VII. Præcepto. Non furtum facies.

Cap. XVII. n. 1.

Sub hoc præcepto non solum continetur commestatio rei alienæ inuito domino ad acquirendum proprietatem, vel vsum, vel possessionem, quod propriè furtum dicitur. 2. Sed etiam omne iniustum acceptum, vel retentũ, vel iniusta damni illatio, & omnis vsurpatio illicita, & hæc vt est realis. 3. Furtum est ex genere suo mortale, excusat à mortali peccato paruitas materię ob quam mortaliter specificatur. quæ paruitas

uitas arbitrio boni viri iudicanda est, Nauarrus sic iudicat.

Qui parum furatur volens multum furari, pecc. mor.

Qui parum furatur sine animo plus furandi, vel maius damnum faciendi præter quod res valet non peccat mortaliter, licet sciat Dominum moleste ferre nec petitem paturum Caiet. 22. q. 66. artic 6.

Qui furatur rem paruam, vt acum à sartore sciens aliam non habere, & inde sequi magnum damnum, pec. n. or. sic qui furatur rem paruam sciens futuram magnā perturbationē domino, vt seruus n. alum aureū à domino, p. m. hinc ali quando qui rem paruam aufert à diuite, pec. m. non à paupere, vel contra qu' à paupere nō à diuite. 4. Reputat enim Nauarrus pro notabili quantitate quo ad effectum constituendi culpā mortalem, dimidium lul um.

Excommunicatio lata contra furantes intelligitur de materia per se sufficienti ad pec. mor. vel secundum constitutionem illius diœcesis, quæ determinat quantitatem furti pro excomunicacione: excusat etiam à veniali indeliberatio, vel subreptio, & defectus iudicij: donec.

5 Excusat etiam à veniali ignorantia probabilis quo¹ res esset aliena, & magna necessitas, & probabilis præsumptio quod Dominus æquo animo

animo ferat: non autem si dubitaret, quia peccaret mortal. etiamsi Dominus æquo animo ferat quamuis tunc non teneatur ad restitutionem.

Nec excusat, si id patiatur Dominus timore, vel pudore, excusat etiam impotētia recuperandi suum sine scandalo. Item excusat propositum restituendi quod accipit Domino proprio. vt si quis accipiat à fure, vel ab aliquo quod male emit, vt Domino reddat. Item excusat iusta voluntas proficiendi Domino spiritualiter, vel temporaliter.

De restitutione, quid sit.

Quis, quid, quantum, cui, vbi quomodo, quo ordine, quando. n. 5.

Restitutio est actus iustitiæ commutatiuæ, quo redditur alteri quod suum est circa bona animi, corporis, honoris, vel pecuniæ: si rem alienam bona fide accepit, vel emit, & apud se est tenetur eam reddere Domino, etiam sine pretio: si non est apud se non tenetur, nisi id, in quo fuit factus ditior, & hoc debetur illi cui vendidit.

8 Qui monetam adulterinam pro bona, vel aurichalcum pro auro accipit, & mox alij vendit bona fide, vbi rem sciuerit tenetur restituere emptori pretium: quia est in culpa aliquo modo

9o: non sic qui rem bonam vendidit, quod si non est in culpa aliquo modo: idem est iudicandum de utroque.

9 Inuitatus ad cœnam vituli furto ablati si comedit mala fide tenetur ad id, quod comedit, si bona fide ad id, quod est lucratus parcendo cœnæ propriæ domus, & si nihil est lucratus ad nihil tenetur: similiter de usu alienæ vestis.

10 Qui emit bona fide rem à non Domino, ubi hoc sciuerit potest reddere venditori, & suam pecuniam recuperare.

Qui accipit mala fide, & retinet tenetur eandem rem restituere si potest, sin minus, quia perijt, tenetur tantum, quanto plus valuit à tempore acceptionis malæ, vel retentionis.

Ille dicitur habere bonam fidem, qui probabiliter credit rem esse suam, vel eius, qui illam ei dedit.

Quis tenetur restituere. n. 21.

Respondetur qui alienum tenet, vel aliquid vere debet lege iustitiæ specialis & sunt isti. Primò tenens rem alienam, secundò obligatus ex contractibus.

3 Obligatus ex quasi contractu, vt tutor pupillo.

4 Obligatus lege aliqua obligante cōscientiam,

tiam, non sic pœnalia, quia non obligant ante
condēnationem Iudicis.

5 Obligatus ex testamento, vel voluntate vltima.

6 Obligatus ex sententia iusta.

7 Obligatus ex delicto damnificante bona
aliena animę corporis, fame, fortunę, siue sine
consensu damnificati, siue cum consensu co-
actō, & cum metu, dummodo ille metus coram
Deo sit causa principalis, & sit tam magnus vt
cadere possit in constantem virum. Verum con-
tra Caietanum non tenetur qui blanditijs puris
aliquid discutit, vt meretrices, dummodo sit si-
ne fraude.

8 Obligatus ex quasi delicto, vt Iudex ex
ignorantia sententiam iniquam proferens: & is
ē cuius domo aliquid deiectum, damnificat ali-
um, aut magister navis de furto factō in naui.

9 Qui consentit facienti, aliquo nouem modo
rum predictorum, id est, iubendo, consulendo,
laudando, recipiendo, participando, tacendo,
non impediendo, non manifestando, & tantum
tenetur restituere illud damnum cuius fuit cau-
sa sine qua non nec excusatur, seruus videns
iussa Domini, dicens si ego non fecissem, alius
fecisset. Non tenetur restituere qui à fure ali-
quid accipit, vt taceat, si illud sit furis, dummodo
non sit officialis, nec officialis, in periculo vi-

re, vel status, qui tenetur seruare vitam, vel statum alterius particularis.

In capitulo, consistorio, vel vniuersitate, vbi res fiunt per suffragia publica maioris partis, si maior pars consentit in rem malam, & aliquis non potest suo suffragio rem malam reuocare, vel in aliquo iuuare si consentit cum maiori parte peccat, sed non tenetur ad restitutionem.

22 Obligatus est confessarius restituere, quæ per ignorantiam crassam, vel affectum tam absoluit, antequam præcipiat confitenti restitutionem, id est, sciens quod aliter non restitueret, nisi confessarius præcipiat.

Quid restituendum, num. 24.

Responderetur quod acceptum est, nisi Dominus alia re fuerit contentus, & nisi manifestetur occultus peccator, vel graue damnum sequatur. Item si res est fructifera, sunt restituendi omnes fructus deductis impensis, si vero non est fructifera, non est restituendum, quod vsu, & industria est acquisitum: vt latro, qui lucratus est pecunia furtiua, nisi restitueret illud propter aliquod interesse.

Quantum restituendum. nu. 27.

Responderetur si quantitas damni est certa, tantundem, si incerta, ad iudicium boni viri.

Cui

Cui restituendum num. 28.

Respondetur Domino, & per Dominum intelligimus eum, cuius custodiæ res est commissa, ut creditor pignoris, depositarius, tutor, lator, cõmodatarius, verũ in conscientia potest restitui proprio Domino, dũmodo sit sine scandalo & dãno alterius, maximè quãdo prædicti sunt fures, vel versuti, aut aliqua mala qualitate affecti hoc intelligitur regulariter, nã sũt casus, in quibus nõ Dominis restituendũ: sed aliis.

29 Si Dominus est furiosus, prodigus, aut habet tutorem, vel curatorem.

Quando ignoratur Dominus adhibita diligentia.

Quando est longinquus, aut in tali loco, quo mitti non possit, vel non nisi cum magno periculo & scandalo, tũc restituendum est Christo.

30 Acceptum à fure, furi, nisi cessantibus incõmodis præstare reddere Domino. Accepta per vim, & metum, vel ne malum iniustum faceret, debet restituere damnificato. Acceptum vero, ut malum faceret, si malum sequatur, nõ debet restitui, nisi forte pauperibus: & ex cõsilio, si malum non sequitur, est restituendum danti.

33 Qui iniuste aliquid accipit ab aliquo iuste dante ita, ut turpitudò sit tantum ex parte accipientis, tenetur reddere danti, ferenti, seu danti,

vt qui accipit, ne fornicetur, vel officiales accipientes plus suis stipendiis: sed non tenetur reddere, nisi, qui dedit, repetat. Hic casus non intelligitur quando non tenetur in consciētia illud facere, sed ad perfectionem.

Meretrix non tenetur restituere pretium meretricij: licet peccet illud accipiendo. Idē dicendum de aliis fœminis, & viris cuiuscunq; ordinis qui ob fornicationem aliquid accipiunt, dū modo non id recipiant notalibus fraudibus, &c. & ab his qui non possunt dare. Promissa & non data, non possunt peti, vt debita meretricio, sed ob amorem, &c. idē dicendū de occidente aliquem, precibus & promissis alterius.

Vbi restitutio facienda nu 42.

Res bona fide possessa restituatur, vbi sita est.

43 Res ex contractu, vel quasi contractu debita restituēda in loco expresse, vel tacitè destinato, vel vbi positur sine damno debitoris, vel creditoris, vel coram iudice cōpetenti, vbi petatur.

Si res ob delictum vel quasi delictū debetur, restituenda est in locum vbi nullum damnum Dominus patitur, nisi aliter Domino placuerit. Restituere enim est in primo statu reponere hinc mutuatarius reddēs in diuerso loco potest deducere

deducere cambia.

Quomodo restituendum, n. 44.

Respon. iuxta naturam contractus delicti, vel vitime voluntatis, vel per se, vel per alium non sibi debitum retinentem: quia adhuc duraret obligatio: 45. sufficit etiã, quod cuius, debetur liberaliter, & voluntarie remittat. 46. siue realiter, & præsentialiter offeratur debitũ, siue tantum verbis.

Quis ordo seruandus in restitutione, nu. 47.

Cum omnia possunt solui sine ordine soluantur, sin minus prius res incerta in propria specie reddatur Christo, res certa in propria specie reddatur domino.

49 Venditor reddat pretium emptori quamdiu res in propria specie est apud emptorẽ, vel seruentur statuta particularia regionũ. 51. mox his qui habent hypothecas, vel expressam obligationem, mox his qui habent priuilegium personale mox aliis sine ordine, deductis impensis funeralibus non sumptuosis, sed ex his omnibus diligentioribus in iudicio.

52 Qui mutuauit pro reficienda domo, vel nauis, &c. in solutione, ex pretio illius præfertur omnibus habentibus hypothecam super illa bona,

H

Debitor

Debitor non valens omnibus satisfacere, si prius soluit minus priuilegiato, p. Creditor diligentior in petendo, si accipit solutionem ante alios magis priuilegiatus, p. vt Gener retinēs bona foci pro sibi debito, sciens eius bona debere aliis magis priuilegiatis.

53. Usurarius non factus pauperior, prius debet soluere quæ debet per contractus licitos, quam vsuras, secus si est factus pauperior.

Quando restituendum. num. 54.

Statim, vnde etiam si non peccet singulis momentis non restituendo, peccat tamen quoties ea re vitur, vel quoties commode potest eam restituere, & non restituit: nec tenetur, à lecto, vel Ecclesia egredi cum recordetur, sed sat est proponere.

55. Excusant autem à restituendo statim, ignorantia iuris, vel facti, voluntaria condonatio creditoris, impotentia restituendi non solū extrema necessitas, sed etiam si commode non possit, sine damno suorum bonorum altioris ordinis, vt vitæ, salutis, fame rei familiaris, vel cum magno damno rerum eiusdem ordinis dummodo creditor magnum damnum, etiam ob mortem, non patiarur, nec dicatur magnum damnum si res alienæ restituendæ sint multæ, & magnæ, vel quia cessat lucrum ex earum vsu. Item in ex

rema necessitate, non tenetur restituere, quia omnia tunc sunt communia, id est communicanda, sed, ubi venit ad pinguiorem fortunam tenetur restituere. quæ accepit contra alios.

63 Quando ex restitutione, tunc facta sequeretur damnum vel corporis, vel animæ eius, cui restituitur, ut si furioso datur ensis nisi ex retentione maius damnum sibi sequatur.

65 Qui alienum iniuste retinet, & scit illud debere, si expectat, condemnari per sententiam, peccat mortaliter, Confessarius non potest concedere dilationem, quando scit eum posse restituere, nulla existente causa excusante, & qui potest totum simul, & non vult, sed per partes in singulos annos vel menses, non est absolendus, est enim in peccato mortali: & hoc non solum procedit in debitis ex delicto & furto, sed etiam in aliis mutuo, vel alio iusto modo contractis.

Potest quis per tertium restituere, præsertim ne se manifestet, & habens dominium rei restituendæ, si tertius non restituit non soluitur ab obligatione restituendi.

68 Decedentes è vita cum possint, & non restituant, sed legant in testamento, non secure decedunt.

De impediēte bonum alienum. n. 69.

Qui impedit bonum alicuius habentis ius perfectum, vel imperfectum tenetur ad restitutionem, dummodo impediatur per modos iustitiæ contrarios, non vero qui impedit iuste, sed malo animo.

70 Qui blanditijs siue dolo, & mendacio, facit testamentum transferri in alium, non tenetur ad restitutionem, nec qui impedit, ne collator aut elector eligat, vel cõferat beneficiũ in illũ.

73 Qui ob odium facit, vt herus dimittat famulum, qui non potest ab alio tantum, stipendium habere, quantum habebat à dimittente, non tenetur ad restitutionem: dummodo non fiat contra contractum.

Quæ causæ excusent à peccato non restituentem. n. 75.

Excusat necessitas libera, condonatio Domini, vt supra dixi, licet non exponat præsentialiter pecuniam.

79 Excusatur debitor à peccato dilationis, si creditor sciens sibi deberi debitum absque alio metu non petit, secus si nescit, vel non petit ob metum etiam reuerentialem.

80 Qui aliquid debet in genere non excusatur à restitutione, vel solutione, si species, quam designauerat ad restituendum, perijt, sed debitor in specie. i. huius bouis, vel equi, vestis, &c. excusatur si sine culpa, & fraude, & ante mortem perijt. Immo in conscientia si post mortem si sciret, quod ita erat peritura apud creditorem, ac apud eum, secus si constaret quod antequam perisset Dñs vendidisset, vel eo vsus fuisset.

81 Non excusat à restitutione alicuius rei procurasse alicui, vel dedisse beneficium Ecclesiasticum; nisi creditor post beneficium habitum causa gratitudinis libere debitum remittat. Idē dico de officiis quæ sine Symonia, vel peccato vendi non possunt; non sic de aliis officiis, quæ vendi possunt.

82 Excusat probabilis ignorātia facti; vel iuris obscuri; præsertim si peritus & timoratus dicat non teneri; secus si cōsultat loquentem ei placencia, vel multos quærat; donec inueniat vñū, qui hoc dicat. Quod si dubitat de facto, vel de iure; reddat illud venditori; & commutatoris vt suum recuperet.

85 Excusat vsucaptio; & præscriptio canonica non civilis. i. debet incipere bona fide donec tēpus perficiatur.

86 Celsio excusat in foro exteriori, qui in interiori excusat ratione necessitatis.

87 Qui restitueret cum periculo vitæ esset laudandus, licet nemo teneatur restituere cum amissione rerum altioris ordinis.

Nemo tenetur restituere cū periculo famæ consequentis virtutem moralem, vel theologiam, non famæ partæ in alijs rebus præclaris, vt ingenio, diuitijs.

De restitutione bonorum incertorum nu. 93.

Bona incerta potest debitor per se post inquisitionem pauperibus dare, nec potest Episcopus regulariter se intromittere, & exponuntur, canones synodales, potest etiam sibi pauperi, vel totum, vel partem applicare, iudicio confessorij. Pro pauperibus intelliguntur Ecclesiæ, hospitalia, & multa alia. Et de compositionibus per Pontificem discretis dicendum est, quod valent, sed dum non est facta compositio quæ quaritur, si non restituat statim cum possit est in peccato mortali.

De fructibus beneficiorum male impensis nu. 94.

Beneficiarij impendentes fructus beneficiorum in prauos, vanos, vel profanos vsus, & ab eis accipientes peccant, & tenentur ad restitutionem.

Item

Item retinentes superflua sine iusta causa, peccant saltem venialiter. Verum ne sis facilis ad iudicandum quia multa eum excusant; vide in Manuali multa.

Qui peccant mortaliter contra hoc preceptum. n. 95.

Qui rem alienam notabilem furatur, vel furari vult: Item qui rem suam, sed putans esse alienam: qui rem suam, sed in quam aliquod ius alius habeat, ut equum locatum, vel accommodatum. Qui vi aliquid accepit, & debet confiteri, ut rapinam, & satisfacere de iniuria illata v.g. contra honorem vim inferendo.

Qui rem sacram ex loco sacro, vel non sacro, vel non sacro ex loco sacro, est sacrilegium: & si cum furto adiunxerit, frangere fores, fenestras, postes, tectum, aut parietem est excommunicatus: quis autem sit locus sacer quo ad hoc, vide ibi.

96 Qui accipit, ut faciat quod debet, vel non faciat quod debet, ut dixi supra. n. 37. & 33. Item seruus dicens Don ino te plus emisse.

Distributor communis non eque distribuens, nisi ignorantia excuset, & tenetur restituere damnificato. Item conferens beneficium, vel officium indigno, supra. n. 72.

97 Qui impediuit aliquem à consecutione boni in quo habet ius in re, vel ad rem, peccat, & tenetur ad restitutionem. Item si malo animo, sine fraude impediuit non habentem ius quamuis nō teneatur ad restitutionem, vt supra dixi. n. 1. peccat. Item qui est causa, vt quis non iuste puniatur, vel suum non consequatur. p. m. & tenetur ad restitutionem.

98 Quia accipit naufragata, cum excommunicatione, tenetur restituere, quia non derelicta, nisi accepisset cum periculo probabili mortis, vt infra, n. 170. Item ex incensa domo, quia non habetur pro derelicta.

100 Qui de industria in domum, segetem, ignē mittit, p. si in locum sacrum, est excommunicatus, vt infra. c. 27. nu. 94. nemo tenetur seipsum prodere vi excommunicationis.

101 Qui iniuste soluit, vel solui facit incarcerationem ob debita, & tenetur ad restitutionem, nisi incarcerationis nullo modo posset soluere. 102. Nō autem peccat si erat ob crimen, modo vim non inferat ministris iustitiæ: nec tenetur aliquid restituere custodi carceris, pro dāmo secuto.

103 Qui captiuus fugit, aut captiuū iniusto bello captū facit fugere, tenetur ad restitutionem.

105 Qui accipit ab alio, qui dare non pōt, vt ab Abbate, religioso, moniali, filio familias, vxore,

præter parafernaliam, sine exprefso vel tacito cōfensu superioris, vel viri, vel quādo vir ad id teneretur: sunt tamē octo casus, in quibus vxor potest. Vide Syluest. verb. eleemosyna. q. 5. Itē qui accipit à furioso & pupillo sine licentia tutoris, vel à prodigo habente curatorem, vel à non domino.

107 Simulans se sanctum deuotum, pauperem, infirmum, vel religiosum, cum non sit, vt eleemosynam accipiat, dummodo simulatio sit causa finalis, & non tantum impulsiva, & tunc tenetur ad restitutionem, non danti, sed Deo, & pauperibus.

108 Qui non statim soluit mercenario, vel nō in re, in qua conuenerunt, sed in alia cōtra eius voluntatem; quod si vendens illud non potest habere suum, tenetur relicere, sed non tenetur soluere pro tempore, quo seruus ægrotauit. Item si illum qui suam operam locare consuevit, assumit nullo pretio statuto tenetur tanti quanti alium conduxisset, vel ad iudicium boni viri.

Item qui soluere vult pretium conuentum, sed illud est longe minus iusto.

109 Item magistri artium mechanicarum sumentes Tyrones, vt eos doceant artes, & nullā aut exiguam dent mercedem si eos occupent in aliis rebus contra eorum voluntatem, ita vt

non possint addiscere p. & tenentur ad restitutionem: excusantur tamen nobiles, qui sumunt pueros precibus parentum & instituunt eos elegantiam morum, & mox sine vlla alia mercede dimittunt.

IIo Qui seruos accipiunt cum obligatione ad certa officia, & non dant pecuniam sufficientē pro suo labore, tenentur satisfacere.

III Qui clam accipit quod sibi deberi putat, pro delicto commissio. p. Immo nō potest iuste petere, sed potest datum retinere.

Qui suum occulte accipit cum commode id recuperare potest, vel exponit se periculo mortis, vel membri, vel contra conscientiam, putās id esse peccatum, vel cum notabili scandalo, vel damno illius, aliter vero potest, modo restituat si quod damnum alteri sit sequutum: & vt caueat ne iterum debitum solvatur.

Item vxor potest accipere de bonis viri nolentis restituere, & pro eo restituere, cum cautela.

Item qui dubitat an sit suum, & accipit peccat, & tenetur ad restitutionem.

Qui legata pia tempore & modo debitis non soluant, nec sunt absoluendi nisi soluant, si possunt sine magno suo detrimento: quæ legata valent etiam facta coram duobus testibus tantū.

III Qui extra extremā necessitatem aliquid acci-

accipit ad edendum, vel vestiendum pro se, vel pro alio peccat: & tenetur restituere, vt supra num. 62.

120 Qui occidit, vel graviter percutit aliquod animal domesticum in suo prędio damnum inferens, cum non sit sui iuris hoc facere, sed tantum expellere, vel includere, donec damnum restitueretur.

Iniuste prohibens venationem, pel piscationem, & tenetur ad restitutionem emolumenti quod inde sequi poterat: sed quando iniuste prohibeat, vide ibi.

122 Custodes iurati, aut fide astricti, permittentes venari, aut piscari, aut ligna cędere in locis iuste prohibitis: nisi sit necessitas, aut cōsanguinei, aut amici chari sui Domini: tamen non excusateos tales esse, quod si peterent facultatē obtinerent, sed nolunt petere.

Si aliquis civium venatur in aliquo tempore prohibitionis non tenetur restituere, nisi post iudicis sententiam.

124 Qui prohibet sub litis ne feras occidant in suis prędiis etiam cum damno notabili.

125 Venatores quorum canes damna afferunt animalibus domesticis, & equi campis &c. tenentur ad restitutionem.

Magnates prohibentes ne fere non incluse & damnificantes occidantur: etsi animum habeant

124 *De particip. in damno dato.*

beant restituendi, pec. mor. sicut qui furatus cum animo restituendi.

Tenentes columbaria iniuste ubi lex, & cōsuetudo illi prohibet. Item si cum damno notabili alterius, tenentur ad restitutionem. Item qui in columbario suo certa semina spargit ut aliorum columbas attrahat & retineat, pecc. & tenetur.

Qui sibi accipit, vel includit animalia aliena domestica fugitiua, nisi ex cōsuetudine definiūt redire per aliquot dies.

128 Quando licet recipere examen apum, vide ibi.

De participatione in damno dato. n. 130.

Peccat qui cum multis coadunatis sub vno duce, vadit ad damnificandum, & tenetur ad restituendum, id cuius est causa, vel salte quod ad se peruenit, si non fuit causa vltioris damni. Item procurantes ut quis, v.g. iudex tollat cuiquam quod suum est; nec quod debet restituatur, nec debitor cogatur, peccat, & tenetur restituere.

132 Qui scienter, vel ignorantia crassa male consult. Item laudans ingenium alienius, vel vituperans ignauiam, ut is aliquem damnificet, p.m. & tenetur ad restitutionem.

133 Audiens, & gratum habens aliquem suo nomine alicui nocuisse. p. non tamen tenetur ad restitutionem.

134. Testis legitime interrogatus à iudice, sciens furtum si tacet peccat, & tenetur ad restitutionem, nisi id faciat metu sui status, vel bonorum.

135 Post excommunicationem promulgatam, sciens furem non tamen debet denunciare eum ante correctionem fraternam: & si id probare non potest non tenetur manifestare: etiam si is non satisfaceret: secus si probare potest; post admonitionem tenetur denunciare: aliter peccat, & tenetur restituere, nisi iustus metus excuset.

Idem dico de vxore abscondente aliqua pro dote satisfacienda, & de id scientibus, non enim tenetur. Dixi denunciare, non testificari, quia casus variaretur.

Custos ciuitatis vel agri non obstans saltem clamando, damno notabili, quod fieri videt, p. m. & tenetur ad restitutionem: sed qui ex officio non tenetur, licet ex malitia taceat, p. sed non tenetur ad restitutionem. Immo si non ex malitia, sed ex negligentia, vel modestia se non ingerendi negotijs aliorum taceat non peccat mortaliter.

Iudex non faciens restituere damnum cum
possit

126 *De particip. in damno dato.*

possit: & tenetur ad restitutionem.

137 Administratores alienorum bonorum, si in utilitatem Domini, alicui damnum inferunt, p. & tenetur ad restitutionem: possunt tamen ex bonis Domini occulte accipere tantundem quo satisfaciant, observatis his quę supra, nu. 13. posita sunt.

138 Qui occulte aliquid accipit ab eo, cui displicet acceptio occulta non publica, p. v. sicut serui & filij vt vescantur: non autem vendant, & dent ceteris, potest esse furtum sine peccato mor. sed cum obligatione ad restitutionem sub p. m. i. de minimis animo interrupto continuatis. 139. Fur tenetur ad impensas, quibus Dominus sua quęsiuit, ad iudicium boni viri.

140 Impediens euntem ad impediendum damnum, quod tertius quarto inferre volebat, p. & tenetur ad restitutionem. Item qui mitteret famulos ensibus districtis ad terrefaciendū vel ad iocandum si damnum sequatur ob defectum diligentię p. & tenetur ad restitutionem.

De peccatis Patrum circa bona filiorum. nu. 141.

Peccat pater accipiens aliquid notabili ex bonis castrensibus, vel quasi castrensibus, vel ex eorum fructibus, & tenetur restituere, tamē ali-

aliquando debetur peculium filio.

Accipiendo aliquid notabile, quoad proprietatem de bonis aduentitiis. Item si administrando notabiliter lædat, & tenetur ad restitutionem.

Inducendo per fraudem, vel merum reuertentialem, filiam, vt renuntiet, vel contenta sit minore dote legitima p. & tenetur ad restitutionem. Cæterum declarationem aliquorum terminorum, & quando datio valeat, vide supra, n. 142.

De peccatis mariti, circa bona

uxoris. nu. 153.

Maritus aliquid sumens de bonis parafernalis, i. de bonis quæ habet præter dotem, pecc. & tenetur ad restitutionem, infra, num. 155.

Vxor aliquid sumens notabile de bonis mariti contra eius voluntatem: & tenetur ad restitutionem. Item non potest dare elemosynam ex bonis mariti, nisi existentiam extrema necessitate: & vbi cõsuetudo regionis illi afferret, nisi expressè constaret de contraria voluntate viri, vel si faceret ad evitandum damnũ temporale, vel spirituale mariti. 154. Si maritus sit amens: si ex datis à marito parcius impendit, de parafernalibus. 155. Si quilibet lucratur post datam sufficientem dotem, modo lucrum non sit communi

ro, &c. Et si maritus est prodigus, potest clam accipere pro necessitate domus, saltem futura. Item mortuo marito, potest totam dotem repetere, licet maritus superflua in eam consumplerit.

*De peccatis filiorum circa bona
parentum. nu. 156.*

Filius aliquid notabile sumens à patre, etiam de bonis aduentitijs, & profectitijs, etiam ad eleemosynam, & tenetur restituere patri, vel hæredibus, & si cum voluntate patris, plus accipit, quam pater potest donare, tenetur ad restitutionem.

159 Filius si non vult conferre bona quæ patet viuens ipsi emit, sed non dedit, vt arma, libros, &c. non tamen debet computari cibus, vel vestitus. 156. Item filius, qui lucratus est cū bonis patris, & lucrum non diuidit mortuo patre, aut aliquid ei datum contemplatione patris, & non diuidit cum hæredibus pec. ad restitutionem: sunt alij casus similes.

Gener volens computare in hæreditate vxoris vestes, & ornamenta data à patre viuente.

De peccatis falsariorum, &c. 167.

Qui nummos in substantia, pondere, vel forma falsificauit, aut falsis, sciens vtius est: & tenetur ad restitutionem si quid est damni, passo,

passo, damnum si scitur: alioqui pauperibus: nec excusat, quod cum errore ab alio accepit pecuniam p. ad restitutionem.

Qui forficibus circumcidit, vel aquis acribus attenuat nummos non publica auctoritate, p. ad restitutionem.

168 Qui falsat scripturam, aut ea vitur, aut falsare facit; & tenetur ad damnum, quod inde sequitur: & si apostolicas, est excommunicatus.

169 Qui falsat subscriptionem, vel inscriptionem, aut sigillum tenetur ad restitutionem damni, si quod sequitur.

Qui vitur falsis, vel veris reliquijs causa turpis quaestus, id est, cum pacto & sine principali aliquid accipiendi, vel causa ebrietatum, vel comessationum mortalium: sic qui vitur miraculis, aut reliquijs novis ab Episcopo non approbatis.

De peccatis circa inuenta. n. 170.

Qui inuenit rem notabilem alienam, & retinet: vel statim non reddit, vel non fecit, quae oportuit, ut nosceret. Quae vero non sint aliorum & quae quasi derelicta habentur à Dominis. vide ibi: & potest sibi pauperi applicare, sed quomodo vide.

171 Qui inuenit thesaurum casu in loco alieno debet dare dimidium Dominò: si data opere

sed sine facultate debet totum dare Domino; si cum facultate totum ipse inuētor potest accipere, ac si in proprio loco inueniret.

Qui inuenit in domo, vel agro locato, vel per emphyteosim debet diuidere cum Domino: & contra si Dominus inuenit, debet diuidere cum habente ius fruendi: sic vi: si in agro per dotem habito cum coniuge: sic qui inuenit in loco publico vel sacro, hoc intelligitur secundum ius cōmune; quia possunt esse aliæ leges seruandæ. Sciens esse thesaurum in loco & emens locum non tenetur dare aliquid venditori. Nominē thesauri non intelliguntur nummi: recenter absconditi: metu belli, vel vt conseruentur tutius: debent enim restitui heredibus.

Qui diuinationibus, & modis illicitis inuenit thesaurum etiam in suo loco, est fisci post condemnationem, quia est pœna.

176 Qui trabem inuenit in flumine, & accipit nisi pro derelicta habeatur, & quomodo.

Auis vel fera deprehensa, in laqueo etiã alieno est inuenientis: nisi consuetudo sit in contrarium.

De peccatis circa contractus & 1. circa

Depositum num 179.

Nemo

Nemo tenetur de damno depositi casu fortuito, nisi culpa præcedat vel mora, vel pactum.

Qui dat facultatem, ut deposito utatur, sperans lucrum, peccat, quia est ut accommodatū.

Qui non vult reddere depositum, vel solvere pro deposito amisso, dolo, vel lata culpa non leui, & multa alia, ut qui utitur contra voluntatem deponentis.

De peccatis circa commodatum,

nume. 182.

Repetens accommodatum ante tempus, peccat & si cum damno tertij, tenetur ad restitutionem.

183 Commodatarius non reddens tempore, & si deterioretur sua culpa; vel quia forte reddere distulit, vel quia alteri accommodavit, si in alios usus (vide multa) tenetur ad restitutionem, dummodo non eodem modo fuisset peritura in manu Domini.

185 Quando res accommodata mittitur per amicum fidelem habitum & sine dolo perit, perit accommodanti: quod si transfertur dominium, ut in mutuo, perit ei cuius est dominium.

Qui non vult reddere nisi solutis impensis,

¶

quas

quas ipse iure tenebatur facere: potest tamen illud retinere pro recōpēsatione alicuius debiti.

*De peccatis circa locata & condu-
cta. num 187.*

Qui non soluit pensionem de re perdita, saltem pro rata temporis.

Item qui cogit soluere conductorem coactū ob pestem, vel aliam causam relinquere ante tempus rem iam locatā. Item qui non vult deducere per se agricolæ debitum propter sterilitatem fortuitam non recompensante fertilitate præcedenti, vel subsequenti: vbi multa sunt videnda, & sunt 6. conditiones ad hoc.

195 Qui locat domum, vel aliquid alicui, putans ea abufurum ad pecc. mor. p. m. dat n. auxilium, & difficile saluatur à pec. m. Qui locat domos meretricibus: permissio enim peccati cum participatione lucri, nulli est licita.

196 Quis sciens, & tacens rem vitiosam locat, tenetur restituere, si sequatur damnum: & nesciens vendens, tenetur etiam.

198 Qui conducit & non vitur re locata, & non vult soluere, peccat, nisi Dominus eam alicui locauerit. Conducens debet soluere in tempore secundum pactum, vel mores Regionis, vel regulariter in fine anni.

De peccatis circa tributa publica

num. 200.

Qui non soluit iustas gabellas. Item qui imponit iniustas saltem secundum aliquam partem, & est excommunicatus, qui iniustas exigit, vel dubitat esse iustas, nisi ex obedientia, & conscientiam deponat. Item qui à clericis, nisi negotientur.

Mercator qui falsum iurat, vel remissum suæ conscientia, pauciores merces manifestat, tenetur ad restitutionem.

De peccatis circa pignora

num. 203.

Creditor si in scio Domino utitur pignore est furtum, si sciente, & volente est vsura, nisi sit vsus, qui gratis inter amicos conceditur, ut de libro. Item si sua culpa graui, vel dolo pignus periret, & non vult soluere, peccat. Item paciscens si ad certum tempus non redimat pignus, cedat creditori, nisi fiat in pœnam Domini, ita ut pro vendito iusto pretio habeatur. Item si transacto tempore pignus vendat antequam Dominum admoneat, nisi sit pactum in contrarium.

Creditor potest pignus retinere donec debi.

134 *Peccata Usuræ, circa mutua.*

Cor omnia soluat, vsque ad minimum quadran-
tem: potest etiam post tempus alteri pignora-
re, fructus debet soluere, & impensæ debent re-
stitui.

*De peccato usuræ circa mutua,
nume. 206.*

VSura est lucrum proueniens ex contractu
mutui, & quia mutuum sub contractu non
mutui cum ob anticipationem, vel expectatam
solutionem plus iusto pretio sumitur: ideo usu-
ra duplex, aperta, & palliata. Mutuum ab accō-
modato differt in hoc quia in accōmodato non
transfertur dominium, sicut in mutuo licet gra-
tis utrūque fieri debeat, ad usuram, requiritur,
vt sit vi mutui, & principaliter rei, suapte natu-
ra pecunia æstimabilis.

Potest quis in mutuo etiam principaliter spe-
rare lucrum amicitia, & gratitudinis, & ex ami-
citia, & gratitudine sperare etiam principaliter
lucrum pecuniæ.

Qui mutuatur principaliter ob lucrum, & po-
stea eum pœniteat, mutat intentionem lucri in
minus principaliter, non est usurarius: nec sunt
usurarij, qui spe mutuatur, si id minus principaliter
faciant, etiam si sine spe lucri non mutua-
rent.

Mutuans ex charitate, & deinde accipiēs sibi aliquid datum ob timorem peccati, potest tamen suum recuperare per mutuum, quod aliter recuperare non poterat, & aliquid accipere ob laborem in mutuo.

Potest accipere plus ratione lucri cessantis, & damni emergentis, quod per Nauarrum semper valet, non per Sotum. Lucrum cessans debet sumi quando pecunia parata Domino plus valet, quam altera alteri.

212 Quod si & iure valeat non potest aliqui recipere, licet accipienti plus valeat: conditiones lucri cessantis, vide ibi.

213 Montes pietatis sunt liciti, & quando gener potest recipere fructus pignoris vsque iure ad solutionem dotis non computando in dotem.

Qui peccant peccatum vsure circa

mutua ut ne. 214.

Peccat mortaliter, qui mutuatur principaliter ob lucrum speratum. Item qui potens non soluit tempore suo. 215. Item sciens non posse adimplere, mutuatur appolita pœna, nisi ad diem satisfaciit. Item si soluta parte debiti, totam pœnam exigit. 216. Item creditor vtēs fructu pignoris, & nolens illum computare in sortem deductis expensis. Hæc non fieri possunt, etiam ap-

136 *Peccata Vsuræ circa mutua.*

posito pacto. Quid autem de feudis dicendum vide ibi.

219 Qui mutuat triticum &c. & ita vt sibi red datur eo tempore, quo verisimile est auctum iri: & tenetur ad restitutionem, si tamen illud non erat seruaturus. Qui mutuat mutuabile cum pacto, vel intentione principali, vt molat suo molendino, emat ex sua bothega, laboret in suo prædio, &c. & tenetur ad restitutionem, etiam si mutuatarius nil damni habuerit hinc, & mutuator nil utilitatis propter obligationem.

222 Mutuans cum pacto, vt sibi vendat linum, vel lanam, &c. etiam iusto pretio. Si mutuat cū pacto, quod si mutuatarius intra certum tēpus moriatur sit liber: si minus, duplum reddat: secus si gratis daret, & tandē debet à n utuo abesse omnis obligatio.

224 Item demutuante pro habendo officio; sed fructus officij non debēt restitui.

Item qui mutuat triticum verus vt alterum tantum restituat recens sciens illud futurum melius dare triticum ad renouandum fieri potest.

225 Qui non vult recipere quod sibi debetur nisi vsque ad tempus quo pretium crescit, vel non in loco vbi debetur. 226. Qui mutuat argentum, vt recipiat aurum nisi sit venditio.

227 Qui triticum vinum vel oleum, alicuius prædij, ante messem vel vindemiam: emit ob

anti-

anticipatam solutionem minoris; quam, collecta sunt valitura p. ad restitutionem; secus si minoris, sed æquo pretio, ob periculum si emit cum pacto vt eligat triticum, huius; vel illius agri vt libuerit debet plus soluere pro illa optione ad iudicium boni viri. 228. idē dicēdū de eo qui vendit vel emit pluris, vel minoris, iusto pretio ob dilatam solutionem, de quo sub n. 26. & iustum pretium non stat in indivisibi, sed est triplex, de quo sup. c. I; n. 17.

229 Qui pecora vel prædia emit ab eo, quē putat non habere, & statim eidem locat cum pensione: & tenetur ad restitutionem pensionis.

231 Debita post longum tempus soluenda posunt iuste emi minoris.

233 Qui emit censum perpetuum, vel temporalem, redimibilem, vel irredimibilem, sine requisitis cōditionibus pro quibus est extrauagās Pij, V. vide ibi in Nauar.

237 Qui mutuat, vt detur aliquid alicui tertio, vel pauperibus, vel vt remittatur damnum iniurię illatæ non autem, vt remittatur iniuria.

239 Vendens triticum quod non erat seruaturus pro maiori pretio, quo valiturum est in alio mense, & tenetur ad restitutionem: si vero erat seruaturus, debet accipere mediocre pretiū, deductis

ductis expensis, & non summum.

Vendens iusto precio egenti, cum intentione principali, vt ille vendat minus iusto precio: secus si simpliciter, & reuendat infimo precio. Est vsurarius, qui cum pretium mercaturæ aduentu aliorum decreuerit, & ipse ne perdat, dilata solutione plus vendit.

Deponens pecuniam ad mercatorem, vel nūmularium cum intentione principali lucrum mensuri, vel annualis, secus si quid datur gratuitū: nec est considerabile periculum in mercatore.

Qui rem valentem. 15. ob dilationem dat pro 20. & tenetur ad 5. etiam si postea res valeat 20. 246 Mercatores qui dant egentibus pecuniā, vt accipiāt. 10. pro 100. etiā si Rex scribat esse gratuitā mutationē. Item officiales qui ob anticipatam solutionem aliquid accipiunt. Item qui iurat solvere vsuras, & non soluit nisi fuerit à Iudice absolutus.

De usura in pactis de Retrouendendo,
nume. 247.

Qui emit cum pacto retrouendendi animo magis mutuandi quam emendi, pec. mor. & tenetur ad restitutionem. Item si minus iusto precio.

factum

Pactum retrouuendendi est licitum: & potest fructus retinere: & potest vendenti locari dum modo id fiat sine fraude, de quo vide ibi.

De usura in societate, nu. 251.

VT societas sit licita tria requiruntur, primo, vt negotiatio sit licita, scilicet si pecunia subiaceat periculo dantis, non sic in mutuo consortio; tertio vt in omnibus iudicio boni viri seruetur æqualitas, & lucrum pro rata diuidatur.

253 Potest pecunia assecurari solato pretio à socio: & etiam potest assecurari lucrum incertum.

258 Dans pecuniam in societatem ei, quem scit non esse negotiatum in certum lucrum, vt militi, vel clerico, licet faciat tres cōtractus. i. societatis, assecurationis, & redēptionis, p. quia est mutuum palliatum.

259 Qui veredat pecuniam in societatem, & facit scripturam de mutuo, vel accommo lato peccat: & debet rescindere scripturam si vult recipere lucrum.

260 Omnis societas circa animalia, in qua ponuntur pacta cum dño notabili scilicet, est illicita, sicut illa in qua partes commoditatum, nō respondent ex æquo partibus collatis in societatem

tatem. Item si animal moritur furtiuo, vel sine culpa agricolę, Domino moritur de quo supra, nu. 119.

*De usura participantibus & eam non
restituentibus n. 262.*

Inducens ad usuram, p. m. nisi in extrema necessitate, sit, non autem si apatato accipiat, vel non volente mutare.

263 Qui accipit ad usuras ob res vanas grauando se x. alieno damnificans familiam, p.

264 Quid autē dicendū de mutuāte usurariis ad malos fines vide ibi 265. Itē suadēs, vt mutuet ad usuram, & vt contrahat cū tractus usurarios tenetur in solidum, emens pignus amissum ob non solutionem usurę: & c. emēs, rem alienam.

Bona usuraria non sunt obligata pro usuris, extortis & dominium rei lucifactę per usuras transit in usurarium & dominium rei venditę ab usurario transit in emptorem: s̄ oī tamen debitor recuperare rem: quā dedi, si sit penes usurarium, vel penes alium titulo gratuito: saltem cum defunt usurario bona ad soluendum.

266 Gratis quid accipiens ab usurario non habente vnde satisfaciat, tenetur restituere.

Institor, gestor tutor, famulus, seruus sciētes

entes dantes pecuniam ad vsuram, vel vsuram colligentes, & tenentur. Internuntij ex Parte vsurarij.

Vxor vsurarij non habentis nisi quantum restituat si viuat ex vsuris mariti ad luxus, ad quē dominum non transit cum aliunde possit honeste viuere. 271. Item quando gener accipit dotem a focero vsurario, sciens aut debens id scire cuius bona non sunt satis ad restituendum.

273 Socer mutuans generos tantum quantum debet pro dote, & gener dat prædium fructiferum quod pro dote tenebat.

Iudex adiudicās vsuram vsurario; vel nō cogens cum restituere.

275 Procurator, & aduocatus adiuuātes, vel obuiantes, petenti restitutionem.

Notarius etiam faciens instrumentum vsurarium simulatum: non autem si clarum, &c. Testes, &c. tenentur ad restitutionem.

278 Vsuratus non redens quod ultra sortem accepit, & fructus pinoris, nec refert quod ille ex pecunia multum sit lucratus.

279 Heredes, & qui gratis ab vsurario aliquid, habuerunt. Confessarius audiens confessionem vsurarij vel ei ministrans aliquod sacramentum sine cautione, &c.

281 Dās pecuniam nautis ad aliquod opus, ita vt saluo semper capitali, partem lucti habeat si-

out & singuli nautæ.

De usura circa cambiam n. 283.

Mutuans cum pacto assecurandi est usura. Assecuratio tamen simpliciter est licita. Itē excepto mutuo & accommodato potest capi pretium pro pecuniarum usu, sed ad equalitatē.

Cambiens, immo mutuans ex officio potest accipere stipēdium ab vniuersitate, vel aliquod paruū lucrum, à mutuatarijs pro labore, vt in monte pietatis.

Licet cambium per minutum; vt quadrantes pro iulijs, & accipere lucrum pro labore.

Sic cambium per literas cum lucro dummodo sit e cambium de loco ad locum, non tempore ad tempus, & à persona nō habente pecuniā; vel animum cambiandi, & consequenter pecuniam: recambia sunt usuraria.

Licet emere, vel vendere pecuniam, quæ alibi plus valeat contra Sortum.

In cambis potest aliquid accipi ratione lucri cessantis, vel damni emergentis, si tunc mora cessat, & per Fium V. non potest in principio cambij præfigi certum interesse.

Telencarij possunt aliquid accipere ob pecuniam seruatum: aliqui nihil accipiunt, al qui dāt tot pro centum deponenti; & est usura.

Est licitum commutare pecuniam præsentē pro absente cum lucro.

Vna moneta potest plus alia valere ob octo causas: vide ibi num. 294.

Nec contra prædicta obstat pretium statutum à rep. nummis.

Qui dant. 100. ducatos in India non possunt accipere. 100. in Hispania.

Emens emens absentem pecuniam notabiliter minoris, quam ibi valeat communi estimatione, etiā detracto, quo minoris valeat propter absentiam, tenetur ad restitutionem, sicut & qui emit quamcunque rem.

Emens à non habente rem, vel nūmos, saltē virtualiter, & tenetur restituere, debet enim seruari extravagans Pij V. de qua vide ibi cum optima applicatione.

De octavo præcepto. Cap. 18 Non falsum testimonium dices n. 1.

PROhibetur principaliter falsa testificatio iudicialis, vel celatio veri, & secundario omnis inordinata significatio verborū, signorū, factorū, mētendo, inhonorādo, susurādo deridēdo, maledicēdo, detrahēdo, & omnis significatio huiusmodi saltem est p. v. quia est inordinata.

Testificans aliquid esse verum nesciens esse
talē

tale, sed credēs cuius n̄ illud affirmanti fide digno, pecc. mor. sed non tenetur restituere id, ob quod condemnatus soluit.

2 Mendacium notabiliter perniciosum, vel iuratum, est m. alioquin siue in iudicio, siue extra, est veniale.

4 Mentiri in materia fidei, sacrae scripturae, vel morum, est mor. i. si fiat cum periculo, & animo nocendi: & sic cōcionator lapsu linguæ falsō citans scripturas, vel Doctores non p. m. sed scienter recitans falsa miracula, vel vitas Sanctorum, p. m.

6 Qui non adimplet promissionem obligantem, id est, veram, deliberatam, voluntariam, nudam, rei licitæ possibilis, notabilis, quam diuersus status non eneruauit, p. m. explicationem horum. vide ibi.

8 Qui factis simulat aliquid cum damno notabili alterius, vt hypocrita, p. m.

Peccat saltem venialiter, qui simulat se bonū cum non sit, etiam ad ædificationem proximi.

9 Qui leui iudicio aliquem iudicat firmiter de p. m. peccat mortaliter

10 Lædens alterius honorem, vel dans causam lædendi per contumeliam, conuitium, vel improperium.

13 Lædēs nptabiliter per susurratiōē aliquorū amicitia, pec. m. & tenetur ad dāna sequuta.

Nota

Nota ex Soto, licet minuere aliquorum amicitiam, vt ipse contrahat cum altero illorum, amicitiam.

14 Qui iniicit notabilem erubescenciam, vel animi perturbationem per derisionem, pec. mor. Derisio autem est inordinata pœnæ, vel culpæ, vel defectus naturalis significatio, & in hoc peccatum sæpe incidunt aulici.

De detractioe seu murmuratione.

Detractio est significatio alicuius mali cuiuspiam hominis non canonicizati inordinata expressa vel tacita, qua læditur, vel periclitatur eius fama vel gloria. Fama est existimatio bona de aliquo qua putatur bonus vel habilis in aliquem bonum usum.

Lædens bonam famam, vel gloriam notabiliter per detractioem, p. m.

Imponens, p. m. falsum, vel verum putatum falsum, pecc. mor.

Imponens venialia, falsa, vel defectus naturales falsos ita tamen, vt damnum notabile inferat famæ, p. m.

26 Qui detegit peccatum in verum secretum alicuius, p. m. nisi aliqua circumstantia excuset. Nam non est peccatum in detegere notoria facti,

Et, vel iuris, vel famosa sine intentione nocendi, etiam si illi, quibus deteguntur ea ignorent.

Idem dicendum de detractione eorum quæ cito diuulganda sunt. Scipsum vero potest diffamare, etiam falso dummodo non sit notabile nocumentum animæ, vel corporis, vel aliorum.

30 Dixit inordinata: quia licet accusare etiam ob priuatam utilitatem sine odio & extra accusationem detegere delicta, reipublicæ, vel superiori, ut provideatur, vel aliquis adiuuetur, non peccat omnia correctione quâdo non speratur fructus.

33 Non peccat m. detegens peccatû illius qui se iactat de eo. Vel detegit ei personæ, que non eberit, esset enim ac si non detegisset, ut parentibus: non enim sunt publicaturi.

34 Qui inuenit peccata penitentis scripta, & legit, vel diuulgat si sint notabiliter lædenti famam, pecc. mor.

35 Qui libellum famosum continentem peccata falsa alterius, vel vera, occulta componit, & projicit in publicum, ut lædatur, & qui inuentû diuulgat, pecc. mor.

36 Qui peccata aliorum audita aliter refert, id est, augendo, vel magis certificando notabiliter.

37 Qui audit detrahentem mor assentiendo, vel non resistendo cum debet, vel delectando, pecc.

pecc. mor.

Qui interrogatus de fama, & vita alicuius cū teneatur loqui tacet virtutem illius, cum damno notabili.

38 Iudex procedens contra aliquem per viam inquisitionis, nō præcedente iusta infamia, quāuis id probari possit tribus testibus, licet possit procedere ob delictum notorium generaliter, sed non nominatum, nisi accusetur.

39 Iudex post confessum delictū interrogans reum de socio, vel auxiliante occulto, nisi in aliquibus casibus.

40 Non tenentur subditi denunciare superioribus reos, vt puniantur: satis est si restituant: nam mandata vniuersalia sunt intelligenda secundum ius. v. g. præmissa correctione.

41 Qui non debens vult scire aliorum peccata, etiam si sit Iudex: sicut qui cū absensu audit detractionem.

De fama restituenda.

Qui nō vult restituere dānum notabile, factum datū à se, vel ab eo, cuius ipse hæres,

Lædēs notabiliter per vnū peccatum mortale famam habentis alia peccata notoria, p. m.

& tenetur ad restitutionem famæ, sed quomodo, & quantum, vide ibi.

43 Persona publica tenetur querere restitutionem famæ.

Qui multum aliquem laudando alios notabiliter infamat, p.m. & tenetur restituere. Intellige in his, si sequatur infamia.

45 Si falso infamavit, tenetur restituere dicendo se fallum dixisse: etiam cum iuramento si opus est.

Derogens verum, peccatum occultum infamat & tenetur, sed quomodo ibi.

46 Si infamatus condonet, cessat obligatio restituendi: vide ibi aliqua.

Qui se mutuo infamarunt non excusantur à restitutione per recompensationem. Condonatio facta, petenti veniam generaliter omnium detractionum non valet, nisi pro his ad quæ probabiliter se extendit intentio condonantis.

Conuersatio familiariter infamantis cum infamato non tollit obligationem restituendi.

47 Excusat à restitutione periculum maioris boni, & omnimoda obliuio infamie: non sic, si quis se iactat habuisse puellam etiam si senesceret: semper tamen remanet damnum resarciendum.

48 Lædens famam iuste, nec peccat, nec tenetur

tur: excusat læsio parua, & non ei fides habibita.

Quando accusatus accusanti non teneatur: & contra; vide ibi.

Non obligatur qui solū refert aliena delicta à se audita sine affirmatione licet audientes credant nisi referens existimaret audientes ita credere, ac si affirmaret.

Nec si is contra quem dicitur sit infamis ea re.

Nec referens peccatum cum auctoris pœnitentia ita vt potius sit ei honos quam infamia.

Nec qui solā occasionem remotam infamiz dedit.

Nec detractor conspicuus in vilem, &c. res est dubia.

De secreti deteptione, n. 51.

SECRETUM est quod non est famosum nec notorium & hoc, vel obligat ex se ad p. m. vel ob tacitā, vel expreſſam promissionem, vel ob sacramētum confessionis, & quomodo obliguēt.

52 Promissio rei parui momenti, non obligat ad mor. Confessarius vel quicumque qui media confessione sacramentali pec. publicum vel secretū, leue, vel graue detegit, pec. m. nisi de facultate pœnitentis iusta cum causa.

53 Peccat mortaliter, qui literas aliorum aperit, & legit, cum damno notabili alicuius saltem

probabili, vel cum animo damnificandi, aliter non niſi venialiter: vide ibi aliquos caſus.

Qui reuelat ſecreta non vergētia in iniuſtam aliorum perniciem, ſed cum magno dāno exercitus, vel Ciuitatis, etiāſi id fiat vi tormentorū, & timore mortis, pecc. mor.

55 Qui extra confeſſionem ſacramentalem audivit peccata, quæ ſunt damnoſa Reip. poteſt denunciare, ſine p. præmiſſa correptione fraterna.

Poteſt quis aliquem denunciare volentem ducere vxorem, habuiſſe rem cum cōſanguinea futuræ vxoris, præmiſſa, ſcilicet correptione fraterna.

57 Qui iuridicè, id eſt, à Iudice competentire ſemiplene probata, & ei notificata interrogatus, non fatetur, p. m.

Si contra iuris ordinem interrogatus eadem fatetur.

58 Quando reus ſocios debet detegere, & nō detegit, vt qui pernicioſos ſocios Reipublicæ non detegit, p. m. & confeſſarius non admonens, vt id faciat, pecc. mor.

59 Iudex interrogans iniuſte, vel omittens interrogare iuſte, pecc. mor.

60 Qui peccatum non vergens in damnum alterius, vel ſi vergit, alia tamē via excuſari poteſt, reuelat iudici etiam competenti, pecc.

61 Episcopus, vel prælatus, vel publica perſona
curans

curans aliorum animas si se infamat, vel notabiliter infamantibus nõ resistit, p. m. priuatus uero potest tolerare, nisi fiat respectu imitantiũ eum.

Qui in uisitatione interrogatus de peccatis publicis, reuelat occulta, nisi timeatur periculũ alijs.

Reuelãs secretum sibi commissum, cum sit sequuturum graue damnum. i. discordia.

De X. Præcepto. Non concupisces uxorem proximi tui. Cap. XIX.

Iisdem modis peccatur, quibus, & contra sextum, Non mœchaberis. Tamen addo, quod pecc. mor. qui, vel quæ deliberate cupit, vel gaudet amari amore libidinoso mortali ab alio, vel ab alia, licet ipse non sic amet, sed consentis peccato alieno.

De X. præcepto. Non concupisces rem proximi tui Cap. XX.

Inordinate concupiscere aliquid notabile contra iustitiam, est mortale.

De Ludo.

Ludus, & iocus ad recreandum, generat uirtutem eutrapeliam, & est inter excessum, & defectum.

Ludus animo lucrandi, potius est negotiatio, & fere semper est mala: & hoc animo non est mortalis sed venialis immo nunquam, est mor. nisi frangat aliquod præceptū: nec ex se est prohibitus nisi ratione loci sacri. vel personę. vel tēporis festi; schaccorum ludus minime laudatur.

Ludens cum notabili irreuerentia Dei, dictis, vel factis, vt abutendo scripturis vel cum scanda lo periculo vel nocumento alterius. p. m.

Ludens rem notabilem ludo prohibito per legem obligantem ad mor. vel ludolcito, sed cum non potente donare, vel cum potente, sed metu vel fraude: p. m. vide qualis metus sit.

Monachi, clerici, beneficiati, & in sacris constituti ludeutes notabilem quantitatem aleis, vel ludis illicitis, p. m. & si ludunt de fructibus beneficiorum tenentur ad restitutionem, si de patrimonialibus. p. sed non tenentur ad restitutionē non sic de secularibus.

13 Clericus vel monachus multo tempore spectans ludum mortaliter malum: vel eo delectatur.

Subministrantes necessaria ad ludum: vel domum, mensas, candelas, sunt enim consentientes peccato. operando. iubendo mandando, inuitando, inducendo, &c.

15 Peritus ludi dissimulans, & aliciens imperium; vel vitur falsis instrumentis, vel transgreditur

ditur leges ludi cum notabili damno. p. m.

17 Fraulans in pactis, vel prioritate manus peccat.

Lædens messem non tenetur restituere quantum in area redderet: sed quantum tunc aestimatur.

In Regnis Hispaniæ ludens sub fide sua non iurata non peccat, non soluendo: sed si sub iurata, tenetur soluere, & potest mox pecuniam solutam repetere, vel potest petere solutionem à iuramento & non amplius tenetur soluere, sicut de iurante soluere vsuras.

18 Qui de re notabili facit sponsonē, sciens à se assertam esse veram, & dissimulans, vt illum attrahat p. m. si sine dolo, non. p.

19 Qui lucratur sine fraude in ludo illicito, nõ tenetur ad restitutionem.

Habilis ludens cum inhabili potest compensare, quæ lucratus est cum perditis.

Qui lucratur fraude, & dolo, non potest recompensare cum perditis in eodem vel diuerso ludo.

De Consilijs Christi. n. 20.

Peccat in consilia Evangelica qui contemnit, vel proponit non adimplere, quando obligabunt

ligabunt sub mortali, vt de Martyrio.

21 Qui dicit simpliciter consilia non esse meliora, quam contra; vel non debere voueri, est hæreticus.

Monachus venditurus suum frumentum, veniente caritate tritici, potest gaudere de augmento pretij: sed non de causa, id est caritate simpliciter.

*De quinque præceptis Ecclesie. De Primo
de audiendo Sacro in festis,
Cap. XXI. nu. 1.*

Quicumque discretus sine iusta causa integram missam in die festo non audit p. m.
2 In die Natalis de lege communi non tenentur, nisi vnam missam audire.

Qui omittit partem notabilem missæ, p. m. pars notabilis est iudicanda ad arbitrium boni viri, vt videtur ea, quæ à principio introitus vsque ad Epistolam inclusivæ, immo ex vna particula principij & ex vna finis potest constitui pars notabilis, verum est, quod post missam legendo per se illam partem omisam vel ab alio audiendo, satisfacit.

Qui dimidium missæ ab vno sacerdote, & dimidium ab altero audit, satisfacit præcepto.

Qui ante benedictionem exiit à missa, non p. m.

§ Variis causis excusantur ab audienda missa die festo, vt qui absque graui damno animæ, corporis, honoris, bonorum propriorū, & proximi non possunt audire sacrum.

Excommunicati interdicti, sed non si habent priuilegium, licet nō curent absolutionem, et si peccent quia negligunt procurare absolutionem, quam consequi possunt: non tamen peccant, quia missam non audiunt.

Infirmus, & eius minister si adest damnum salutis.

Nutrices, quæ sine periculo lactentium non possunt.

Qui habent graue negotium impediens.

Qui ratione officij prohibetur exire vt custodes arcium.

Sic Domini, & Consultores, grauiter occupati in negotio moram non patiente.

Iter faciens, qui alioquin socios necessarios amitteret.

Pauperes, qui absque notabili pudore, defectu vestium non possunt.

Vidua, quæ secundum consuetudinem Regionis non egreditur per mensem sed difficile excusatur si vltra mensem.

4 Coniugata quæ sine graui scandalo mariti non potest interesse.

Episcopus non potest cogere populū ad audien-

diam;

diendum missam in propria parochia.

6 Qui audiens missam die festo intendit animum ijs quę repugnant attentioni necessario debita. p. m. vt qui in parte notabili Missę loquitur, pingit, scribit, dormit, &c.

Qui excusatur à missa non tenetur supplere alia oratione.

8 Qui audiens missam ex præcepto si alias preces ita recitet, vt necessariam attentionem auditioni missę non tribuat, p. m. sed si ita recitat preces sub præcepto, vt sufficienter attendat sacro sub præcepto satisfacit vtrique.

Nemo tenetur ex præcepto intelligere, immo & audire verba sacerdotis, satis est adesse etiam ex longinquo.

9 Dominus, pater, herus, notabiliter negligēs subditos audire missam in festo, vel eos occupans in opus quod poterat differri, peccat mort.

Consuetudo qua nobiles puellę sacrum nõ audiunt non est toleranda si aliò egrediuntur, vel eis permittuntur fenestrę, verum detentę à patre non peccant, nec mater, quę in earum custodia remanet: sed pater peccat nisi saltem aliquando solēnioribus festis domi vel foris missas eis permittat.

Menstrua non excusant nisi fiant cum magna debilitate.

10 Sunt multi errores contra missam, & multa

ta præcepta, quos refutat Concilium Trident.
 feff. 22. & feff. 25. vide ibi.

*De secundo præcepto de ieiunando,
 nume. II.*

Qui credit se vincendum carnis tentatione,
 si talem cibum comedat, debet omni tem-
 pore ab eo abstinere sub peccato mortali.

Qui media nocte in mediam noctem die ie-
 iunij, præcepti ab Ecclesia. comedit pluries quã
 semel etiam cibos concessos pec. mor. nisi cau-
 sa iusta, vera, vel putata, vel dispensatio excuset.

Si vigilia S. Ioannis incidat in die Corporis
 Christi ieiunetur præcedenti die. i. feria 4. ex
 Leone to. ad legatum in Hispania.

12 Vouens ieiunare: vel abstinere à carnibus
 omni feria sexta, vel sabato si tunc incidat dies
 Natalis Domini, debet ieiunare, vel abstinere à
 carnibus.

13 In ieiunio licet bibere vinum, vel aquam
 quoties voluerit etiam a sustentandum, vel se-
 dandam famem, licet actus in se propter indi-
 gestionem videretur immoderatus, & peccat
 venialiter, tamen si adest iusta causa, vt pax, so-
 cietas, excusatur.

Accipere aliquid per modum medicinæ, vel
 prægustare cibos, verbi gratia dominorum, li-
 cet

cet sint oua, vel carnes, non frangitur ieiuniū.

14 Lector mensæ potest comedere aliquid, & post lectionem cœnare.

Vesperis potest sumi collatio à ieiunantibus ex pane, vel fructu, vel utroque iuxta morem regionis dummodo non sit multum, non solū ob potum: sed etiam ad sustentandam naturam licet non bibat.

Nō licet iētari mane, & cœnare vesperi, nec consuetudo excusat nisi ratione medicinæ, debilitatis, vel necessitatis agēdi aliqua necessaria.

15 Qui facta cœna tempore ieiunij surgit à cœna animo amplius non comedēdi, & deinde reuertitur ad cœnam, & comedit frangit ieiuniū.

Notabiliter magna collatio frangit ieiunium: ut communiter fit, in vigilia Natiuitatis.

Qui sæpius in ieiunio comedit tantum in secunda comestione. p.m. non in alijs, si edat cibos vitios, tunc toties quoties.

Licet in iure communi oua, & lacticini prohibeantur in ieiunijs quadragesimæ, & non in alijs tamen seruanda est cōsuetudo saltem. 40. annorum.

16 Causa iusta excusans est triplex: impotentia, necessitas, maius bonum.

Impotentia excusat pueros vsque ad 21. annum: quamuis expediat eos assuescere: & ob aliquam necessitatem possunt compelli.

Eximit

Eximit senes sexagenarios: & quia alij alijs ci-
 tius senescunt, ideo arbitrio prudentis, vel supe-
 rioris id reliquendum est.

Eximit mulieres grauidas, & nutrices: immo
 si ieiunarent peccarent: nisi ita robustæ essent,
 vt vna comestio sibi, & infantulo sufficeret.

Pauperes nõ valentes sibi quærere cibum ad
 vnã comestionem, non alios pauperes.

Infirmos non valentes vel non debentes tan-
 tum comedere, &c.

Eos qui ita sunt infirma complexione, vt va-
 cuo stomacho, patiantur vertiginem, vel dolo-
 rem capitis, vel nocte non valeant calere vel
 dormire.

Necessitas excusat in primis, omnis illa que
 à festo seruando excusat: aut quando facit ali-
 quid ad vitæ, vel sui status decorem necessariũ,
 aut ad vitandum damnum notabile: aut ad lu-
 crandum quod raro lucrari potest.

Excusatur etiã omnis operarius, vt faber fer-
 rarius, agricola, qui nisi assiduo suo labore nõ
 potest familiam sustentare, filios collocare, aut
 in studiis filios sustentare, necessaria ad decen-
 tem cultum sibi, & suis comparare: licet ta-
 men ab obseruandis festis non excusaretur,
 & licet aliquo modo sint diuites, Excusatur
 à fortiori qui ieiunando non potest facere
 necessaria ad suam vel aliorum salutem
 spiri-

spiritualem, vel corporalem.

Concionatores ex officio vel obedientia docentes verbo, vel scripto.

Audientes confessiones. Item qui ieiunando non possunt fungi suo officio vt par est, & magnum iter facturus, saltem pedes.

Maritus qui vxori aliter reddere debitum non potest. Coniux si ieiunando satis placere non potest marito.

17 Maius bonum excusat eos, qui non possunt ieiunando vacare sanctioribus, & melioribus operibus: vt sunt opera misericordie spiritualia, & corporalia etiam si fiant cum mercede, dummodo principalis intentio non sit excusari à ieiunando, vel lucrum.

18 Peregrinatio voluntaria non excusat nisi inde resultet magna edificatio proximi: vel maior fructus anime, quam ex ieiunio: secus si ad peregrinationem tenetur, nec commode differri potest.

Si dubitat an opus pium quod intendit excuset, consulat superiorem, vt secularis, Episcopum quo absente Vicarium vel parochum, Monachus prelatum, & eius dicto acquiescat.

19 Vxor in ieiuniis votis voluntarie, repugnat marito excusatur, in ieiuniis Ecclesie non, nisi cum marito oriatur notabilis discordia, odium, scandalum, rixa, percussio, blasphemia, nec tenetur

netur in rigore supplere aliis pijs operibus.

20 Siquis bona fide putat se habere iustam causam ad non ieiunandum, non peccat mor. si non ieiunat.

Ex qui dubitat an possit ieiunare sine notabili damno suæ salutis, confessarius debet consalere, vt experiatur, & si damnum experientia cognoscitur, iuste potest cessare, quod si ad huc dubitat petat dispensationem à superiore, si nō vult adire non est absoluendus.

Qui non potest totam quadragesimam ieiunare sed bis, vel ter, tenetur bis, vel ter ieiunare, & satisfacit ieiunando.

12 Dispensare generaliter, vt nullus teneatur ieiunare, vel non illis vel illis diebus, est solius Papæ dispensare verò singulariter cum illo, vel illo iusta de causa, vel ne illo, vel illo die, potest Episcopus, quo absente, Parochus.

21 Prælati non debent relinquere consciëntiæ subditorum petentium dispensationem in ieiunio sed potius benigne debent dispensare.

Dispensatio de non ieiunado, non concedit comedere carnes, lacticia.

Nec dispensatio præueniendi horam concedit non ieiunare.

Propter elemosynam, quam quis facit non excusatur à ieiunio.

23 Necessitas, vel iusta causa excusant ab inte

pro ieiunio, non excusant secundum Caietanū ab omni parte ieiunij, debet enim seruari quantum potest, quare excusatus à ieiunio edens carnes, vel oua, si sustentari potest escis congruis ieiunio peccat mort.

24 Qui inuitat ad cœnam obligatum ieiunare sine iusta causa sciens, aut dubitans probabiliter ob inuitationem fracturum ieiunium, peccat mortaliter, sed si scit inuitatum esse cœnatum alibi, & ipse inuitat paratum cœnare nō consentiendo peccato: sed ob honestā causam, v.g. vrbaniatis, non pec.

25 Pater familias, caupones, hospites, & administrantes ad se venientibus cibos quibus putat eos, sine causa ieiuniū frāgere, vel dubitat, p. m.

26 Quare tabernarij parati administrare cibos in die ieiunij, quibuscuque venientibus nulla admonitione de ieiunio facta, pecc. mor.

Qui in die ieiunij ministrat cibos prohibitos, sine consuetudine legitima, vel dispensatione, pecc. mor.

27 Qui mane comedit in die ieiunij, per talem ignorantiam, vel incogitantiam, vt excusetur à violādo ieiunio, tenetur ieiunare illam diem more consueto, ac si nihil comedisset, si autem illa comestio fregit ieiunium non tenetur ia pō Rerum nec sequenti die, contra Palud. &c.

Notabiliter praueniens horam in loco con-

suetam edendi frangit ieiunium, si sine honesta causa fiat.

Obligati ad horam, non debent sine causa comedere in quadragesima, ante recitatū vespereum: in aliis diebus ante nonam, licet ieiuniū non frangeretur.

Qui famulos obligatos ad ieiunandum die ieiunij compellat ad opera incompatibilia ieiunij, cum possit ad aliam diem transferri, pecc. mor.

Qui ieiunat diebus Dominicis credens superstitiose tunc ieiunandum esse, contra consuetudinem Christianam, pecc. mor. secus si ob alios bonos fines.

De tertio præcepto, De solvendis

Decimis. nu. 28.

Decimam, quæ vel est personalis, vel prædialis, vel mixta, quæ quo ad sustentationē cultus diuini, est de iure diuino naturali, quo ad quotam est de iure positiuo, qui non soluit. pecc. mor.

30 Decima quoad quotam potest minui: vel tolli, dummodo pirochus commode sustentetur: vt fere in tota Italia seruatur.

31 Decima personalis non debetur, vbi est consuetudo legitime præscripta non soluendi.

Qui in soluendis decimis deducit impensas, quas facit, aut partem peiorē decimat, peccat.

Qui soluit omnes decimas debitas, sed non vbi, quando, & cui iure, vel consuetudine legitima debetur, nisi interueniat pactum legitimū inter Ecclesiasticos, & laicos, peccat mortaliter, & qui subtrahunt, aut impediunt decimas excommunicantur, in Concil. Trident. sess. 25. cap. 12.

32 Qui primitas iure, vel legitima consuetudine, vbi, & quando, & cui debet non soluit peccat,

Confessarius, vel cōcionator, qui non hortatur ad soluendas decimas.

*De quarto præcepto. De semel in anno
confitendo. n. 34.*

Qui habet discretionem v. g. puer discernens bonum à malo, & potest, id est, habet copiam confessarij, vel nisi ex consilio confessarij in longius tēpus differatur, omnia peccata mor. (quia de venialibus non tenetur sub præcepto simpliciter) semel in anno, & cui debet non confitetur, p. m.

Omittere confessionem in vno anno est vnū peccatū mortale, sed quoties deliberat omittere, toties p. m.

35 Qui extra etiã quadragesimam non confitetur quando obligatur, vt in quinque casibus positus c. 2. n. 6.

Qui non reiterat confessionem quando scit, vel scire debet, quod est reiteranda, p. m.

Qui potest ore proprio, & propter segnitie, vel pudorem confitetur per scriptum, vel nunciium, p. mor.

Qui non potest ore proprio, non tenetur confiteri per scriptum, vel nunciium, sed si faceret teneret confessio, & absolutio, etiam per scriptum missa.

Qui mentitur affirmando, vel negãdo peccata mortalia in confessione, p. m. nisi putaret sancte, se posse nimis accusare, sine animo decipiendi sacerdotem.

38 Qui mentitur in confessione affirmando, vel negando peccatum mortale, alias legitime confessum, vel, veniale nunquam confessum non peccat m. nisi sit cum iuramento, vel perniciosum, vel nulla alia subministretur materia.

39 Qui inter confitendum proponit non confiteri aliquod peccatum, si confessarius non interroget, peccat mortaliter, & debet hoc ipso pœnitere.

40 Confiteri ob finem mortalem, est peccatũ mortale, ob venialem veniale.

Ita confiteri: quod si non esset aliquis respe-

Etus, vt timor mortis, &c. non confiteretur nisi p. mor. nisi illum respectum pluris faceret quam confessionem, quod raro euenit.

41 Qui ne perdat suam bonam existimationem apud confessarium proprium, confitetur graua & obscena peccata alius, & leuiora proprio, non peccat.

Qui sine necessitate laico, vel non presbytero confitetur, vel cum necessitate animo, accipiendi ab eo sacramentalem absolutionem, vel imprudenter se infamat, &c. nisi simplici, & bona fide putet id licite fieri posse, pecc. mor. & debet ea lem peccata alio tempore, suo sacerdoti confiteri.

42 Qui confessionem bonam, factam sepius, scrupulose iterat cum periculo desipiendi, vel scandalo notabili confessarij, vel infamia tertij, pecc. mor. alioquin venialiter: quia scrupulosus turbat tranquillitatem conscientiae.

Semel confessus, & absolutus a prudenti confessario debet quiescere: & si qua occurrunt quae nescit, an sit confessus, debet credere, quod est confessus, quia nullum est periculum cum non certo sciat illa non esse confessa: morbus enim, quo laborat eum excusat in iis, in quibus bene compositus debet dubitare: lege ibi.

Recte confessus, etsi non teneatur, tamen si reiterat confessionem causa deuotionis, conscientia quieta, sine redio confessarij, & impedimento alio

rum bonorum, benefacit.

43 Qui pœnitentiam iniunctam à confessario acceptat, & in satisfactionem peccatorum mortalium nō adimplet, peccat mortaliter: quia pœnitentia propter venialia si sine contemptu nō adimpletur non est peccatum mortale.

Qui aliquid à confessario consultum, dictū, præceptum, reuelat post confessionem in dānā vitæ, salutis, famæ, vel bonorum eius, p.m.

De quinto præcepto Ecclesie, De communicando in Paschate. n. 44.

Qui non communicat intra octo dies ante, vel post pascha peccat mortaliter, nisi de licentia proprii sacerdotis, vltius differat, & nisi adsit impedimentum nulla sua negligentia interueniente, & vbi est consuetudo communicandi, quodlibet quadragesimæ die, satis est se illi conformare.

Qui non communicat in paschate, tenetur infra annum communicare sub p.m.

46 Qui cōmunicat credēs vel credere debēs se mortalis culpæ reum, aut cum animo faciēdū aliquod peccatū mortale, vel ex ignorantia affectata, vel procuratū id ignorat, vel crassa, p.m.

47 Sed dicitur, quis dispositus, vt bene possit accedere, qui a thibita diligētia debita in recordā-

do, & consulendo viros doctos, non meminit peccati mortalis, & probabiliter credit se contritum esse, vt dicere possit Deo, pœnitet me omnium peccatorum meorum mortalium: & propono, nec ea, nec alia facere in posterum: & hæc propter Deum.

48 Qui irretitus aliqua censura contra prohibitionem Ecclesiæ, communicat p. m. nisi illæ censura in se essent nullæ, & sine scandalo communicaret.

49 Qui habens copiam confessarij, & qui sine scandalo potest à mensa communionis recedere, & c. communicat ante confessionem actualem omnium mortalium, licet sit contritus, pecc. mor.

50 Qui non communicat quando debet, ex eo, quia non vult remittere, restituere, & c. peccat mor. de nouo.

51 Qui intra diem naturalem habet copulam, vel pollutionem, etiam illicitam, & confessus, & contritus communicat, nisi adsit notabilis distractio non. pecc. mor.

Coniugati satisficientes matrimonio, si communicant non peccant, saltem mortaliter.

52 Qui communicat in quocunque die anni, non à proprio parochio, nisi ignorãtia excuset, p. m. & sacerdos est excommunicatus, nisi ex facultate id faciat vel Papæ, vel parochi.

Qui

Qui habent privilegia fratrum minorū possunt semper administrare hoc Sacramentū, excepto paschate, in quo, siue communicet ad satisfaciendum præcepto siue non, non potest extra parochiā communicare, nisi de licentia saltē tacitæ parochi, de quo c. 9. n. 5.

35 Qui communicat post cibum, vel potum media nocte elapsa sumptū, ex proposito, etiā, quod sit per modum medicinæ, vel sit ipsa medicina, cum ita ægrotat ut differri in alium diem possit. p. m. Quod debet esse ex proposito, quia deglutire aliquid relictum in dentibus si præcedenti die, vel dum os lauat, vel ius; vel vinum gustat, si quid cadat per modum salivæ non impedit communionem.

Cœnare prope mediam noctem, & mox non dormire & non digerere non impedit, nisi ex cōsilio, si habet mentem turbatam debet abstinere. Infirmus, qui non potest expectare in sequentē diem, potest non ieiunus communicare, sed non celebrare, etiam quacunque necessitate, vel imperio, cuiusvis superioris, præter summum Pontificem.

34 Qui pluris eadē die communicat, vel celebrat. p. m. exceptis aliquibus casibus: Sacerdos extrā celebrationem si cōmunicat, sine stola, vel cotta non peccat.

35 Parochus qui propter peccatum occultum subdit,

subditi, auditum in confessione à quo non est absolutus, si tempore quo iure debet communicare subditus, publicè communionem, nec eam subdito administrat, p. m. aliter non debet, vt si peccatum est notorium, & publicū, immo etiam si recte eum penituerit, & sit cōfessus, nisi satisfaciat scandalizatis in aliquo modo, non debet ministrare ei nisi in secreto. 56. Loquimur de auditu, in cōfessione, quia propter aliud de auditu, nō potest denegari communicatio publicè petita, licet possit secreto, & hoc tantum in paschate, quia in aliis temporibus debet denegare.

57 Superiores, vt pater familias notabiliter negligentes, vt sui subditi ad id obligati tempore suo communicent, peccant mortaliter: præsertim si sciunt eos non communicaturos nisi à se admonitos.

Puer secundum bonam cōsuetudinem prius obligantur confiteri, quam cōmunicare: & qui debent admoneri, vt communicent non peccant si tardius, quam par est, communicant, sed peccant, qui non admonent: quod si dubitant, consulant confessarios peritos.

Qui laicus, vel clericus extra sacrificiū Missæ, communicat sub vtraque specie.

Monachi, & Monachæ Sancti Benedicti qui non communicant singulis mensibus, peccant

mortaliter, vbi est exhortatio ad frequentiam sacramentorum.

De Sacramentis. Cap. XXII.

NUMER. I.

Sacramentum est signum rei sacræ; confert gratiam ex opere operato. Tria sunt irreiterabilia, baptisimus; confirmatio; & ordo.

2. Errores circa sacramenta ex Sess. prima Concil. Trident. sunt tantum septem, & quodlibet constat ex materia, & forma.

3. Qui credit aliquod ex damnatis in Concil. Trident. circa sacramenta, p. n. sciens, vel debet scire, si vel scripto expresserit est excommunicatus in bulla Cænæ.

4. Sciens se reum peccati mor. vel scire debet nisi se conterat, vel atterat putans cõterere, p. mor. administrando, vel recipiendo sacramenta, & in Eucharistia nisi confiteatur.

Peccat mortaliter qui ab excommunicato, interdito, suspenso à tali administratione, vel denunciatio pro tali, vel publico concubinario recipit sacramenta, nisi sit baptisimus: vel communiõ tempore necessitatis: & dicitur notorius cõcubinarius, qui est talis per sententiam, vel confessionem factam in iudicio, vel per euidentiã rei, quæ nullo modo potest celari.

Qui

Qui inuitat ad ministranda sacramenta in peccato mortali, quem scit non pœniturum & hoc sine necessitate, & ipse sit causa, vt ministraret, aliter enim non ministraret, p.m.

Qui verbo, vel factò notabili irreuerentiam facit sacramento, pecc. mor.

De Baptismo.

Baptismus est sacramentum aquæ naturalis, qua vnus ab alio in nōmine patris, & filij, & spiritus sancti, cum debita intentione abluitur.

6 Multi errores de baptismo condemnati à Concilio Triden.

Infans qui baptizatus sine solemnitate, mortuus est sepeliendus in loco sacro, etiam cum solennitate sepulturæ.

Peccat mortaliter qui credit condemnata in Concil. Triden. de Baptismo, & si exprimit verbo, vel factò est excōmunicatus in bulla Cœnæ.

Qui baptizat vel baptizatur bis. p.m.

Qui est in culpa notabili, vt quis moriatus sine baptismo, pecc. mor.

Qui baptizat in peccato mortali, vt si baptizetur impœnitens, p.m.

Obstetrix nesciens veram formam baptismi.
Clericus

Clericus baptizans sine necessitate, peccat mortaliter.

7 Presbyter baptizans sine solemnitate, vel cum solemnitate extra Ecclesiam, nisi filios principum pecc. mor. Clericus non presbyter baptizans solēniter est irregularis.

Peccant qui infantes recenter natos non solēniter faciunt baptizare.

Peccant mortaliter mulieres baptizantes, præsente viro, vt laicus præsente clerico, & clericus minor præsente presbytero.

Qui non lauat durante prolatione verborū, peccat.

Qui vngit baptizatū chrismate præteritiani sine necessitate, p.

qui sine facultate baptizat non suū parochia nū, peccat, sed non statim est excōmunicatus.

De Confirmatione.

CONFIRMATIO est sacramentū vñctionis chrisma is consecrati, quo Episcopus frontem baptizati ungit sub certa verbōrum forma.

9 Peccat mortaliter, qui non Episcopus confirmat, vel Episcopus oleo non consecrato, vel non ex balsamo, vel non debita forma.

Qui ex contemptu omittit, p. m.

Qui

Qui sine patrino confirmatur credēs id esse
ex praecepto.

Suscipiens, & ministrans ordines ante confir-
mationem scienter sine contemptu. p. v.

De Eucharistia. n. 10.

Eucharistia multipliciter vocatur, & est sacra-
mentum quo sub specie panis, & vini verum
corpus, & sanguis Christi continetur.

Peccat mortaliter, qui scire debēs non credit
definita à Concil. Trident.

Peccat mortal. & est excommunicatus qui etiā
disputando defendit, contrito ante actualem
confessionem de mortali, licere communica-
re.

De Penitentia.

Est sacramentum absolutionis, quo sacerdos
sibi subditū, & confitentē legitime sua pec-
cata, cū iusto dolore, & proposito satisfaciēdi,
absolvit ab eis.

Peccat mortaliter debēs scire, & non credēs
determinata in Conc. Trid. de penitentia.

Qui absque contritione, vel iusta attritione,
vel

vel sine proposito abstinendi, vel restituendi, confitetur, pecc. mor.

Qui procurat absolui à peccatis ante absolutionem excommunicationis, aut à non presbytero, aut excommunicato denunciato, aut suspecto, aut à notorio, sine necessitate, aut à peccatore non penitente, de quo supra, cap. 9. au. 5. & cap. 11. nume. 12.

De Extrema unctione.

Est Sacramentum, quo presbyter ungit certas corporis partes, infirmis probabiliter periclitantibus oleo consecrato, certa verba cum debita intentione proferendo.

Freneticus, qui potuit peccare, si ante frenesim petiit ungi, vel si recordatus fuisset, petisset, nec in pec. mortali notorio insanivit, est vngendus, etiam ante pubertatem.

Si dubitetur, an sit mortuus, potest ungi sub conditione, si non est mortuus, non tamen si aperte est mortuus.

Si postquam cepit ungi, moriatur, desistendum ab unctione. Fieri potest, ut moriens non vngtus damnetur, & vngtus saluetur.

14. Qui morbo, vel senio moriuntur, vngentur, non alij, quia illi iudicio turbantur, & ma-

176. *De Sacramentis Eccles.*

gis impugnantur.

15 Peccat mortaliter, qui debens scire illa, quæ sunt decreta à Concilio Triden. & non credit, & si exprimat excommunicatur.

16 Qui contemnit pro se tempore necessitatis, petere vñctionem, vel pro subiectis suæ cure, pecc. mor.

qui sciens se in mortali saltē, sine debita attritione, vñgitur, pecc. mor.

De Ordine, n. 17.

ORdo hic sumitur pro sacra ordinatione, & actu, quo homines coaptantur in Ecclesiasticum ordinem, & est sacramentum, quo traditur character, & potestas consecrandi Eucharistiam.

Peccat mortaliter scire debens, & non credens statuta Concil. Triden.

Est opinio Nauarri, quòd quatuor ordines sunt vere, & propriè sacramenta. i. tres maiores, & Episcopatus, reliqui vero sunt sacramentalia.

Peccat mortaliter, qui cum conscientia, peccati mortalis accipit hoc Sacramentum, sed dubium est, qui ordines sint sacramentum.

Peccat mortaliter, qui contrauenit nouis statutis Concilij Tridentini: quæ sunt, vide

in capit. 25. nume. 68.

De Matrimonio. nu. 19.

Est Sacramentum, quo fit maris, & foeminae coniunctio; indiuiduam vitae consuetudinē retinens; & confert gratiam ex opere operato.
20 Materia huius Sacramenti est mutus consensus, explicatus verbo, autu, & aliquando taciturnitate.

21 Matrimonium diuiditur, quoad thorum, & vinculum, ante copulam carnalem, per professionem solemnem religionis approbatē. Itē ante consummationem per dispensationē Pape iusta de causa factam.

Matrimonium contractum inter infideles, etiam post consummationem diuiditur, si vnus conuertatur, & alter noluerit cohabitare sine contumelia creatoris, vel si inducat eum ad mortale.

Matrimonium diuiditur, quoad thorum, & habitationem, non quoad vinculum, auctoritate iudicis propter fornicationem.

Item ob scruitiam coniugis, vel ob alias causas.

22 Matrimonium diuiditur, quo ad thorum tantum ob fornicationem, sine iudicis sententia.

Catholicus potest discedere à cohabitatione Lutheranae inducentis ad suam hæresim.

Sic quilibet à coniuge quaeunque, inducente ad quodcunque peccatum mortale, si aliter non desistat.

Vxor potest discedere à viro nimium fideli, vel laxo animo, ut inducat in domum amicos impudicos, & egrediarur ipse cum graui periculo peccati vxoris, si tamen admonitus non desistat.

Vxor potest discedere à marito fure nolente desistere, sic ab apostata inducente ad apostasiam.

Coniux non potest recedere à coniuge propter morbum gallicum, vel lepram, nec propter amentiam, nisi esset periculum mortis.

Vxor non discedens à marito adultero publico non peccat, nec si perseueranti reddat, vel peccat debitum modo ei adulterium illud non placeat, & putet probabiliter, quod si debitum negaret, adhuc non desisteret.

Item dicendum de viro respectu vxoris, si non posset sine proptio, vel publico damno, vel scâdalo ab adulterio desistere, &c.

23 Adulter siue publicus, siue secretus, licet non possit petere debitum, tanquam iure debitum, potest tamen petere, tanquam licitum, siue innocens coniux sciat, siue non sciat adulteriū, licet possit

possit illi denegare. Si vero innocens adulterauerit, tenetur reddere, quia facta est compensatio, aliter non absoluitur.

24. Qui ante Concilium Tridentinū clam contraxit, & cō iūrmavit, & coram iudice negauit, si vxor nupserit alteri, non potest ipse religionem ingredi.

25. Sponsalia non sunt matrimonium, sed promisso mutua, & reciproca. Arræ, & iuramentū non sunt necessaria.

Sponsalia soluantur primis, Per partium remissionem, licet fuerint iurata per Deum.

26. Per ingressum alterius in religionem, & alter ante professionem illius potest cum altera contrahere.

Per contractum matrimoniū alterius de presenti, & non sequuta copula, vel per alia sponsalia cum copula, affectu maritali, si vero secunda sit cognata prime, neutram ducere potest.

Per alterius ad aliam regionem migrationem sine iusta causa, vel si non redit infra tempus statutum à iudice, vel à lege.

Per superuenientem affinitatem, intra gradū prohibitum ante copulam maritalera.

Per absolutionem iudicis ex eo, quia contraxit infra pubertatis annos: si vero ambo, vel alter eorum esset minor septem annis, non esset impedimentum publicæ honestatis, & possent

cum cognatis contrahere.

Per tempus præstitutum ad contrahendum de presenti elapsum.

Per superuenientem fornicationem alterius, non per præcedentem, nisi incognitam, idem de fornicatione spirituali.

Per votum castitatis præcedens, non per subsequens, excepto voto religionis.

Qui promisit alicui non ducere aliam, nisi illam, non tenetur ducere illam, licet aliam licite ducere nequeat.

Per superuenientem inimicitiam capitalem si non fiat promissa, ut de dote, & si sponsa certam dotem non promittit, videtur omnia sua bona promittere. Item si fiat pauperior non tenetur ducere.

Per famam impedimenti canonici ad contrahendum.

Per susceptionem ordinis sacri tenetur.

Per superuenientem cognationem legalem.

Propter morum asperitatem.

Per aliquod superueniens, quod si præcessisset non fuisset facta.

28 In his casibus, soluere sponsalia sine auctoritate iudicis est p. v. nisi in his, in quibus ipso iure cessant, vel sine scandalo.

Sponsalia transeunt in matrimonium de presenti, primo per copulam carnalē affectu maritali.

tali: secundo per declarationem cōsensus apertam de præsenti.

29 Ad contrahendum matrimonium ætas viri, est 14. annorum completorum, fœminæ 12. completorum, ad sponsalia vero in vtrisque 7. nisi potentia suppleat ætatem.

Amens tempore amentix, non potest contrahere.

30 Impedimentum matrimonij duplex. Impediens & dirimens; & Impediens tantum.

Peccat mortaliter, qui discredit dictis de matrimonio à Coucilio Tridentino, & si explicat est excommunicatus, & quæ sint, vide ibi.

Peccat mortaliter contrahens matrimonium, vel sponsalia ante debitum tempus, sed magis peccant gerentes curam eorum.

Impedimenta dirimentia. n. 31.

ERROR personæ, vel conditionis seruilis annullat matrimonium, nisi absolute consentiat in præsentem.

Procurans per errorem matrimonium, quod aliter non fieret, p. m.

Error fortunæ, vel alterius qualitatis non dirimit.

33 **C**ONditio. Si seruus contrahat cum libera

ignorante statum viri nil fit, si liber cum serua putans eam liberam nihil fit, etiam si Dominus secreto eam manumiserit, & ipse inscius cū hac modo libera rem habuerit, & per sententiā Iudicis debet separari, quoad habitationē, si vero postquam rem sciuit, coiuit affectu maritali, vel si antea tanto affectu fuit, vt si rem sciuisset consentit, si seruus contrahit cum serua putans eam liberam matrimonium tenet.

34 Peccat mortaliter Dominus, qui consentit matrimonio serui, vel seruae, & non concedit locum ad debitum reddendum, nec eum vendere potest ad remotas regiones, vnde impediatur debitum, secus si non cōsentit, quia tunc seruus magis tenetur Domino, quam debito: honestum tamen esset non eum vendere in regiones longinquas.

35 *Votum.* Post votum solemne, contrahens matrimonium, vel sponsalia, peccat, & est excommunicatus, & matrimonium non tenet.

Cognatio. Qui contrahit existente cognatione paternitatis, & compaternitatis, peccat mortaliter, & matrimonium est nullum.

Tota cognatio est inter patrinum, & baptizatum, & matrem, & patrem baptizati, licet inter baptizantem, & baptizatum patrem, & matrē, sed non inter patrinum, & baptizantem, nec inter

inter

inter alios ex Concil. Trid. Sess. 24. cap. 2.

39 Maritus & vxor possunt esse patrini sine peccato.

Si ex aliqua incuria non designentur patrini omnes tangentes baptizatum sunt patrini.

40 Quando quis substantialiter baptizatur domi, & suppletur exorcismus, &c. in Ecclesia, domi nascitur cognatio impediens & dirimens, in Ecclesia vero, impediens non dirimens.

Cognatio spiritualis superueniens matrimonio contracto; non soluit matrimonium, sed impedit petitionem debiti.

Ita est restricta cognatio ex confirmatione, sicut ex baptismo per Concil. Trid.

Pater in necessitate baptizans filium ex fornicatione, non potest contrahere cū matre filij.

41 Consanguinitas est quando vnus nascitur ab altero, vel ambo ab eodem pendent.

Affinitas est quando rem licitam, & illicitam habet cum consanguineo alterius.

42 Vt sit affinitas requiritur seminatio perfecta, vt intra vas naturale ad generandum semen mittatur, non autem propter aliam turpitudinem contrahitur.

Cōsanguinitas impedit vsq; ad quartū gradū

Affinitas vero ex illicita copula vsque ad secundum gradum, & si contrahit in 3. gradu affinitatis illicitæ non peccant ex Pio V.

43 Qui credit, vel debens credere aliquam sibi consanguineam intra quartum gradum, vel affinem intra 2. & contrahit cum illa p.m. & est excommunicatus, nisi ignorantia excuset, si vero contrahit sponsalia peccat, & non est excommunicatus, nisi sequatur copula.

Idea de contrahentibus ante aetatem.

Qui credunt se cognatos, licet non sint, & contrahunt p.m. & si putant matrimonium non valere est nullum, secus sic.

44 Cognatio legalis nascitur ex adoptione alicuius in filium, & est triplex.

Prima inter descendentes, & ascendentes, adoptantis, & adoptati, & haec nunquam soluitur.

Secunda inter uxorem adoptantis, & adoptatum, & uxorem adoptati, & adoptantis, & nunquam soluitur.

Tertia quasi transuersalis inter adoptatum, & filios adoptantis, & contra, & haec soluitur cessante cura patris.

Contrahens cum hac cognatione peccat, & matrimonium est nullum, licet aliqui dubitent de transuersali.

Mater adoptati, cum adoptante non habet hanc cognationem, sed filij, & uxores usque ad quartum gradum.

46 Crimen. Occisio coniugis causa contrahendi

di utroque machinante impedit & dirimit in perpetuum, sed si sit vno tantum machinante non dirimit nisi interueniat adulterium.

Si non occiditur causa contrahendi, licet sit rati habitio non impedit.

Adulterans scienter si dat fidem contrahendi, vel contrahit impeditur.

47 Inter scientem, & ignorantem matrimonij impedimenta, vt matrimonium valeat requiritur denuò liber & nouus consensus ignorantis, post explicationem impedimenti in genere saltem, et si non in specie explicetur.

48 Cultus disparitas. Infidelis, vel cathecumenus si contrahit cum infideli peccat.

Si cum non baptizato non tenet matrimonium.

Si viuente prima contrahit cum secunda p. & est nullum.

49 Infidelium matrimonium non dirimitur si quis conuertatur, licet possit separare se à cohabitatione nolentis conuerti. sed si non potest habitare nisi cum iniuria creatoris, vel periculo fidei potest aliam ducere, & iura canonica nil faciunt apud infideles.

Christianus cum hæretica, vel schismatica contrahens tenet matrimonium, sed peccat, sed non tenet cum non baptizata.

Vis. Qui facit contrahere iusto metu peccat,

&

& matrimonium est nullum: sic & sponsalia, & vero mutata volūrate retrocedit, coacta nolente sine iusta causa superueniente, peccat, Metus iustus excusans à peccato est quando eligitur minus malum ad euitandum maius: metus vero annullans matrimonium est iudicandus arbitrio prudentis.

Ordo. Qui in ordine sacro contrahit, peccat & non valet matrimonium, nisi metu fuisset ordinatus, & est excommunicatus.

Vxoratus in scia coniuge suscipiens ordinem vel petens debitum, peccat, si conscia etiam red dens peccat, nisi coniux sit senex, & castitatem voueat, vel religionem ingrediatur.

Ligamen. Secundę nuptię. Qui viuente prima etiam alij nuptię, & cum filiis, alteram ducit etiam non cognitam peccat, & matrimonium est nullū, & non potest absolui, nisi sit in firmo proposito non cognoscendi eam, & debet post mortem primę contrahere cum secunda denuo.

Pro notitia mortis primi, sufficit fama, si est de longinquo, vt si erat senex, aut preliū ingressus non apparuit, & ita scriberent commilites, &c.

54 Qui probabiliter credens virum mortuum contrahit cum alio, & postea per nuntium audit illum viuere, si credit: vel debeat credere, non potest reddere, nec petere debitum.

55 Si rationes dubitandi sunt adeo graues, vt neutram partem credere debeat, iudicio prudentis, nec petere, nec reddere potest: si adeo leues vt vtranque partem credere possit, potest reddere, & petere submota dubitatione, si mediocres, vt ad praeiudicium tertij non sit credendum sed in suum, sic potest reddere, sed non petere.

57 Qui credens vxorē viuam, licet re vera sit mortua, & contrahit, peccat, & si putet matrimonium non validum non tenet, si putat esse validum, licet peccaret tenet.

Honestas. Qui contractis sponsalibus, vel matrimonio validis cum vna contrahit cum alia cognata in primo gradu peccat, & matrimonium non valet, & si habet copulam cum secunda, cū neutra potest contrahere.

58 Hoc impedimentum non nascitur ex contractis cum consanguinea, vel affini inter gradus prohibitos, aut in ordine sacro vel religioso. Itē nec à sponsalibus à parētibus factis cum aliquo consentu sponsae: sed tantum ex sponsalibus validis cum consanguinea in primo gradu.

59 Impotentia. Qui credit, vel credere debens se impotentem perpetuò ad copulam ordinariam perfectam, si contrahit etiam sponsalia, pecc. & matrimonium non valet.

Illud impedimentum est perpetuum quod sine miraculo, aut sine probabili periculo animae

188 *Impedimēta imped. Matr.*

ma, vel corporis tolli non potest, & hoc impedimentum siue sit naturale, siue accidentale.

Qui est potēs, & scienter contrahit cū impotēte non potest reparari sine consensu impotētis, nec potest vti matrimonio ad delectationē carnalem: sed viuant, vt frater, & soror.

60 Qui verē maritus est, & non potest seminare, licite potest niti, & vti vxore ad habendam copulam ex Caiet.

Impedimenta impediētia & non dirimentia.

16 **C**onditio, contrahens matrimonium, vel sponsalia cum conditione mortali turpi, pec. m.

Contrahens, cum conditione, si non expectato euentu cum alia contrahit: vel mutat voluntatem, vel expleta conditione promissum non præstat, pec. m. & non est absoluendus, nisi promissum præstet, vel firmiter proponat.

62 **C**onditiones sunt in triplici differentia, Primæ, quæ sunt contra substantiam: vel bonū matrimonij, vt contra prolem, indiuiduitatem & fidem, annullant matrimoniū. Secunda, quæ quidem sunt turpes, & impossibiles: sed non cōtra matrimonium ac pro nihilo habentur, & matrimonium tenet. Tertia, quæ sunt honestæ, & à principio suspensivæ ponuntur, suspen-

suspendunt matrimonium.

Contrahere cum conditione, si meus pater voluerit non est matrimonium, antequam pater consentiat.

63 Contrahere cum conditione si meus pater noluerit si pater est mortuus, & filius id nesciat, matrimonium non tenet sed si filius sciat, tenet quia est conditio impossibilis.

Si contrahat ante expletam conditionem tenet, secundum matrimonium.

65 Qui dicit contraho tecum si permiseris coitum, si intelligit de coitu illicito statim est matrimonium, etiã ante coitũ, si loquitur de coitu licito, si coit affectu maritali est, matrimonium.

66 Qui dicit cõtraho tecũ si te virginẽ inuenero si intelligit per inspectionem feminarũ honestã; est matrimonium conditionale, si intelligit per copulã carnalẽ, statim est purũ matrimonium.

68 Interdictũ, cõtrahens contra prohibitionem Parochi, vel superioris antequam constet nõ esse impedimentũ oppositum. p. & si vero nõ suberat impedimentũ, matrimonium tenet.

69 Cõtrahens clandestine, sine iusta causa peccat, vel publice sine trina admonitione.

70 Qui cõtrahit sine parochi, vel alio de licentia parochi cum duobus testibus matrimonium est nullum, & sacerdos, sine licentia eos coniungens est suspensus: & sic Conc. Trident. non

annullat

annullat omnia clandestina, nisi hæc.

Contrahere nunc in facie Ecclesiæ, est præmissa trina denunciatione coram paroco, & duobus testibus contrahere, sed si sine causa omittitur trina denuntiatio, est clandestinum: sed valet matrimonium.

Contrahentes publice cum sufficienti denunciatione, si propter aliquod impedimentum occultum matrimonium est nullum, est necessarium, ut deuo contrahatur illo sublato, non sunt necessarii parochus, & testes.

Suat aliquæ causæ quibus Episcopus potest relaxare denunciations, vt si timentur consanguinei, vel si contrahat nobilis, cum ignobili, diues, cum paupere, senex cū adolescētula, &c.
71 Qui tempore prohibitionis, id est, ab Aduentu ad Epiphaniam, & à die Cinerum vsque ad Octavam Paschæ accipit benedictionē nuptiarum: vel solemniter traducit sponsam, peccator. sed non qui sponsalia vel matrimonium de præseni contrahit.

Consummare per copulam absque solemnitate nuptiarum, & solemnī traductione, non est peccatum etiam tempore prohibito.

72 Catechismus. Est instructio fidei facta solēniter à Sacerdote antequam baptizet, & parit eandem cognationem quam parit baptisus, & in eisdem gradibus, verum impedit tantum:

sed

sed non dirimit, sicut votum.

73 **Votum simplex.** Qui cum voto simplici contrahit matrimonium, vel sponsalia etiam cum animo ingrediendi religionem post contractum p. licet votum sit ad tempus, & intra tempus contrahat.

Matrimonium cum voto licet teneat, tamen ante consummatum matrimonium non potest reddere vel petere debitum sed debet ingredi religionem post consummatum potest reddere, & non petere, & post mortuam uxorem, non potest ducere aliam etiam si iurasset ducere, quia tunc iuramentum est illicitum.

Qui contrahit matrimonium cum ea, quam seipsum vouisse castitatem peccat.

Existenti in voto simplici, & interroganti nisi valeat matrimonium si contrahat ille, qui respondet quod valet si ex hoc responso detur occasio violandi votum, peccat, si non, non peccat.

Reliqua impediencia, & non dirimentia nu. 74.

Qui contrahit post commissam aliquod ex his peccatis. id est incestus, uxoricidium seu maritidum, raptus sponsæ alterius, susceptio de fonte proprii filij ne uxor exigat debitum, presbytericidium, peccatum, propter quod facit iniunctam penitentiam solemnem, contractus

tractus maritalis scienter cum moniali, peccat mort. sed matrimonium tenet.

Incestus etiam cum cognata impedit matrimonium: sed Episcopus potest dispensare: vide ibi lōgam quæstionem inter Theologos, & Canonistas de hac re.

76 Contrahens sicte, id est sine animo contrahendi, peccat, & matrimonium non tenet, etiam post copulā nisi de nouo vere consentiat, licet in ecclesia sit præsumptum. Nec sufficit cohabitare cum ea tanquam cum propria vxore etiā ex consilio Confessarij vel alterius, nisi coitēt, vel cohabitarent animo sic contrahendi cum illa de nouo, aliter potest contrahere cum. 2. & teneret matrimonium cum. 2. sed tenetur sub pœne mor. stabilire primum matrimoniū, antequam contrahat cum secunda, nisi tanta sit inæqualitas, vt animus decipiendi præsumatur, & tunc debet resarcire damnum.

77 Mulier sic decepta nō potest alteri nubere, nisi probabiliter certificetur decipientem verū dicere, sed de hoc dicitur certificari quādo stat iudicio viri boni, id affirmantis ex signis.

78 Contrahens cum aliqua legitimis verbis, sed protestatur sine causa antea, quod per nulla verba quæ dicit habet animum contrahendi, p. & præsumitur in foro exteriori verum matrimonium, contra verò si fit cum iusta causa.

79 **C**ontrahens matrimonium ob finem malum mortalem, p. m. ob venialem, v.

In foro conscientiae nihil refert quibus verbis utatur, satis est utriusque voluntas de presenti, & promissio de futuro pro sponsalibus.

Non est necesse, ut simul loco, & tempore sit consensus, sat est, ut qui prius consensit in eo perduret.

Si subesset impedimentum, quo consensus appareat nullus, sublato impedimento ambo debent consentire.

81 **E**xcommunicatus maiori, vel minori, vel existens in peccato mortali sine contritione contrahens, pecc. mor.

Qui post contractum matrimonium scit non valere; & rem habet, pecc. mor. Si vero dubitat est consideranda causa dubitationis, quae potest esse tanta, ut sit ac si sciret, vel parua, ut sit nihil, vel media, & satis ad reddendum, non petendum debitum.

Ut teneatur credere subesse impedimentum non satis est vnus testis etiam si sit fide dignus, vel iuratus, vel parochus, vel cum iuramento.

Si leuiter credit, nec petere, nec reddere potest, sed leuiter potest deponere conscientiam.

Qui scit impedimentum occultum natum ex peccato, debet prius admonere contrahentem, ut desistat: si minus, denunciaret, etiam si illud

probare non possit, satis enim est vnus ad impediendum.

Denunciaturus si scit ex hoc oriri magnum scandalum, non tenetur denunciare, licet id possit probare.

Quando vnus solus scit aliquos iuste ob iustam ignorantiam cōiunctos, neutri parti debet impedimentum dicere, licet sciat sibi adhibendam fidem.

Consummans matrimonium sine contemptu ante benedictionem non peccat.

Benedicens secundas nuptias ex vtraque parte secundas, vel ex vna parte tantum, peccat.

Item peccat qui non scit non debere benedici, & facit se bealicerere.

Contrahens primas nuptias, & ante benedictionem contrahentes secundas, debeat benedici in secundis.

De Dispensatione. Quis potest.

PApa potest dispensare in omnibus impedimentis matrimonij iure humano introductis, vt sunt omnia supradicta, excepta consanguinitate inter ascendentes, & descendentes, & defectu erroris, & iudicij qui dicit defectum consensus.

Papa non potest dispēſare ſuper matrimonio legitime contracto, & conſummato.

§5 Episcopuſ potest diſpenſare in impedimento inceſtus. Immo in omnibus impedimentis quæ impediunt, & non dirimunt.

Episcopuſ potest diſpenſare in impedimento quod impedit, & dirimit quando impedimentuſ eſt occultum, matrimoniuſ publicum, & ſeparatio eſt magnū ſcandalū, & ad Papam, vel eius Nuntiuſ non potest confugi propter magnam paupertatem, vel alia legitima impedimenta.

§6 Quando matrimoniuſ eſt nullum propter aliquod impedimentum, ſi Papa diſpēſat debet deuo contrahi ſecreto, & non ſatis eſt cohabitatio, & coitus.

Papa cum diſcultate diſpenſat inter contrahentes, & conſummantes matrimoniuſ inter gradus prohibitos, propter verba Concilij Tridentini, ſeſs. 24. c. 5.

§7 Cauſæ ad diſpenſandum intra quartum gradum ſolent eſſe, defectuſ dotiſ competentiſ, extinctio magnæ litiſ, & quod maior pars ſibi parium in ſua Ciuitate, ſunt ſibi conſanguinei in quarto gradu, vel affines, & non habet dotem ſufficientem ad nubendum extra illam Vrbem.

Defectus dotis competentis cum poſcente ſe

est satis ad dispensandum, & non requiritur defectus ad contrahendum cum quolibet sibi pari.

De septem peccatis mortalibus.

Cap. XXIII. num. 3.

Septem peccata dicuntur capitalia, seu mortalia, non quia sunt peiora aliis, vel sæpius mortalia, sed quia sunt fontes aliorum.

De Superbia.

Superbia, i. Superbite pro habitu, est vitium inclinans ad appetitum inordinatum excellentiæ propriæ, ut est excellentia.

Species superbiæ sunt quatuor. Prima, putare à se habere bona naturæ, aut fortunæ, aut spiritualia.

Secunda, licet putet esse à Deo, tamen non gratis, sed ex sua iustitia.

Tertia, attribuere sibi dona, quæ non habet.

Quarta, contemnere alios inordinatè.

Peccat mortaliter expectens propriam excellentiam cum actuali contemptu subiectionis Dei, vel eius legis, vel appetens præponi Deo.

Peccat mortaliter qui iudicat deliberate, & aduertenter aliquod ex prædictis quatuor esse falsum.

Peccat mortaliter appetens inordinatâ excellentiam

lentiam, vel de ea gaudens, cum notabili irreuerentia Dei, vel damno proximi, licet non cum actuali contemptu Dei.

De Vanagloria.

Bona honoraria sunt quinque, laus, honor, fama, gloria, reuerentia.

Horum appetitus inordinatus regulariter, est venialis, sed in tribus, est mortalis, primò si est de malo mortifero: secundò, si vltimus finis in eo collocatur, ad effectum transgrediendi legem Dei; tertio, si in finem mortalem.

Contemptus eorum regulariter, est venialis etiam inordinatus, sed est mortalis si contemnatur laus, manans de gratia gratum faciente, vel si finis vltimus in eo constituitur, vel sit propter finem mortaliter malum. 10. Appetitus, vel contemptus illorum quandoque tunc est ordinatus quando appetitur aliquid illorum de re vera, & de se bona, vel in differenti directa in finem bonum non iam nimium, vel maius quàm eius bonitati debetur, nec tanquàm certum, & diuinum testimonium, sed tanquam humanum, & incertum. Appetitus inordinatus, est quando appetitur aliud quod horum de re falsa, vel mala, vel indifferenti relata in malum, vanum, vel nullum fi-

nem, vel de bona maius quam eius bonitati de-
beat, vel tanquam testimonium diuinum, &
certum.

11 Filia vanagloria sunt septem, iactantia, in-
nientio nouitatum, hypocrisis, pertinacia, discor-
dia, contentio, inobedientia, sed praesumptio, &
ambitio non sunt filia, sed socia.

12 Peccat mortaliter, qui gloriatur de mortali
appetens famam ex eo: Qui finem vltimum po-
nit in eo.

Qui pro eo proponit frangere praecipuum sub
mortali, vt foemina ne infametur consensit stu-
pro, & iudex ne priuetur officio iniuste iudicat,
Concionator taceas vera sub praecipuo dicen-
da, ne pulpitem amittat.

13 Qui se, vel alium laudat de re mortaliter ma-
la, peccat mort.

Qui se, vel alium laudat de re falsa, vel vera,
non mor. mala dans verisimilem causam damni
notabilis cultus Dei, aut boni proximi, peccat mort. vt
laudans se, vel alium bonum Sacerdotem Con-
fessarium, Iudicem, Medicum, Praeceptorem, &
tenetur restituere damnum.

Qui falso laudatur sciens idem damnum nota-
bile sequuturum, & non contradicit, p. m.

Approbatio tacita, vel explicita falsae laudis
de re bona, vel veniali, est tantum venialis.

Qui non contradicit falsae laudi, immo delecta-
tur

far ex eo, quod euitetur scandalum, non peccat neque venialiter, dummodo non delectetur ex eo, quod falsa est laus, mendacium, vel adulatio tunc enim peccaret venialiter.

Qui instituta principaliter ad honorem Dei, & que principaliter facit propter vanam gloriam, pecc. venia. sed si secundario fiant propter laudem humanam relatum ad finem honestum, non est peccatum.

Qui imperitus exercet officium cum notabili irreuerentia Dei, vel notabili damno spirituali, vel temporali, ut concionando, consulendo, meditando, &c. peccat mortaliter si non est notabile, peccat venialiter.

Qui utitur aliena iurisdictione, vel sua extra suum territorium, peccat mortaliter.

Qui sine auctoritate absoluit, vel commutat, vel dispensat vota, pecc. mor.

Qui confidit se sine meritis, vel sine gratia consequatur gloriam, p. m. Item se esse peccatorem nec priuatum in gratia.

Qui ab occasione, qua semel peccauit, & putat probabiliter se peccaturum, non abstinet, p. m.

Qui vult honorem de peccato mort. vel propter eum, pecc. mort. vel est paratus peccare in, peccat mortaliter.

Qui sine iusta dispensatione accipit plura beneficia incompatibilia, vel copatibilia, sed sunt

ultra id quod requiritur ad honestam sustentationem, p.m.

Qui accipit beneficium Ecclesiasticum, spiritualem principaliter propter honorem, vel utilitatem temporalem cum sit indignus, pecc.m.

Qui querit officium nesciens exercere illud, p.m. nisi fiat ad bonum finem, & animo utendi consilio peritorum, quando fuerit opus, quorum copiam habeat.

16 Qui se, vel suos iactat cum notabili iniuria Dei, vel notabili scandalo, vel iniuria, vel dano proximi, p.m.

17 Inueniens nouas vestes, nouas epulas, exercitia, ludos, &c. de se mortalia, vel in finem mortalem, aut in iacturam notabilem cultus Dei, vel damni proximi publici, vel priuati, p.m.

Utens ornatu ad alliciendos alios in concupiscentiam mortalem sui, pecc. mor. licet non sequatur.

Ornans se ob vanam delectationem, eo animo, ut non desisteret si sub mortali prohiberetur, pecc. mor.

Qui ob ornatum omittit preceptum sub mortali, ut missam in die festo, p.m.

18 Qui splendide pro sui status decencia more regionis se ornat, sed sine malo fine, non pecc. immo meretur, licet alter in suam concupiscentiam rapiatur.

19 Qui etiam religiosus, vel religiosa modeste se ornat, immo etiam si notabiliter modum excedat ob vanam leuitatem ostendendo suam pulchritudinem, & corporis elegantiam sine alia circumstantia, peccat tantum venialiter.

Qui se ornat splendidius quam status requirit non p.m. nisi ob id debita non solueret, vel debita alimenta suis non præberet.

Fœmine ostendentes, & gestantes nuda pectora ad ostendendam suam eximiam pulchritudinem sine intentione mortali non, p.m.

Qui, vel quæ se vestit tam tenui velo, vt pudenda traluceant, p.m.

20 Augere, vel fingere maiorem pulchritudinem ornatu, & fucis, sine intentione mortali, licet sit mendacium operis, non est peccatum mortale.

Vti alienis crinibus non est p.m.

21 Confessarius nesciens intelligere an sit, p.mor. vel v. non debet denegare absolutionem, licet pœnitens putans se non peccare nolit desistere à peccato.

Sicut debet absolui nolens relinquere veniale.

Nec confessarius persuadere pœnitenti illud dubium esse mortale, sed ad sumum satis esset persuadere ei quod si esset mortale nollet facere, & consulat viros peritos.

21. Inhabilis ad contrahendum, cum aliquo id sciens si se illi conspiciendam offert, vt sine iusta dispensatione expetatur in matrimonium, pecc. mort.

Habilis ad contrahendum, licet nolit nubere, immo, que secreto vouit castitatem, & religionem, potest se ornare, ostendere, & desiderare appeti ab aliquibus in uxorem, vt in alijs rebus suis faueant, vel ob alium finem bonum.

Fœmina vestiens se habitu virili, & vir fœmineo ob iustam causam non pecc. nec ob honestam oblectationem: & si ob leuitatem tantum, pecc. venial.

23. Utens habitu religioso in opprobrium Religionis, vel ad turpia personatus, pecc. mort. non autem si ob leuitatem, aut oblectationem sine malo fine.

24. Curiositas semper est, p. v. sed est mortale, quando alia circumstantia mor. ei adiungitur; exempla sunt sequentia.

25. Virgo volens curiose cognoscere quanta sit carnalis copulæ delectatio, licet eam experiri nolit, pecc. mort.

Qui clam auscultat confessionem alterius, vt peccatum cognoscat, pecc. mort.

26. Qui, vt aliqua discat, missam in festo omittit, maleficium facit, vt diabolo se commendat, pecc. mort.

Qui pro non necessariis relinquit cognitionē
necessariorum sui officij: vt Parochus pro me-
chanicis relinquit casus conscientia, p.m.

Quaerens vitia alterius, vt notabiliter infamee
peccat mortaliter: secus si, vt corrigat.

27 Qui vult scire secretum ab aliquo, qui non
potest illud dicere sine peccato, pec. mort.

28 Volens videre fornicam, vel virum nudū,
vel pudenda, credens sequituram pollutionem
vel delectationem morosam, p.m.

29 Qui vult experiri castitatem, & loquens
cum sola credit futurum aliquod peccatum,
pecc. mort.

30 Qui legens libros lasciuos credit aliquem
lapsurum in delectationē morosam, pec. mort.

32 Pertinax suę opinionis in his quę ad fidem
vel mores spectant contra communiorē sen-
sum Doctorum Ecclesie, aut in damnum nota-
bile iniustum proximi, p.m. alioqui tantum ve-
nialiter. De hypocrisi, vide c. 15. n. 18.

33 Qui pertinaciter non vult concordare cum
aliis circa necessaria ad salutem propriam, vel
aliorum, & bona notabilia, p.m.

34 Qui altercatur contentiose contra perspi-
cuam veritatem circa pertinentia ad fidem, salu-
tem animę, aut bona corporis, p.m.

De Inobedientia. num. 35.

Qui non obedit apertè mandatis superiorū animo obligandi ad mortale nesciens id sibi ab eo iubere non posse, p.m.

Inobedientia specialis, vitiū est non facere, quod iubetur, eo, quod iubetur: generalis vero claudit omnes actus omnium vitiorum.

36 Non facere iussum obligans ad mor. licet non ob id, quia iubetur, est mor. obligans vero ad veniale, si relinquit ex eo, quia iubetur, est mor.

38 Credens probabiliter superiorē errauisse, vel si aduertisset, non iussisset, non peccat nō obediendo.

39 Superior non potest præcipere de actibus interioribus, nec vt reuelet peccatum omnino occultum, nec vt reiteret legitimam confessionem, nec ne alloquatur superiorem superioris, nec quæ non pertinent ad religionē, nisi in pœna contumaciæ: potest tamen superior præcipere contraire regulæ, in qua potest dispensare.

40 Transgrediens legem humanam iustam, promulgatam, & receptam, non abrogatā obligantem ad mor. sine excusante ignorantia, vel iusta

iusta causa, vel dispensatione, p.m. quæ omnia declarantur fuisse, & bene ibi.

Omnes leges etiam humanæ seculares possunt, obligare ad mor. si id intendant legislatores, & vt tales receptæ sint: non autem si non intendant obligare.

49 Statuta Dominicanorum non obligant ad mortale, vel veniale, sed tantum ad p. exterius: sicut & statuta Societatis IESV.

Leges etiam canonicæ, quæ non habent verba præceptiua, vel prohibitiua, sed ordinatiua, & constitutiua etiam imperatiuo modo non obligant ad mortale, nisi materia de se obligaret ad mor.

50 Nullum verbum latinum positum in lege de se est sufficiens significare, esse mentem legislatoris obligare ad mortale nisi ex accidenti.

51 Verba præcipientia dubia sunt intelligenda de veniali potius quam mor. cum leges in dubio sunt interpretandæ de minori pœna potius quam de maiori. 52. Leges Ecclesiæ habentes verba præceptiua, vel prohibitiua, obligant ad mortale ex accidenti. Item leges ponentes pœnam continentem, p.m. vt est excommunicatio, obligant ad mortale.

54 Leges seculares per verba præceptiua, & prohibitiua tantum, non obligant ad mortale, nec ex se, nec ex accidenti, sicut, nec lex Diui-

na nisi ab Ecclesia declaretur. 55 Leges humanæ, & præsertim seculares constituentes pœnā temporaneam in dubio, ad æternam non obligant: vt sunt leges eius, qui eā statuit si absit scandalum, & contemptus. Idem dicendum si leges statuunt in pœnam, damnum magni boni, famæ, membri, vitæ. Et licet exponere se periculo magno, sit p. m. tamen hoc nõ est vi legis: potest tamen fieri caute, & non tanto periculo.

59 In legibus humanis obseruandum est quod antiqua consuetudo docet: & cõmunis consuetudo habet transgredi non esse p. m.

Importans, vel exportans prohibita, non soluens gabellas, vel doganas, vel dationes nõ peccat, nisi se defendat vi & armis: non autem si fusa blandis verbis & modo licito.

Non soluens paruam pœnam temporaneam impositam à Prælato ipso iure soluendam, non peccat: 61. Etiam si referuetur absolutio eius donec soluat: & potest absolui cum bulla ante solutionem.

62 Vidua realiter fornicata non potest in conscientia retinere bona relicta à marito hac cõditione, vt caste viuat, secus si mente, verbo, tactu lasciuo, sine copula peccauerit.

Lex potest recipi secundum aliquid, non secundum totum: & sic obligat, vt regula sancti

Dominici non in conscientia, sed in exteriori.

63 Transgrediens statutum sub pœna exclusionis à collegio, vel municipio, non tenetur recedere, antequam cogatur id facere.

64 Pœnam commissi iuste potest capere is, in cuius fauorem committitur: secus si iniuste, & est commissum si per biennium non soluat censum positum super re immobili.

Nemo tenetur in conscientia manifestare re in commisso cecidisse.

65 Donans in emphyteusim non tenetur soluere in conscientia laudemium, sed vendens tenetur, quia videtur interesse.

66 Iustus à iudice soluere notabilem pœnam legis, quam violauit si non soluit, peccat.

Non iustus, si non soluit pœnam quam ipso iure, & ipso facto incurrit, nō peccat: immo potest absolui ab excommunicatione, quam ob id incurrit, & loquimur de pœna quæ requiritur exactionem.

De Avaritia, nam. 69.

Qui deliberate, & inordinate appetit quærere vel retinere pecuniam in damnum notabile alterius, peccat.

70 Avaritia cum damno alterius de se est mortale,

tale, sine damno alterius de se, est veniale. Idem de prodigalitate.

71 Omnis iniustitia genere suo, est p.m.

Exponens se probabili periculo mortis corporis, vel animæ propter pecuniam acquirendam, vel effundendam pecc. mor.

73 Qui accumulatur pecuniam superfluum inordinata cupiditate delectandi se in ea id est, ut solum delectetur in ea, non erogando pauperibus occurrentibus, etiam non singulis, saltem quos elegerit, pecc. mor.

Conseruare pecuniam ad prouidendum futuræ necessitati suæ, vel suorum, vel pro filiis locandis in matrimonio, vel honestatis munere, vel gradu, vel ad augendum statum suum; ut se promoueat ad ordinem altiore, quo altioribus virtutibus Deo seruiat, vel reipubl. non pecc.

Beneficiarius Ecclesiasticus, non erogans superflua acquisita ex beneficiis Ecclesiasticis, propter auaritiam, vel prodigalitatem, p.m. & contra iustitiam.

74 Auaritiæ sunt septem filix, Duritia cordis, Inquietudo mentis, Violentia, fallacia, periuriū, fraus, Proditio. Duo priora nunquam ferè sunt mortalia, nisi coniungantur cum actibus mortalibus. Ideo non necessario confitenda.

77 Qui fraude notabiliter aliquem dānificat contrahēdo, vel detrahendo in cōmutatione, p.m.

78 Pretium iustum rei, est quo communiter æstimatur res valere tunc, attenda illius intrinseca bonitate, & vendentis utilitate, loco, tempore, copia, vel defectu rerum, illius generis, emptorum, vel venditorum earum, & modo vendendi eam, statutum à Governatore loci, vel Domino rei.

Venditor tanto plus potest vendere rem suam quanto est sibi utilior, sed utilitas, & necessitas ementis non auget pretium.

Spolia quando victor vendit statim post bellum longe minoris valent, quam eadem; quæ proxeneta in Vrbe pacata.

79 Pretium triplex Rigorosum, Pium, Mediū.

Pretium iustum non solum est id quo communiter venditur in aliqua regione, sed id quod in hoc loco, tempore, & modo vendendi, haberi potest.

Non peccant, qui expectant tempus, locum, casum; quo vilis res valet, ut in fine nundinarum, sub hasta, proxeneta.

80 Res tanti valet, quanti vendi potest. i. tempore, loco; & modo communi vendendi; præsentis pecunia; cessante monopolio; dolo; & fraude.

Ob periculum natum ex parte emptoris rei, non potest plus vendi ad tempus sicut nec in mutuo; contra Medinam nec de lanis contra Sotum.

81 Mercator ob verum interesse lucri cessantis ob dilationem potest plus vendere rem, quam

valet admonendo ipsum de tali interesse.

§3 Non peccat qui rem sibi necessariam, vel charam, importunanti pluris iusto pretio vendit, quando damno saltem affectionis afficitur, sed peccat qui id facit propter necessitatem, vel utilitatem emptoris, ut supra num. 11.

§4 Potest quis pietate motus emere rem minoris iusto pretio, quando plurimi refert venditoris, & parvi emptoris: ut locans operam pauperi solo victu.

Licet minoris iusto emere predium cum pacto, ut venditor per aliquot annos fructus recipiat.

Licet vendere ad tempus tanto plus iusto pretio, quantum credit consumpturum, ad recuperandum pretium, cum animo quod si non impendat restituat assecurando casu mortis, ne id apud suos heredes remaneat.

Si vendatur ultra dimidium, debet rescindi contractus, vel suppleri pretium in utroque foro, sed si est circa notabile tenetur conscientia, & in canonico facta denunciatione.

§5 Ad rescindendum non satis est probare tantum valuisse tempore contractus, sed loco, & modo vendendi.

Tales lites non sunt consulendae praesertim si persona sciebat se pati tale, sine metu, & necessitate, & poterat dare.

Pactum de retrovendendo multum minuit

de pretio, & ultra dimidium debet intelligere de diminuto pretio per tale pactum.

87 Qui deliberate vult videri pluris iusto, vel emere minoris iusto, pecc. mor. si non delibera-
te, sed ex sensualitate non peccat. Nec qui vult mi-
noris emere expectans tempus proximitate, vel
extra officinas vitro exponit merces.

Qui ex ignorantia iniuste emit, vel vendit,
non peccat, nisi ubi sciuerit, & non vult resti-
tuere.

88 Vendens aliquid ultra pretium statutum à
republica pecc. & tenetur restituere: & non
excusat poena, & donatio emptoris in emptio-
ne, quia non est libera.

Pretium statutum à legibus obligat etiam
Clericos.

Taxa raro imponenda rebus.

89 Qui ab ignorante emit vili rem pretiosam,
aut vendit vilem pro pretiosa, p. & tenetur ad
restitutionem; nec excusat dicere, vendo cum
omnibus defectibus, exprimendo aliqua men-
daciter, & aliqua verè.

Si nescit defectus, non peccat: sed cum scie-
rit tenetur damnum resarcire.

Manifestum defectum non tenetur reuelare,
nec occultum, quod non erit notabiliter dāno-
sum emptori, nec talis quod non ob eum desi-
steret temere, licet egre, dummodo minuat pre-

tium: & post venditionem debet monere emptorē ne emptor vendat rem alicui pluris quā valeat.

Qui vendit rem, quam scit cito corrupendam, volenti conseruare, peccat, & tenetur: sic qui vendit rem ipso iure perditam ignorāti, nisi ei set secretissima.

90 Qui scienter vendit arma nocēti, vel præliaturo iniuste, vel dubitanti sub proprio principe: subditus enim debet deponere cōscientiā.

Quid dicendum sit de vendente arma ob finem honestum, licet sciat tempore vsuros illis ad bellum iniustum, similiter de vendente toxica, cartas lusorias, & id genus, vide supra cap. 3. num. 17.

Qui in messe immoderatum triticum emit, vt egestatem inducat, pecc. mor. Qui egenti pecūnis vendit, v. g. pannum rigoroso pretio, potest reemere pretio pio, si fiat sine scandalo.

Nemo potest denuo imponere censum minoris iusto pretio; potest tamen rogatus emere impositum censum iusto pretio, minori iusto pretio.

92 Qui facit monopolium cum Mercatoribus ne minoris tali pretio reuendant; vel qui impetrat à Principe ne talis res ab alio, quam à se vendatur, cum damno notabili populi, peccat.

93 Qui emit; vel vendit frangendo festa; & exportās verita ad terras infidelium, p.m. & est excommunicatus.

94 Thesaurarius negocians pecuniam sine licentia Domini, vel in damnum tertij, p.

95 Habens societatem, & nolens discedere à non resipiscenti, peccat.

Emens hominem liberum sine extrema necessitate, credens, aut credere debens illum non esse captum in bello iusto, nec ob crimen esse seruum, vt multi Aethiopes, & Indi. p. cum obligatione restituendi: secus si credit probabiliter eos à se, vel aliis ex eorum consensu esse venditos, vel captos bello iusto, & hoc tenetur credere qui scit saltem per famā publicam; vel per fide dignos. non vi, vel dolo esse captos extra bellum iustum.

97 Proxeneta accipiens aliquid ad vèdendū, & retinens sibi aliquid de pretio, peccat: & tenetur restituere, nisi pro iusto p̄tio sui laboris non soluto acciperet, cū non promiserit se gratis vèditurū, si autem sine stipendio, sed ex pacto expresso, vel tacito, vt t̄to p̄tio vèdat, & reliquū sit suū, non vèdat plus rigoroso precio: si meliorauerit illud, erit proxeneta: quod si non cōtētus stipendio fallit, dicēdo non plus vendi posse, & accepta potestate, plus vendit, & sibi retinet pecc. & tenetur ad restitutionem.

De Simonia. n. 99.

Spirituale, vt hic accipitur est donum super-
 naturale à Deo datum, vel ab eo supernatu-
 raliter institutum ad salutem animarum vel ab
 Ecclesia ex virtute supernaturali factum, vel
 annexum ei.

Hinc non omne sacrum v.g. bona Ecclesiasti-
 ca est spirituale, vt hic sumitur: Quare eorum
 emptio etiam iniusta licet sit sacrilega, non tamē
 est Simoniaca.

Quæ ab Ecclesia sunt humanitūs superaddita
 spiritualibus datis diuinitūs, vel antecedenter,
 vt ius patronatus, sepulturæ, calix, &c. vel con-
 sequenter, vt beneficia, officia Ecclesiastica,
 dicuntur annexa spiritualibus.

Quædam sunt Pure spiritualia, vt gratia, do-
 na Spiritus sancti: quædam mixta ex spirituali, &
 temporaneo: & horum quædam habent plus spi-
 ritualium, vt sacramenta, & eorū actus: quædā
 minus vt calix, & ornamenta, quæ omnia se-
 cundi generis, respectu temporalium possunt
 vendi, & emi, non respectu spiritualium.

100 Simonia est volūtas deliberata vendēdi
 vel emēdi spirituale, vel spirituali annexum:
 & est peccatum morale.

Emere

Emerere vel videri spirituale naturaliter quæ-
sibile, vt scientia, non est simonia.

Simonia duplex altera prohibita, quia Simo-
nia: altera est Simonia quia prohibita, vt re-
nunciare, presentare, & acceptare cum con-
ditionibus, alias licitis, sed ab Ecclesia prohibi-
tis etiam sine pecunia: vt renuncio, vt tu mihi,
vel alicui renuncies: vt suffragor, vt tu alteri
suffrageris.

Permutatio beneficiorum, etiam quoad
titulum sine facultate superioris est Simo-
nia.

Qui permutat renuncians beneficium mino-
ris valoris, si sine facultate reddit pensionem,
vel pecuniam, renuncianti beneficium maioris
valoris ad æquandam pecuniam amissam, est
Simoniacus.

Dare vel accipere in spirituali pecuniam non
pro spirituali, sed alia ratione, vt liberalitatis e-
leemosynæ, consuetudinis, &c. non est simonia,
quia non fit principaliter pro spirituali.

Accipere, vel dare aliquid temporale minus
principaliter & pro causa impulsiva, & excita-
tiua pro spiritualibus, licet sine illo temporali
non faceret spirituale, non est simonia, vt de sur-
gente ad matutinum pro distributione; vel de
seruiente: vel mutante pecuniam Episcopo
principaliter; & immediate; vt inerat amicitiam

vel vt ei benefaciat, sperans, secundario sibi vel suis gratiam beneficij.

101 In spiritualibus accipere aliquid pro ministerio etiam ex pacto, si non fiat principaliter pro actione sua spirituali, non est simonia, licet in ministro diuite in foro exteriori, præsumatur simonia, sed nõ præsumitur in cõscientia.

Accipere pecuniam pro impensis, vel pœna à spirituali imposita, non est simonia.

Habens in Ecclesiasticum ius acquisitum, si ad redimendum vexationem dat pecuniam, nõ est simoniacus: si non habet ius, non licet, nisi vi impediatur, vel sit solus ipse dignus, vel eligeretur indignus.

Dare pecuniam alicui vt oret, vel sacrificet, non est simonia, nisi det animo emendi spirituale: vt emere vitam æternam.

Dare, vel accipere obsequia linguæ, vel manus pro causa principali, in pretiũ rei spiritualis, est simonia: secus si non pro principali, sed pro minus principali & excitatiuo.

Dare pretium temporale pro causa principali immediata, vt quis agat Vicarium Episcopi, Parochum, Capellanum, cõcionatorem, vel vt in longinquum locum ad celebrandum eat, non est simonia: quia obligatio, & labor non sunt accessoria actibus spiritualibus.

Dans Notario Episcopi, aliquid pro instrumento

mento ordinis, & plusquam meretur, vel Episcopo pro postillis sine pacto, vel beneficiarius soluens aliquid, ad quod tamen non potest cogi pro adeptione possessionis, aliis beneficiariis, non pro causa principali, non est simonia.

Quæ prius dabantur pro cōmodo priuato, nunc non possunt capi, quia ablata est consuetudo, nec possunt verti in pia opera.

Notarius, vel Episcopus accipiens plus pro maiori ordine, quam minori, est simoniacus, & facit contra Concilium Tridentinum.

Qui dat alicui vt baptizet in necessitate, est simoniacus.

Simonia est triplex, mētalis tantum, conuentionalis tantum, & realis.

102 Simonia mentalis sine conuentione tacita, vel expressa, licet non perueniat ad dationē, est p. mortale, sed non obligat ad restitutionē: non sic vsura mentalis.

103 Simonia conuentionalis, tacita vel expressa est, vel ex neutra parte sequuta, vel ex vna parte tantum: & obligat ad restituendum pro diuersitate accepti: & est puniendus in foro exteriori.

Talis simoniacus celebrans non incurrit irregularitatem sicut, nec pensionarius excōmunicationem non soluens si celebrat solo lapsu temporis.

104 Simonia realis est conuentio tacite, vel expresse ex vtraque parte completa: saltem quoad aliquam partem promissorum: & vtrunque est peccatum mortale, punienda, & ad restitutionem & omnia annullantur, & fructus percepti sunt restituendi.

Non licet episcopo statuere pretium missæ, ita vt pro minori eo non dicatur.

Consueti dari pro actibus spiritualibus, iam præstitis possunt accipi: immo & peti antequam præstentur, vbi suspicatur de contentione futura.

Promittere aliquid v.g. ceterum aureos instrumento publico sine animo emendi illud & solvendi illos, vt quis sibi conferat beneficium est simonia cōventionalis; non tamen est excommunicatus; nec debet reauitiare beneficium: aliter si esset realis.

Conferre alicui beneficium animo se liberandi ab obligatione antidotali, non est simonia; non est enim pretium legale.

Dans mediatori vt moueat datorem, est excommunicatus, & simoniacus nisi detur ratione laboris vel interesse, vel lucricesantis, vel principaliter ad amicitiam ineundam.

Dare quid manu, lingua, obsequio familiari Papæ; principaliter ad ineundam amicitiam, & secundario: vt adueniente occasione beneficium

procuret non est simonia, secus si id principaliter fiat.

107 Conferre beneficium ob consanguinitatem principaliter, vel amicitiam indigno; vel ob preces non est simonia, nisi preces sint in precium. Idem de faciente spiritualia ob laudē humanam.

Conuenire cum familiari Papæ; quod consentiet certæ pensioni sibi statuendæ à Papa, si sibi beneficium impetrat, & in expeditione literarum non fit mentio de conuentione, est Simonia realis utrinque.

Cōuenire, ut duo beneficia in persona vnus dentur, sed expensæ, & utilitates sint amborū, & mox nulla facta mentione conuentionis, renunciet vnum in fauorem alterius, est Simonia.

Idem dicendum si ex conuentione vnus vnus Hispania admoneat alterum Romę de vacantibus beneficiis, alter impetrat communibus expensis, non utilitatibus, & renūciat illū vnū, est Simonia: secus si fiat sine vlla obligatione ciuili, sed tantum antidotali.

Expressio eorum, quæ tacitè insunt non inducit Simoniam.

Conuenire, facto pacto de consentiendo pensioni, & assecurando si impetrat, si cōsensit nulla mentione facta Papæ de pacto est simonia,

si facta non est.

Renuncians cum hoc, vt detur illi, vel illi, est Simoniacus, nisi fiat in manu Papæ: in manu autem subordinatorum sine pacto, vel modo expresso, non est Simonia: potest ergo mandare, vt renunciet libere sine pacto, & postea peccat pro illo.

108 Papa potest incurrere in simoniam prohibitam iure diuino, non in humanâ; hanc enim potest tollere, & prophanare spirituale iure humano sacrum, & sacra vasa, & vestes, vt temporalia potest emere, & vendere, immo & alij prælati possunt ad vsum Ecclesiasticum, non ad vsum prophanum, sic nullas pœnas potest incurere iure positiuo positas, super spirituale de iure diuino.

Papa de facto liberat à pœnis simoniz cõtra stantes secum, vel sua auctoritate, actum alias simoniacum, licet expressè non eos liberauerit, & in positiuis, nec peccat.

Papa sine simonia potest emere, vel vendere omne beneficium non iure diuino prohibitum.

Nullus Papa propriè beneficia vendidit, sed distraxit aliis viis iustis.

109 Confidentia renunciantis, vel procurantis beneficium, vt cedat in fauorem eius quem vult, &c. non est simonia, nisi adsit pactum, &

contractus, &c. licet in foro exteriori aliter
presumatur. De hac re vide ibi expositam bul-
lam Pij V.

¶ **II** Qui habebant beneficia per simoniacam
confidentiam, si post noticiam extrauagantis
non renuncient, & post extrauagantem si reci-
pian, amittunt beneficia omnia, & fiunt inhabi-
les ad alia.

¶ Fructus beneficij, & pensionum datarum per
confidentiam simoniacam, reseruantur Camere
Papæ.

¶ Vendere pensionem super re spirituali cōsti-
tutam vel beneficio Ecclesiastico, vel eam redi-
mere anticipata solutione, est simonia; & potest
repeti.

¶ **III** Qui vendit, conducit, vel quocunque con-
tractu non gratuito quaerit vicariam vel quam-
cunque iurisdictionem, vel potestatem spiritua-
lem, est simoniacus, & cōtractus est nullus: me-
retur priuari clericali officio; & ipse debet relin-
quere. Verum non est excommunicatus ipso
iure, nisi vicaria esset perpetua: nec est inhabi-
lis ad alia.

¶ Pœna simoniaci ultra pœnam peccati, si est
mentalis; nulla est pœna, neque restitutionis
si est conuentionalis; ultra restitutionem, si est
res restituibilis, est pœna arbitraria: si est
realis in ordine, est suspensus: quare eore-
licto

relictio potest celebrare, contra Diuum Tho:
 Simoniacus realis in beneficio & ordinatio-
 ne, est ipso iure excommunicatus, & reseruat
 Papæ.

Simoniacus realis in ordine, eget absolute
 ab excommunicatione, & suspensione, in bene-
 ficio ab excommunicatione tantum.

Tantum simoniacus in ordine, est ipso iure
 suspensus, vel excommunicatus.

Tantum simoniacus in ordine & beneficio,
 est ipso iure excommunicatus.

Simoniacus si ordinatur recipit characterem
 sed non executionem.

Præsentatio, electio, collatio, & quavis alia
 dispositio per realem Simoniam, est ipso facto
 nulla: & relinquenda ante sententiam cum fru-
 ctibus: est enim alienum retinere.

Simoniacus etiam conventionalis ob confi-
 dentiam non acquirit ius in obtento, est excom-
 municatus perdit alia beneficia bene acquisita,
 & fit inhabilis ad alia.

Quæ ignorantia, & quomodo excuset à præ-
 dictis pœnis, vide ibi.

Pœccat simoniace qui vedit carius ob annexū
 spirituale, vel ius præsentandi, vel beneficium.

De Luxuria, tertio vitio Capita-

li, 2. M. 113.

Iuxuria habet octo filias præter dictas species sup. cap. 16. quæ sunt Cæcitas mentis, Præcipitatio, inconsideratio, inconstãtia, amor sui, amor huius mundi, horror futuri, & odium Dei. Raro quis peccat mortaliter hoc vitio nisi transgrediendo aliquod præceptum Dei, Ecclesiæ, vel obligans mortaliter.

Qui deliberate vult vivere perpetuo in hoc mundo absque visione intuitiua Dei, pec. mort. similiter, & qui deliberato odio Deum habet, quod est peccatorum maximum.

De Ira, quarto vitio. num. 115.

Ira mala de qua loquimur, est actus inordinatus volendi vindictam.

Habet septem filias, quæ sunt, indignatio, tumor, clamor, blasphemia, contumelia, opprobrium, rixæ, reliquæ quæ à multis assignantur ad has reducuntur.

Ira est peccatum mor. si est contra quintum præceptum, non occides, vt si deliberate vult vindictam notabilem immanentem, vel maiorem merita, vel propria auctoritate, vel contra ordinem iuris, vel principaliter ob malum proximi.

116 Qui nimis inordinate tumet, clamat, in-
Jig.

dignatur, faciens contra aliquod preceptum sub mortali.

Qui blasphematur, vel maledicit creaturam, vt creaturam, vide supr. c. 12. n. 83.

Qui deliberate maledicit, imprecando sibi vel proximo malum mortale sub ratione mali, pecc. mor. non sic communiter parentes in filios, & conuuliones in mulos. Pro deliberatione sufficiente ad mortale satis est si sit momentanea.

Qui maledicit diabolo ratione naturæ, peccat mortaliter, non autem si ratione suæ culpæ.

Qui ex animo tradidit Diabolo aliquid, vt est creatura Dei, vel vt res proximi, pecc. mor. si neutra harum consideracionum, est tantum veniale quando peccetur per filias iræ, vide c. 15. & cap. 8.

De Inuidia. n. 118.

Inuidia est inordinatus actus tristitiæ de bono alieno, qui suam excellentiam minuit.

Qui deliberate dolet de bono notabili alterius. v.g. de scientia, honore, fama, diuitiis, favore, quia suum minuitur, peccat mortaliter, secus si non deliberate, vel subreptitice, vel de paruo.

Qui

Iudex qui superiorem non habet potest remittere pœnā quando est vtile & republicæ, vel quando non est damnum de consensu partiū; sed si preuidet ex hoc dari occasionē peccandi aliis si remittat, grauiter peccat licet pars consentiat.

15 Exequens sententiam superioris quam scit esse nullam, & irritam, peccat non autem iniuriam validam.

Qui sine iusta causa non condemnat victum ad expensas petitas à victore pec.

Qui ignorans necessaria ad iudicandum, & consulit quem debet, vt assessorem, & iudicat non peccat: sed assessor, & consultor peccant, & tenentur ad restitutionem.

Iudex grauens non admittendo appellationem, vel alia via grauamen non remouendo, siue sit casus in quo licet appellare siue nō, semper peccat, & ad restitutionem, iura enim contraria loquuntur in foro exteriori.

Qui in iure reddendo, viduas, pupillos, & miseris personas negligit notabiliter aliis præferre.

Iudex secularis qui iustis Papæ mandatis & aliorum prælatorum non paret, aut non seruat excommunicationes, & interdicta.

16 Qui præcipit tempore interdicti celebrare, aut ne denunciati excommunicati egrediatur a
 Q dia

divinis officijs peccat, & est excommunicatus

Qui vi merite extorquet absolutionē, aut revocationē ab excommunicationē, vel interdicto.

Qui dat facultatem vexandi Ecclesiasticos in personis, vel bonis, quia contra ipsum censuras tulerunt, vel eius iussis non paruerunt.

Qui prohibet, subiectos ne emant, vel vendāt Ecclesiasticis, & est excommunicatus.

Qui compellit bona immobilia, aut iura Ecclesiastica subijci laicis.

Qui iubet capi calices, libros, aut alia bona Ecclesie.

Qui vult, aut iubet extrahi à loco sacro illuc confugientes.

Quæ sint ista loca sacra, vide Nauarrā ibi. **R.** **o** **m** **n** **e** non est hæc immunitas.

Omnes Christiani gaudent hac immunitate.

19 Item serui in delicto sub graui pœna, & obsequitiam Domini, cui nō dandi sunt, nisi prestissimo iuramento non seruiendi.

Item gaudent excommunicati, interdicti, suspensi fugientes è carcere violato iuramento, vel carcere fugiens à ministris iustitiæ, etiam damnatus.

• Omnis sacrilegus qui in loco sacro non commisit, Banniti reddituri rationem,

Mercatores transeuntes ad hostes, nisi aliqua delicta excepta committant.

Non gaudēt Iudæi, Mauri, Pagani, hæretici formaliter, viarū grassatores, nocturnus vastator segetum, & fructuum, Committens graue delictum in loco sacro.

Nemo insidiosè occidens, aut percutiens animo occidendi.

21 Nemo qui existens extra Ecclesiam committit delictum in Ecclesia, vel contra.

22 Neque Ecclesiasticus respectu iudicis Ecclesiastici.

Neque qui in Ecclesia se iniuste defendit.

Neque delinquens prope Ecclesiam animo fugiendi in eam, licet id Nauarro non probetur.

Neque qui deceptus egreditur ab Ecclesia, sed qui promisit eam reddere tenetur seruare fidem.

Neque comburens, aut reuertens Ecclesiam.

23 Consentiens dolis officialium cum damno partium.

Qui secundum iuramentum factum non seruat consuetudines, & statuta, quæ non sunt derogata.

Qui damnato, petenti confessionem nõ permittit, non sic de communione.

24 Qui coram se litigantibus æquales aduocatos, & procuratores, non concecit, cū graui dāno parti, præsertim miserabilium etiam non pe-

sentium, & aliquando sine stipendio.

Qui non visitat carceres, aut non suppeditat necessaria vitæ, cum graui periculo.

Qui admittit in actorem denunciatum excommunicatum, contra iussum superioris, aut iustā requisitionem partis.

Qui captum si inuenit manifesto esse clericū: vel in habitu clericali, statim non restituit suo Iudici, est excommunicatus.

Idem de vno clerico coniugato cum vna, & virgine si constat, & quod habitum & tonsurā gestauerit.

Qui infra tempus debitum non restituit suo Iudici clericum, ex eo quod vi abstulit ab eo processum.

25 Qui sine necessitate in festo facit testem iurare, vel exercet actum iurisdictionis, contra, si esset puræ executionis.

De pretio quod accipitur pro cera, & labore sigilli signandi, standū est legi, & consuetudini.

Qui fingit, vt eat vel mittit ad accipiendum testimonium fornicarum, & est excommunicatus.

Qui ex officio procedit sine petitione partis, aut sine accusatore, nisi in casibus permisis, & ad cohibendum mala futura.

26 Qui cum potest non visitat, & querit delinquentes, & expurgat.

Qui

• Qui in generali vtsitatione interrogat aliquē
speciatim an ille, vel ille hoc fecerit.

• Qui generaliter edicit, vel specialiter adiurat,
vt dicat quidquid sciat siue occultum, siue pu-
blicum: solum enim debet quzrere, de notorio
& famoso.

• Qui inquirat contra aliquem particulariter,
aut quzrit de sociis, vel consulit hęc.

*De peccatis Advocati, & Procu-
ratoris. num. 28.*

Aduocatus non idoneus aduocans peccat.
Defendens scienter causam iustam, & si dā-
nificat aliquem, tenetur ad restitutionem. Im-
mo, & suo clienti, in expensis, si id non admo-
nuit.

Item si est dubius, sed magis putat esse iniu-
sticiam tenetur restituere.

Item si à principio putat iustam, deinde nos-
cit causam iniustam, vt nouit, debet desistere, &
admonere clientem: non tamen debet id mani-
festare aduersario, sed potius debet inducere ad
concordiam.

Si lis est dubia ob varietates opinionum po-
test causam prosequi si id voluerit sua pars ad-
monita.

29 Si ob notabilem negligentiam, vel ignorantiam perdit iustam causam, peccat, & tenetur parti, si pars ignorauit eius ignorantiam, alias secus, nisi de dolo, & lata culpa teneretur.

Qui petit, & dat superfluas dilationes, vel subornat testes ad falsum, vel ne verum dicant, vel presentat instrumentum falsum, vel allegat iura falsa, peccat, & ad restitutionem.

Aduocatus potest prudenter tacere, & occultare ius impediens suae parti, & simulare suum aduersarium falli sine mendacio.

Indicans secreta magni momenti suae partis, aduersario, peccat, & ad restitutionem.

Qui non subuenit pauperi in extrema necessitate sui auxilij.

Qui exigit, stipendium de eo pro quo non debetur, vel notabiliter maius debito, quod debet moderari pro qualitate causae, laboris, scientiae, consuetudinis, vel conueniant sine vi, & scandalo in principio litis, & hoc in foro conscientiae, Immo & dando aliquid praeter stipendium si vicerit.

Qui secreto, vel publice fauet parti aduersae peccat.

Qui paciscitur de quota parte litis verbi gratia, tertia.

Item si paciscitur quod victa lite tantum dabit peccat.

De peccatis Accusatoris nu. 31.

Accusans falso pecc. cum restitutione interest se, vel si ignorauerit ubi nouit si non desistit, vel si post definitam sententiam nouit esse eam iniustam, & non restituit.

Accusans verè: sed animo malo mortali peccat mort. sed non ad restitutionem.

Qui citata parte non renunciata lite, proccurat eam suspendi nolente aduersario.

32. Qui pacificatur, aut transigit in causa criminali adulterij vel adulterius criminis, non dignè pœna sanguinis cum damno proximi, vel reipublicæ, peccat mortaliter, si adest periurium: vel mendacium perniciosum, semper est mortale.

Si aliquid accepit ob discessionem à lite iniusta peccat, & ad restitutionem.

Qui in causa iusta utitur falsis instrumentis, testimoniis, peccat non ad restitutionem.

Qui non accusat peccantem cum magno dāno ipirituali, vel temporali reipublicæ, si aliter impedire non potest, peccat.

Qui iurat, aut promittit non accusare de peccato nondum patrato, secus de patrato.

De peccatis Denuntiatoris. n. 33.

Qui denunciat quando non debet notabiliter nocendo, peccat, vel quando debet intentione mortali.

Qui etiam si sub secretis, & iuratus sciat, & non denunciat tractatum criminis in damnum spirituale, vel temporale Reipublicæ, vel privati, vt prodicionis, hæresis, &c.

Qui si probare potest, id est si habet vnum testem quia ipse tunc erit secundus testis, non denunciat crimina pernicioſa ſoli autori, à quibus per correctionem non reſpiciſcit.

De peccatis custodis. n. 34.

Præfectus custodię iurans se acensaturū quos inuenit post sonum campanæ, & non accusat, peccat: non ad restitutionem pœnæ, vel doni dati, ne accuset. Verum si inuentus damnificauit, & hunc non ostendit damnificato, peccat, & ad restitutionem.

Custodes permittentes exportare, vel importare merces prohibitas, peccant & sunt periuri, sed non ad restituendum pœnas, vel bona quæ amitterentur: quia sunt pœnæ, sed tenentur ad restituendum vectigalia, quæ illi non solunt,

hoc

hoc enim non est pœna, sed interesse.

De peccatis Rei. num. 35.

Reus defendens scienter causam iniustam cum damno notabili aduersarij, peccat mortaliter.

Reus iuridice interrogatus, etiam ad mortem si non respondet vere. pec. mor.

Tunc dicitur iuridice, quādo delictum est notorium, aut semiplene probatum, id est, per unum testem oculatum, omni exceptione maiorem, vel per iudicium tale, & si hoc est in processu & illi constet.

Confessarius non potest absoluerè reum nolentem fateri iudici competenti.

38 Reus qui iuridice interrogatus, non est confessus, & nihilominus est suspendendus, non tenetur illud iudici aperire, nisi timeatur notabile damnum, sat est confiteri confessario.

Sciens se iuste condemnatum, v.g. ad solvendum, si ad dilatandam executionem, appellat, peccat, & tenetur ad restitutionem.

De peccatis Testium. num. 40.

Testis etiam non iuratus sciens, aut dubitans, si falsum affirmat, aut verum tacet cum damno notabili tertij ad restitutionem.

Si mediocriter precogitauit, ne erret testifi-
cando non p.m. sed vbi nouerit errasse debet di-
ctum reuocare, si reuocatio proderit.

Timor iustus licet possit excusare à testifican-
do, non tamen à testificando falsum.

41 Qui testificatur verum, credens esse falsū,
p. non ad restitutionem.

Qui iurat non testificari in casu, in quo tene-
tur pec.

In casu in quo tenetur, & scit esse necessariū
ad seruandum iustitiam, qui se excusat à testifi-
cando, falso dicendo partem aduerſam esse sibi
iniuriam p. ad restitutionem, idem de latente
aut absentante se.

Qui scit esse necesse ad impediendum aliquod
damnum notabile publicum, vel priuatum, &
non se offert in testem, etiam si promiserit, vel
iurauerit seruare secretum, p.

42 Qui detegit alienum peccatum secretum
non necessario cognoscendum; ad impedienda
damna, etiam interrogatus particulariter de
eo, p.

Aduocati, Medici, confessarij, qui testificātur
secreta, illis secreto communicata, nisi aliū de ea
nouerint, vel secreta in aliorum dānum redun-
darent, p. si esset in damnum tantum est detegē-
dum, quod esse necessarium scitu.

Non tenetur testari quando maius damnum
de;

detecti, v.g. famæ timetur quam damnificati, v.g. bonorum.

In casu, quo non debet, potest respondere Iudici se nō teneri, si timet irā Iudicis, dicat se nihil scire, subintelligēdo, quod dicere teneatur.

44. Sciens aliquem in extrema necessitate suū testimonij, & non se offert, p. sed nō ad restitutionem quia contra caritatem, si vero est in magna necessitate non tenetur, nisi eo modo quod de boue errante.

Iustus non testificans tenetur ad restitutionem, nisi timor periculi excuset.

45. Qui accipit mercedē, vt verum testetur, peccat cum restitutione danti: potest tamen accipere impensas itineris, mercedem operariā dierum, lucrum cessans, damnum emergens.

Qui accipit, vt falsum testetur peccat, nō ad restitutionem nisi ex consilio: pauperibus bene tamen tenetur ad damna sequuta.

46. Qui absque causa non paret Iudici præcipienti, vt denūciet talia crimina vel delicta peccat: & si mandatum est sub pœna excommunicationis latae sententiæ, est excommunicatus, & tenetur ad restitutionem damni. Quæ autem excusant sunt multa, vt si peccatum est occultū, & ille emēdiatus, si sola fraterna correctione est emēdabilis, defectus probationis peccati denūciandi, si à talibus audiuit, vt ob id moueri non de-

debeat, si is à quo audiuit denunciauit, si qui tenet, illud quod furatus est, in compensationem tenet, si per confessionem, vel per secretam consultationem pro consilio habendo nouit.

Qui non denunciauit delicta intra tēpus editi, tenetur quam cito commode potest.

47 Qui se offert in testem, cum non debet, & qui se non offert, cum tenetur, peccat, vt si gratia mala imminet.

48 Ascendentes contra descendentes, & e conuerso, vxor in virum, & contra, libertus contra patronum, & contra, non debent.

Pro operibus misericordię nemo tenetur se offerre, sed iustus tenetur; si nō sit priuilegiatus.

49 Priuilegiati, vt maritus, in defectum aliorū testium, possunt cogi ad testificandum.

50 Qui probabiliter timet ubi aliquod magnū damnum spirituale, vel temporale, vel scandalum, excusatur.

Vt cogatur priuilegiati satis est, vt pars iuret nō ad fuisse alios, licet priuilegiū posset excusare.

51 Qui falsum iurat, vt reus liberetur à confiscatione bonorum, nihil tenetur fisco.

De peccatis Notariorum. nu. 32.

Notarius, qui non seruat quæ in principio

notariatus iuravit seruare, p. quorum primū est
 est vt rogatus; conficiat instrumentum farendo
 veritatem, & non miscendo falsitatem. 2. non re
 uelare secreta sibi commissa sine iusta causa. 3.
 scienter non conficere instrumentum de con
 tractu vsurario, vel illicito. 4. retinere registrū
 instrumentorum. 5. esse fidelem ei à quo crea
 tur Notarius; admonendo quæ sciuerit vergi in
 eius damnum. 6. non abuti suo officio amore,
 odio spe, vel timore.

53 Qui falsum instrumentum facit, vel verū ne
 cessariū occultat, aut delet, aut per malitiā, vel
 per notabilē ignorantiā male conficit, vnde quis
 aliquid perdit, & qui solēnitates necessarias lata
 culpa omittit; vt suum nomē, signū, testes, diē
 mensē, & annum.

54 Qui rogatus non dat instrumentum, ne ali
 cui displiceat.

Qui non informat renunciantē quale est ius,
 quod ignorans renunciat. p.

Qui absque necessitate, die festo instrumētū
 conficit, ob auaritiā.

Qui non valentibus iura soluere, nū vult scri
 bere, vel dare instrumēta, licet nō teneatur gra
 tis dare, Qui excipit, aut in publicā formā scri
 bit statuta, vt soluantur vsuræ, aut solutæ non
 reperantur, vel contra libertatem Ecclesiæ, p.
 & est excommunicatus.

Qui

Qui conficit testamentum carentis vsu ratio-
nis, p. & ad restitutionem, successuro ab inte-
stato.

Qui accipit stipendiū notabiliter maius de-
bitō, & etiam si accipit sponte datum, quando
est illi publicum constitutum.

Qui pro litteris ordinatorum aliquid accipit,
si tamen nil de publico ei datur potest pro labo-
re aliquid accipere, considerata qualitate per-
sonæ, non ordinis.

De peccatis Magistrorum, nu. 55.

Qui indignus accipit lauream. Qui legit fa-
sciam scripturam constitutus in p. m. no-
torio. 56. Qui admittit excommunicatos, cum
participatibus. Qui ius habet, & non eiicit male
viuentes. Admittens clericum ad leges, & medi-
cinam, &c. excommunicatur, admittens sine li-
centia, religiosum in habitu, vel sine habitu, &
cum licentia, & est excommunicatus: Qui statu-
ta à se iurata non seruat. 57. Ad lauream indig-
num approbans, vel dignum reprobans, vel ius
pediens cum restitutione.

Qui sciens docet falsa, cum damno notabili.

Qui subtilia docet, cum damno notabili. Qui
docet animo mortali.

Qui

Qui deuiat aliorum Auditores cum damno notabili ad restitutionem. Qui procurat, vt indignus eligatur, vel si tenetur iuramento, vel mandato, & eligit notabiliter minus dignum. Qui facit seruari festum non seruandum cum damno notabili Auditoris non consentientis. Stipendiaz, si aliquid accipit ab Auditoribus. Qui suscipit beneficium cum pacto docendi in scholis, & est simoniacus: scholasticos crudeliter castigans, & si clericos, est excommunicatus. Contemns cum damno notabili simpliciores, p. mor. Docentes, & discentes Theologiam, & canones in scholis publicis, gaudent quinquenniali perceptione fructuum in absentia.

De peccatis Scholasticorum. num. 51.

STudens ob mortale, vel sine iusta causa non obsecrans statuta obligantia ad mort. Qui suffragatur indigno, vel qui iurauit pro digniore minus dignum protectorem eligere. Qui discit verita. Qui alienis impensis, vt Ecclesie, notabiliter negligens, discit, si male impendit tenetur dare fratribus. - Qui altercatur contra veritatem cognitam. Qui potes non soluit stipendium Praeceptorum. Qui dicit se habere gradum, quem non habet, p. m.

De peccatis Medici, & Chirurgi. nume. 60.

Qui medetur ignorans, vel sciens, sed non secundum præcepta, vel non studet notabiliter, vel non visitat, licet ægrotus sanetur: & tenetur ad restitutionem.

Qui adhibet medicamenta, antequam morbum cognoscat.

Qui licet ignoret Medicinam tamen per longam experienciã didicit aliquos morbos curare, potest curare si hoc faciat sine fascino: si vero superueniat febris, consulat peritum medicum.

Dubitans an notabiliter quid noceat, & adhibet, peccat, vel si indulget in nociuis p.

Qui derelinquit ægrotum, antequam debeat, & morbus prolongatur, vel ille moritur. pecc. ad restituendum.

Qui dubitans de necessitate abscindendi membrum; & abscindit, vel si est necesse, & non querit idoneum, vel qui scindit, vel sanguinem mittit, nesciens.

Qui vitur medicamentis corruptis pharmacopœ.

qui differt morbum; vt plus lucretur.

Qui in morbo periculoso antequam applicet medicinam non suadet infirmo confessionem.

vel

Qui tristatur se non habere, quæ habent alij, ob malum mortalem finem, p. m. ob bonum non peccat.

Qui tristatur accusando deliberate diuinam prouidentiam, in diuidendo bona malis, p. m.

De Gula. num. 119.

Gula regulariter est venial. nisi in ea ponatur vitimus finis, vel per eam violetur præceptum sub mortali, vel cum notabili damno salutis propriæ, vel proximi, vel ob eam debita non soluantur.

Gula habet quinque species hoc versu contentas.

Præpropere, laute, nimis ardentem, studiosam: Habet has quinque filias, quæ sunt hebetudo mentis, immoderata lætitia, multiloquiū, scurrilitas, & spurcitia.

120 Qui vescitur cibis prohibitis in aliena Regione vbi habitat, licet non sint prohibiti in sua, peccat mortaliter, & contra si vescitur prohibitis in sua, sed non vbi habitat, non peccat. Idem dicendum de festis, & Ieiuniis.

121 Qui scienter se inebriat, vel curat alios inebriari, pecc. mor.

122 Qui vescitur carnibus humanis extra ex-

eremam necessitatem, licet nullum interficiat,
pecc. mor.

223 Qui ob hebertudinem mentis non discutit
conscientiam quando tenetur, p. m.

Qui ob immoderatum læticiam verbis, mo-
tu, gestis, &c. se vel alium inducit in mortale,
pecc. mor.

Præbyter irreuerenter saltans, canens, cho-
reas ducens, non si paulisper in secreto peccat
mor.

Multi loquens in irreuerentiam notabilem
Dei, pecc. mor.

Vtens vestibus impudicis ad promouendum
ad mor. pecc. mor.

De Accidia. n°. 124.

Accidia est deliberate triftari de bono spiri-
tuali diuino, vt diuinum in se, quod raro ac-
cidit, & si ob id relinquit aliquid ad quod tene-
tur sub mortali, vel ad fugiendum id, facit ali-
quid, mortaliter, p. m.

Cui sunt quinque filix, desperatio, pusillani-
mitas, corpor animæ, rancor, & euagatio men-
tis.

Qui desperat peruenire ad vltimum finem,
pecc. mor.

Non est circumstantia necessariò confitèda.

De peccato in Spiritum Sanctum.
Etum. nu. 126.

Peccatum in Spiritum sanctum est, commissum per malitiam contra bonitatem Spiritus Sancti.

Species huius peccati sunt sex, desperatio, presumptio, impœnitentia reiiciens dolorem præteritorum, obstinatio, impugnatio agnitæ, veritatis, invidia fraternæ gratiæ, & hæc peccata dicuntur irremissibilia, nò quod nò deleantur contritione, sed quia ex sua natura eiciantur media, quibus remittuntur peccata, subreptio tamen excusat ab his peccatis, sicut, & ab aliis.

De quinque sensibus.

Cap. XXIII. nu. 1.

Vsus sensuum est indifferens, est mortalis & contra præceptum sub mortal. contra præceptum sub venial. est venialis, nec est circumstantia confitenda.

De Operibus Misericordie. nume 5.

HAbens superflua naturæ, si non subuenit saltem mutuando petenti & egenti extreme, pecc. mor. Habens superflua naturæ, & status si non iubueniat, saltem mutuando necessariis ad ad statum electo à se, pecc. mor. in reliquis casibus eleemosyna siue spiritualis, siue corporalis, est de consilio.

His duobus satis est subuenire cōmodando vel mutuando, non necessario dando.

Extreme egere non est tantum animam agere, sed quod probabiliter eo deueniat, nisi subueniatur, & est probabile, quod ei à nullo alio subueniatur.

Non est necessitas extrema, periculū amittendi honorem, contra Sorum.

Status largesumitur, & ad multa extenditur, vt ad conuiuia decentia, ad casus probabiles, ad munera, ad magnificētias honestas, ad hospites.

Necessariū ad statum non statim indiuisibili, sed habet latitudinem eo maiorē quā maior est status, minusve pro qualitate status.

Qui congerit pecunias ad emendum dominiū, & mutandum statum; non habet plusquā suum statum decet, dummodo sit idoneus, & secularis: Ecclesiastici enim non possunt in tot sines accumulare pecuniam.

Non facile est iudicandum aliquem habere plura, quam statui suo sint necessaria.

7 Nemo tenetur de necessario statui suo, dare eleemosynam, nisi egenti extreme, & potest quilibet mutare statum.

Qui non dat eleemosynam, quæ est sub præcepto non tenetur mox ad restitutionem eius, vel damni quod ex mora sequutum est.

Nemo tenetur sub culpa mortali querere egentes extreme in hospitalibus, carceribus, sed tantum tenetur occurrentibus, nisi hoc ei ex officio incumbat, simile intelligitur de cæteris operibus misericordiæ.

Qui egenti etsi non extrema sed grandi necessitate non subuenit cum commode possit, si credat neminem eum adiuturum, p.m.

Qui patienti in spiritualibus quoad animæ salutem, extremam necessitatem, non subuenit etiam cū iactura suæ vitæ corporalis, p.m. quãuis raro Christianus patitur hanc necessitatē, quia potest conteri de peccatis.

Quod si hoc nesciat, necessario est docendus modum conterendi.

10 Qui non est Parochus, vel Prælatus, non tenetur cum periculo suæ vitæ, ire visere laborantes peste, vel morbo, in extrema necessitate vitæ corporalis, secus vitæ spiritualis.

11 Nemo quocunque statu, voto, aut præcepto humano excusatur à subuentione extreme necessitatis.

2. De correctione fraternâ.

Celericus religiosus debet detegere prodia-
tiones in Rempublîcâ in extrema necessitate,
immo & conuatos, licet ob id suspendatur, &
dummodo protestetur, non sit irregularis.

Qui contulit proximo, aliquod mortale, vel
notabiliter noxium, dolo, vel culpa lata, p.m.
niſi id ſit quo minus peccaret.

De correctione fraternâ. n. 12.

AD correctionem fraternam omnes tenentur
etiam infideles, dummodo ſciamus certo ipſum
peccare mor. vel proxime eſſe ad peccatum, &
non timeatur deterius, obſeruata opportunitate
perſonæ, & temporis, & fiat eummode ſine no-
tabili damno corrigentis, niſi frater ſit in extre-
ma neceſſitate correctionis.

Qui non impedit cum poſſit eumode, pec-
catum peccantis ex ignorantia, vel fragilitate,
p.m. non contra præceptum correctionis, de
quo infra nu. 13.

Confefſarius non debet corripere de pecca-
tis in confefſione auditis, niſi pœnitens ſigni-
ficaret ſibi gratum fore.

Qui diſſimulat, vt quis in maius peccatû di-
labatur, vt aptius corrigatur & emendetur, nõ
peccat.

24 Si quis dubitet q̄ admonitus sua admonitione cesset à peccato, debet denūciare superiori.
 25 Non est opus secreta admonitione quando peccatum est publicum.

Qui de peccato secreto corripit corā aliis id nescientibus cū notabili damno famæ, vel periculo probabili illius, non seruato ordine, p. m.

27 Qui reuelat peccatum superiori ad hoc, ne iteretur, non seruata forma correctionis, p. m.

Qui consentit iniuriæ proximi, siue qui non defendit, consentiendo, pecc. mor.

Nemo defendere tenetur alium cum damno sui honoris, æstimationis, pudoris, nisi ille sit in extrema necessitate nostræ defensionis, absque extrema nostra necessitate, his ablatis simpliciter tenetur.

Quisque tenetur defendere vitā proximi iniuste morientis, etiam cum iactura suorum bonorum, honoris, sed non vitæ, iuste autem dānatum, nisi redimatur, non tenetur defendere.

Dānatus quilibet potest se vendere in seruū redimenti pretio redemptionis.

Quisque tenetur defendere bona proximi, siue quibus viuere ille non potest.

Quisque tenetur impedire damnū notabile extremum proximi, etiam cum proprio incōmodo pecuniæ, non honoris nisi parui, respectu magni damni, & hoc si credat probabiliter

nullum alium id facturum.

Excusatur vir grauis si non currit, vt subueniat leuibus hominibus, & pueris se pugnis cedentibus, sic qui alta voce non contradicit detrahenti concionatori ob scandalum, sic qui nō liberat iniuste tractum ad mortem, ne grauis tumultus, & neces oriantur.

18 Quando quis dubitat de sua morte, non debet aliorum vitam defendere, superiores subditos, & subditi superiores tenentur defendere non solum lege caritatis, sed iustitię, vt Reges, feudatarij, patres, tutores, curatores, heri, pædagogij, parochi, custodes & è contra.

17 Aliqui non defendentes, vt qui timent suis bonis, sæpe non consentiunt iniurię, & tamen testes præsumunt eos consentire.

In dubio non est præsumendum delictum.

19 Qui cum debet non adiuuat & non consentit peccat contra caritatem tantum nisi sit ex officio, & non tenetur ad restitutionem. Qui consentit, & auxiliatur contra iustitiam: & tenetur ad restitutionem.

Non omnis qui præsumitur consentire præsumitur auxiliari.

Qui non impedit homicidium, quod nouit tractari, etiã si sequatur, nō fit irregularis. Cōsentiens tantum percussioni clerici quæ nō fit eius nomine, non est excommunicatus. Obligatus

tus qui potest commode manifestum delictum impedire, & non impedit, præsumitur auxiliari, peccat, & tenetur ad restitutionem.

20 Qui consentit offensioni licet mox defendat, peccat.

Qui non consentit, sed non defendit cum possit, & debeat, siue ex caritate, siue ex iustitia, peccat.

Omnes tenentur sub peccato ad hoc præceptum, siue dolo, siue incuria id omittamus. Sed qui tenentur ex iustitia, tenentur ad restitutionem, & incurrunt censure: sic intelligitur caput quante de sententia excommunicationis.

Filius, seruus, subditus sciens parari delictum in patrem, Dominum, superiorem, & non indicans, est puniendus, quia facit contra iustitiam, alij vero non, quia faciunt contra caritatem; & sic tantum puniuntur in foro conscientie.

22 Nemo qui non tenetur ex iustitia, si aliud non defendit incurrit censure, vel irregularitatem.

Opera misericordie corporalia nemo tenetur præstare sub peccato mortali, nisi egesti extreme, quia non egesti extreme, ageret de lucro faciendo. In aliis vero casibus, ut de boue errante reducendo, de asino sub onere subleuando. pec. m. non adiuuans si putat probabiliter quod nemo adiuuabit, quia agitur de damno cauendo, licet non sit extrema necessitas.

Iter faciens non leuans mulum mulionis egrediens eius ope in via non frequentata, putans probabiliter non futurum aliud auxilium, peccator.

Similiter non auertens iumenta vastantia segetes.

Non extinguens ignem ardentem suppellectiles proximi.

Qui audit detrahentem grauiter famę proximi etiam si ipse non credat, si putat alios credituros & non resistit peccator.

Sic qui videt notabiliter laedi mętem, corpus honorem, res familiares.

Qui videt aliquem eumentem animalia, pannos, prędia, & alia vitiosa, vel longe minora vel peiora quam ipse putat & non monet illum, peccator.

3) Qui cum possit non impedit. p. m. certum proximi. p. m.

Qui volentem se pręcipitare non retinet.

Et qui non excipit etiam inuitum a ruitura domo. p. m.

Ad euitan lū scandalū debemus facere, vel omittere omnia quę non sunt sub pręcepto.

Cōstituto in extrema necessitate animę, debemus subuenire cū periculo bonorū, honoris, & vite; similiter si nō est in extrema necessitate nostrę opis, sed quacūque ex causa certo

pecca-

peccabit mor. nisi subueniamus, tenemur.

Tenemur sub mort. impedire mala proximi; quibus iuste ipse non potest cōsentire, licet ipse posset vitare si vellet, quamuis nō utamur iure nostro dūmodo sine peccato nostro possimus non uti iure nostro.

Si proximus peccat nō ex ignorantia, sed ex malitia nō tenemur subuenire cum nostro dāno spiritali, vel temporalis, vel nostri iuris.

Non tenemur dare. v. g. cētum aureos ei, qui affirmat se furca suspensurum, nisi ei donetur.

*Ex his solvantur quinque
obicctiones.*

Petens mutuō ab usurario daturo, non nisi ad usuram non, p.

Nec peccat petens suum filium baptizari a parcho existenti in p. m. & non contrito.

Mulier se ornans tantum ob vanam gloriā, licet credat aliquem mortaliter concupiturū, non p. mor.

Ad eleemosynam nemo tenetur: nisi in extrema necessitate, sub mortali.

Volēs peccare mor. sciēs illud esse tale, nō est in extrema necessitate; quia voluntarie id facit.

Aliena Regna vel dominia iniuste quærens vel iniuste quæsitâ, non restituens, nisi causa iusta excuset, p. m.

Gubernans principaliter ob voluptates, diuitias, honores, est p. v. & periculosum.

Qui iuste possessa iniuste gubernat, omittendo vel committendo, vel exponendo periculo probabili amissionis totius regni: vel patris, pecc. mor.

2 Si per incuriam sibi, & suis desunt victus, vt frumenta, equites ad bellandum, &c. est p. vel mortale, vel veniale periculosum, nisi ob meliorem finem omittat.

Qui non conseruat diuitias ad grandia pericula, & mala probabilia regni euitanda, pecc. mort.

3 Qui congerit diuitias notabiliter grauando subditos absque fine iusto, p. m.

Prodigus qui probabiliter alios grauabit: vel se, nimis graui interesse.

Qui sic negligenter munit arces, vt det occasionem irreuerentiæ rebellionis, vel occupandi regnum, vel partem eius.

4 Qui per incuriam nō reparat vias, vnde viatores notabile damnum incurrunt.

Qui suis publicis redditibus, extreme egentibus, & à se petentibus non subuenit.

Qui in controuersis, quando aliter fieri non potest non recipit honestas condiciones, vel facta magna strage dat copiam turcis occupandi partem orbis Christiani.

Qui statuit legem pœnalem principaliter ob priuatam vtilitatem, id est vt lucretur ex eius transgressione.

5 Qui dispensat in lege diuina, vel naturali, vel cum notabili damno, & scandalo in sua, vel non castigat, vel lites suspendit: hæc omnia sine iusta causa sunt. p m.

6 Qui non permittit populo tueri suas libertates.

Qui vsurpat bona populi, & tenetur ad restitutionem.

Qui nimis aut importunis precibus adigit aliquem ad dandum sibi sua bona sine iusta causa tenetur ad restitutionem.

Qui gerit bellū iniustum defectu autoritatis, vel cause, & tenetur ad restitutionē, si iustum & malo animo, peccat non ad restitutionem.

Qui impedit iuridicam visitationem monasterium, & est excommunicatus, si admonitus non desistit.

Qui noua tributa exigit etiã ad bonũ finem, sed absque necessitate, & ad restitutionem.

7 Qui cogit subditos. v. g. domos edificare, & gros colere ad id non obligatos, sine integris solutione.

Vendens officia tam care, & talibus personis, vt probabiliter credat quod ijs abutentur, & opprimunt populum.

Principes qui dant officia in dotem, & obsequiorum mercedem non sunt damnandi, sunt enim vendibilia.

Officiales vendentes officia, honesto pretio, & personis probabiliter rectis, nec damnandũ salubritas tamen esset si cuique officio certum pretium statueretur.

Lex Pij. V. cõtra ambiẽtes officia habẽtia administratione iurisdictionis pretio, vel munere.

Cogens aliquem ad certum matrimonium contrahendum, vel impediens à contrahendo, p. m. & est excommunicatus.

Qui officiales ineptos, imperitos, vel malæ conscientie, præfici, cretere debens eos tales esse, & si sint creati postquam id sciuerit, nõ deponit si potest absque periculo suæ vitæ, & d. i. mo. Reipublice, peccat, & ad restitutionem.

Qui a beneficiis ecclesiasticis quorũ est Patronus, præsentat personas non idoneas ætate sciẽtia moribus vel, inducit patronos ad præsentandum

dum tales & prelatos ad conferendum.

Possidens bona paterna profana quibus pater imposuit onus missarum constituens eum patronum earum non peccat.

4 Qui non exhibet suos à quocunque furto & damno illicito peccat cum obligatione restituendi.

Qui negligit tollere abusus in suis terris, usurarum, ludorum, periculosorum, mensuræ falsæ pretij iniusti, peccat, & ad restitutionem.

9 Condemnans aliquem sine publica probatione: vel non concessa defensione.

Qui subditum inauditum, & indefensum, veneno vel quouis modo interfici iubet, est homicida.

Qui non per scientiam publicam privat suos beneficiis officijs, honoribus non ad nutum amovibilibus peccat, similiter peccant exequentes talia mandata.

10 Qui secundum allegata & probata aliquem, condemnat, licet ut privatus se sit oppositum, esse verum, non peccat: presertim si quantum potuit veritatem indagavit ne de illo casu iudicaret. Idem cum res est notoria, vel iuxta de causa omittit audire reum.

11 Regem, ut restituat diminueret iura regni: vel de consensu populi erigere xenodochium non placet sed refecit superflua status; parcius vivat, & restituat.

*De peccatis Iudicis cognoscentis
superiorem. nn. 12.*

Iudex indignus suscipiens officium cum probabili periculo damni notabilis proximi, vt sciens se non ausurum ferre sententiam contra potentes pec. mor.

Qui sciens, quacunque causa sententiam iniustam fert: aut ferre iustam negligit; & tenetur ad restitutionem principalis, expensarum, & interese, si est Ecclesiasticus est suspensus, & si geblet sit irregularis.

Qui pecunias accipit, vt bene; vel male iudicet, vel iudicare desinat, tenetur ad restitutionem.

13 Qui non habens iurisdictionem aliquam iudicat, verbi gratia, exemptum.

Qui sine sufficiente probatione, aut non vidit saltem mediocriter processum, aut non admisit legitimam probationem, aut exegit probationem maiorem necessaria, aut non seruat ordinem iuris, aut interrogat de his, ad quae non tenetur reus respondere, aut obscure processat. p.

Qui indebita admittit, vel debita non admittit.

Qui sine causa differt expeditiones.

Qui sine facultate poenam auget, aut minuit, peccat.

vel admonet Parochum illius.

Si infirmus non vult confiteri, non est relinquendus.

62 Qui ob salutem corporis consulit contra salutem animæ. Immo si diceret. Non consulor sed si hoc faceres, sanareris, p. m.

Qui putat fœtū animatū, & dat aliquid ad abortū, etiā ob salutē matris: secus si putat nō esse animatū anima rationali, & dat ob vitā matris.

Qui sine iusta causa debilibus concedit non ieiunare, aut vesci carnibus illicitis.

Qui affirmat ieiunia præcepta destruere corpora.

63 Qui credens infirmum moriturū & quod sua impositio est multum pro futura animæ ad peccatum mortale exuendum vel ad testādum, & non admonet per se vel per alium.

Qui habens publicum stipendium cum pacto nihil accipiendi etiam datum, & accipit: vel si nō habet à publico, & accipit nimium notabiliter, peccat: & ad restitutionē, nisi aliunde compenset.

Si aliunde habet & exigit stipendium ob meritum mortis ab ægro promissum.

64 Si facit, vt infirmus emat plura quā opus est medicamenta, ob aliquam causam iniustam, p. ad restitutionem.

Qui non vult mederi pauperi, ægroto, morituro sine alio adiuuante.

Qui in magna necessitate non vult mederi
 diuiti nolenti solvere, peccat licet possit exige-
 re suum stipendium.

Qui detrahit aliis medicis i doneis.

*De peccatis executoris testamenti Tutoris,
 Curatoris, Hospitalarij n. 65.*

EXecutor, cum sint bona, si non soluit debi-
 ta, p. Inter debita sunt vota realia defuncti,
 & legata praesertim pia.

Qui si bona non sufficiant prius soluit lega-
 ta quam debita, p.

Vidua cui usufructus relictus est à marito
 quo ad caste viuit, si stuprum commisit, & uti-
 tur fructibus, pecc. ad restitutionem, secus si
 fuit relictus quoad nubat. Idem de viro.

Qui soluit, sed post moram notabilem.

66 Tutor non conseruans, vel defendens bo-
 na minoris, si sine necessitate, & utilitate alie-
 nat, si sua culpa ius perdat, si non vendit inuti-
 lia, & emit utilia si potest, peccat ad restitutionem.

Qui negligit notabiliter imbuere puerum bo-
 nis moribus, p.

67 Si fecit vsuras pro pupillo, peccat, & tene-
 tur ad restitutionem, potest tamen accipere de
 bonis pupilli ad hoc.

Mulier administrans tutelam post secundas nuptias, vel post stuprum commissum.

Hospitalarius non cōsumens redditus in fines præfixos, Qui sint eos perdi, vel nimis tarde recuperat alienata, vel ob suam negligentiam corruūt ædificia, peccat ad restitutionem.

Hospitalarij debent cōplere onera hospitalis, aut cōuertere in alios pios vsus, vt visum fuerit ordinario, cum duobus de Capitulo.

Debent restituere fructus quos contra hospī raliū institutionem perceperunt nulla eis remissione profutura.

Nec committenda administratio huius vltra triennium vni & eidem personæ.

De peccatis Clericorum quoad Ordines. num 68.

Peccat qui facit se ordinare contra Canones Concilij Tridentini quod statuit, vt nemo iniicietur prima tonsura, nisi confirmatus, fidei rudimenta edoctus, sciens legere & scribere, & habens animū seruiendi Deo in hoc genere vī re. Pro ordinibus minoribus habeat approbationem parochi & Magistri. Pro singulis maioribus, ante mensem adeat Episcopum.

Capitulum fede vacante non det licentiā ordinandi infra annum, nisi beneficium preat, sub

pœna interdicti capitulo, & suspēſionis, ordinato, & in minoribus, non gaudeat priuilegio.

Quare iuste non ordinētur à proprio Episcopo in dimissoriis exprimatur, & ordinetur ab Episcopo in sua diœcesi, vel ab exercēte pontificalia pro eo, præuio examine, & testimonio ordinarij, de moribus ordinandi.

Si Episcopus aliud non iudicauerit, ordines minores dentur per interstitia temporum, & ab ultimo post annum ad subdiaconatum, nisi necessitas, aut utilitas Ecclesiæ aliud exigat.

Subdiaconatus ante 22. diaconatus, 23. presbyteratus 24. non dandus, & præuio examine, etiā regularibus, non obstante Bulla Pij V. reuocatum enim est.

Item non promoueatur ad maiores nisi constaret de bona probatione in minoribus per annum. Item decet eos in dominicis diebus, & solemnibus communicare.

Duo sacri ordines eodem die non conferantur, etiam religioso.

Cum promotus per saltum si non ministrauerit, Episcopus dispensare potest ex causa.

Ordinandus ascribatur Ecclesiæ, in cuius utilitatem est talis; & si ab ea discedat nescio Episcopo, interdicatur usu ordinum.

Peregrinus clericus, sine commēdatiis ordinarij sui literis, nō admittatur ad officia diuina.

Qui sine ordinibus sunt, non exercent eorū officia, stipendia assignentur si fieri potest.

Non detur quid pro missis nouis celebrandis.

Exigere illiberales eleemosynas prohibeatur.

Vagus, & ignotus non celebret. Itē publicè, & notoriè criminofus non permittatur sacris interesse.

Non celebretur à quopiam extra Ecclesiam, vel oratoria ad hoc dedicata, &c.

Quis peccet in his.

Qui suscipit ordinem etiam minorem per simulationem commissam ante ordinationem propriam realem causa ordinationis, p.m. & est excommunicatus.

§ 9 Qui scienter ab Episcopo excommunicato denunciato ordinatur.

Si exercet illum ordinem ante dispensationē Papæ, peccat.

Illegitimus sine dispensatione si ordinatur, peccat, & fit irregularis.

Ad minores Episcopus dispensat, sacros solus Papa.

Cum intrante religionem ius commune ad omnes ordines dispensat.

Nihil refert ad peccatum irregularitatis si illegimitas sit secreta, vel publica, non sic ad

dispensationem.

70 Qui ordinatur extra tempora statuta, vel ante legitimam ætatem, vel sine dimissionis peccat, & est ipso iure suspensus: si vitur ordine fit irregularis, in qua solus Papa dispensat, sed intelligitur de sacro ordine.

Qui furtim contra prohibitionem ordinatis ordinatur, si prohibitio fiat sub pœna excommunicationis latæ sententiæ fit excommunicatus, & irregularis, quod soli Pape reservatur.

Qui per saltum, i. omisso minori ordinatur, & est suspensus, & antequam ministraret potest Episcopus dispensare sumpto ordine omisso.

Qui ordinatur omisso aliquo necessario sub præcepto, p. & si eo non suppleto vitur ordine, p. non tamen fit irregularis.

Qui eadem die duos ordines suscipit, p. & fit suspensus à posteriori, à solo Papa dispensandus non tamen intelligitur de ordinibus minoribus, sed tantum de aliis vel de minoribus, & vno sacro, nisi consuetudo prævaleat.

Episcopus si dispensat interstitiis, non tamen eodem die.

72 Qui instabiliter de formis ordinatur, p. sed si postea celebret, non fit irregularis.

Qui semel obsessus à dæmone, vel morbo caduco cecidit, & ordinatur; pec.

Itē qui prius ordinatus deinde sæpe hoc morbo

bo est correptus, & celebrat, p.

Qui alienatur mente directe, & immediate per inordinationem organi sensuum, est inhabilis, non qui indirecte, & mediate.

Excommunicatus sumens ordines etiam minores, p. si excommunicatio est maior sit irregularis, cum quo solus Papa dispensat.

Si in p. m. ordines suscipit, aut aliquod sacramentum ministrat.

Item si ex officio, ut minister, aliquod sacramentum tangit, vel facit, pec. mor. nō vero si ea facit, que ut laicus non ordinatus posset.

73 Notatus aliquo peccato notorio digno dispensatione si suscipit ordinem etiam post actam penitentiam: p.

Notorium non dicitur simpliciter, quod est famosum, vel probabile testibus, sed quod est confessum à parte in iudicio, vel super quo est lata sententia, que transiit in rem iudicatam, vel est ita manifesta, ut nulla tergiversatione celari possit, ut qui in publico habet concubinam, ut maritus uxorem, & alii filios, vel illud quod scitur à maiori parte populi, vicinorum, vel congregationis in qua saltem sint decem.

74 Et Episcopus, qui potest dispensare dum eum ordinat, hac intentione nō censetur dispensare, saltem in foro exteriori, quia sine causa non potest dispensare in ius commune, licet sine causa

possit in suam constitutionem.

75 Interdictus si interest diuinis officiis in Ecclesia, pecc. mor. non alio tempore, & si in ea celebret fit irregularis: si vero extra celebret non pec. nec fit irregularis.

Qui baptizat, sciens baptizatum, peccat, & fit irregularis.

In baptismo si extra mortis periculum uigil crismate veteri, p.

Qui aduertens celebrat sumpto cibo, vel potu à media nocte etiam per modum medicinæ, p. secus si aduertit inchoata missa, & sine scandalo non potest relinquere. Idem aliqui dicunt de suspenso excommunicato irregulari: nec ob id incurrit nouam irregularitatem.

76 Qui aduertens se esse in peccato mortali celebrat: secus si in missa aduertit, nec debet relinquere etiam quod sine scandalo possit: satis est si confiteatur ante secretò, si potest: si non potest, saltem conteratur.

Notorius concubinarius, vel fornicarius ante pœnitentiam si celebrat p. & fit irregularis Papæ: non sic de infamato.

77 Quilibet quocunque ordine ordinatus, & suspensus, exercens actum sui ordinis fit irregularis: & est solius Papæ. Si vero post actâ pœnitentiam celebrat, vel actum ordinis sine dispensatione exercet, licet peccet, tamen non

incurrit nouam irregularitatem, sed remanet in antiqua inducta à peccato notorio, in qua potest Episcopus dispensare.

Qui sine iusta causa audiendi sacrū, sunt causa, vt publicus concubinaris celebret, & non ignorant ius hoc prohibens, p. audiendo missā concubinarij, aliter secus: nec sunt docendi tale ius ignorantes.

79 Missa boni sacerdotis melior est propter preces, & effectum operis operantis.

81 Qui sacrificat extra locum sacrum; nec Episcopus post Concil. Trident. potest hoc concedere.

82 In necessitate, vt in processionibus, vel prima missa, quando templum non est capax, potest celebrari extra Ecclesiā sine licentia Episcopi, non autem in mari, vel flumine.

83 Qui celebrat in Ecclesia interdicta p. & est irregularis. Itē qui in polluta sanguine, vel semine peccat, sed non est Irregularis. Itē qui sciēter, vel per ignorantiam crassam, celebrat in ara enormiter fracta, aut non consecrata, vel quæ non capit Hostiam, & Calicem, p.

Qui celebrat ante recitatas horas matutinas nisi sit necessitas repentina, ad euitandum graue damnum, vel scandalum, p. nō sic de prima, nisi esset consuetudo, vel lex, & tunc intelligeretur in Choro.

Qui sine omnibus vestibus sacris, vel corporibus, aut libro continente iugiter vsque ad communionem celebrat, p. nisi ad euitandum mortem, tamen si celebrat, & p. non sit irregularis.

84 Sacerdos potest vti loco cinguli stolae longa, & loco stolae manipulo longo, quin etiam cingulo non benedicto iuxta Riccardi & Scorum.

Benedicere has vestes potest Episcopus, & ex privilegio aliqui regulares pro suo ordine, non pro aliis.

75 Celebrans sine aqua, vel lamina, vel in pane fermentato peccat, aut penitus corrupto, vel in tali vino, vt non sit substantia vini, vel panis, pec. & consecratio nulla. Item qui in vino sine aqua. 86. Item qui ante lucem celebrat, excepto Episcopo, vel longa consuetudine. Item post meridiem potest celebrari de iure communi, id est, vsque ad nonam, & infra.

Qui non potest finire missam inceptam relinquat, si non est facta consecratio, vt si superuenit excommunicatus, qui nolit abesse, si est facta consecratio conficiatur ab alio sacerdote ieiunio, incipiendo ab eo loco vbi reliquit, vel à non ieiunio, si deest ieiunius, & praesens presbyter etiam non ieiunius tenetur perficere, & saltem conteratur si non potest confiteri.

87 Qui pluries, quam semel in die celebrat,
nisi

nisi in natiuitate, & tū quidem ante lucem non potest dici nisi vna, vel superueniat notabilis persona, vt Episcopus, vel peregrini in festis, vel aliquis sepeliendus, cum consuetudine missæ, vel ægrotus necessario communicandus, & non est Eucharistia, vel si præest duabus Ecclesiis indigentibus missis, & est solus vel sunt nuptiæ benedicendæ, vel ob aliquam causam ad iudicium boni viri iustam, sed in omnibus sacerdos debet esse ieiunus, etiam à purificatione calicis, & non sit alius, qui possit, & velit dicere missam, & his tantum potest dicere excepta natiuitatis die.

38 Omnibus diebus licet celebrare, exceptis sexta feria & sabbato hebdomadæ sanctæ.

Quilibet præbyter qui saltem ter, vel quater festis solemnibus nō celebrat si pluries ab Episcopo non fuerit præceptum, p. m.

39 Is cuius negligentia sanguis est fusus in terrâ, vel altare, p. m. & tūc si in terram, lingua labatur, & tabula, vel locus radatur, & comburatur, & cinis ponatur in sacratio prope altare, si super altare solbeat minister, si super linteam lauatur terra à ministro, & aqua ponatur sub altari.

Qui sumpta ablutione reliquias sacramenti, vel minimas à patena, vel calice sumit si ex interuallo id faciat; pecc. mort. secus si incontinenti, remanentes sunt conseruandæ in crastinum,

268 De pec. Clericor. quo ad ordi.

num, vel dandę communicando.

90 Si sumpto sanguine, particula hostiæ in orē remansit, sumatur ablutio multoties, donec eadē deglutiat, potius quam digito tangatur. Si sumpto sanguine particula in calice remansit, digito deducat eam ad labrum calicis, & sumat, vel infuso vino sumat.

91 Qui sumpta hostia aduertit non esse sanguinem in calice, de nouo ponat vinum & consecret incipiendo, simili modo, vsque ad illud, Vnde, & memores, & aliis prætermisissis, & in hoc casu si presbyter ignorat præceptum celebrandi sub vtraque specie, vel casu perturbatus non consecrat vinum non p.m.

Accipiens multas hostias consecrandas, & memor tantum illius, quam in manibus habet, verba profert, omnes consecrat ob virtuales intentionem.

Qui accipit pecunias pro dicendis missis, & dando eas aliis pro dicendis, aliquid sibi retinet de pitantiis; p.m. nisi faciat ex officio, vel pecunia sit plusquam ad salaria ordinaria, cum voluntate tacita dantis pro opera sua.

92 Qui obligatus ad missam pro aliquo non applicat totam missam pro eo, quam tenetur applicare, p.m. licet valorem sibi debitum possit applicare, eui voluerit.

93 Excommunicatus, interdictus, suspensus,

sal-

suspensione maiori, exercens aliquem actum particularem sui ordinis, peccat: & est irregularis ad solum Papam, si specialem actum sui ordinis exercet.

94. Celebrans missam, vel alia diuina officia in loco non interdicto, sed coram personis interdictis p. & est suspensus ab ingressu ecclesie & si cum hac celebrat, fit irregularis, nisi sit exemptus.

qui non obseruat interdicta generalia, vel particularia.

Qui excommunicatum, vel nominatim interdictum; vel manifestum usurarium sepelit, & est excommunicatus.

96. Qui sine facultate absoluit à casibus, & censuris reservatis, excepto mortis articulo, scienter, vel per ignorantiam crassam, peccat, sed non incurrit censuram: sed si sine scandalo comode potest, debet admonere sic absolutum.

Qui sine facultate vota commutat, vel dispensat in eis.

Clericus sacer beneficiarius monachus, vel monacha ad chorum deputatus si omittit, vel vult omittere per totum diem horas canonicas, vel partem earum notabilem, notabiliter male recitat sine proposito iterum recitandi sine iusta causa, & necessaria attentione, p. m. toties quoties.

97 Quando dubitatur de occupationibus melius est anticipare, quā postponere horas, ut Vesperis Martinum, mane usque ad nonam inclusive, post meridiem reliquas.

Anticipans, ut voluptuosius dormiat, peccat venialiter. Pars non notabiliter est pars versus.

98 Qui recitant cum aliis, syllabas contrahendo, dictiones deglutendo, & antequam socius finiat incipiendo, peccat, nisi sit propositum iterum recitandi.

99 Qui per inadvertentiam omittit aliquam horam, vel partem notabilem, non peccat, ut suppleat, sic qui perturbat ordinem postponendo & anteponendo, non peccat nec tenetur repetere.

100 Infirmus cui notabiliter noceret recitatio officij, etiam cum socio, si non recitat non peccat.

Febris interpellata, ut quartana, vel levis, non impediens, ut de negotiis grauibus colloqui possit, non excusat.

Infirmus excusatus, non tenetur audire horas alio recitante, nec ob eas mente Deum precari, nec postea sanus repetere.

101 Occupatio repentina, quæ sine scandalo, vel peccato, omitti non potest, excusat ab officio.

Defectus breuiarij excusat, licet quod sua culpa illud non habeat, tamen non peccat, non re-

recitando, quia impossibile.

102. Dispensatio Papæ excusat: non autem excommunicatio etiam denunciata, vel tenuitas beneficij.

103. Ut quis non teneatur ad officium ratione beneficij eius, nullos fructus neque distributiones quotidianas per se, vel per alium capiat, neque capere possit si vellet, nec in posterum capere sit ob illud tempus, neque consenserit in pensiones omnium fructuum, renunciatō beneficij in suum fauorem.

104. Defectus necessariz attentionis est mortalis, satis est in principio propositum saltem virtuale attendendi, ut petendo breuiarium animo satisfaciendi obligationi; vel ob id eundo ad Ecclesiam; interruptum autem propositum actuale, vel virtuale non attendendi, qui dicendo verba alia pro aliis confuse, & irreuerenter, aduertit se vagari; cogitando res alienas à sua precatōne, & non nititur animum reuocare, saltem ad attendendum verbis, vel qui deliberate se occupat in rebus incompatibilibus, cum aliqua attentione necessaria, vel scribit, vel legit aliena à recitatis deliberate, sine proposito repetēdi, & p. mor. nisi necessitas, vel urbanitas respōdendi; vel subscribēdi epistolæ, vel quid simile faciēdi, vel inadvertētia, vel paucitas rei excuset cū animo repetēdi.

Licet

Licet recitare matutinum sequentis diei ante
solis occasum.

Recitans breuiarium trium lectionum non
satisfacit.

Recitans per breuiarium cuiuscunque dioce-
cesis non satisfacit, nisi sit ordinatus ad solum
titulum patrimonij, & beneficio careat.

108 Pensionarij tenentur ad officium paruum
Beate Mariæ.

Clerici in minoribus si non sint beneficiarij,
monachi, vel pensionarij, iure communi, nihil
recitare tenentur, nisi promiserint, vel consen-
serint ordinatori precipienti aliquid dicere.

Licet insigniri prima tonsura, vel quatuor
minoribus sine intentione ascendendi ulterius.

Illegitimus cum dispensatione Episcopi, po-
test promoueri ad minores, & ad simplex bene-
ficium, non ultra.

Qui in sacris, contrahit matrimonium pec-
cat, & matrimonium est nullum, & est excom-
municatus.

Qui facit cum qualicunque fœmina etiam
cognata, & sene. cohabitauerit, debens credere
quod opere, vel volũate peccabit, p. m. & iura,
quæ contrarium dicunt loquuntur tantum in
foro exteriori.

Frequentans domum mulieris sibi suspectæ,
vel debēs credere de cōsensu mortali, p. mor.

Clerici concubinarij à Conc. Trij. multantur multis pœnis.

IIo Qui cum scân lalo, & post prohibitionem sibi factam frequentat monasteria, peccat mortaliter.

Sacer, & beneficiarius non gestans habitum, & tonsuram, aut nutriens barbam, & comam; non radens coronam; indecenter vestiens, aut arma offensiva portans, de iure communi peccat.

Non sacer potest omnino omnia relinquere & non partim sic. partim non.

III Clericis tabernariis, lauionibus, & tandem beneficiariis, vel in ordine sacro, sunt interdicta omnia officia, & vestes seculares, per Clemētinam, & Concilium Tridentinum, & quando in prohibitis apponitur verbum præcipio; vel æquiualeus, obligat ad mortale, vel quæ cōmuniter, & à prælatis habentur pro peccatis mortalibus, sunt mortalia, nisi aliqua consuetudo, vel receptio à principio excuset.

Ars chirurgica, & medicinæ præsertim sine aduisione, & incisione, licet nullo iure particulari prohibeantur, tamen illicita, quia secularia, nisi in miserabiles cognatos, habita facultate.

Ob necessitatem, vel animi gratiam potest quis operari aliqua honesta, vt scribere libros, texe: e fiscellam iunco, olera & plantas in arco-

274 *De pec. Clerico. quo ad benefi.*

lis inferere, & illa vendere.

Non licet exercere mercaturam, id est, vilius emere, & carius vendere.

Licet, id quod vilius emunt pro sustentatione sua, & suorum, & superest, carius vendere pretio tamen iusto currenti.

Modo honesto possunt negotiari ad suam, & suorum necessariam sustentationem, maxime per alium.

Obligatus ad dicendam missam pro aliquo, non applicans valorem eius ei, peccat: nec satisfacit duabus obligationibus vna missa, nec paupertas sacerdotis in hoc excusat.

Sacrificans dum orat, debet nominare Papam, Antistitem, & Regem, ubi habet domicilium suum, reliquis consulitur dicere (Quibus possit, & debeo debito ordine tibi Deus cognito.

De peccatis Clericorum quoad beneficia n. 112.

Querens beneficium per simoniam peccat mortaliter, si est realis est excommunicatus, & tenetur restituere.

Episcopus accipiens suum familiarem constituta annua mercede, donec aliquod beneficium conferat, non est simoniacus, modo non adsit pactum de gratis seruiendo post collatum.

113 Quærens beneficium, ad quod nullum ius habet, per simoniam in suum fauorem ab aliquo commissam, ipso non contradicente, & id sciens, si consensit, vel non statim renunciat, peccat: secus si sine illa haberet.

114 Qui sine titulo canonico scienter accipit, vel retinet beneficium, p. & debet renunciare beneficium, & fructus restituere.

Redimens vexationem, vel pensionem aliter, quam debet, p.

Qui precibus suis, vel alienis male querit beneficium, p.

Qui permutat ius ad rem, cum iure in re.

Qui quæsitum per simoniam commissam in beneficio non restituit Ecclesie, cuius est illud sine suo vtili, quod si fieri non potest, restituat alteri Ecclesie, vel pauperibus.

Qui obtento curato beneficio, vel dignitate, statim, ac potest, quando vult accipere possessionem non renunciat primo, p. quia ipso iure perdit primum, & si pergit vtrunque retinere, perdit vtrunque & est incapax ad quodlibet aliud, & ad ordines.

116 Accipiens beneficium curatum antequam incipiat 15. annum, p. & collatio est nulla, & nisi Papa aliter disponat, est renunciandum cum fructibus, similiter quia accipit dignitatem, vel personatum, non curatum, sed cum dispensatio-

276 *De p̄e. Clericor. quo ad beneficia.*

ne Episcopi, post. 20. annos completos, potest obtinere. Pro ordinibus suscipiendis, satis est attingere annum statutum à Concilio Tridentino.

117 Qui illegitimus accipit beneficium curatum sine dispensatione Pape, aut simplex sine dispensatione Episcopi, peccat, & acceptio est nulla, & nisi dispenseur, tenetur renunciare cū fructibus perceptis.

Filij clericorum non possunt habere pensiones sub beneficiis, quæ sunt, vel fuerunt parentum; vel beneficia in Ecclesiis, ubi patres habuerunt beneficia; nec resignationes; aut fraudes parentum illos adiuvant.

Non habens qualitates, quas statuerunt fundatores, non potest habere beneficium.

Qui post pacificam possessionem parochialis Ecclesiæ, non promovetur ad presbyteratū intra annum, peccat; quo lapsus; si eā retinet, & fructus perceptos non restituit, peccat quia cecidit ipso iure: potest tamen Episcopus dispensare, ne talis saltē diaconus ratione studij per septem annos, non fiat sacerdos, sed debet proficisci ad studium.

Promotus in Episcopum, si intra tres menses non cōsecratur perdit fructus, si intra alios tres perdit Episcopatum

accipiens parochialem Ecclesiam sine animo

inō accipiendi p̄sbyterium, p̄e. & eum eam
dimittit, tenetur fructus reddere, nisi infra an-
num animū mutet. Non sic de accipiēte quod-
vis beneficium, qui non sit adiunctum sacerdo-
tium. Nec de eo qui accipit beneficium animo
illud relinquēdi si pinguius dabitur, vel de eo,
qui accipit animo ducendi vxorem fratre mor-
tuo, ad augendum suum decus: peccat tamen &
non incedat in habitu clericali interim, sed non
tenetur restituere fructus.

119 Seculares auctoritate apostolica, possunt
habere pensiones ad necessariam sustentatio-
nem sui status.

120 Beneficiarius minorum ordinum post ma-
trimonium de p̄senti, si retinet beneficiū p̄e-
cat, est enim amissum, ita vt per ingressum vx-
oris in religionem ante consummationē, vel p̄e-
impedimentum extrinsecum, v.g. consanguini-
tatis, non recuperatur, secus res est si tantum
contraxit sponsalia de futuro.

Constitutus in sacris licet contraxerit matrī-
monium de p̄senti, non amittit beneficium
ipso iure.

Qui sine causa excusante non residet in be-
neficio suo, licet tenuissimo, p̄. tamē multæ cau-
sæ excusant, Auditio theologiæ per quinquen-
nium, & canonum; Itē p̄lectio vtriusq; sed
ad alias facultates cū licētia Episcopi ire potest.

Si occupetur in obsequium Episcopi ad vtilitatem Ecclesiæ suæ, vel cathedralis, & non personæ Episcopi, nisi ex urgente causa, & sua Ecclesia non indiget suo seruitio.

Ad obsequium Papæ præcipue ad seruiendū, & non a l impetrandum beneficium.

Legitima licentia, id est, data ab habente potestatem ob causam probabilem, & in scriptis si id ius exigar.

Consuetudo honesta, id est, non simpliciter absentandi se sine causa, nec defraudando Ecclesiam obsequio debito.

Contraueniens prædictis licet p. non tenetur restituere fructus nisi condemnatur, aut iure exprimat.

Episcopus, vel eo superior sine legitima causa absens à suo Episcopatu per sex menses perdat quartam partem fructuum, & sic gradatim puniatur.

Habens beneficia inferiora requirentia personalem residentiam si abest, cogatur residere, nec fructus capiat nisi pro aliquo tempore ex causa rationabili approbata ab ordinario, qui in hac causa est delegatus, nullo suffragante privilegio.

Non solum episcopus, sed parochus iure diuino debet residere.

Tum episcopus, tum curatus quilibet, potest abesse per duos menses, causa in conscientia sua

suauista, sine licentia, nec in scriptis, nec ore tenus, vltius non cum pœna restituendi, nec compositio iuuat.

Capellanus regius potest accipere fructus in absentia, sicut capellanus Papæ.

123 Beneficiarius horas canonicas nō recitans idem si fructus perceptos non restituit pro rata temporis, vel horarum, (vide ibi.) p. potest tamen si sit pauper applicare, sibi saltē aliquā partem restitutionis, maxime de cōsilio cōfessarij nisi debeantur ijs qui interfuerint Choro, per dā distributiones quotidianas, si nosci possint, similiter, & in similibus restitutionibus.

Beneficiarius in p. m. occulto, vel manifesto non tenetur restituere fructus.

124 Qui dolo vel negligentia damnificat ardes, vineas, & alia bona beneficij sui p. ad restitutionem.

Ex com. per quem non stat, vt absoluat si similiter, & suspensus per canonem, vel per hominem, si recipit fructus, & impendit, nisi ad se & suos modeste sustentandos, si non habet aliunde viuat, p.

Concilium Trident. Sess. 25. ca. 1. prohibet ne beneficiarij, Episcopi & Card. suos consanguineos, vel familiares bonis Ecclesiasticis augeant, nec ea eis distribuunt nisi sint pauperes.

125 Habens plura beneficia (diuisa) id est non

230 *De pecc. cleric. quo ad beneficia.*

legitime unita, & annexa (in titulum) quia licet habere unum in titulum, & alterum ad tempus, vel ad sex menses, si est parochialis Ecclesia, & non cōmendatum in perpetuum, & vacabit ad mortem commendatarij (quorum unum sufficit suo decenti statui) secus potest habere plura absque dispensatione per Conc. Trid. (absq; dispensatione) sine qua non fit causa iusta, & cum qua licet habere duo beneficia quæ requirunt residentiam (aut cōsuetudine iusta) cū dispensatione tamē. Sed quæ sint causæ dispē sandi, vide ibi.

229 Qui locat fructus sui beneficij, plures quā in tres annos, vel dat emphyteosim, & in terris ubi est recepta extranagans Pauli II. est excommunicatus.

231 Qui parochiano petentis sacramenta non administrat, vel non dat facultatem confitendi alteri, vel interest matr. clandestino, vel benedicit secundas nuptias, vel qui primas tempore indebito, p.

Qui inducit aliquem ad promittendum, vel iurandum se accepturum sepulturam in sua Ecclesia vel acceptam non mutuaturum; pec. & est excommunicatus, excommunicatione solē Papæ reservata.

233 Qui aliquem in peccato mortali notorio mortuum sepelivit in loco sacro, p. m.

Qui non discit ea, quæ necessario scire debet

ratione beneficii, vel officij, vt missam legere, & cantare in missa solēni, Ministrās sacramēta debet scire formam, materiā, & modum administrandi, confessarius vt supra ca. 4. sic de ceteris, ergo qui non discit necessaria, vel non vult renunciare beneficium, p.

Qui negligit, vel timet, parochianum morientem, etiam ob pestem communicare, vel eius confessionem audire, p.

Qui scire debens se irregularem suspensum, excommunicatum, aut interdictum, si accipit beneficium p. & titulus est nullus, non autem si in p. m. accipit.

134 Qui tot & tales missas in tali loco, vt debet non dicit, absque iusto impedimento, vel omissa non complet, vt debet, p.

Parochus tenetur diebus festis sub praecepto celebrare. In reliquis vero diebus non nisi secundum consuetudinem, & legem.

Onus annexum beneficio, vt beneficiarius celebret quotidie de sancta Maria, non obligat ad missandum de ea omnibus diebus, sed frequentius, quando salua honestate, & deuotione debita potest, onus autem dicendi omnibus diebus per se vel per alium, obligat omnibus diebus.

Contraueniens decretis Concilij Tridentini p. vt non idoneus nō debet accipere beneficium,

cium, cui est coniunctum legere, & collatio est nulla.

Curatus beneficio, prædicet saltē dominicis, & solennioribus diebus, & doceat necessaria.

Ante 14. annum nullus obineat beneficiū.

In minorib. constitutus non gaudeat priuilegio fori, nisi habeat beneficiū, vel in seminario, vel schola quasi in via ad sacros sit.

Archidiaconus (qualis intelligatur vide ibi) non fit nisi magister, vel licentiatus in Theo. vel canonibus, & non aliter.

Reliquæ dignitates non conferantur nisi constitutis in anno 22.

Prouisi beneficiis curatis infra 3. menses à die possessionis, profiteantur coram Episcopo, vel eius vicario fidem catholicam, sic etiā prouisi canonicatu, & dignitate, coram Capitulo profiteantur, aliter non faciant fructus.

Pro qualitate dignitatis accipiendæ debet esse ordinatus, vt canonicatus sacerdotio.

Habentes huiusmodi dignitates, possunt abesse per tres menses ab Ecclesia. In Episcopatu ubi tantum sunt 1000. ducatus & in parochia ubi tantum sunt 100. non sunt ponendæ pensiones, vel reservationes.

Vbi non sunt, erigantur, vel diuidantur parochia.

Pro conscientia disponatur de missis, secundum

dum eleemosynas.

Quarta funeraliū solita persolui ante annos 40. Ecclesie parochiali solvatur, etiā si postea sit concessa monasterio.

Accessus, & recessus cum adiutoria successione non cōcedatur nisi in Episcopatu & Abbatia.

Nullæ gratiæ ad vacatura, aut indulta, ad alias Ecclesias concedantur.

Nulla Ecclesia parochialis conferatur nisi per concursum, & oppositionem prævio examine.

De peccatis prædicatorum. n. 141.

Qui publice concionatur absque facultate legitima, quam dat Papa quoad omnes; Episcopus in sua diocesi, parochus in parochia, noto, & approbato.

Qui advertens se esse in p.m. ante iustā contritionem concionatur.

Qui advertens mentitur circa doctrinā fidei & bonorum morum, historiam sanctorum miraculorum, prophetiarum, p.m. mentiri vero extra doctrinam fidei, circa alia, est v. nisi notabiliter scandalizet.

142 Qui fabulas, facetias, aut ridicula miscet,

p.v. communiter.

Qui in concione detrahit Prælati, vel sacerdotibus eos nominando, vel æquiuenter dicendo, præsertim quo laicis placeat, p.m. In genere quidem potest reprehendere, sed sine scandalo & est excommunicatus.

Religiosus concionando dissuadens solutionem decimarum, p. & est excommunicatus.

Contraueniens præceptis Concilij Tridentini, quæ sunt vt regularis in sua Ecclesia non nisi examinatus, & approbatus à suo superiore, cuius licentiam præsentet Episcopo, benedictionem ab eo petendo, prædicet. In Ecclesia vero non sua, est opus licentia Episcopi. Episcopus non sinat prædicare regularem extra claustra viuentem, nec seculares nisi constet de doctrina, & moribus. Item nullus etiam in Ecclesia sua prædicet contradicente Episcopo.

Episcopus in sua Ecclesia per se, vel per alium in festis prædicet, in aliis Ecclesiis per alios.

In Aduentu, & Quadragesima saltem tribus diebus in hæbdoma, & in festis, curet exponi legem diuinam populo, lingua vernacula, & pueros instruat.

Non permittat prædicari incerta, & speciem falsi habentia: similiter faciant, & omnes habentes curam animarum.

De peccatis conjugatorum n. 144.

Peccant modis dictis cap. 22. nume. 30. & seq.

Non complens sponsalia clandestina, p.

Qui post concilium vitur matrimonio præsupto per copulam carnalem habitam.

Qui discedit à matrimonio contracto coram parochio habitationis fœminæ, etiam si non adfuerit parochus habitationis viri, p.

Qui vitur matrimonio contracto publice coram populo, sed nō coram parochio, vel alio presbytero de licentia parochi, vel ordinarij, p.

Congregatio Cōc. est interpretata sufficere, & requiri parochum mulieris, & non viri.

Quomodo se gerat confess. ergam confessm.

Cap. XXVI. n. 1.

Doceat conscientiam erroneam si putet, peccatum non peccatum, censuram non censuram, & contra.

Pro qualitate personæ arguat, vel modeste laudet.

Pœnitenti docto, & frequenter peccata confitenti diligenter, aut nihil dicat, aut vt solum

id

286 *Quomodo se gerat cōfess. erga cōfess.*

id faciat quæ nouit facienda.

2. Faciat eum accusare de iis quæ non meminit, & inducat in propositum non peccandi, sine obligatione promissi, nisi eum ius id præcipit, ut in excommunicato notorie absoluendo, ut in manifesto raptore, aut Ecclesiæ violatore, ut in vsuario publico, ut iniuriante publice personis ecclesiasticis.

3. Ne dubia affirmet esse mortalia, & denegat absolutionem, & sic illaqueet eius conscientiam in futurum, sed cōsulat libros, & doctos, & persuadeat, ut velit facere quod iure facere debet, consilio doctiorum, & absoluat.

Non absoluat nolentem abstinere à peccato quod certe est mortale.

4. In dubio peccato si confessarius nitatur certo textu, vel ratione, pœnitens vero dubia, non absoluat, sed si pœnitens nititur pari ratione, & habeat aliquem doctorem clarum absoluat, siue sit parochus, siue non.

5. In dubiis an sit mortale securior pars est eligenda, in dubiis an hoc debeat facere, & pati, est dignior eligenda: obligatū ad restitutionem debet inducere, ut quam cito commode restituat, & qui præterita confessione promisit, & non restituit, non est absoluendus, nisi raro.

6. Non absoluat à reſeruatīs siue facultate superioris: sed in absolutione excipiat peccatum

reservandum, quod tantum pœnitens debet cōfiteri superiori, vel obtinere licentiam per confessorium.

Qui prius absolvit à peccatis quam ab excōmunicatiōe, est sacrilegus, & mortaliter peccat, licet absolutio valeat.

In absoluteione ab excōmunicatione est servanda forma iuris, vt iuret parere super eo, mandatis Ecclesiæ, & satisfaciat parti si est offensa, aut debitū est notorium. 8. Soluat impensas si contumacia est notoria, si non potest, præster sufficientem cautionem, vel iuret, deinde cedat nudatum humeros recitando Miserere, &c. & addat Absolvo te, &c. & habeat intentionē absolventi ab omnibus excōmunicationibus.

9 Licet si hæc non serventur, absolutio tamen tenet, nec sunt nude mulieres absolventi, Mēdicantes quando absoluunt in conscientia non tenentur absolvere modo prædicto.

10. Ante absoluteionem est imponenda pœnitentia, tamen hoc non est necessarium: Ad cautelam absolvat ab excommunicatione maiori, & minori suspensione, & interdicto.

11 Forma absoluteionis est: Ego te absolvo ab omnibus peccatis tuis, in nomine Patris, Filij, & Spiritus sancti: & sunt etiam preces ibi posite, sed non necessarię, nec sunt verba addenda quia periculosam. 12 Absolutio, ab excōmu

288 *Quomodo se gerat cōfes. erga cōfess.*

nicatione, vel peccatis non debet fieri sub conditione de futuro: bene potest fieri sub conditione de praterito.

13 Qui confitetur habenti auctoritatem absol- uendi ab aliqua excommunicatione, & peccato reseruato, & obliuiscitur illius peccati, vel exco- municationis, & tamē absoluitur in cōmuni ab omni excommunicatione, & peccato in quantū potest, est vere absolutus ab excommunicatione, & desinit peccatum esse reseruatum, nec ha- bet excommunicationem adiunctam. Vnde si deinde recordetur satis est confiteri peccatū quod recordatur simplici sacerdoti, non ha- bentipotestatem ad reseruata, vel excommuni- cationem. Hinc laudatur in iubilæis, & uisitatio- nibus absolui in cōmuni, ab omni vinculo etiā, licet non recordetur.

14 Quando confessarius absoluit aliquem ab excommunicatione, vel peccato à quo non po- terat, petat facultatem absoluendi eum ab illis, & soluat ab excommunicatione etiam absentē & à peccato reseruato. Verum non nisi quan- do videbit eum esse in gratia: si facultatem nō habet, moneat ipsum, vt se absolueret faciat à ta- li casu, in quo ipse non poterat nec approbatur vocare ipsum, & fingere se velle instruere de- nique, & absolueret de peccato non absoluto.

De pœnitentia iniungenda. n. 15.

Conandum est imponere iustam pœnitentiam ne peccemus: iusta est quę æquat pœnã, pro peccatis confessis in purgatorio luendam. 16 Deus solus illam nouit tamen relinquatur arbitrio prudentis confessarij. 17 Nec canones taxant septem annos pœnitentię pro quolibet pec. mortali, nisi uelis loqui in foro exteriori. 18 Confessarius iniungenda pœnitentia debet considerare qualitatem peccati, contritionis, personę ut sitne robustus an debilis, iuuenis an senex an assuetus pœnitere an nō, an sit magnam pœnitentiam acceptaturus, an acceptam nō facturus, an pauper, & ne sit in præiudicium tertij uel prolatum peccatum occultum. 19 Saltem admoneat quã pœnã meretur & quam antiquitus dabat. 20 Si quis non uult hic facere pœnitentiam, sed in purgatorio, est absoluendus leuissima pœnitentia, ut

Sue Maria.

Si quis cum causa rationabili non potest facere pœnitentiam v.g. qui iam iam spirat, absoluitur sine ea.

22 Pœnitentia ab vno imposita, potest ab alio minui confessario, iusta de causa, & non auditis peccatis illis ob quę fuit imposita pœnitentia,

tia, dummodo hic confessarius habeat auctoritatem absoluedi à peccatis illis ob quæ fuit imposita pœnitentia.

24 Nemo potest satisfacere ieiuniis, & orationibus, v.g. trium dierum impositis à confessario, ieiunando quatuor tempora.

Cessatio ab aliquibus peccatis, & emendatio vitæ, potest pro pœnitentia imponi.

Clericus omittens solitas horas canonicas, & impositas sibi pro pœnitentia, bis p.

25 Confessarius non debet consulere pœnitenti, vt relinquat officiũ alioquin licitum, in quo solet peccare, si timet eum casurũ in aliũ statũ, in quo plus peccabit: secus si officium est illicitum, admoneat eum, vt fugiat occasiones peccandi, & amplectatur remedia virtutum.

26 Quilibet sacerdos Catholicus non precipuus ab Ecclesia potest absolvere quẽlibet in articulo mortis ab omnibus peccatis & cœsuris admonendo, vt si conualuerit adeat superiorem pro censuris, non pro peccatis.

27 Phreneticus, vel mentecaptus, qui prius dedit signũ contritionis, vt tollendo manus, tundendo pectus, etsi per multos annos extiterit obstinatus in peccato mortali, nec nunc petent sacramentum, est absoluedus à censuris si quas incurrit, sed non à peccatis: est etiam comunicandus, & extrema unctione vngendus.

Publicus vsurarius factus amens licet det signū cōtritionis, tamen non est cōmunicāndus, vel sepeliendus, si hæres non præstat ea, quæ ipse debebat facere ante confessionem. (uendus.

28 Mutus si per signa fatetur peccata est absol

29 Infirmus inducendus in spē, in cōtritionē, & restitutionē certorū, certis, incertorū pauperib⁹ est dubiū, an Ecclesiis: Navar. videtur sic, & hoc statī, & cōfessari⁹ applicet indulgētias bullarū.

30 In absolute pro bullis non est necessario seruanda forma bullarum, satis est, vt seruetur ordo ieiuniorum, & eleemosynarum non bullæ. 31. Articulus mortis in hac materia non tantum est ille in quo quis moritur, sed etiam ille, in quo probabiliter timetur mors.

Absolutus in vna infirmitate periculosa per bullam, si conualescit non potest absolui in alia nisi hoc exprimat bulla.

32 Excōmunicatus, qui contritus moritur, post mortem est absoluendus ab eo, à quo in vita potuit absolui, nec exhumaadus est ad flagellandū si in loco sacro est: satis enim est flagellare sepulchrū: secus si est in loco non sacro.

33 Non confessus per annum, & moriens sine signo contritionis, nō sepeliatur in loco sacro.

34 Morienti non imponat magnam pœnitentiam exteriorē, sed potius excitet ad spem, quā ad timorē, corroboret in fide simpliciter, vt mē

tem sepatet à cognatis, & mundanis, & putet se certo moriturum, quod licet sit durum, tamen salutiferum est, &c.

*Admonitio pro condendis testamentis
in morte. num. 36.*

TEstetur in principio morbi, ne mox impediat à succedentibus ab intestato, Impedire testamentum, auertendo testes, & Notarios, ne aliis aliquid relinquat, est peccatū, & tenetur ad restitutionem: nō autem moderatē precari, vt sibi potius quam alteri relinquat.

Opera pia, & suffragia, quę in testamento mandantur debent mandari in statu gratiæ, alioqui non iuuant ad salutem, licet mox redeat ad gratiam, sicut sunt opera mortua in peccato mortali facta, ideo debet prius confiteri, & communicare, & dubium est, an ad satisfactionē pœnarum in purgatorio, quare consulendum est testanti, vt testamenta prius facta post confessionem, & communionem ratificet & offerat Deo. Testator sine legitimis hæredibus non tenetur relinquere cognatis pauperibus, nisi in extrema necessitate: Item potest relinquere maiora sua bona filio minus digno: Item an possit ex hereditate filios, num. 38.

Patres non possunt in nuere filiis bona eis debita, vel annullare veras donationes, & non onerosos contractus, licet possint annullare vere onerosos, & donationes renunciatorias, &c. Pater dum viuit, potest largiri quascunque veras elemosynas ad pia opera.

De censuris Ecclesiasticis,

Cap. XXVII. num. 1.

Censura, seu correctio alicuius est, sententia lata à capace ordinis, mediante Iurisdictione Ecclesiastica fori exterioris, qua quis priuatur communiōne Sacramentorum, vel hominum, vel exercicio diuinorum spiritualium, vel prohibentur officia diuina, vel Sacramenta, vel sepultura. Censura triplex, Excommunicatio, Suspendio, Interdictum.

De Excommunicatiōe. num. 1.

Excommunicatio est censura priuans communiōne, vel Sacramentorū tantum, vel Sacramentorum & hominum, & est duplex minor, & maior.

Minor priuat participatione passiuā omnium sacramentorum. Maior priuat participatione

actiua & passiuia sacramentorum, & hominum.

Dispositiones pœnales in dubio, intelliguntur de minori pœna.

Excōmunicatio sine expressione maioris, vel minoris, intelligitur de maiori.

2. Excōmunicatio duplex, generalis, & specialis. Generalis, duplex à iure vel ab homine: lata ab homine moritur mortuo latore, vel ablato ob officio quantum ad eos qui adhuc nō incurserunt in eam, non sic de lata à iure.

Extōmunicatio, & quælibet alia censura lata in mandatis visitationum, quæ non sunt statuta, sed mādata generalia vel specialia hominū, moritur mortuo latore, vel ab officio deposito.

3. Excommunicatio, aut est iusta, i. cum potestate, causa, & modo debitis lata, aut iniusta, i. sine illis: & hæc, vt aliarū sententiæ, aut est iniusta valida, aut iniusta non valida: iniusta valida vel est iniusta defectu rectitudinis animi iudicis, seu formæ accidentalis, & ligat in foro interiori, & exteriori, ac iusta, vel est iniusta defectu causæ, & non ligat nisi in foro exteriori, ob scādalum post declarationem, & non adimit cōmunionē omnino interiorem, nec suffragia generalia ecclesie, nisi sint in mortali iniusta non valida nil operatur nisi quod debet seruari, donec populus debeat sibi persuadere causas nullitatis ad uitandum scādalum.

4 Excommunicatio iniusta est nulla multis casib.

Primo, quando qui excommunicat non est iudex vel non toleratus, qualis est excommunicatus, suspensus interdictus.

Secundo, quando fertur contra tenorem privilegiorum.

Tertio, quando post legitimam appellationem.

Quarto, quando continet intolerabilem errorem, ut quia recte fecit, vel quia non fecit aliquid illicitum, vel impossibile.

Quinto, quando excommunicat participantes cum excommunicatis a se: non nominando eos cum trina admonitione precedente.

Quis potest excommunicare.

Papa, & alij Prælati, ut Episcopi, Abbates, Præpositi, Priores ecclesiarum collegiatarum, tum regularium, tum læcularium etiam non benedicti, modo sint confirmati, vel prouisi, possunt excommunicare suos subditos. Item, & alij ex consuetudine præscripta possunt. Intellige hoc tamen in collegiatis de iure communi. Item capitulum sede vacante. Item Archiepiscopus, Episcopus, delegatus Papæ, & Prædicatores, in quos habent ius delegatum possunt.

Facultas excommunicandi non oritur ab ordine, sed est pars iurisdictionis exterioris.

Episcopus extra suum Episcopatum non potest excommunicare suos subditos nisi in loco viciniore Episcopatu, vel de consensu Episcopi ubi manet, aut in reman. festissima.

Qui extra suum Episcopatum residentiam non consummauerit, ligatur excommunicatione lata ab Episcopo contra non residentes in beneficijs suis.

Mulier non potest excommunicare, nec laicus sine privilegio Apostolico, nec quisquam seipsum.

Hinc excommunicans generaliter qui hoc fecerit, si ipse facit non est excommunicatus: secus si etset tantum denunciator excommunicationis alterius excommunicantis.

7 Sola consuetudo non excommunicat, nisi legitime sit praescripta, vel approbata a Papa, vel Episcopo, quia tunc habet vim statuti.

Excommunicatus si non est denunciatus potest excommunicare, & valet excommunicatio.

8 Qui sciens, aut scire debens se non posse excommunicare, & excommunicat, peccat mortaliter.

Item qui excommunicat iniuste etiam per ignorantiam crassam, vel supinam, peccat mortaliter.

Item qui, sine canonica admonitione, vel scriptura publica, vel priuata, nisi iusta de causa excommunicat, peccat mortaliter, sed excommunicatio tenet.

Ast

Ast excommunicans, est suspensus per mēsem ab ingressu Ecclesiæ, & à diuinis officijs, & si exercet actus ordinis fit irregularis ad Papā, sed hoc non comprehendit Episcopos.

Episcopi non incurrunt suspensionem nisi de ijs fiat particularis mentio.

De causa, & forma excommunicandi num. 9.

EXcommunicatio maior non ferenda nisi sub contumaciam mortalem, & nemo incurrit eam siue à iure, siue ab homine nisi peccādo mortaliter.

10 Excommunicatio in iure, vel statuto lata, vel ipso facto, non requirit præcedentem canonicam admonitionem.

Circa hoc multa colliguntur ex Concil. Tri. sels 25. cap. 3. vt, quod solus Episcopus potest excommunicare pro rebus perditis, & reuelādis. Item quod in causis civilibus nullus Index communicat, nisi in subsidium remediorum iuris, neque in causis criminalibus, nisi cum executio personalis, vel realis sit valde difficilis.

Infordescens in excommunicatione per annum, habeatur de hæresi suspectus.

De culpa præterita non feratur excommunicatio,

ratio, nisi præcedente canonica admonitione, alter excommunicatio est nulla.

Qui excommunicat sine canonica admonitione, & sine scripto, p. m. excommunicatio sub conditione non ligat. Item excommunicatio non ligat nisi impleta conditione, si qui fert, vel qui petit eam ferri, nō habet animū ligādi, vel omnes, vel aliquos.

Non sunt certa verba pro excommunicatione; sed potest vti quibus vult, dummodo id explicent de præsentī, & secundū regulas canonū.

Cum dicitur Sub pœna excommunicationis, vel excommunicetur, sit excommunicatus, non excommunicat ipso factō, quia sunt comminatoria, nisi aliter aliquod ius particulare explicet.

Quis potest excommunicari. num. 13.

EXcommunicari potest tantum homo baptizatus, mortalis, habens superiorem. Hinc nō dæmones, anima separata, collegium, vniuersitas, ludæus, & hæreticus, nec cathecumenus, licet possit indulgentiam lucrari, nec resuscitatus immortalis, nec Papa: etiam propter hæresim, nisi à Deo, nec aliquis à seipso, vel à suis statutis, nec ab inferiori, nec irrationalia licet possunt adiurari precibus, & aqua benedicta.

Nauarrus purgat se à crimine falsæ sibi imposto, i. quod Papa non possit in beneficia Castellæ.

14 In excommunicatione generali non includitur is, quæ proferens vel petens illam non intendit includere, vel qui non potest parere, vel qui iusta causa ad id non tenetur, seu excusatur, modo adhibeatur remedium commodum, vt cessante necessitate, vel iam satisfaciatur eis.

15 Terminus datus pro incurrenda excommunicatione, ni aliquid faciat, v. g. potest prolongari à parte agente: sed non sine consensu Iudicis, potest tamen tolli sine eo.

Qui scit quod iudex iubet reuelare, sed habet causam iustam non reuelandi excusatur.

Ignorantia probabilis facti, excusatur ab excommunicatione, & iuris, in quo fertur excommunicatio propter opus se licitum, & non tenebatur scire esse prohibitum, ac etiam iuris propter opus de se illicitum, etiam quod sit lex Papæ: excusatur in conscientia, sed tunc in foro exteriori non præsumitur ignorantia quando est lex Papæ.

Quid operatur Excommunicatio

maior. nu. 17.

Primò verè excommunicatus iusta causa, & coram Deo, declarat exclusionem gratiæ factam per p.mor.

Secundo, excluditur à sacramentis actiue, & passiue.

18 Tertio, priuatur suffragiis generalibus Ecclesie, & possidetur à Dæmone: secus si est contritus, vel sine culpa sua, vel iusta causa est excommunicatus: licet sit priuatus in foro exteriori, non tamen in conscientia.

19 Quarto ab officiis diuinis, & precibus simul cum aliis faciendis, vel audiendis; potest tamen se iunctus ab aliis in eadem Ecclesia orare.

Quinto priuatur contentis hoc versu;
Os, orare, vale, cōmunio, mensa negatur.

Id est, prohibetur omne commercium, & declarantur ibi verba.

Sexto si utitur aliquo actu peculiari sui ordinis, fit irregularis.

Septimo fit infamis, si est excommunicatio manifesta, & ob causam infamem.

Octauo facit collationem beneficii nullam, ita vt post absolutionem non tenet, & tenetur renunciare illud, & fractus restituere.

Nono priuatur facultate eligendi, actiua, & passiua.

Decimo suspenditur ab officio & beneficio, sed dum toleratur, quidquid faciet eum officio pa-

publico, tener.

Vndecimo, eximit subditos à seruitute subiectionis iurisdictionalis, dū est excommunicatus.

Duodecimo, non potest ducere uxorem sine peccato mortali.

Decimotertio annullat rescripta obtenta à Papa, excepto quod non agant de sua excommunicatione, vel ad hoc absoluantur, & non fordescat per annum.

Decimoquarto alij pro eo non possunt orare publice, & solemniter, licet possint priuate.

Decimoquinto in iudicio nō potest esse actor vel procurator, potest tamē se defendere, & cōstitui procurator, vt absolutus procuret.

Decimosexto persuerans per annum in causa criminali videretur crimen confiteri: sed non debet priuari beneficiis suis.

Decimosепtimo, priuatur sepultura loci facti.

Decimo octauo, dum nō absoluitur, debet solvere pœnam constituam in aliquibus Episcopatibus, vel per leges seculares.

Decimonouo operatur excommunicatio alia multa, quæ vide alibi.

De excommunicatione minori, & participatione cum excommunicato. num. 24.

Ex.

EXcommunicatio minor, priuat tantū participatione passiuā, sacramentorum, non actiuā: vnde missans p. quia se communicat non quia alios, & potest eligere, sed nō eligi.

Excommunicatus in minori, non p. audiendo missam, vel sumendo pacem, vel absoluendo ab excommunicatione, vel à peccatis, nec communicando infirmum.

25 Excomunicatio minor: et si potest, tamē non fertur communiter à iudice, sed à iure, in octo casibus, quorum vnus est in vsu i. participatio cum excommunicato maiori in casibus prohibitis, non autem minori.

Excommunicatus dum est talis nō potest recipere aliquod sacramentū, non enim hæc excommunicatio æquatur peccato mortali.

Quilibet sacerdos simplex etiam non Parochus potest absoluere ab excommunicatione in minori sicut potest à peccato veniali non habentem mortale.

26 Regulariter participans cum excommunicato maiori incurrit minorem, fallit tamē in multis, vt in his quæ sunt in hoc versu.

Vtile, lex, humile, res ignorata, necesse.
Participās ob vtilitatem animæ eius, admodum, licet alia interponat verba pro maiori comoditate, vel ob propriam vtilitatem sibi debitam, vel cum eum, si alium non habet

similem, consulit in spiritualibus, vel temporalibus, non incurrit.

Item vxor, filij, serui, famuli, qui erant ante excōmunicatiōem, & non sunt causa pertinaciæ, non incurrit. Sic maritus, pater, dominus, hērūs, possūt cōmunicare cum subditis, sic ignorās ignoratiā facti, vel juris dubij. Ignorās an excōmunicat⁹ sit denūciatus excusatur, nisi à fide dignis audierit, sed si est dubi⁹ nō tenetur eū euitare p̄sertim ante alios.

Item participans, ob magnam necessitatē propriam, vel excommnicati.

Participare cum excōmunicato maiori est p.v. tantū, sed est p.m. si sit in sacramētis, & officiis diuinis. Itē si nimis frequens, si in cōtemptū clauium, si contra speciale p̄ceptū Iudicis. Itē cum à Papa prohibetur per excōmunicatiōem, si in p.m. communicat.

32 Qui cōmunicat eū incurrente ante incursum, vel dū incurrit excōmunicatiōem ipse non incurrit minorem, vel maiorem.

33 Qui sunt in ecclesia, ingrediēte excōmunicato adorādū publice, debēt exire, vel cogete ipsum egredi, nō autē si trāseat per ecclesiam, vel in ea maneat non ad orandū, sed ad alia negotia, vel si orat priuatim.

Si orat publice debēt cessare officia diuina, & Missa etiā cepta, nisi sit iscept⁹ canō, quia

tunc cum vno tantum diacono, debet eam perficere vsq; ad finem.

Textus de vitando occulto excōmunicato, vel non euitando, sunt aboliti, sed est obleruanda extrauagans. Ad euitanda, in qua non excusatur Galli, & Germani qui cōmunicant cum Lutheranis manifestis, nisi dicatur quod fuit vsu recepta cū sola limitatiōe de publico percussore clerici, & quod multitudo Hæreticorū, & necessitas negotiandi, facit licitum quod non esset.

Semel excommunicatus, & denunciatus semper est euitandus, donec cōstet de absolutione, vel persona talis sit, cui hoc asfirmāti sit credendum probabiliter.

Cōmunicans cū excōmunicato timore mortis non p. nec excommunicatur nisi communitet in p. m. aut in negatione tacita fidei.

Non peccat qui orat priuatim pro excōmunicato. Immo in missa, applicando illud suum opus, secus si publice.

Pro excōmunicato nō denunciato, nec notorio potest orari publice, & dari sepultura.

Qui vt minister, vel nomine ecclesiæ orat pro excōmunicato denunciato, incurrit minorem excommunicationem.

Participans cum excōmunicato contra preceptum Iuris, vel Iudicis, præuia a. monitione, peccat mortaliter, & est excōmunicatus maior.

Com-

Communicans cum excōmunicato in oratione publica, peccat mortaliter, non in priuata. Quæ autem sit priuata: vide ibi.

Actus extraiudiciales excommunicati etiam denuntiati valent, & sic potest facere omnia quæ nituntur iuri naturali gentium, & civili, & sic potest testari: simihter de actibus quos lex humana non potest annullare, vt sunt actus sacramentales, v.g. Baptismus, Cōfirmatio, Ordo, Matrimoniu, collata excōmunicato, vel ab eo. valent: non sic de pertinentibus ad potestatem, & iurisdictionē ecclesiasticam humanam, vt ad beueficia præsentatio electio, postulatio, cōfirmatio, institutio, collatio, prouisio, nominatio, quia possunt ab ecclesia annullari.

De absolute excommunicationis. n. 37.

EXcommunicatio, & absolutio conueniunt in multis, & neutra requirit certa verba pro forma substantiali.

Absolutio facta ab habente potestatem, iure ordinatio non seruata forma iuris valet, etiã ante satisfactionem, facta vero à delegato, nõ seruata forma data in delegatione, non valet, sed si potestas delegata fuit tantum, vt absoluat secundum formam iuris, absolutio valet non seruata forma iuris. idem de excommunicatione.

38 Absolutio iniusta ex causa prodest excommunicato, vt confessarius licite possit eum absoluerè à pec. & vt ei applicentur suffragia generalia ecclesie, sed excommunicatio iniusta ex causa non nocet.

Absolutio facta ex metu iusto non valet: excommunicatio, valet. Item excommunicatio ex falsa causa non valet, sed absolutio valet.

Excommunicatum minori habentem tantum venialia quilibet sacerdos, non parochus potest absoluerè.

Excommunicatū maiori à iure non reseruata alteri, potest absoluerè proprius prelatus, id est Papa, Episcopus, capitulum sede vacante, quilibet Prelatus exemptus etiam, & non exemptus habens iurisdictionem in foro exteriori.

Itē Parochus, & simplex sacerdos, qui potest absoluerè à p. mortali, potest etiā ab hac excommunicatione, vt commissarius deputatus à Papa, & in foro interiori tantum, non loquitur de reseruato.

Proprius Prelatus potest absoluerè ab incurfa iure, extra suum Episcopatū, vel parochiam.

40 Excommunicatum ab homine, ipse solus potest absoluerè, vel eius successor, superior, delegatus eius vel Papæ.

Delegatus Papæ qui potest excommunicare intra vnum annum post sententiam definitiuam,

nam, eo transacto nō potest absoluerē similiter de quolibet delegato habente facultatem exequendi suam sententiam.

Episcopus excommunicans incendiarium, post denunciationē non potest eum absoluerē.

Excōmunicās aliquē si deinde ipse excōmunicatur, & denunciatur non potest absoluerē.

Excommunicatio pronūciata ab inferiori, & confirmata à Papa ex certa scientia, non potest absoluerē qui eam tulit.

41 Non sacerdos, excommunicans potest absoluerē ab excommunicatione, etiam in conscientia, non à peccatis, & qui absoluitur ab excommunicatione, vel à Iudice, vel à Parocho cui committitur debet iēper procurare literas patentes; ne in exteriori præsumat excommunicatus, potest enim aliter credi absolutus.

Exequutor mandati Papæ quo iubetur, vt excommunicet aliquem sine cognitione causæ, postquā excommunicauit non potest absoluerē.

Qui potest absoluerē ab excommunicatione lata à iure, potest etiam ab illa lata ab homine generaliter.

Qui potest absoluerē ratione alicuius ordinariæ potestatis, potest delegare absolutionē alteri.

Simplex ministerium absolucndi potest delegari à delegato ordinarij, & à subdelegato dele-

gati Papæ, non autem ipsa et iurisdicção.

46 Excommunicatus qui ob iustum impedimētum, ut grauem morbum, facit se absoluerē ab eo qui sine illo non poterat, cessante impedimento debet, quā cito commode potest, se representare ei qui iure poterat absoluerē, alioquin incidit in eandem excommunicationem. Idem de his quos legati Papæ absoluunt, cum onere se representandi suis ordinariis, vel aliis ad pœnitentiam, seu satisfactionem.

Verum satis est se representare per procuratorem idoneum, & ad determinandum tempus commodum, ipse est iudex in conscientia.

47 Iura quæ præcipiunt, ut excommunicatus in articulo mortis ante abolutionē satisfaciat, intelliguntur si potest, si non potest, sat est cautio cum pignore, vel fideiussore, & si nō potest, saltem det eam cum iuramento.

Obligatus ad restitutionē, qui potest satisfacere ante mortē, sed non cōmode; nisi notabiliter vilius sua vēdendo, &c. non teneat tunc satisfacere, si potest differri sine magno damno alieno sed sat est dare cautionem sufficientem, quod satisfaciet primo quoque tempore.

De excommunicationibus à Iure latis, & primum de reservatis Papæ.

num. 5.

Ad in.

AD iudicandum an quis sit excommunicatus, tria sunt perpendenda, primo verba quibus ius, vel iudex utitur, secundo personæ contra quas, tertio opera ob quæ excommunicat.

Lex excommunicans facientem aliquid, non comprehendit consulentem, vel auxiliantem antequam fiat, nisi ex tenore eius, vel legum id expresse, vel tacite colligitur.

Excommunicatio non debet extendi ab uno casu in alterum, pœnæ enim sunt restringendæ.

In dubijs participans cum excommunicato etiam in crimine non commisso, non est excommunicatus, licet sit excommunicandus.

Excommunicatio lata contra daantem licentiam malefacienti, non includit ea utentem, nisi exprimitur.

Item lata contra contrahentes, non includit consulentes, vel aliter consentientes.

Item lata in sepelientes excommunicatū, nō includit adiuuantes, & prosequētes funus, qui suis manibus nō interuēt mortuum sepulchro, & tandem qui per alium facit non vere, sed sicte facit, non sic per instrumentum necessario metum, vt per baculum.

Lex pœnalis tunc tacite extenditur ab uno casu ad alium, quando aliter esset frustratoria, sic cum excommunicatur mittens arma græce,

310 *De reservatione Papæ extra Bullam.*

nis, includitur ferēs, cū interdicitur ciuitas, includuntur suburbia, & in testamento clauditur codicillum, ne sint frustratoria.

Canon extensus ad consulentem, non comprehendit illum si delictum ita, & tam certo, & iniquo animo fuisset commissum sine illo consulente, ac cum illo. Idem dicendum de mandato, iussu, & fauore.

Si excommunicatio principaliter loquitur de faciente, & secundario de mandante, & consulente, tunc secundarij non incurrunt antequam sequatur opus: vt mandans percuti clericum non incurrit nisi percutiatur: sed si principaliter loquitur de omnibus, statim ac mandat incurrit, licet non sequatur opus, vt mandans interfici per assassinos, licet non interficiatur, & religiosus cōcionans animo retrahēdi à solutione decimarum, licet auditores non retrahantur.

§2 Ille dicitur consulere, qui monet, persuadet, precatur vt quid faciat qui instruit, aut proponit vtilitatem inde sequuturam.

Annua reiteratio Bullæ, non multiplicat censuras per eam latas, neque in aliis iuribus repetitas, sed tantum superaddit reservationē Papæ.

*De reservatione Papæ in Bulla
Cane. num. 55.*

Primā excommunicatio est in omnes hæreticos, & claudit credentes pertinaciter quod dicunt, & credunt hæretici, licet explicite nō credant hæreses, nec sciant quid credant in specie hæretici: non claudit magos.

56 Item facientes, recipientes, defendētes hæreticos formaliter, vt sunt hæretici, non autē si vt sunt homines. Non claudit hæreticos pure mentales, sicut nec alia censura iure humano lata illos comprehendit, nisi promptērint hæresim verbo, scripto, nutu, signo etiam nemine vidente, vel audiente. In foro enim interiori non sufficit hæresis exterior sine mentali. Nō includit legentes, vel habentes libros Catholicorum referentium dicta hæreticorum ad verbum. licet principaliter legant ob ea, sicut nec audientes eadem relata per alium. Item nec legentes libros Catholicorum cum annotationibus hæreticorum, sed bene incurrit in censurā Indicis librorum Pij. 4.

57 Secunda in schismaticos, schismaticus est, qui se separat ab vnitāte, licet credat non esse nisi vnā Ecclesiam, & vnum Papam, & est excommunicatus.

58 Tertia in appellantes ab ordinationibus Papæ ad Conc. futurum, & apponit Interdictū pro vniuersitatibus, quod cōsulens, & auxiliās in his non incurrit nisi sequatur appellatio.

312 *De reservat. Papa extra Bullam.*

59 Quarta contra Piratas, qui tantum sunt illi, qui principaliter versantur in agendis prædis, & percutiendis, & interficiendis in mari occurrentibus, & includit auxiliantes, & fauentes, & consequenter in genere includit consulentes, verum non includuntur negotiantes, bellantes iuste vel iniuste, qui incidenter aliquando deprestantur, neque illi, qui hoc faciunt in solis fluminibus. Ut sint Piratæ satis est si exerceant id in vna natione.

60 Quinta cōtra rapientes naufragia, de qua infra, dum. 118.

61 Sexta, contra imponētes noua pedagia, vel gabellas, vel angentes vetera, & intelliguntur, omnia vectigalia, vel portatoria sine potestate, quam non habet, qui in temporalibus cognoscit superiorem ad quem appellari potest, sed quilibet alius habet. Exigens intelligitur hæres publicanus, conductor, & etiam famulus si recipit, à non sponte soluentibus: dicitur nolēs, vel inuitus soluere; qui rogatus soluit tanquam debitum: potest tamen excusare probabilis ignorantia iuris vel facti. Per prohibita intelliguntur simpliciter prohibita, tam à laicis, quam à clericis, vnde exigens à Clericis quæ tantum sunt prohibita à clericis exigi, non incidit in hanc, sed in aliam communicationem non resexuatam.

67 Septima contra falsificantes literas Apostolicas: in hac non includuntur signaturæ, neque falsarius literarum Episcopi vel Nuntij, vel Pœnitentiarię, neque impetrantes subreptitias literas Papæ, & illis vrentes; immo nec vrentes literis falsis licet alibi excommunicentur laici illis vrentes; excusat etiam ignorãtia, idest quod nõ debebat scire esse falsas, nec corrigens aliquam literam, vel punctum quod non mutat aliquam substantiam.

63 Octava, contra deferentes arma, vel prohibita inimicis: in qua includuntur, qui equos infirmos, & debiles curant, & sanos ac feroces reddunt in terris inimicorum: per arma intelliguntur quæ ad pugnam sunt facta, vel sit materia destinata ad id licet sit defensua vel offensua: arma enim, quæ non sunt bellica, non includuntur nisi ex intentione deferentis mediate vel immediate ad id destinentur, per ferrũ intelligitur factũ vel infectum, & non vena ferri, vel aurum: nisi ex intentione ad id feratur: & sic & de aliis metallis, sic de pecunia signata ad id. Item omnia instrumenta, & materia de hoc nata: ligna ad cõburendũ non sunt prohibita. Itẽ nõ intelliguntur heretici, Iudæi, Gentiles, immo & Turcæ, & Saraceni: quibus cum nõ est bellum Christianis; immo nos contra alios iuuãt. Et qui hæc formaliter deferunt licet bono animo, nõ excu-

314 De reſeruatīs Papæ in Bulla Cens.

ſantur: Dubitatur de Duce qui gratitudinis gratia, dat enſem vnum Turcæ. Remigantes metu mortis, vel berberum cōtra Chriſtianos non incidunt, ſed peccant mortaliter. Remigātes vero vel regentes eorum naues cōtra alios Infideles, nec peccant. Regētes vero ipſe naues cōtra Chriſtianos incurrunt.

64 Contra impediētes viſturalia Curie Romanæ: non claudit eos, qui prohibent ob vtilitatem ſuæ Reip. ne neceſſaria viſtui efferātur, vel ne ſui ſubditi Romam ingrediantur, vbi peſtis graſſatur.

65 Contra perſequentes Romipetas, vel morantes, vel egredientes etiam cauſa deuotionis: non autem ſi alia cauſa quam ſedis Apoſtolicæ veniant, vel diſcedant vbicunq; eſſet ſedes Apoſtolica: non ſatis eſt animus tantum faciendi hæc. Item, non excuſat iuriſdictio aliqua.

66 Contra eos qui ſine iuriſdictione mandāt, vel offēdunt morantes in Curia.

Contra eos, qui nocent Cardinalibus, & aliis Prælatiſ in ſeptem caſibus.

Item, qui eiſciunt Nuntios, vel legatos Papæ, Patriarchas, Archiepiſcopos à ſuis diœceſibus. Item mandantes, conſulentes, auxiliantes, non loquitur de Cardinalibus: ſic liſtores; Iudices qui eiſciunt Epicoſos de ſuis diœceſibus, non

ſic

ſic de alijs terris. Excufantur quid faciunt ob defenſionem inculpatæ tutelæ, vel probabilẽ ignorantiam, vt noctu, vel in habitu mutato. Item elauduntur bannientes, & accelſorij, & pro Ep̄iſcopo intelligitur tantum conſecratus.

68 Contra impediẽtes curſum cauſarum Curia, vel executionem literarum.

Item contra male tractantes perſonas quæ illas agunt. Item impediẽtes dari inſtrumẽta petita ſuper illis. Item impediẽtes impetratores literarum, licet priuate id impediãt.

69 Decimaquarta, Decimaquinta, Decimaſexta, Decimaſeptima, Decimaoc̄taua. Sunt contra impediẽtes quocũque modo Eccleſiaſticã libertatem, vt impediẽtes executionẽ literarũ apoſtolicarũ, ſub ſpecie tollẽde violẽtię, & An in os Hispanicus, & Gallicus probetur, vide ibi. Et qui uſurpãt fruãt⁹ Eccleſiaſticos formaliter, vt fruãtus, etiã ſede vacante, includãtur hic: non autẽ ſi in debite minuta pedagia exigũt à clericis, &c.

71 Decimanona, Sicut ſuperior fuit ad tuendam iuriſdictionem eccleſiaſticam in ciuilibus, ita hæc eſt ad tuendam in criminalibus, & tollit priuilegia data etiam Regibus, vnde dubitatur de iudicibus Gallia.

Contra occupantes vel inuadẽtes terras Eccleſia, & includit etiam externas factiones. Irumpentes in terras Papæ.

Item.

316 *De reſeruatīs Papæ extra Bullam.*

Item uſurpantes, uel retinentes aliquid ſede vacante.

Bulla cœnæ durat uſque ad publicationem nouæ, & obligat omnes non obſtante priuilegio, uel conſuetudine, & eius abſolutio reſeruat̃ur Papæ excepto articulo mortis dummodo ſatisfaciat, cautione præſtitâ. Item priuilegium conceſſum in remunerationem, uel cõtractum ex cauſa reuocari poteſt.

Item qui taliter illaqueatos præſumpſerit abſoluere, eſt excommunicatus, niſi ex obliuione, aut ex incogitantia, aut ignorãtia non craſſa abſoluerit, quia tunc non eſt excõmunicatus, & talis excõmunicatio nõ eſt reſeruata Papæ, ſed poteſt ordinariuſ. Item quæ diſpoſitio requiritur, ut quis excommunicatus in bulla abſoluatur, uide ibi.

*De excommunicationibus reſeruatīs Papæ,
extra Bullam. nu. 75.*

Prima, qui negat Papam poſſe condere canones, quos negans tranſgreditur, excommunicatur, & etiam in Bulla.

76 Secunda, qui iniecit ſuaſente Diabolo manus uolentas in Clericum uel monachum, declaratur ſic, qui, id eſt, quælibet perſona, quæ peccare poteſt (ſuaſente Diabolo) per Caietanum

num nō sufficit, vt iniectio sit lethalis nisi Diabolus suadeat, sed raro hoc accidit, quod non incurratur, verbi gratia, quando non cognoscitur esse Clericus, & requiritur vt sequatur percussio iniusto modo, vel per quem non debet. 77. (manus) d est, quamlibet partem corporis etiam per instrumenta non cōiuncta, vt per baculum, vel saluam, immo qui incarcerat, aut includit in locum, vnde sine pudore egredi nō potest. Item si admouet manum ad frenū equi, vel cingulum abscindit, immo si persequitur eū furiose, vt cogatur se dare præcipitem in discrimen ad se liberandum, sed non si alias fugit, & cadit & vulneretur.

78 Item canon extenditur & claudit mandantem auxilium, consilium, fauorem dantem, dummodo sequatur percussio.

Item, si eorum nomine facta fuit, ratificātes, aliter non.

Item qui non iussit sed dixit suis se vindictā eius expetere debens credere, quod ex hoc illi mouerentur ad percutiendum, incidit, licet non eo animo dixerit.

Item qui potest, & debet ex officio propulsare iniuriam, & non facit, & in foro exteriori, etiam qui non ex officio debet.

Minister iustitiæ laicæ, qui vt talis eum per-

cutit.

318 De reſeruatis Papæ extra Bullam.

Ipfemet clericus iratus ſe percutiens, ſed nõ ſi conſenſit, vt ab alio percutiatur, licet ſit excommunicandus.

(Clericum) per clericum intelligitur in prima tonſura, licet ſit vxoratus cum vna tantum, & virgine, & geſtet habitum, & tonſuram. quãuis ſit excommunicatus, ſuſpenſus, irregularis, deſoſitus verbo, ſed non realiter, vel (monachũ) intelligitur quilibet religioſus, vel religioſa, etiã conueſus, vel nouitius religionis approbatæ, & tertiarj viuẽtes gregatim in habitu, & heremita ſubiecti ſuperiori, gaudent hoc priuilegio. In articulo mortis ſi Epifcopus adiri nõ potefl, qui het ſacerdos potefl abſoluere.

80 Excufantur multæ manus iniectiões ab hoc canone.

Prima iocoſa, non ſubita turbati animo.

Secunda cum probabili ignorãtia clericatus.

Tertia, in eum qui tei monitus non fert habitum clericalem.

Quarta & quinta, in eum, qui ſe miſcet actibus militaribus, & ſecularibus, & interuallo dierum ter monitus non deſiſſit, licet habitum, & tonſuram geſtet.

Sexta, in eum qui relictis habitu, & tonſura, turpibus ſe miſcet etiam non admonitus.

Septima in bigamos.

Octaua in cõjugatos cum vna, & virgine, ſed

non

non gestantes habitum, & tonsuram.

Non in degradatos realiter.

Decima in depositos verbaliter, sed incorrigibiles.

Vndecima in eum, qui amisit, priuilegium clericale.

Duodecima in circulatores, iaculatores, & scurras per annum, vel ante, si ter moniti non desistunt.

Decimatertia in exercentes per seipso tabernam, vel lanienam publice, si ter moniti non desistunt.

Decimaquarta, qui potens principaliter percutit, vt corrigat moderate.

Decimaquinta inuadens in defensionem necessariam suam, vel sui honoris ne igo miniose fugiat.

Decimasexta necessaria iniecto ad recuperanda sua bona iniuste capta, vel que asportantur. Item si clericus debitor, meditans fugere detinetur, vt presentetur suo superiori.

Decimasextima minister iustitiæ secularis, capiens clericum in delicto flagranti, vt cum presentet suo prelato, vel noctu inuentum si presumat eum velle scelus committere probabiliter, aliter non, modo iustu n modum in capiendo non excedat.

Decima octaua qua volens delinquere arceatur,
vel

vel qua liberatur ab inimicis, vel alio incommodo.

Decimanona, qua in neceſſariam ſui deſenſionem enſem aufert, vel equo deſilire cogit.

Vigeſima, inuentum inhoneſte cum vxore, matre, ſorore, filia etiam naturali non cum alijs etiam ſi occidat, dummodo id ex incontinenti, & paſſione ſubita fiat: & ſufficit ſi inueniat amplectantem, oſculantem, vel in loco ſuſpecto, modo fraus abſit, id eſt, ex inſidijs ne occidat.

Vigeſimaprima, in inuentum alloquentem cum vxore honeſte, dummodo prius fuerit admonitus, vt abſtineret, at non poteſt eum verberare, ſed ſpatio 2. horarum tradere cum ſuo iudici.

Vigeſimafeconda, mulier quæ ad defendendam ſuam caſtitaſtem percutit clericum tentantem de ſtrupo, factis non tantum verbis.

Vigeſimatertia quando iniectio non eſt mor.

Vigeſima quarta, qua Prælatuſ capit ſuum clericum non alienum per ſe vel per alium: etiam laicum, aut verberat per ſe, & ſi non poteſt per ſe, per alium clericum, non per laicum, Epicoſpus licet per ſe commode poſſet: tamẽ ſine peccato, verberabit per alium clericum, non ſic alij ſuperiores. Hinc laicuſ per quem Iudex Eccleſiaſticuſ requirit clericum, cum commode poſſet per clericos, eſt excommunicatuſ, & ipſe etiam Iudex, niſi ex conſuetudine excuſetur.

Cap. XXVII.

Vigesima quinta, qua eijcitur ab Ecclesia, & excommunicatus, vel alius turbans diuina officia.

Vigesima sexta, qua eijcitur à sede Apostolica eam occupans sine canonica electione Cardinalium.

Vigesima septima, qua quis ex munere, continet Cardinales in conclauia eligendum Papam.

Vigesima octaua, qua quis vult, & tentat ferire iaculando, sed errans non ferit.

88 Ex prædictis casibus quibus incurritur, in multis Episcopus debet Papam consulere, & in multis vbi est iustū impedimentū non ad eundem Papam, vel eius legatū, potest absolvere, facta satisfactione cum proposito, vt ablato impedimento Papæ præsententur, aliter incidant in easdem censuras, & id intelligitur nō solum de hac, sed de quacunque excommunicatione reseruata Papæ.

90 Quod timor de damno notabili animarum ob suam absentiam est sufficiens impedimentum, vt Episcopus absoluat, sed non si saltem potest adire legatum.

Item qui ire non potest, licet possit mittere, habet iustum impedimentum.

Item necessitas extrema domus suæ est impedimentum, & tunc non potest simplex sacerdos, sed Episcopus absolueret.

222 De reservatis Papæ extra Bullam.

91 Item in leui percussione, quamuis mortali potest Episcopus in suum, & Prælati in suam subditam. Quæ autem sit leuis percussio, vide ibi, quæ potius relinquatur arbitrio Episcopi, vel confessorij habentis auctoritatem absolvendi.

93 Tertia reservata est, lata à Delegato Papæ elapso anno.

Quarta in falsarios, de qui num. 58.

Quinta lata ab Episcopo in habentes literas falsas Papæ, nisi intra 20. dies resignent.

Sexta in clericos qui scienter & sponte, sine aliquo metu (aliter excusarentur, saltem in conscientia) admittunt ad divina officia excommunicatum à Papa judicialiter nominatum, & denunciatum.

Septima in incendiarios post denunciationem. Octava in frangentes Ecclesias, & loca pia, & simul rapientes aliquid, aliter non.

Nona in male eligentes Senatorem Romanum, quod raro accidit.

Decima in clericos soluentes talias, sed est revocata.

Undecima in sectantes Cardinales, & id mandantes, facientes, defendentes, consulentes, si sequuta sit insectatio.

Item in verberantes, & in facientes, & consulentes, &c. si sit secuta verberatio.

Item in Principes, & Iudices etiam si infra mēsem postquam sciuerint non incipiāt procedere contra hos.

99 Duodecima, contra vexantes iniuste excommunicantem, & eius familiam, vel amicos, & eorum bona ob id sed iniuste, & contra id mandantes, nisi bona ablata restituant intra septem dies.

Decimatertis, contra Inquisitorem, vel eius deputatum, qui odio, amore, favore, aut lucro, agunt contra iustitiam, aut suam conscientiam.

Decimaquarta, contra religiosum etiam non professum, qui scienter, & sine licētia expressa parochi præsumat clericis, vel laicis ministrare sacramētum vñtionis, Eucharistię, benedicere nuptias, & absoluerē excommunicatos à canone: non autem si ab homine, etiam in articulo mortis; non autem si administrat sacramentum pœnitentię, vel baptisimi, vel absoluat excommunicatum ab homine.

Decimaquinta, si quis suadente diabolo, est in bulla.

103 Decimasexta, in Clericum, vel religiosum, qui inducit vt quis iuret, voueat, promittat eligere sepulturam in sua Ecclesia, vel non mutare de ea.

Decimasextima, contra Dominos temporales

334 *De reſeruatīs Papæ extra Bullam.*

Cogentes dicere diuinum officium in loco inter dicto, & eos qui præcone, Tibicine, buccina cō uocant populum ad talem locum, & eos, qui prohibent ne excommunicati, & interdicti à diuinis officiis eijciantur.

Decimaoctaua, abſoluentes à quinque votis reſeruatīs priuilegio Sixti Quarti.

Decimanona contra exenterantes mortuos, vt ſepeliant in loco alio: ſecus ſi alio fine faciāt, vt ne fœteat, vt in cadauere Regio propter honorem, vel ſi moriatur in terra infidelium, vbi non eſt locus ſacer.

Vigeſima contra dantes, aut recipientes ob ingreſſum monaſterij, ſecus ſi fiat ſine pacto, vel ob cōſuetudinem, vel ob ius antiquum, aut ſine præſumptione animo bono, vel iniunctum etiam cum pacto ob neceſſitatem, & Clemens VII. excuſat moniales.

Vigeſimaprima contra ſimoniacos reales in ordine, vel beneficio, & contra mediocres.

Vigeſimafeconda, mendicātes trāſeuntes ad non mendicantes, exceptis Carthuſianis.

Vigeſimatertia contra promittentes, aut largientes, aut accipientes aliquid in Curia Romana ad obtinendam Juſtitiam, vel promerendum gratiam alicuius rei.

Vigeſimaquarta, contradicentes peccare mortaliter eum qui tenet B. Virginem fuiſſe concep-

tam in peccato, vel sine.

Vigesima quinta, delegatos ad cognoscendū, an alienatio sit in euidētem utilitatem Ecclesie, & auctorantes alienationem.

Vigesima sexta, contra ingredientes monasteria monialium.

Et qui proferunt scripta in infamiam religionum, vel docent, vel vim iaserunt, vel detinent apostatam, &c. potest tamen absolui in conscientia à Prælati ordinum.

Vigesima septima, contra peregrinātes in Hierusalem absque licentia Papæ.

Vigesima octava, contra eum, qui appellat à Papa ad futurum Concilium, & qui consulit esse licitum appellare, sed si consulit vt appellet non, nisi sequatur appellatio, & est in bulla.

Vigesima nona, contra Cardinales reuelantes secretum consistorij, quod Papa mandauit.

Trigesima, contra prædicantes miracula falsa & incerta, vel nouas prophetias.

Trigesima prima, in Cardinales cum simonia eligentes Papam.

De excommunicationibus reservatis

Episcopo. n. III.

Prima, leuis percuffio Clerici.

Secūda, lata ab Epīſcopo, ſibi eā reſeruando.

Tertia, Papalis cuius abſolutio ob iuſta impedimentum conceditur inferiori, intelligitur tantum Epīſcopus.

Quarta, de eo qui participat cum excommunicato in crimine ſibi reſeruato, & ſcienter, & poſt commiſſum crimen, & totiesquoties, ſicut de percuffione clericī.

Quinta in eum qui abſolutus in articulo mortis ab excommunicatione ſibi reſeruata non ſe præſentat, vel iuſſus à ſede Apoſtolica, vt ſe præſentet, non ſe præſentat.

*De excommunicationibus neminꝰ
reſeruatīs.*

Prima, in iudices admonitos ab Epīſcopis, qui emittunt reddere ius Eccleſiaſticis.

Secunda, in eum qui non legitime electus in Papam, conſentit electioni.

Et in recipiētes eum, ſi adest hæreſis, eſt reſeruatꝰ a Papæ.

Tertia in Epīſcopum, qui in aliena ciuitate diuerſarum linguarum, ſuſcipit curam ſuorum antequam ſit coadiutor proprii Epīſcopi.

Quarta, contra ſcholasticos vniuerſitatis Bononię

Ionix, conducentes domos alterius scholastici, inuito eo.

115 Quinta, contra imponentes tallas, vel ve-
tigalia Ecclesiasticis, vel clericis, si admoniti non desistant.

116 Sexta contra religiosos extra claustra in eadem ciuitate, & clericos beneficiatos, vel personatos non aliter, si vltra duos menses audiãt Medicinam vel Leges, non si doceant.

117 Septima in præsbyterum, non autem in clericum, qui est vicarius Præfetti secularis, nisi id esset annexum Inzæ dignitati, vel patrimonio.

118 Octaua continetur in Bulla.

Nona contra accipientes bona Naufragantium, quæ est in Bulla.

119 Decima contra eos qui per statuta, & consuetudinem violant libertatem Ecclesiasticam (fufe) & est reseruata Papæ, num. 61.

*De excommunicationibus nulli reseruatis ex
Sexto Decretalium. a. 121.*

Vndecima, contra alloquentes, vel literas, vel Nuntium mittentes Cardinalibus in Conclauis ad eligendum Papam.

Duodecima, contra officiales, tempore Conclauis quæ raro accidit.

338 De reservatis Papæ extra Bullam.

122 Decimatertia, contra iniuste aggrauantes Ecclesias, vel Ecclesiasticos, vel eorum consanguineos, eo quod rogati nõ eum elegerint pro quo rogabantur.

123 Decimaquarta, contra nouè vsurpâtes ius alicuius Ecclesiæ vacantis, & ob id aliqua bona illius capientes.

124 Decimaquinta, contra accersitos in directores electionis monialium, si non tēperentur à rebus ex quibus nasci, vel ali potest discordia. Hinc collige moniales posse vocare directore pro eligenda Abbatissa.

125 Decimasexta contra partem, quæ excitat ad procedendum quando requiritur maior indignatio.

Decimasextima, contra eum, qui vi vel metu consequitur absolutionem, vel reuocationem excommunicationis, interdicti, suspensionis.

Decima octaua, contra eum, qui ex fraude facit, vt Iudex vadat ad accipiendū testimonium feminæ.

126 Decima nona, contra compellentes Ecclesiasticos ad submitendum iurâ Ecclesiæ, vel Ecclesias perpetuo, vel ad longum tempus, in casu prohibito.

Item contra eos, qui plus accipiunt ex his, quam illis est permissum, si non desistant.

127 Vigesima, contra accipientes nouum habi

tum, noui ordinis non approbati.

128 Vigesima prima, contra exigentes portorium, vel pedagium ab Ecclesiis: ubi aliqua, que fere sunt in bulla. Hinc collige quod Ecclesia, vel Ecclesiastici habentes prædia si transportant fructus, non debent soluere gabelias.

129 Vigesima secunda, contra impediētes iurisdictionem Ecclesiasticam, quæ in bulla.

130 Vigesima tertia, contra Dominos prohibētes ne sui subditi vendant, vel in suo opere seruiant Ecclesiasticis.

131 Vigesima quarta, contra religiosos sine iusta causa, & temerarie omittentes habitum, ut liberius alio utantur ad malum, licet suum occulte gerant.

132 Vigesima quinta, ex Concilio Tridentino nullus regularis præcedat se vi, vel metu ingressum religionem, nisi ante quinquennium, & nullus regularis transfatur ad laxiorem ordinem, nec gestet suum habitum occulte.

133 Vigesima sexta, contra religiosos euntes ad studia extra, sine facultate superioris, & maioris partis conventus.

134 Vigesima septima, contra docentes religiosos medicinam, vel leges, dimisso habitu.

Vigesima octaua, contra sepelientes hæreticos, vel fructores in loco sacro, & debent eos foras extrahere.

1340 *De reservatis Papæ extra bullam.*

Vigesimanona, contra non obedientes Episcopis, & Inquisitoribus, & non exequentes iustitiam, hoc aliquando est bullæ.

Contra interficientes Christianos per assassinos paganos.

136 Trigesima, contra clericos permittentes alienigenas fornicatores in suis terris, vel eos adiuvantes.

Trigesima prima, contra concedentes, vel extendentes represalias ad Ecclesiasticos, vel eorum bona.

Trigesima secunda, contra non observantes iudicis statutum de non percutiendo, vel hostiliter insequendo Cardinales.

*Excommunicationes Clementinæ
nullæ reservatæ.*

Trigesimatertia, contra impediētes, ne fructus beneficii capiant, & contra rumpentes sequestrum ordinarij, lata sententia definitiva. Romæ hæc iaro accidit.

Trigesima quarta, contra scienter sepelientes in loco sacro interdictos, in casu non permisso, vel interdictos nominatim, vel excommunicatos publicos, vel usurarios manifestos, & qui sint.

Trigesima quinta, contra religiosos præsumpentes sibi appropriare decimas non debitas
aliarum

aliarum Ecclesiarum, vel dolo non permittunt alios solvere.

139 Trigesimasexta contra religiosos qui perturbant aulas principum, animo nocendi suis superioribus, vel monasteriis.

Trigesimasexta contra monachos qui habent arma intra claustra monasterij sine licentia Abbatis, sed in multis casibus excusantur.

140 Trigesimaoctava contra impediētes visitatores monialium in statutis Concilij Tridentini, nisi post impedimentum admoniti à visitatore non desistant.

Trigesimanona, cōtra fœminas sequētes statutum beguinarum, & de nouo instituunt, & contra religiosos adiuuantes consilio, vel fauore; secus si sine regula viuant cœlibes in suis domibus, &c.

141 Quadragesima contra contrahentes in gradibus affinitatis, cōsanguinitatis, canonicè prohibitis, vel cum monialibus.

Item contra religiosos & clericos cōtrahentes, & contra hæc scienter celebrantes.

142 Quadragesimaprima contra Inquisitores eorum cōmissarios, Episcopos, capitula, sumētia pecuniam, vel aliquid pretio æstimabile illicitè prætextu sui officij, vel scienter cōfiscant bona Ecclesiastica, & est casus Episcopalis.

143 Quadragesimasecunda, contra officiales falsi

142 Custinentes statuta vt soluantur vsuræ, & solutæ non repetantur, & contra non eradentes è libris huiusmodi statuta iam facta vel consuetudines.

144 Quadragesimatertia, contra mēdicantes de nouo eligentes, vel mutantes habitationes, vel alienantes acquisitas ante Concilium Lugdunense, sed iam per Iulium secundū fuit facultas ampliata, & fere excomunicatio hæc ablata.

145 Quadragesimsquarta, cōtra religiosos qui auertunt audientes à soluēdis decimis debitis.

Quadragesimaquinta, contra religiosos de industria non onerantes pœnitentes scrupulis de soluendis decimis, & postea non purgati hac negligentia concionantur.

Quadragesimasexta, contra religiosos non seruantes interdictum validum, & generale, vel cessationem à diuinis quam seruat ecclesia cathedralis, vel matrix, vel parochialis si tantum vna, parochiales, si sūt plures, & omnes obseruent.

Quadragesimasextima, contra impugnantes literas electi Pape.

Quadragesima octaua contra communicantes Cle. Exiuit, super regula S. Francisci.

Quadragesimanona, est eadem cum 39.

Quinquagesima, contra imprimentes libros sine licētia: sed absoluit, & consiliū renouauit.

Quinquagesimaprima, contra impediētes Legatos, & Nuntios Papæ, & est in bulla.

Quinquagesimasecunda, contra alienantes, vel locantes bona immobilia, vel pretiosa ecclesie ultra tres annos, sed à paucis est recepta.

Quinquagesimatertia, contra raptōres mulierum cum multis pœnis.

Quinquagesimaquarta, contra cogentes subditos, vel alios minus libere matrimonium contrahere.

Quinquagesimaquinta, contra cogentes fœminas ingredi vel egredi monasterium, & in eo fauentes, & scienter astantes actui.

Quinquagesimasexta, contra impediētes sanctas virgines accipere velum sanctum.

Quinquagesimaseptima, contra concedentes locum duello, cum pœnis.

Quinquagesima octava, contra committētes duellum, & patronos cum aliis pœnis.

Quinquagesimanona, contra consulentes in causa duelli, & contra spectantes duellum, ex Gregorio decimotertio, etiam prouocantes ad arma particularia, id est duellum sine patrinis, & loco libero, &c. & auxiliantes, aspectantes incurrunt.

Sexagesima, contra non habentes proauthenticis libros Bibliarum, iuxta vulgatã editionẽ, & contemnentes Apostolicas constitutiones.

Sexagesima prima, cōtra mulieres ingredien-
tes claustra monasterij, & dantes licentiam, &
admittentes, &c. & reuocantur omnia priuile-
gia, & prohibentur Episcopi ne ingrediantur ni-
si in casibus necessariis, cum paucis senioribus
religiosis.

Sexagesima secunda contra male tractantes
officiales sancti Officij, vel Episcopi, cōtra com-
burentes vel rapientes scripturas, inuadentes
loca, &c.

Sexagesima tertia contra scientes crimen cō-
missum, vel committendum in Cardinales, si
non reuelant ordinatio, seu Papæ.

Sexagesima quarta contra accipientes fructus
beneficij vacantis, primi vel secundi anni, &
est reseruata, & Episcopus suspenditur.

Sexagesima quinta; contra Abbatisas, & Mo-
niales exeuntes è Monasterio quauis ex causâ,
exceptis nonnullis casibus.

Sexagesima sexta; contra captiuâtes Christia-
nos habitantes in terris infidelium.

Sexagesima septima: contra non obediētes
Inquisitionibus Romanis.

De Dispensatione quid, & quotaplex.

Cap. XXVIII.

Suf.

Suspensio generaliter sumpta, est prohibitio vsus officij, vel facultatis alicuius, sed specialiter pro censura Ecclesiastica, est censura qua alicui personę Ecclesiasticę prohibetur exercitiũ sui officij, vel beneficij Ecclesiastici in totũ, vel in partē, ad tēpus, vel in perpetuum, quo ad partem ob suam culpam, à iudice, vel à lege.

Non potest ferri nisi ab habente iurisdictionem Ecclesiasticam exteriorem, & tantum in Ecclesiasticos eo quod sunt Ecclesiastici, & non alio respectu.

Prohibitio totius exercitiij officij vel beneficij in perpetuum non est suspensio, sed depositio, vel priuatio.

Non potest fieri ob culpam alienam nisi ob propriam salutem venialem, inde non ob senectutem, vel infirmitatem fertur.

Prohibitio confessorij à celebrando nõ est suspensio, & sic cõtraueniens non fit irregularis.

Prohibitio, idest, quod in pec. mor. non potest celebrare, non est proprie suspensio, idest, censura.

Nulla excommunicatio est suspensio, sed est diuersa censura prohibēs communicationē humanam Christianam, & sic excomunicatus in minori contraueniens non fit irregularis.

Irregularitas, depositio verbalis, degradatio realis, non est proprie suspensio.

153 Diuisio suspensorum, idest, alij quoad se tantum, alij quoad alios tantum, alij quoad se, & alios, est de suspensione generica nō specifica.

Suspensio laici, vel clerici ab officio aduocandi in foro ecclesiastico, vel conferendi gradus concessa per Regem non est propria.

154 Suspensio triplex, primo officij, vel beneficiij simul, secūdo officij tantum, vel partis eius, tertio beneficiij, vel rei pertinentis ad illud tantum.

Item duplex à iure vel ab homine; feruntur multæ à iure ipso facto, sed referam visitatores.

De suspensione à iure ipso facto.

Prima, presbyter, diaconus, notorius fornicarius, est suspensus dum eum non poeniteat, & si ante suam poenitentiam vitur suo ordine, fit irregularis, irregularitate reservata Papæ, non loquitur de irregularitate quæ sequitur peccatum magnum notorium dignum prohibitione, quia talis est Egiscopi.

155 Secunda suspenduntur clerici tantum qui eligunt Episcopum illegitimum, vel non legitima ætate, scientia, moribus.

Tertia, suspendit præsumentes accipere ordinem sacrum sine legitima facultate, vel ætate, vel extra tempus, & si eo utantur, fiunt irregulares.

lares; non clauditur ordinatus bona fide, i. putans se esse legitimum.

Item licet mala fide sit ordinatus, tamen post pœnitentiam, si bona fide exercet ordines, non sit irregularis.

Quarta, clericus prouocans ad duellum, vel acceptans prouocationem, & descendit in arenam est deponendus: sed non suspensus, contra Siluest. & Tabienam.

Quinta, excommunicans sine debita admonitione, est suspensus per mensem ab ingressu ecclesie,

Sexta, qui excommunicat, vel interdicit, aut suspendit solo verbo, sine scripto, aut expressa causa, vel requisitus non dat copiam, est suspensus ab ingressu ecclesie, & diuinis officiis.

Septima, capitula, & singule personæ usurpantes aliqua bona in sede vacante collegiata, vel episcopali, relicta à defuncto, vel collecta tempore vacationis ex quocunque emolumento; etiam ex sigillo suspendunt ab officio, & beneficio.

Octava, similiter Episcopus qui idem faciunt sine privilegio, vel consuetudine præscripta suspendit ab ingressu ecclesie: inferiores vero ab officiis & beneficiis,

Nona, conseruator sedis Apostolicæ sciēter cognoscens causas nō notorias, suspenditur per

annum vnum ab officio.

Decima, Iudex non Episcopus, qui iniuste contra conscientiam pretio, amore, timore, vel odio, aggravat partem, suspenditur per annum ab officio.

Vn decima, excommunicatus, qui admittit ad divina officia, aut sacramenta: aut ad Ecclesiasticam sepulturam excommunicatos, aut interdictos publicos, suspenditur ab ingressu ecclesie.

Duodecima, medicantes, admittentes aliquem ad professionem ante finitum annum probationis, sunt suspensi.

Decimatertia, qui clericus sine iusta causa gestat vestem diuersorum colorum, est suspensus per sex menses, & si est in prima tollitur est inhabilis ad beneficia.

Decimaquarta, religiosus administrator, sine necessitate, vel facultate, alienans bona religionis ad longum tempus, est suspensus, si ad breve tempus non, sed est excommunicatus.

Decimaquinta, qui ordinatur sine patrimonio cum pacto non petendi victum ab Episcopo, vel non petendi aliquid de beneficio presentato, est suspensus Papaliter, vel sub patrimonio, vel promisso seu donato, cum pacto non petendi, est suspensus, secus si sine pacto, & post ordinationem retrocedit seu ante renunciat patrimonio, & incurrit, quia renunciatio non tenet.

Decimasexta, suspenditur Episcopus ordinis clericum religiosum, cum voto religionis temporali, non perpetuo.

Quis, cur, quomodo potest suspendere, & suspendi, & absolui, & pœna contrahentis.

Prima qui potest excommunicare, potest suspendere, & tantum Ecclesiasticus potest suspendi, & est facienda scripto, & si est ob contumaciam debet præcedere monitio secus si est ob pœnam, & potest fieri ob quodlibet, p. m. & etiam ob veniale.

Secunda, suspensio, ut est excommunicatio, post legitimam appellationem est nulla.

Item subsequens appellatio, eas non suspendit.
 160 Tertia, suspensus ab aliquo actu non est suspensus ab aliis non annexis, ut qui à iurisdictione non est ab ordine, & contra, & qui est à beneficio non est ab ordine, vel iurisdictione non annexa, & qui ab officio non est à beneficio nisi suspensio tunc sit privatio, &c.

Vnde beneficiarius suspensus qui factus est presbyter ante annum, 25. non perdit fructus beneficii.

161 Quarta, suspens^o ab ingressu ecclesie potest excommunicare, & absolui, suspensus à beneficio,

oio, & officio simul est ab utroq;: si vero ab vno & altero diuisim, à nullo illorū est suspensus.

Quinta, Episcopi non incurrunt suspensionē generaliter latam, nisi fiat mentio specialiter de illis, non sic in excommunicatione.

Sexta, suspensio potest ferri, & tolli quibusvis verbis (non enim habet certam formam) id significantibus, verum communiter quomodo absoluitur certa, & quomodo incerta, vide ibi. Item quaelibet suspensio lata pro tēpore certo, vel facto tollitur lapsō tempore, vel ipso facto absque vlla absolutione.

162 Septima, suspensio lata ob contumaciam, & non in pœnam, potest tolli ab Episcopo, vel eius vicem gerēte, sed lata in pœnā peccati à solo Papa, verum si sit lata ob adulterium, vel alia minora delicta potest Episcopus: quæ autem lata est ab homine, tollitur tantum à ferente, vel à successore vel superiore. Ab hac regula non excipiuntur suspensū ob contumaciam, nec sepe liens hereticos, nec degradati, nec conferens indigais beneficium.

Octaua, violans suspensionem stricte supradictam, peccat mortaliter, & si exerceat actum aliquem peculiaris alicuius ordinis etiā minoris, sit irregularis: secus si actus non est peculiaris ordinis. Hinc inferuntur aliqua, vt

Episcopus suspensus, & celebrās in apparatu pon-

Pontificali fit irregularis.

suspensus pfallēs in choro nō fit irregularis?

Suspensus à perceptione sacramentorum, si ea percipiat non fit irregularis, licet p.m.

Neque qui est suspensus à collatione eorum, & ea dat non ex ordine, sed vt laicus.

Sacerdos suspensus ab officio sacerdotis, si ministrat in ordine inferiori non peccat, neque est irregularis.

Suspensus à beneficio si eligat non iure beneficii, non fit irregularis, neque pec.

Suspensus ab officio si eligat, vel acceptet electionem de se factam, p. sed non est irregularis.

Suspensus à prædicando si prædicat, p. & fit irregularis, secus si celebret.

Suspensus denunciatus est euitandus in diuinis officiis sub pœna p.m.

De interdicto quid, & quotuplex n. 164.

Interdictū strictè sumptū, est censura ecclesiastica, qua prohibetur diuina officia, sacramenta, & sepulta a ctiue, & passiuè exceptis aliquib⁹.

Interdictum cum excommunicatione, & suspensione conuenit in multis, & quod sit censura ferenda in scriptis cum causa expressa in eis quam præcedēs appellatio annullat, subsequēs vero non.

I Quando fertur ob contumaciam debet precedere admonitio, secus si ob poenam, & sine canonica admonitione est nulla.

Impedit à diuinis officiis, & in eius absolutione iuratur.

Non potest ferri ab ordinario in filios speciales Papæ, & est obseruanda à ferente.

Differt ab excom. in multis, vt, directe priuat sacramentis, & diuinis officiis, potest suspendi: Episcopus non incurrit interdictū & suspēsiōnē à iure nisi exprimat, vniuersitas potest suspendi, & interdicti interdum admittuntur ad diuina officia.

Interdum fertur sine culpa propria, sed ob alienam.

In eius absolutione non requirūtur alia verba, vt si fertur donec quid fiat, illo facto cessat, sunt alię quatuor similes citatę alibi.

166 Interdictum triplex primo locale tantum, secundo personale tantum tertio locale, & personale, & quodlibet potest esse generale, vel particulare, vel mixtum.

167 Interdictum generale loci non includit populum, nec illud populi includit locum, vnde quando interdicitur locus populis, in alio loco possunt audire sacrum. Quando interdicitur populus in loco, possunt exteri audire sacrum tamen etiam pateatibus.

In re dicto clero non interdicitur locus, & laic.

Interdictum populo non clauduntur clerici, interdium ciuitatis claudit suburbana ad arbitrium Iudicis, sic interdium Ecclesie claudit sacella, & ex meteria contigua: interdium Ecclesia non clauduntur clerici, nec e contra.

*Quis, cur quomodo potest interdici
cere, & interdici.*

Qui potest excommunicare, vel excommunicari, suspendere, vel suspendi, potest interdicare, vel interdici. Locus potest interdici.

Item vniuersitas, & tunc clauduntur singule personæ etiam infantes, potest enim quis interdici pro culpa alterius.

Non soluere debitum non est culpa, vt feratur interdium generale, sine mandato speciali Papæ; est tamen culpa, vt feratur in particularem Ecclesiam, non parochiam.

Infans, lactans, & amens includuntur interdicio:
¶ 49 Vniuersitas faciens soluere portoria illicita clericis, ipso facto est interdium.

Vniuersitas faciens, vt copiatur, percutiatur, in exilium mittatur suus Episcopus, &c. ipso facto interdicitur.

Illa vniuersitas cuius Dominus impedit ingressum, vel negotia nunciij Apostolici, est interdicta.

Quando fertur interdictum locale generale ob delictum populi, fertur etiam personale generale totius populi, secus si fertur tantum ob delictum soli⁹ Domini, & nihil aliud exprimitur.

Fertur particulare locale Ecclesie quando vniuersitas facit, vt capatur percutiatur, vel exulet suus Episcopus.

Clerici, vel conuentus Ecclesie, qui nolunt restituere corpora, vel monumenta eorum, quos in ea sepelierant, & quod inducti ab eis iurauerunt se electuros sepulturam.

170 Interdictum particulare personale tantum includit personas nominatas in eo, & actus in eo expressos, si nulli exprimentur, intelliguntur omnes vetiti.

Si Petrus interdicatur quoad altare, potest facere reliqua, si quoad ingressum Ecclesie, prohibentur etiam omnia diuina officia, que fiunt intra illam, non que fiunt in alio loco, potest tamen in Ecclesiam introire quando non aguntur diuina officia, & potest orare. Item potest transire per eam quando fiunt diuina officia, quia hoc non est ea audire.

Que prohibentur interdicto, & tempore interdicti. nu. 171.

Per quo leuque interdictū prohibētur omnia diuina officia, sacramenta, & sepultura Ecclesiastica nisi aliter permittantur, & sic prohibentur omnia exercitia specialiter deputata alicui ordini, vt sub liacōno dicere epistolam solemniter cum manipulo, diacono Euangelium, acolyto offerre vtreolos, presbytero dicere missam, vel agere hebdomadariū in matutinis, & aliis horis canonicis, Episcopis ordinare: quæ sint diuina officia, vide ibi. n. 172.

Potest celebrari vna missa singulis hebdomadis pro renouando sacramento, immo, & pluries si opus est pro infirmis, & in loco generaliter interdicto, possunt celebrari omnia officia, vt prius, sed cum ianuis clausis, summissa voce ita, vt non audiantur à laicis hoc enim principaliter prohibetur, non pulsatis cāpanis, exclusis excommunicatis, interdictis, & non habentibus priuilegium iuris communis, vel particularis.

174 Hæc non valent in loco particulariter interdicto, & ad officia hæc possunt admitti omnes clerici, etiam primæ tonsuræ, cuiuscunque Ecclesiæ dummodo non sint causa interdicti, non tamen clerici coniugati, nisi in contrarium esset consuetudo præscripta, qui cum cæteris omnibus non sunt admittendi ad offerendam in medio missæ, neque illis dāda est pax, neque apertendum foramen quod videant sacramen-

Itum, neque eos potest sacerdos aspergere aqua benedicta, licet sacerdos possit benedicere aqua. & ut laicus dare eis, & ipsi possunt accipere aquam benedictam in ingressu Ecclesie.

Clerici possunt accipere funeralia, & quæ pro mortuis offeruntur licet interdictis, & sepulcris extra Ecclesiam, sed tamen pro mortuis in poenitentia, & possunt pro eis rogare.

175 Interdicto generali, duo vel tres simul in quocunque loco etiam in Ecclesia possunt recitare officium, adhibendo tamen curam ne audiantur à non habentibus privilegium, non intelligitur de interdicto particulari.

176 Interdicto non prohibetur oratio matutina, meridiana, & Ave Maria, neque benedictio mense, neque prædicatio, vel explicatio scripturæ, neque oratio priuata in Ecclesia, neque dare, vel accipere aquam benedictam in ingressu Ecclesie, neque quod laici cantent litanias, & sua officia in Ecclesijs suarum confraternitatum, neque excommunicare, vel absoluerè excommunicatum, sine solemnitatibus, & stola, neque adoratio crucis Veneris sancti, neque recommendatio animarum, &c. neque alia similia quia non sunt diuina officia.

Laici durante interdicto non debent sepeliri cum officio diuino, neque in loco sacro, & si se durante sepeliuntur in loco sacro non sunt

strahendi.

Clerici possunt sepeliri in loco sacro tempore interdicti, sine solemnitatibus, si illud seruant etiam si sint coniugati cum uicibus, & uirgine si præualuit consuetudo, & possunt interire etiam diuinis officijs sicut non coniugati.

Litania dicere in processionibus cum Cruce eleuata, & solemnitatibus non licet clericis, neque laicis, sed multo minus clericis.

177 Campanæ, vel campanulæ, non possunt sonari ad horas canonicas, sed bene ad Aue Maria, & ostendendas reliquias, ad conciones, & ad aliud quoad non sit officium diuinum.

Tempore interdicti Episcopus non potest publice benedicere solemniter cum baculo, & versu Adiuuorium nostrum, neque benedicere Abbatem, Abbatissam, corporalia, ornamenta missæ, uela monialium, neque ipse, vel Parochus potest benedicere aquam, neque candelas in purificatione, neque palmas, & ramos in Dominica palmarum, quia sunt diuina officia, bene tamen potest fieri ianuis cluuis.

Itē consecrare Virgines, Calices, altaris, &c.
178 sacramenta, & sacramentalia, quæ ius tacite, vel expresse permittit, sit permissa in loco interdicto, ut baptismus, catechismus, exorcismus, chrisma, confirmatio, consecratio, chrismatis, consecratio olei baptizandorum, sacra-

Imentum poenitentiae, dummodo non fuerint excommunicati, vel interdicti, vel sua culpa, aut causa interdicti, vel consilium fauorem, auxiliū dederint delicto pro quo est interdictum, nisi satisfecerint si possunt, si non, dent cautionem idoneam iurando pro satisfactione. Item Eucharistia seu viaticum tantum, & non aliter etiam clericis, & tunc potest pulsari campana, & ostendi ubi mos est. Item matrimonium, sed non benedictio nuptiarum, neque extrema unctio etiam clericis religiosis, neque ordinare in loco interdicto.

180 Privilegium audiendi diuina officia tempore interdicti valet pro se, & suis tantum vere familiaribus, ut quibus honeste comitatur ad Ecclesiam, & non aliis, ut uxori, verum non valet nisi fuit causa interdicti, vel eius culpa, vel fraude fuerit positum, aut factum delictum.

Privilegiū collegij valet pro collegis, si sit clericus privilegiatus potest celebrare cū famulo, licet de nouo assumpto inseruiente sacro.

Religiosi privilegiati pro cōfratribus possunt admittere addictos religioni in habitu, licet maneat extra, vel inter viuos ei bona de se int.

Qui tempore interdicti possunt admitti ad officia, possunt sepeliri in cimiterio.

Omnia officia solemniter possunt fieri in festis Natiuitatis, Paschae, Assumptionis B. M. riq.

nō tamen in octauis, ūne præfata moderatione, exclusis excommunicatis, non exclusis interdictis, & quorū culpa fuit positum interdictū non accedāt ad altare. Item in festo Corporis Christi, & octaua. In die Conceptionis, & octaua ubi dicitur officium eius ordiatum per Prothotarium, & in his festis suspenditur interdictum à primis Vesperis, vsque ad Completorium diei inclusiue, & tunc omnia fieri possunt.

183 In suspensione interdicti, potest fieri id tantum, ratione cuius suspenditur, & eo tempore quo suspenditur.

187 Nemo nostra ætate tenetur seruare interdictum nisi denunciatum, & quod in se non sit nullum; & sufficienter, vt nullum publicatum: est autem interdictum nullū regulariter in his casibus in quibus excommunicatio est nulla, de quibus supra, religiosi tamen debēt illud obseruare, si mater ecclesia illud obseruat.

Laicus audiendo missam, & alia officia à sacerdote peccante eam dicēdo, vel cum laico personaliter interdicto, non violat interdictum etiam validum, & denunciatum, sed tamen in 4. casibus peccaret mor. sed non fieret irregularis.

Primo si sit ipse particulariter interdictus, & adest.

Secundo, si expressè, vel tacite est causa, vt illa dicatur.

Ter-

Tertio, si dicit talia officia, qualia clerici dicere violaret.

Quarta, si mentiendo se privilegiatum, intrat ad diuina officia prohibita.

Monachi & Moniales sine ordine, si faciant officia prohibita Clericis, peccant mortaliter, & priuantur voce actiua & passiua: licet non sint irregulares. Item clerici violando, peccant mortaliter; sed non sint irregulares, supra.

288 Cessatio à diuinis est desistentia ab his que vel est generalis, vel particularis, & differt ab interdictione: privilegiū pro interdicto non valet pro cessatione: nec est contra, & literæ in quibus ponitur simul cessatio, & interdictum, sunt diligenter ponderandæ.

De Irregularitate.

Irregularitas est impedimentum inductum à iure canonico, directe impediens acceptionem ordinum Ecclesiasticorum, aut aliquem usum eorum, quatenus sunt ordines, etiam post penitentiam: non enim omnis irregularitas impedit usum, & aliqua non omnem usum ordinis.

Irregularitas non est censura Ecclesiastica, & sic differt à suspensione, nec omnis excommunicatus, suspensus, interdictus, est irregularis.

Irregularitas diuiditur in quinque species.

sumptas ex quinque generibus defectuum. Primo, Sacramenti: secundo Corporis, tertio Animæ, quarto lenitatis perfectæ, quinto delicti.

193 Nulla irregularitas incurritur sola volūta-
te faciendi, nisi fiat id ob quod ponitur, & sic
nulla est mentalis.

194 In foro exteriori nemo in dubio est iudi-
candus irregularis: secus in interiori, vel in
cōsulendo.

195 Irregularis celebrās licet peccet mortaliter
tamen non incurrit nouam irregularitatem.

Potestas absoluedi à peccatis, etiam quæ da-
tur per bullas non extenditur ad dispensationē
irregularitatis.

Nemo fit irregularis, nisi in casibus à iure ex-
pressis.

Irregularitas occulta æquè nocet cōscientiæ,
ac publica, & vtraq; æquè indiget dispēsatione.

Qui tacens occultam irregularitatem ordina-
tur, vel impetrat beneficium, lebet occulte dis-
pensationem impetrare, & si sciēter accepit pos-
sessionem, & sic per intrusionem factus est inha-
bilis ad illud, debet de hoc mētionem facere in
impetratione, vel si nō erat beneficium reserua-
tum Papæ, debet impetrare habilitatem à Papa,
& clam impetrare collationem ab ordinario.

Episcopus potest dispensare in omni irregu-
laritate descendēte ex delicto occulto excepto

I homicidio voluntario non deducto in forum contentiosum ex Conc. Trid. sess. 24. c. 6. non potest episcopus dispensare super alia, ut super descendente ex illegimitate.

*De prima specie Irregularitatis ex
bigamia.*

Bigamia est status conjugati cum duabus coniugibus, & impedit susceptionem ordinum, paganus etiam fit bigamus.

Bigamia triplex: prima vera quando cognovit duas uxores successiue, secunda interpretativa, id est, si contrahit cum vidua vel alia per alium corrupta, vel cum virgine, quae adulteretur, & eam iterum cognoscit, licet ignorans, aut contrahat cum vna valide, & cum alia inualide, vel cum vtraque inualide ob aliquod impedimentum.

Tertia similitudinaria, id est, quando quis ordine sacro, vel voto solemni contrahit cum aliquo, & consummat, qui non est in sacris si contrahat cum corrupta, sed inualide non fit irregularis,

196 Vxoratus cum virgine si habet concubinam non incurrit, neque qui contrahit cum desponsata alteri per verba de presenti, modo illa sit virgo, neque qui cum multis contrahit, sed

tantum cum vna habet copulam.

197 Contrahens cū virgine scurili, serua, aut publica fabularum actrice non est bigamus, sed ea mortua non debet ordinari: Papa potest dispensare cum bigamis ad ordines, quamuis in vera non soleat sine magna causa dispensare.

In vera & interpretatiua nemo potest dispensare, præter Papam: in similitudinaria vero cum virgine, potest Episcopus.

De secunda specie Irregularitatis, ex defectu corporis. n. 198.

Defectus cuiuslibet membri etiam occulti, vt sunt pudenda proueniens ob culpam facit irregulārē, vt si in pœnā alicuius delicti, quamuis ab inimicis fuerint abscissa pudenda.

Qui partem membri ob indignationem sibi abscidit, licet nō amiserit facultatem naturalem bene celebrādi, si est notoriū quod ob indignationem hoc fecit, est irregularis, secus non.

199 Imbecillitas, vel defectus mēbri, contingens sine sua culpa, & non impediens celebrationē, non facit irregularitatē, vt si fiat à Medico, ab infidelibus, ab inimicis, sine sua culpa, vt natus sine pudēdis, vel castratus, vt claudius cui scipio in altari nō est necessarius, vt macula oculi non priuans, vel notabiliter deformans, vel vtriusque oculi nō notabiliter, vt si gibbus, &c.

I Monoculus est irregularis, sed carens visu oculi dextri, qui alijs videtur sanus, & sinistro quantum sat est ad celebrandum videt, non est irregularis, immo, nec est irregularis, quia missio visu oculi sinistri cum dextro legit canonem sine nimia, & indecora conuersione faciei ad Populum.

200 Eunuchi non debent secum gestare artefacta pudenda.

Quilibet defectus cuiusuis membri inhabilitans ad sacrificandū vel notabiliter deformans, siue sit cum culpa sua, siue sine culpa sua, facit irregularē: similiter membrum superuacaneū, vel nimis grande: ad Episcopum tantum spectat iudicare de defectu, vel deformitate an sit notabilis, & non ad alios Prælatos, licet ordinandus sit religiosus. Defectus, vel deformitas inhabilitans ad vnum officium exercendum, facit irregularitatem ad illud, & non ad aliud, v. g. ad missandum, & non ad absoluendum, sed intelligitur quando defectus fuerit sine sua culpa, & post ordines susceptos.

In hac irregularitate solus Papa dispensat.
201 Omnis illegitimus licet occultissimus, est irregularis, & si credit matri id dicenti debet occulte petere legitimationem, sed si non credit non tenetur.

Impetrata irregularitate illegitimationis, so-
lus

lus Papa dispensat ad ordinem sacrum, dignitatem, beneficium, curatū, sed ad ordines minores, & ad vnum beneficium simplex, potest Episcopus.

202 Defectus ætatis facit irregularē sed quæ ætas requiratur ad ordines, supra c. 25. n. 106. & qui ordinatur ante ætatem habet characterem, & priuilegia consequentia characterem, sed nō habet executionem ordinum, & priuilegia eam consequentia.

In prædictis solus Papa dispēsat, & priuilegia regularium post Con. Trid. sunt exclusa.

Lepra facit irregularem ad susceptionē ordinum, & ad vsum susceptorum, idē facit quælibet infirmitas quæ est cū notabili scandalo vsui ordinum, & solus Papa dispensat.

203 Qui habet morbum calucum, energumenus, arreptitius, & obsessus à Dæmone est irregularis, & solus Papa potest dispērare, & qui semel hoc morbo est affectus licet sanus videatur, tamen semper est irregularis, & si est ordinatus si sæpe decidit, vel raro, sed spumas ore vomat non potest celebrare, si secus potest, sed cū adiutore parato perficere missam inceptam in defectu illius, obsessus vero à Dæmone nunquā debet celebrare. Quod dicitur de morbo caluco, est dicendum de lunatico, amēte furioso.

Hermaphroditus si sexu fæmineo magis quā

Ivirili præstet non est capax characteris, sed si pollet magis virili, quam formineo etiam si sit capax, tamen non debet ordinari, & solus Papa dispensat.

Seruus est irregularis, tamen cum facultate sui domini potest ordinari, & sic liber: si sine facultate ordinetur in minoribus, remanet seruo, vt prius, si in diaconatu, vel subdiaconatu potest se liberare soluto pretio, vel dato alio seruo simili, si presbyteratus, manet liber dato peculio aut redimendo se, si neutrum potest, satisfaciat præstando Domino obsequia non indecentia presbytero.

204. Infamis infamia facti, vel iuris est irregularis: sed in infamia iuris, solus Papa dispensat, nisi si Episcopus dispēser super delicto, quod potest, & accessorie infamia dematur: in infamia facti Episcopus dispensat, & aliqua tollitur sola pœnitentia iusta, & emendatione vitæ.

Qui vinum nõ potest bibere quin euomat est irregularis, cum quo Papa non potest dispensare, nisi teneamus, quod possit dispensare cum celebrante; non sub vtraque specie, potest tamen promoueri ad ordines minores.

De tertia Irregularitatis specie ex defectu anime n. 205.

PEnitūs idiota est irregularis ad ordines, & scientia requiritur pro qualitate ordinis in
 Conc. Trid. sess. 2 c. 4.

Papa in hoc defectu raro, aut nunquam dispensat directe, sed indirecte in dispensando super ætatem.

Nō baptizatus licet sit catholicus, & sanctus est irregularis, & non capax ordinum, sic baptizatus, sed hæreticus seu fautor hæreticorum, licet sit conuersus, nō ordinatur, neque filius hæretici in linea virili vsque ad secundā generationem, in fœminea, vsque ad primam, neque Sacracenus, Iudæus, Paganus etiā nouiter conuersus, & baptizatus, nō sic de nouo Christiano, vt vulgus vocat nisi aliter sit statutū alicuius particularis Ecclesiæ: cum his solus Papa dispensat, non tamen potest in non baptizatis, & continuo amentibus.

De quarta specie Irregularitatis ex homicidio iusto & defectule.

nitatis n. 206.

HÆc nascitur ex mutilatione alicuius membri in casu licito, quia non videtur imitari mansuetudinem Christi.

Illā pars hominis dicitur membrum, quæ habet officium per se distinctum, vt manus, p. 14

ris, non sic digitus, nam amisso vno digito si potest commode celebrare non est irregularis, sic soli testiculi non sunt membrum, licet si eos sua culpa amiserit non possit ordinari.

207 Interficere, & membrum abscindere sunt paria in hoc casu, sed abscindere membrum, & illud debilitare non sunt paria, & cum hoc, non est irregularitas, irregularitas enim tantum in casibus iuris expressis reperitur.

208 Ob breuitatem pro occidere, & mutilare vterdum verbo deformare in posterum.

209 Omnis baptizatus deformans verum hominem in casu licito praeterquam in infirmitate, aut dat causam propinquam deformandi aliquem, aut saltem, ut eius deformatur, quam alias deformatetur extra necessitatem inuitabilem suae vitae defendendae, est irregularis.

Causa propinqua in hoc, est dictum, vel factum, licitum, directum sufficienter in deformationem inde sequutam, unde non sufficit minimus iustus, vel qualiscumque generalis intentio.

Hinc exhortans milites in generali, ad bellum iustum, vel victoriam, non sit irregularis, sic etiam necessitas excusat, ut quando aliter euadere non potest, nisi deformando, & licet ad euitandum peccatum non teneatur fugere, teneatur tamen fugere ad euitandum hanc irregularitatem, dummodo fuga non sit ei periculosa, & si mutilatio

latio sequitur non ob meum dictum, vel factum non sum irregularis: ex his inferantur sequentia.
 212 Est irregularis iudex iuste procedens, accusator, promotor, fiscalis, testis, notarius, scribens, pronuncians, publicans sententiam, scribens testimonia, scribens literas, quibus deformatio iubetur, agens, aut procurans contra reum, vel agens pro reo cum condemnatione talionis, & quilibet alius officialis.

Præbens arma alteri, ut se defendat non valens aliter se defendere, si deformat, non incurrit.

Dans arma non valenti se defendere, si cum illis, ultra hoc occidit inuadentem, fit irregularis, & multo magis si non dat arma, sed cum armis illum occidat ut alium defendat.

213 Est irregularis qui deformat alium ob iustam defensionem vitæ alterius, etiam patris vel Ciuitatis, vel in bello iusto, vel ne exercitus iusti belli fugiat, & multo magis ob defensionem iustam sui honoris, vel bonorum, vel alterius, tantum enim excusatur in necessitate inuitabili suæ personæ.

Quin etiã Clerici denunciãtes iudicibus proditiones, homicidas, & alia delicta cū protestatione, ut solum impediantur mala, & non affligantur pœna aliqua, non incurrunt, dum modo sciãt extra confessionẽ, secus si accusant eõ

Sam iudice ob alienas iniurias, etiam cum protestatione dicta.

214 Qui etiam Clerici accusant de crimine, quod non meretur deformationem, & ita credunt, & tamen iudex, vel ob alias accusationes, vel iniuste illum deformat, non incurrunt.

Clerici, & religiosi qui intersunt deformationibus quæ fiunt non concurrente aliquo modo, ut fiant, vel citius fiant non incurrunt, tamen Clerici in sacris, & beneficiarij si intersint sine causa rationabili, vel consulendi, vel confitendi, pecc.

215 Clericus in bello iusto adhortando ad victoriam generaliter, & efficiendo ope, & hortatu, ut commilitones multos occidant, immo, & percutiendo propriis manibus dummodo per se non deformat non fit irregularis: si autem per se deformat fit, quia necessitas defendendi alios excusat à peccato, non ab irregularitate.

Præbere arma, vel præire in bello aliquando facit irregularitatem id est, quando est causa propinqua, aliquando non, ut quando dicunt generaliter ad bellantes, ut vincant sine intentione particulari, ut hunc feriat, & omnes canones qui videntur contrarij intelliguntur, si dant cum intentione particulari sufficiente pro causa propinqua, & ad obiectiones responderent.

Quod

Quod non omne quod sufficit ad dandam causam propinquam, & habendam intentionem sufficientem deformandi iniuste, ut incurratur irregularitas, sufficit in deformatione iusta, ut incurratur irregularitas.

Ex hoc excusantur Ecclesiastici exhortantes in bello, in communi ad victoriam, sine intentione speciali ad deformandum.

Qui ad consequentias indulgentias affert ligna ad comburendum hæreticum viuum, si cum hoc cooperatur in morte illius est irregularis.

Qui comitatur iudicem, ut notarius, & satellites item custos dånati ducti ad mortem seu deformationem. Item vendens, vel commodans scalas, funes enses, sagittas, aut alia instrumenta ad aliquem deformandum, est irregularis.

Qui capit, vel indicat forem, ut a iudice capiatur. Item qui etiam causa suæ utilitatis sine protestatione ne procedat ad deformitatem, tradit, vel conqueritur de reo apud iudicem. Item si causa alienæ utilitatis, etiam cum protestatione, fit irregularis, protestatio autem non solo verbo, sed etiam mente fieri debet.

Hortans, vel admonens damnarum, ut faciat actum quo acceleretur mors, ut ascendere scalas, &c. fit irregularis.

Nec Medicus, ut Chirurgus secans iuste membrum, nec adiuuans eum, fit irregularis,

non sic de Iudice.

In hac irregularitate solus Papa dispensat facilius, & ex minori causa quam in irregularitate ex actu illicito.

*De quinta specie Irregularitatis nata
ex homicidio iniusto. n. 216.*

Occidere, & membrum abscindere, non autem debilitare sunt paria, quantum ad hunc effectum, quem nunc voce vocamus de formare:

Deformatio est duplex, prima mere voluntaria, id est intenta in se iuste, vel iniuste per se, vel per alium iubendo, consulendo, &c.

Secunda, mere casualis, id est non intenta in se, nec in causa ad id sufficienter ordinata, ut si missus aliquò, fulmine feritur.

Tertia mixta, id est non intenta in se, sed in sua causa sufficienter ad eam ordinata, ut qui iubet seruum alium cedere palo sine deformatione, & testificatio in causa sanguinis violentis deformationem.

Omnis, & solus in hac specie fit irregularis qui discretus, & baptizatus seipsum, aut alium hominem deformat illicitè, aut causam propinquam illi citam deformationis, vel eius anticipationis prebet, quæ declaratur sicut & superior

superior num. 206.

Deformatio mere voluntaria, facit irregularitatem, sed non mere casualis de opere illicito illicite facto.

221 Omnis deformatio mixta, secuta ex opere illicito lege iustitiæ, quod est causa propinqua eius, facit Irregularitatem.

Multa cōmodata in itinere periens ictu fulmīnis nō perit commodatario, licet sua culpa illac tunc transeat. Mandans percutere citra mortē; mādatatio occidente fit irregularis: quia percussio cum culpa sufficienter dirigitur in mortem. Quando autem dicatur sufficienter directum, boni viri arbitrio terminandum est.

222 Monachus vtens chirurgia circa vulneratū & ille moritur, fit irregularis: siue curet ob caritatem, siue ob lucrum, contra Sorum.

Deformitas casualis ex opere illicito nata, facit irregularitatem per canones contra Sorum.

223 Deformās embriōnē inanimatum, vel corpus ex anime non fit irregularis, nec qui impedit virtutem generatiuam.

qui est causa abortus, si fœtus est inanimatus non est irregularis: si dubitatur debet censere se irregularem.

Vulnerans pluries, & multum, immo abscindens partes membrorum si non abscinditur mēbrum, vel moritur, nō fit irregularis, zunicula

nicula est membrum.

Qui iuste percutit, sed non occidit si percussus ab aliis sine eius culpa occiditur, vel moritur defectu medici, regiminis, vel morbo superueniente, non fit irregularis. secus vero si iniuste percutit.

214 Qui non occidit, nec mutilat: sed debilitat membrum ita, vt celebrare non possit non est irregularis.

Præbens arma euntibus ad bellum iniustum fit irregularis, si quis deformetur: similiter qui intersunt rixæ auxiliando pro parte iniusta, si quis deformetur fiunt irregulares, secus si intersunt ad dissuadendam rixam, & ad pacificandum, licet ex eorum præsentia sua pars animeatur, & contraria deterreatur.

Qui intersunt iusto bello, animando, fauendo, percutiendo, modo suis manibus non deformant, non sunt irregulares.

Laici in iusto bello deformantes, non sunt in hac irregularitate, sed in superiori.

Itē nec clerici in casu quo excusantur à peccato.

216 Laicus accusans in iudicio, iniuste si sequatur deformitas est in hac irregularitate, si iuste in superiori, clericus etiam si iuste sine protestatione est in hac.

Item iudex condemnans, & fauens condē-

nationi iniustæ, incurrit hanc, sic qui inimico ostendit viam ad deformandum si sequatur.

Qui furem detinet donec Iudex veniat, vel tradit, vel accusat, vt suum recuperet cum protestatione, &c. si suspendatur non fit irregularis si vero cum protestatione placet ei suspensio illius, fit irregularis in conscientia, & debet dispensationem obtinere: protestatio enim est facta, tamen irregularitas est alterius speciei.

Qui rixatur illicite cum aliquo, & superuenientes amici illum deformat, sine suo consensu, fit irregularis in hac.

Qui domi suæ nutrit ferocem belluam, vt Leonem, si sua culpa, qui eam solutam tenet, aliquem occidit fit irregularis, secus, si sine sua culpa.

228 Chirurgus, vel medicus cuius dolo, ignorantia, negligentia, audacia, infirmus deformatur est hic irregularis, alias secus.

Custos infirmi qui dolo, vel culpa notabili, vel præter consilium curantis deformat infirmum saltem citius, est irregularis, secus si sine culpa notabili sed bona fide, licet in aliquo errauerit, & consulat doctores. Qui si dubitat, teneat se irregularem.

Qui non est Medicus, vel Chirurgus, & euellit telum infixum corpori, vt citius moriatur, si sequitur, sic qui vertit egrotum, vel consulit
aduær-

aduertendum vt citius moriatur; si moritur fit irregularis, aliter non.

Infans defectu iudicij dormiens, furiosus aliquem deformans non est irregularis: sed ebrius sic; si non est omnino extra iudicium, vel si sciebat se inebriatū sumere arma, & percutere alios & tamen sua culpa inebriatur: sic etiam est iudicandus dormiens & furiosus.

Iniuria affectus si eius amici, deformant iniuriantem, & ipse sciens non contradicit, fit irregularis.

Auertens aliquem à liberando aliquem ab iniusta deformatione: si sequatur, fit irregularis.

Nemo fit irregularis ex sola complacentia, quod deformatur alius. Nec medicus nolens curare, nec diues non pascens, vel nō vestiens morientem, vel non defendens, nisi sit iudex vel ex officio teneatur: licet habeat desiderium mortis illius.

Iubens, consulens, &c. aliquem deformari, si expressè vel tacite mandatum non reuocat, & sequitur deformatio, fit irregularis.

233 Sic qui cōsulit percussorem illicitam extra deformatem: quæ tamen sequitur, fit irregularis, contra Syluestrum.

Sic ratam habens deformationem suo nomine factam, quam antequam fieret peterat mandate, & hoc etiam si iussus tantum deforma-

vetur. Consulens non satisfacit reuocando con-
siliū, sed debet contrarium persuadere.

234 Sciens tractari deformationem illicitā ali-
cuius si eum non adiuuat dicto vel facto, p. m.
sed non fit irregularis.

Qui in bello iniusto hortatur, vel custodit sar-
cinas præliantium, fit irregularis.

235 Magister castigans discipulum circumspe-
cte etiam si moriatur, non fit irregularis: secus
sic.

Clericus licitè ludens cum aliquo qui se suo
eultello deformat sine notabili culpa alicuius
non fit irregularis: si illicite, sic.

Iacens lapides in aliquem locum, si dicto vel
signo non præmonuit, & aliquem deformat, fit
irregularis, aliter non. Iaciens lapides in bruta
si circumspecte licet quis deformatur non est
irregularis, si minus sic.

Clericus in venatione illicita, vel aliis exerci-
tiis illicitis, si quem deformat est irregularis, se-
cus non.

Clericus introducens meretricem in domum
suam per tecta, si decidens deformatur, vel a-
bortiat, fit irregularis, si per viam planam,
non.

Sonans campanam si sine sua culpa tintina-
bulum solutum aliquem deformat, non est ir-
regularis: si cum culpa sic.

Iocans

Iocans, vel saltans cum muliere grauida licite, si abortiatur non est irregularis, si illicite, est irregularis.

236 Monachus, vel clericus, beneficiatus, vel in sacris, videns furem si clamat latro, latro, animo vt deformatur, vel putans quod superuenientes deformatibunt, vel tradent iudici deformatum, sequuta deformatione fit irregularis, secus non: alius vero clericus, vel laicus idem faciens est irregularis superioris speciei.

Qui dormiens suffocat infantem in eodem lecto illicite à se positum, fit irregularis, aliter non: idem de mittente puerum ad flumen in quo suffocatur, & declinante ab ictu, & propellente alterum, qui deformatur, & similia si illicite fiunt, sunt irregularia, si licite secus.

Clericus secans alienam arborem illicite, sed sine culpa, si quis deformatur non est irregularis, sic de sonante campanam contra Syluestrum.

237 Idem de clerico mercante bestias, & venante, & quæ venatio licita, vide ibi.

Monachus minor licet peccet equitando in mula mitissima, qua si sine culpa occiditur puer, non fit irregularis, quia in his casibus actiones nullatenus dirigebantur in tales deformitates.

238 Adulter inuentus à marito si in sui defensione

fito rem,

tionem, eum occidit fit irregularis.

Clericus adulter si maritus ob id uxorem occidit, fit irregularis.

*De dispensatione irregularitatis
hujus nu. 239.*

Qui occultissime occidit alium, & probabiliter pro certo creditur quod infamaretur de tali delicto, si non celebrat ante dispensationem, potest celebrare post debitam contritionem, & confessionem.

Idem dicendum de excommunicato, in tali casu potest communicare, idem de cęsurato Pali in simili casu.

In conscientia, tam mala est hæc irregularitas quam publica ex Cōcilio Tridentino Episcopus non potest dispensare in ea, quæ ex homicidio volūtario, & intelligitur de homicidio illicito intento, & volio int se saltem æquipollēter, id est, in causa proxima, & nō causa mortis evitandæ.

*De irregularitate delicti accipiendi, vel utē-
di male ordinibus n. 245.*

Sciens vel scire debens se excommunicatū maiori, seu interdictum, seu suspensum ad

ordines, si ordinatur, vel celebret fit irregularis, verum est quod si censura est occulta, licet celebratio sit publica, potest Episcopus dispensare post Concil. Trid.

Suscipiens ordines maiores, & minores simul vel duos sacros eodem die, si consuetudo non excusat fit irregularis, sed Episcopus potest cōcedere vsum prius susceptorum.

Sciens aut scire debens Episcopum se abdicasse à loco, & dignitate, si ab illo ordinatur fit irregularis.

Ordinatus ab Episcopo excommunicato, interdicto, suspēso, simoniacō, schismatico, hæretico, deposito, degradato, & denunciato, vt talis, fit irregularis, licet character imprimatur, & ignorabat denunciationem, potest Episcopus eum eo dispensare.

Qui ante legitimam ætatem extra tempora, & absque literis dimissoriis ordinatur ordinatione sacra, fit suspensus, & si celebrat fit irregularis.

Qui per saltum ordinatur, est suspensus, licet habeat characterē, & sine dispensatione nō potest accipere prætermissum ordinē, & si antequam omisū ordinem accipiat, vel acceptum exerceat, potest Episcopus dispensare, imo etiā post exercitium si per ignorantiam fecit, potest Episcopus, si vero sc. èter, solus Papa potest dif-

penfare ad vltiorem, ad quem si non intende-
bat, potest Episcopus.

Non ordinatus si serio, & ex officio exercet
ordinem fit irregularis, ibi vide pulchros parti-
culares casus.

Violans quodcumq; interdictum cū actu pro-
prio cuiuscunque ordinis fit irregularis, non
loquitur de pura cessatione, & solus Papa dis-
pensat ad superiores ordines, sed Episcopus ad
vsum acceptorum.

*De irregularitate ex delicto violandi censu-
ras celebrando. num. 246.*

Ordinatus si excommunicatus maiori, sus-
pensus, interdictus sciens, vel scire debens,
solemniter facit actum proprium sui Ordinis,
est irregularis: idem si audit autorizando, &
in hac solus Papa dispensat.

*De irregularitate ex delicto iterandi bap-
tisma. num. 247.*

Qui bis baptizat, etiā ignoranter, est irregula-
ris, & qui scienter bis baptizatur, etiam
est irregularis, etiam dubium probabile excu-
sat, vt baptizetur sub conditione. Nec Paro-
chus debet baptizare, etiam sub conditione
quam obstetrix baptizauit, sed debet reliqua

supplere, idem dicendum in ordine & confirmatione.

*De Irregularitate ex notorietate
delicti. nu. 248.*

NOtatus in crimine notorio, & depositione digno, est irregularis, ut est adulterium, & eo maiora, continuus concubinarius & notorius, stuprum Virginis, &c. Unde quæcunque enormitas sine notorietate non sufficit.

249 Crimen occultum sodomix licet nefandum, nõ inducit irregularitatẽ, nec quodcũque enorme, nisi clericus exerceat ex usu continuo arbitrio boni viri, per extrauagantem Pij V. & hæc respicit etiã forum interius, tamen quod non comprehenditur omnis actus luxuriæ præter naturam, vel sodomiticus, sed sola copula sodomitica feminata intra vas.

251 Hæc quoad comprehensos inducit depositionem ipso iure. Nulla irregularitas ipso iure inducit priuationem beneficii iam questui, sed omnis irregularitas p̄cedens collationem, reddit illam subsecuturam nullam ipso iure irregulari, sine sua culpa ex defectu ad usum ordinis: & alterius potest dari beneficium non requirens maiorem usum, sed non potest dari laboran-

boranti quarta specie irregularitatis.

Irregularitas nata ex delicto non incurritur, pecc. venial.

Excommunicatus minori non p. m. nisi celebrando, sed p. v. conferendo alia sacramenta. Commissio facta alteri, verbi gratia Episcopo, ut dispenset, spirat in morte committentis: verbi gratia Pape: non sic gratia potestatis alicui, verbi gratia religioso, facta dispensandi. 254. Confessarius electus per bullas Papæ, quæ solum habent clausulam absoluedi à quacunque censura, non potest absolvere ab irregularitate, quia non est censura, & tandem non potest nisi exprimat irregularitas, quia hæc non impedit absolutionem peccatorum quod videtur intentum Pape, & cum toto hoc non superfluit in bulla particula, & ab aliis pœnis.

255 Occultum in hac materia est non publicum, publicum vero est notorium, manifestum, famosum, & ut tale sit sufficit esse tale vicinie, collegio, vel monasterio, licet non provincie civitati, vel parochie, & tunc est tale collegio, quando est notorium maiori parti collegij, licet tantum sint decem in collegio.

Publicum est triplex 1. Notorium, quod nititur scientie maioris partis, verbi gratia collegij. 2. Manifestum, quod nititur fame eiusdem partis maioris ortæ à scientibus 3. Famosum, quod

quod nititur famæ maioris partis, ortæ ex vno
 sciente, vel iudiciis, vel præsumptionibus illi æ-
 qui pollutibus.

Occultum triplex. 1. Quod non est probabi-
 le suapte natura, vt sunt sola mentalia. 2. Licet
 sua natura sit probabile tamen non potest pro-
 bari, vt quia coram nemine factum est. Ter-
 tium quod potest quidem probari, sed adeo à
 paucis, quod non sit orta fama nec iudicium.

Delictum vt dicatur publicum, non sufficit
 actum esse publicum, nisi sciatur esse delictum; vt
 si excommunicatus secretus publicam dicit mis-
 sam coram populo, actus est publicus, sed deli-
 ctum non est publicum, quia nescitur.

*De VI. casibus quibus polluitur Ecclesia, ita
 vt in ea non possit celebrari. n. 256.*

Primus, si intra eam sanguis humanus iniu-
 riose effunditur, aut causa naturalis eius ef-
 fusionis, vel mortis datur. Si sit extra eam, vel
 super eam in tecto, vel subter eam in specu nõ
 polluitur. Item si Ecclesia erat sacrata, debet
 reconciliari ab Episcopo, cum aqua benedicta;
 & non erat sacrata, potest à solo præbytero
 cum aqua ab eo benedicta. Nec sufficit effusio
 aliquarum guttarum, sed requiritur largitas, &
 debet

debet esse sanguinis humani, & iniuriosa, non si fiat ob iustam defensionem, vel ioco, & ludo licito, licite facto, nec effusio facta per furiosum, aut stultum, aut carentem iudicio puerum, nec si vulnus extra fuit datum, & intus effunditur sanguis; sed si è contra sic. Nec si feratur intus sententia condemnationis, & foris effundatur sanguis: item satis est in ea suffocare sine sanguine. Item occidi, vel vulnerari ob fidem. Non sufficit si ab Ecclesia mittatur sagitta, & feriat extra eam: sed contra sufficit: nulla pollutio Ecclesiæ secreta, impedit celebrationem, nisi donec publicetur, licet sit post multos dies.

Secundus voluntaria effusio seminis humani cuiusque animalis rationalis iuxta, contra, aut extra cursum naturæ, etiam per copulam couigalem: non autem si dormiendo polluat.

Tertius si in ea sepeliatur excommunicatus.

Quartus si in ea sepeliatur infidelis, & tunc non solum est reconcilianda Ecclesia, sed etiam eius parietes sunt abradendi.

Quintus quando Ecclesia consecratur, vel benedicitur per Episcopum, publicum excommunicatum.

Sextus quādo omnes parietes, vel maior pars eorum simul deiiciuntur, quod raro fit. Polluta Ecclesia polluitur cæmeterium illi contiguum,

sed non si nō est contiguum, at polluto cœmī-
terio contiguo, non polluitur Ecclesia.

De casibus reservatis. n. 259.

Quilibet sacerdos cum ordine accipit pote-
statem consecrandi, baptizandi, prædican-
di, & absoluendi ab omnibus peccatis, sed
interdicitur ei exercitiū illius potestatis, donec
concedatur de licentia eius qui potest: vnde re-
servare non est concedere potestatem absol-
vendi, sed minuire potestatem: vnde non caute
Sotus fuit loquutus.

Per Conc. Trid. est hæreticū dicere, quod
Episcopus non possit reservare casus in conscie-
tia, item in articulo mortis omnis casus & cen-
sura, definit esse reservata.

Episcopus potest absolvere casus occultos re-
servatos Papæ præter hæreticos, & casus Bullæ
Cœnæ, quia per bullam limitatur eius ius. Om-
nis casus reservatus Papæ habet annexam ali-
quam censuram, hinc bulla concedens potesta-
tem absoluendi à casibus Papalibus, concedit
etiam, & à censuris reservatis Papæ.

260 Sublata censura Papali simplex Parochus
potest à quolibet reservato absolvere, quia de-
finit esse reservatū, & si quā censura Episcopi
superesset, censetur cum Papali ablata Epis-
copus

episcopus concedens alicui casus sibi referuatos nō concedit censuras, item si concedit casus, & censuras, non concedit dispensationem votorum, vel irregularitatem.

Confessarius, qui habet casus suos Episcopo referuatos, potest absolueri ab iisdem casibus in sua diœcesi pœnitentem alterius diœcesis.

Episcopus concedens omnem suam auctoritatem absoluendi auditos, non concedit sibi casus referuatos, nisi dicat concedo omnes meos casus, vel concedo omnem meam facultatem excepto tali casu referuato, vel in foro conscientie, quando apparet intentionem Episcopi, fuisse concedere suos casus referuatos.

Casus Episcopo referuati, licet Doctores varie contendant sunt.

Primus peccatum clerici, habens annexam irregularitatem, licet possit prius à peccato, & postea absolui ab irregularitate.

Secundus, incendium data opera factum domorum, frugum, &c. & ad id consensum, vel auxilium dans.

Tertius, notorium, & scandalosum peccatum, cui pœnitentia solemnis imponenda, tamē non est in usu.

Quartus absolutio blasphemie publicæ, & notoriæ, quod tamen non est verum.

Quintus, dispensatio votorum, & iuramentorum,

rum, tamen hic non est casus.

Sextus, absolutio excommunicationis maioris, referuatæ Papæ, & concessæ inferioribus, sed est pœna hæc, non casus.

261 Sunt alij referuati Episcopis per consuetudinem generalem, vel quasi generalem. &c.

Primus homicidium voluntariū, vel realis membri abscissio.

Secundus, falsare scripturas, falsum testificari, vel tacere verum coram iudice, vel si aduocatus, Procurator, Notarius ostendat scripturas parti aduersæ.

Tertius, violatio libertatis & immunitatis Ecclesiæ, cui sæpe est annexa excommunicatio bullæ Cœnæ: & nunc omne sacrilegium est referuatum Episcopo.

Quartus retinere incerta aliena.

De prædictis referuatis per cōsuetudinem, & cōstitutionē particulare nō potest dari certa regula; quælibet enim prouincia habet proprios.

Hi casus referuati per bullam aliquam à Papa concessam, possunt absolui, inconsultis Episcopis, contra quendam qui considerate & periculose scripsit.

*De presentatione confessoriorum
religiosorum. n. 264.*

Prelati Religiosorum tenentur petere ab ordinarijs facultatem pro audiendis confessionibus etiam presentare idoneos sensibilibus. Si Episcopi sine iusta causa nolint hos admittere, habentur pro admissis.

265 Semel presentatus, & admissus non indiget noua presentatione.

266 Presentati non debent absolueri a reseruatibus Episcopo, qui in loco ubi sunt presentati possunt audire omnes etiam non diocesanos, sed extra locum non possunt audire etiam Diocesanos.

266 Episcopi possunt remittere religionis obligationem se presentandi, ut admittantur.

Aliqui religiosi habent alium modum se presentandi, sed non est tantae virtutis.

De regulis Confessorum. n. 269.

Opera bona facta in peccato mortali, ad multa valent, ut ad implenda praecipua, & excusandum a nouo peccato, ad illustrandum mentem nostram, & ut Deus tardius nos puniat.

Confessarius non debet absolueri infirmum si nutibus, vel verbis non fuerit confessus ei aliqua peccata licet antequam obmutesceret, uocauerit eum animo confitendi dicens se uelle confiteri, & signa contritionis aliqua dederit.

Con-

Confessarius non debet absolueré religiosum volentem testari, nisi desistat, & si testatus est, debet reuocare, aliter non in loco sacro sepeliri potest, bene potest rogare superiorem, ut liberè ista istis det.

271 Hæres non tenetur querere absolutionem pro eo qui est mortuus absolutus à peccatis, & sepultus, & mox creditur excommunicatus occultus non denunciatus: imo etiam quando non fuerit confessus, sed contritus.

Quilibet sacerdos potest absolueré in articulo mortis, quemlibet à centuris etiam non confessum, licet sacerdos sit excommunicatus, & denunciatus.

Articulus mortis, & mortis periculum sunt idem, quoad iura facientia in facultatem absoluenti.

Collatio beneficiorum facta excommunicato licet ignoret se excommunicatum, est nulla.

272 Excommunicatio Episcopi non ligat extra Episcopatum.

Excommunicatio conditionalis impleta conditione non retrahitur.

Potest quis appellare de excommunicatione conditionalis ante impletam conditionem, & post conditionem impletam potest excommunicari de nouo.

Pensionarius, qui personaliter cõsentit pensioni,

Noni, si nō soluit statuto die etiam ante intimationem literarum incidit in censuras: secus si per procurationem.

Ignorantia probabilis excusat ab excommunicatione statuti pro facto damnato, quia excommunicatio est pœna extraordinaria.

Nullus præter Papam, & ex eius speciali commissione potest absoluerè ab hæresi, & censura ei annexa etiam occultissima, nec cum Iubilæo vel Cruciata; dubitatur tamen an possit Episcopus de occultis.

Qui habet facultatem dispensandi votum, non potest dispensare votum iuratum, vel iuramentum.

Si quis in Hispania vouit ingredi in religionem Franciscanorum quæ iam à Pio quinto sublata est, non tenetur ingredi religionem extra Hispaniam.

Confessarius electus secundum potestatem sibi tractatam, potest absoluerè ad cautelam ab excommunicatione, & quomodo, & quando, vide ibi multa, & quando in foro conscientie, & quando in utroque foro.

De Conscientia, & Scientia. n. 279.

Scientia, fides, opinio, dubitatio, scrupulus, conscientia, quomodo conueniant, & differant,

sunt, vide Nauarrum.

280 Non est necesse semper eligere partem tutiorem, sed sat est tutam.

281 Vnde generentur scrupuli, & quos malos effectus generent, vide ibi.

Remedia contra scrupulos sunt perpulchra, & multa, vt Deus, pharmacū, auersio cogitatus in re scrupulosa, se submittere alieno iudicio, contrauenire scrupulis, Epicia, id est, credere quod non peccet si adimplet legem, secundum mentem auctoris, si in sensu benigniore seruat, vel si non seruat quia valde difficilis, vel ne pro stulto habeatur, vel in dubijs seruat communē vsum bonorum, vel recte intelligendo illud: in dubio tutior pars, est eligenda, id est, in vere dubio non quando altera pars est sufficienter firmata, vel pro vera eligitur, esse bonæ mētis agnoscere culpam, vbi nō est quod intelligitur in genere non specialiter: & tandem quod scrupulus est defectus scientiæ, aut iudicij recti.

De opinione eligenda, & duobus remediis pro scrupulis. n. 286.

Est eligenda vna opinio consuetudine recepta, si non est contra legem naturalem, vel diuinam, si non est cōsuetudo, est eligenda illa, quæ innititur textui, cui nō potest respōde-

ri, si non est textus, tunc illa quæ innititur fundamentis multis, & rationibus, si non est talis est eligenda communior, his cessantibus, quæ sit benignior, & favorabilior, iuramento, matrimonio, doti, testamento, libertati, pijs rebus, religiosis, pupillo, viduæ peregrino, personæ miserabili, priuato contra fiscum, quando fiscus fundatur in delicto priuato, valore actuum, & vltima voluntate: si nihil tale sit tunc illa, quam affirmant graues doctores.

In conscientia Iudex, consultor, aut agens, quando debet iudicare in re dubia, antequam id faciat, ex animo debet expellere dubietatem, & certò opinari opinionem electam esse veram, & idem etiam debere iudicare in eo casu: quia si dubius iudicat, pecc. contra conscientiam, verum est quod sufficit iudicare secundum opinionem, quam putamus esse veram, idonea scientia, & conscientia.

289 Communis opinio est dicenda illa, quam octo, vel decem doctores classici, re ex professo tractantes asseuerant, & non quæ 50. more ouium sequuntur, sola auctoritate priorum ducti.

290 Scrupulosus debet considerare quod sine gratia gratum faciente, vel auxilio speciali Dei, vix potest opera moraliter bona operari, & sic ex se non potest facere opa digna maiestate Dei, & sic diffidere sibi, & fidere diuinę bonitati, quę

promptior est ad miserandum, quam punien-
 dum, præsertim in eos qui bona fide ope-
 rantur, & debet cōtētus esse, ut vel
 mediocriter satisfaciat suæ obli-
 gationi, & considerare meta-
 phoricum vultum Dei,
 benignum esse.

(.3.)

FINIS,

INDEX

*Index locupletissimus Compen-
dij Manualis D. Nauarr.*

A.

ABORTVS periculo exponens se, vel aliã,
cap. 15. num. 14.

Absoluendus an sit quis, in occasione pec-
cati, & quando cap. 3. n. 5.

Absolutio data etiam excõmunicato, quando
teneat, cap. 9. n. 3.

Absoluendus an sit, non soluens temporalem
pœnam, cap. 23. n. 61.

Absoluens à reseruatīs quid faciet, ca. 25. n. 96.

Absoluere à peccatis prius, quam ab excõmu-
nicatione, cap. 16. n. 7.

Absolutionis forma quæ, & quando teneat, ca.
16. n. 11.

Absoluens à quibus non poterat, quid faciet,
cap. 26. n. 14.

Absoluendus an sit mutus, demens, &c. cap.
26. n. 27.

Absoluit Episcopus à casibus reseruatīs Papæ
& quando, cap. 27. n. 87.

Absoluendi potestas pro censuris, non est pro
irregularitate, cap. 28. n. 254.

Absoluere à censuris in articulo mortis, qui
potest, cap. 28. n. 271.

INDEX.

- Absoluere** ab hæresi quis potest, cap. 28. n. 172.
Accidia, quid, & quotuplex, cap. 23. n. 125.
Accipere aliquid a fure, vt taceat, cap. 17. n. 21.
Accipere occulte aliquid ab eo, cui displicet
 occulta acceptio, cap. 17. n. 138.
Accommodatum casu periens, cap. 17. nu. 282.
Accommodatum quando, & quomodo resti-
 tuendum, si peccat, cap. 17. n. 182.
Accusans quando peccat, cap. 25. n. 31.
Administratores quando restituant de bonis ad-
 ministratis, cap. 17. n. 137.
Adulter inuentus & occidens maritum, pec-
 cat, & fit irregularis, cap. 15. n. 7.
Adulter & adultera circa filium spurium, quid
 agant, cap. 16. n. 43.
Adulteri quomodo se habeant circa cohabita-
 tionem & debitum, cap. 22. nu. 23.
Aduocatus & procurator in officiis, quando
 peccant, cap. 25. nu. 28.
Alienum accipere extra extremam necessita-
 tem, cap. 17. nu. 118.
Allicere ad amorem vanum vel venialem, cap.
 14. n. 37.
Amare intentius creaturas, quam Deum, sed
 non fortius, & quomodo Deus amandus, cap.
 11 n. 15.
Amare proximum quando tenemur, & cum
 ordine & quomodo Deum, cap. 14. n. 7. & 31.

INDEX.

- A**marivolens ab aliquo vel aliqua carnaliter,
cap. 19. n. 1.
- A**micitiam aliquorum lædens vel separans, ca.
18. n. 13.
- A**ncilla quando potest fugere à domino cum
quo peccat, cap. 16. n. 21.
- A**nimal domesticum alicuius occidens, cap. 17.
n. 120.
- A**nimalia aliena retinere, cap. 17. n. 126.
- A**pum examen accipere, cap. 17. n. 128.
- A**rchidiaconus qualis sit, cap. 25. n. 134.
- A**rma vendere ob finem honestum, vel tur-
pem, cap. 23. nu. 90.
- A**rtem notoriam discentes ieiunis, cap. 11. n. 38.
- A**rticulus mortis, & periculum, quando sumun-
tur pro eodem, cap. 28. n. 271.
- A**rtifices quando non absoluedi, cap. 3. n. 5.
- A**urifices quorum opera sunt ad malum vsum,
cap. 14. n. 43.
- A**rtifices non docentes tirones, cap. 17. nume-
109.
- A**sscuratio pecuniae, vel lucri, c. 17. n. 257.
- A**sscuratio licita est, & pretio aestimabilis; cap
17. n. 285.
- A**tritus fit contritus, cap. 1. n. 40. & quæ attri-
tio satis ad gratiam, cap. 1. n. 42.
- A**varitia quando mortalis, & quæ eius filia
cap. 23. n. 69.

INDEX.

B.

- BAPTIZANDVS** conteratur, cap. 1. n. 40.
 Baptism⁹ quid, & in ei⁹ vsu qui peccēt, c. 22. n. 6.
 Baptizari petēs à parochio peccatore. c. 24. n. 23
 Baptizās bis vel chrismate vetere. c. 25. n. 246.
 Bellum iniustum petens, vel non cogitans an
 iniustum, vel principaliter contra suos inimi-
 cos, & quid si subditus cogatur ire. c. 15. n. 15.
 Benedictio Ecclesiæ p̄ matrimonio. c. 22. n. 81.
 Benedicere vestes sacras quis p̄t. c. 25. n. 84.
 Beneficiarius non implens vota, quando pec-
 cat, cap. 12. n. 74.
 Beneficij collationē spediēs. c. 17. n. 70. & 97.
 Beneficiarius nō faciēs elemosynā. c. 23. n. 73.
 Beneficia plura accipiens vel indignus vel ob-
 temporale, cap. 23. n. 13.
 Beneficiarius non recitans horas an restituat,
 cap. 25. n. 103.
 Beneficari⁹ vel sacer quādo vestiat. c. 25. n. 110.
 Beneficiarius in acquisitione, vel retentione be-
 neficij, multipliciter peccare potest. c. 25. n. 112.
 Beneficiarius si cōtrahat matrimonium, vel nō
 residet, & quando excusatur. c. 25. n. 120.
 Beneficia Ecclesiastica, quæ, & quibus danda,
 cap. 25. n. 124.
 Beneficiarius, vel curatus non discens neces-
 saria suo officio, vel non adiuvās morientes
 in peste, cap. 35. n. 133.
 Beneficium sumens in censuris, cap. 25. n. 135.

I N D E X.

- Beneficii collatio facta excommunicato est nulla, cap. 25. num. 133.
- Bigamiam quando incurrit vir, vel mulier, cap. 16. num. 27.
- Bigamia, quæ, quoduplex, & quando facit irregularitatem, quâdo in his dispensatur, c. 28. n. 195.
- Blasphemus quis dicitur, & quando corrigendus, cap. 12. num. 81.
- Bona fides in re aliena, & quæ dicitur bona fides, cap. 17. num. 6. & 10.
- Bonum, vel ius alicuius impediens, c. 17. n. 69.
- Bullarum vi quomodo quis absoluedus, & indulgentiæ ampliandæ, cap. 26. n. 30.

C.

- C**AMBIA quando licita, & cum lucro, vel illicita, cap. 17. num. 283.
- Capitalis saluo lucrum habere, cap. 17. n. 282.
- Capitulum quando, & quomodo, det licentiã ordinandi, cap. 25. num. 68.
- Carceratus iurans redire, si non redit, c. 12. n. 17.
- Carcerare aliquem iniuste, cap. 15. num. 12.
- Causam peccandi dans, cap. 14. num. 28.
- Causa qui fuit peccati alterius, quid faciat, cap. 14. num. 45.
- Causam damni dans, vt in iudicando, consulendo, laudando, cap. 17. num. 130.
- Celebrans quomodo sit ieiunus & sine peccato, & quando non perficiat sacrum, & vbi, 3
- ¶ 3 quoties 8

I N D E X.

- quoties celebret, cap. 25. nu. 87.
- Celebrare ante recitatum Maturiaum, vel sine vestibus sacris, & quæ vestes sunt necessariz, sine aqua, pane, vino, vel ante lucem. cap. 25. num. 83. & 85.
- Celebrare, vel communicare quis, & quando potest in censuris Ecclesiasticis, c. 28. n. 245.
- Censum emere, & c. cap. 17. n. 232.
- Censum emere vel vendere, cap. 23. num. 91.
- Censura quid, & quotuplex, cap. 27. n. 1.
- Cessatio à diuinis, quid & quomodo differt à censuris, cap. 28. n. 188.
- Civici festa & ieiunia, secundum mores regionum, cap. 23. n. 120.
- Cingarum interrogans de sua sorte. c. 11. n. 29.
- Circumstantia, quid, quotuplex, & quæ necessario dicenda cap. 6. n. 1.
- Clericus vel monachus spectans ludum, vel ludo, quando peccat, vel restituat, cap. 20. n. 13.
- Clericus an detegat coniuratos in re publicam, cap. 24. n. 11.
- Clericus quomodo peccat circa ordines, cap. 25. n. 68.
- Clericus cohabitans cū suspecta vel frequētans domū, vel moniales, cap. 25. n. 108. vel 109.
- Clericis quæ prohibentur, c. 25. n. 111.
- Cognati peccantes simul, cū absoluedi c. 3. n. 5.
- Coniubaria tenere vel inescare, c. 17. n. 125.

I N D E X.

- Comedere calidissima vnde carnaliter peccet.
cap.3. num. 5.
- Comedens vel comedere faciens cibos cum
gravi periculo, cap.15. n.13.
- Comedere aliquid vnde timet pollutionem,
cap.16. n.9.
- Comedere calida, vel multū ob luxuriā, ca.16.
nu.15.
- Comedens de cibis furto ablati, cap.16. n.9.
- Communicari in paschate quis tenetur, & quo-
modo, & quando peccat, & cum qua dispo-
sitione, & an copula impediat, & an ieiunus,
& cui deneganda communio publice, cap.
2. n.46. & 51. & 55.
- Committens votum quæ debet considerare &
quando commutet, cap.12. n.78.
- Commutare qui tantum potest, an potest dis-
pensare & e contra, c.12. n.79.
- Commutatio vi cruciate, quomodo faciēda, c.12.
n.80.
- Concipere impediens cum coit. c.16. n.9. & 3
- Concupiscentiæ carnalis causa, facere aliqui
cap.16. n.13.
- Cōcupiscere aliquid inordinate cōtra iustit
cap.20. n.1.
- Condemnans aliquem iniuste, vel condemi-
tum non liberans, si potest, cap.15. n.16.
- Cōcubinarij an absoluedi etiā in ipposito,
c.3. n.5.

I N D E X.

- C**oſubinaris, vel talis putatus, an abſoluen-
 dus, cap. 16. num. 20.
- C**onfitens credens ſe peccaturum, cap. 1. num.
 13. & cap. 6. num. 15.
- C**onfeſſio, quid, & eius conditiones, & an ſub
 præcepto, & quando faciendâ, e. 2. n. 1. 5. & 6.
- C**onfeſſarius peccans dum audit confeſſionē,
 vel pœnitens dum confeſſetur. cap. 4. n. 5.
- C**onfeſſarii poteſtas, quæ, quanta, & quando
 requiritur, & quæ ſciētia neceſſaria, c. 4. n. 1.
- C**onfeſſarius non idoneus, etiam regularis, &
 qui eum ponit vel tolerat, quando peccat
 cap. 4. num. 4. 5. & 6.
- C**onfeſſionem audiēs in peccato mortali, cap.
 4. num. 6.
- C**onfeſſarius quando, de quibus, & quomodo
 debet interrogare. cap. 5. n. 1.
- C**onfiteri vltimū actū peccati ſatis eſt, c. 6. n. 8.
- C**onfiteri nemo tenetur peccatum, cum dam-
 no corporis, animæ, vel famæ, ſux, vel alte-
 rius, & quando. cap. 7. num. 3.
- C**onfeſſio quando eſt nulla ex parte pœniten-
 tis, vel confeſſarii, vel confeſſionis, vel quia
 non integra, & quando reiteranda, & quo-
 modo, cap. 9. nu. 1. 9. 10. 11. & 12.
- C**onfeſſarius quando demittet pœnitentem
 negligentem, cap. 9. num. 13.
- C**onfeſſarius in audiendis confeſſionibus, &
 erga

INDEX

- erga pœnitentē, quomodo se gerāt, c. 10. n. 2.
Confessarius non debet inducere ad vouendū
vel iurandum, cap. 12. num. 20.
Confessarius in interrogatione carnalium quo
modo se gerat, cap. 16. num. 4.
Confessarius circa matrimonium morientis cū
concubina. cap. 16. num. 37.
Confessarius absolvens non imponendo resti
tutionem, cap. 17. num. 22.
Confessarius an concedat dilationem restitu
tionis, vel vt pro parte restituat, cap. 17. n. 65.
Confessione mediante peccata alicuius dete
gere, cap. 18. num. 52.
Confessio semel in anno, à quo vel quomodo
facienda, vel reiteranda, & an per scriptum,
& si quis in ea mentiatur, vel proponat non
dicere confessario peccata, vel confiteri ob
aliam finem, vel laico, vel scrupulosè reite
rare, cap. 21. à n. 34. vsque ad num. 42.
Confessarius dubitans an sit mortale, quid di
cat pœnitenti, cap. 23. num. 21.
Confessarius quando non absoluat reum no
lentem verum dicere. cap. 25. num. 35.
Confessarius quomodo se gerat circa pœnitē
tem doctum, vel indoctum, & in dubiis, &
in reseruatīs, cap. 26. à nu. 4. vsque ad n. 6.
Confessarius sub conditione, & à quibus abse
nat. cap. 28. à num. 72. ad finem.

INDEX.

- Confidens saluari sine meritis, & gratia, vel
in peccato mortali, cap. 23. n. 13.
- Confirmatio quid; & quomodo peccet in eius
usu, cap. 22. n. 7. ad 9.
- Coniugati cohabitantes si matrimonium sit
nullum, cap. 3. n. 5.
- Coniux alter vel uterque uonens continentiam
perpetuam, vel ad tempus, quid facient, &
quis dispensat, cap. 12. n. 58.
- Coniux sine licentia alterius non sumat habi-
tum tertiarum, cap. 12. n. 62.
- Coniuges adinuicem quae vota possunt irritare,
cap. 12. n. 65.
- Coniuges quando peccant in coniugio, cap.
16. n. 23.
- Coniugati quando peccant in matrimonio con-
trahendo, vel contracto, cap. 26. n. 144.
- Complacentia de damno illato alicui, cap. 17.
n. 135.
- Conscientiae contraire, cap. 14. n. 26.
- Consentire, & auxiliari sunt diuersa, c. 24. n. 19.
- Consilia Christi non approbans, vel non ser-
uans quando peccat, cap. 20. n. 20.
- Consulere malum alicui, cap. 24. n. 11.
- Consuetudine mulieris suspectae utres cum scan-
dalo, cap. 14. n. 31.
- Consuetudo antiqua in legibus humanis con-
sideranda, cap. 23. n. 59.

INDEX.

- Contractus venditionis ultra dimidium qualiter rescindendus, cap. 23. n. 84.**
Cōtrictio quid; c. 1. n. 1. qualis requiritur. n. 21. potest esse de prorsus obli. n. 4. quæ requiritur pro baptisimo, & quæ pro sacramentis, n. 40. & 41.
Correctio fraterna, quos, & quando, & quomodo obligat, cap. 24. n. 12.
Corrumpens se loquendo cum sponsa, an absolueudus, cap. 3. nu. 5.
Corrupta velum sacrum suscipiens sine dispens. cap. 16. nu. 2.
Creaturam, vel dæmonem adorare, ca. 11. n. 23.
Creaturis maledicens, cap. 12. nu. 82.
Credens hæresi vel non Euangelio, c. 11. n. 17.
Vel infidelem vt sic posse saluari, & qui articuli explicite sunt credendi, nu. 18. credentes se cogi influxibus. n. 37. contra dæmones valere herbas vel musicam, nu. 38. diis antiquis fuisse diuinitatem. n. 41.
Crimen quale, vt Iodomiticum facit irregularitatem, cap. 28. n. 249.
Cruciatz vi dispensatur in vtro facto post concessionem, sic absoluit, vt de peccato postea commissio, cap. 12. n. 80.
Curiositas quando est peccatum mortale, vbi sunt multa exempla, cap. 23. n. 24. & 25.
Custos permittens aliquid contra voluntatē dñi, cap.

INDEX.

cap. 17. num. 122.

Custos non obstans clamando, cap. 17. n. 135.

Custos circa custodiam quando peccat, cap. 25. n. 34.

D.

Damnationem alicuius optans, quomodo peccet, cap. 14. n. 24.

Damnatus ad mortem occidens ministrum iustitiæ, cap. 15. n. 8.

Damnificans proximum illicitè vt fortis habeatur cap. 15. n. 8.

Damnificans per alium, & si Damificare non volebat, cap. 17. n. 140.

Debitum matrimonij quomodo potest negari, cap. 16. n. 25. & an in loco sacro. n. 31. & quando impeditur ob affinitatem. n. 35.

Decima quid, & quoruplex, & quomodo soluenda & ad eam non exhortantes, cap. 21. n. 28. & n. 32.

Defectus rei vendendæ quando manifestandi, cap. 23. n. 89.

Defendere bona proximi quãdo quis tenetur, cap. 24. n. 17.

Delectatio morosa quando est tacita, & peccatum, & quid in dubio, cap. 16. n. 9.

Delectatio de colloquio, aspectu, ornatu mulieris, cap. 16. n. 11.

Delectari de opere malo, vnde nascitur sibi

INDEX.

- vel alicui bonum, cap. 15. n. 10.
Delectari fecisse malum, cap. 15. n. 4.
Delectari de copula præterita, vel futura vel de
spe copulæ, cap. 16. n. 9. & 10.
Delectari, de aspectu &c. & ob curiositatem
cap. 16. n. 11.
Dæmone familiari uti cap. 11. n. 24. vel eum in-
uocare, obsecrare, cogere, in arreptitijs inter
rogare. n. 27.
Denunciandus, vel reprehendendus proximus
quādo, cap. 14. n. 24.
Denuncianda affinitas ducentis vxorem, cap.
18. n. 55.
Denuncians quando peccat.
Depositum quando restituendum, vel eo utē-
dum, cap. 17. n. 179.
Detrahentem audire, cap. 18. n. 37.
Deum non amans vel Deo non se referens
actu an peccet, cap. 11. n. 14.
Discipuli quando peccant, cap. 25. n. 51.
Dispēset quādo Episcopus in voto cōditionalē
vel penali, religionis, vel terre sãcte c. 12. n. 43
Dispensatio obtenta subreptitiē, vel sine cau-
sa, cap. 12. n. 56.
Dispensat solus Papa in votis s. in reliquijs etiã
Episcopi, vel alij ex priuilegio. c. 12. n. 75.
Dispensat Episcopus in voto castitatis ad tem-
pus, vel de non nubendo, cap. 12. n. 75.

Dispen-

INDEX.

- Dispensari non potest sine causa & quæ causa est satis, cap. 12. n. 77.**
Dispensatio, quorum consensu est facienda, cap. 12. n. 78.
Dispenset quis in impedimentis matrimonii, & ex qua causa, cap. 22. n. 81.
Dispenset quis in censuris, circa ordines, cap. 25. n. 69.
Dispensandi commissio vel gratia, quando spirat, cap. 28. n. 255.
Distributor cõmunitatis, non equè distribuēs, cap. 17. n. 96.
Diuitias congerere an liceat, c. 24. n. 5.
Dolor sufficiens ad gratiã quis sit, c. 11. n. 35.
Dolēs quod sit impotēs ad luxuriã, c. 16. n. 15.
Dominus negligens in his quæ pertinent ad salutem seruorum, vt incorrigendo peccantes, docendo ignorantes, vel prohibendo seruis concubinariis ducere vxores, cap. 14. n. 21.
Dominus non concedens locum ad debitum ferno vxorato, c. 22. nu. 34.
Domini retinere mulierem etiam cognatam, cū suspicione, cap. 14. n. 31.
Domum meretrici locans, c. 16. n. 15.
Dubius in fide quando peccat, cap. 11. nu. 18.
Dubi⁹ an possit implere votū si violat, c. 12. n. 55
Dubius an peccat, si facit, & non confitetur, c. 14. n. 16.

INDEX.

Duellum offerens, acceptans, consulens, adiuvans, cap. 11. n. 39.

Duellum aggredi, vel exhortari, vel non impedire, cap. 15. n. 9.

Duellum concedere, consulere, committere, prouocare, cap. 27. n. 145.

E.

EBRIETAS peccatum, cap. 23. n. 121.

Eleemosinā accipiēs ob simulationē, c. 17. n. 107

Eleemosina quando est sub præcepto, cap. 24. n. 5. & 22.

Emens rem à non domino, cap. 17. n. 10.

Emere vel vendere plus, vel minus ob dilatam solutionem, ut fruges ante messem, vel à non habente, & si ei locat, cap. 17. n. 227.

Emere homines liberos, vel putatos liberos, cap. 23. n. 95.

Episcopus curet concionem in suis ecclesiis, cap. 25. n. 142.

Erubescerentiam, vel turbationem animi in aliis excitare cap. 18. n. 14. (n. 10.

Eucharistia, quid, & quomodo accipienda, c. 22.

Examinis defectus quis est, & quando suppletur, cap. 9. n. 13.

Excommunicatio de non violando festo quomodo intelligenda, cap. 13. n. 13. n. 15.

Excommunicatione facta, quando & quomodo tenentur furē denunciare, c. 17. n. 134.

Excō-

INDEX.

Excommunicatio quomodo absoluenda, cap. 26. num. 12.

Excommunicatus post mortem quomodo absolvens, cap. 26. num. 32.

Excommunicatio quid, & quotuplex, quando cessat, quid operatur, quando est nulla, cap. 27. num. 1.

Excommunicare quis potest, & quos, c. 27. n. 4

Excommunicando quis peccat, n. 8.

Excommunicatio quando ferenda, qua forma & quomodo, cap. 27. num. 9. & 10. quando est lata, quis possit excommunicari, & an se ipsum, num. 13. Quis excusatur num. 14.

Excommunicatio quæ operatur, num. 17.

Minor quando incurritur, & à quo absoluitur, num. 25. & 38.

Excommunicatus quomodo satisfaciat in articulo mortis. num. 47.

Excommunicatus an sit quis, quomodo cognoscetur, & quando excommunicatio restringenda. cap. 27. num. 51.

Excommunicationes bullæ in Cæna domini, cap. 27. num. 55. Reservatæ Papæ extra bullam, ut de percussente clericum, num. 75. Reservatæ Episcopis, num. 111. nemini reservata tum ex 6. decretal. tum ex Clementinis, num. 121.

Excommunicatus minori quomodo circa Sa-

INDEX.

eramenta, peccat, cap. 27. nu. 24. & 25.

Excommunicatus conditionaliter, quando potest appellare, cap. 28.

Excommunicationem quæ ignorantia annullat, cap. 27. n. 15. n. 272.

Extrema necessitas quæ dicitur. c. 24. n. 5.

Extremæ necessitati subueniri potest mutando, cap. 17. n. 5.

F.

Fama proximi in confessione seruanda, cap. 7. nu. 1.

Fama non tollitur quando confessio de tali peccato proderit, cap. 7. n. 8.

Famam alterius lædens, vt manifestando peccata alterius quando peccat, cap. 18. nu. 14. & 41.

Famula quæ coit cum hero an absolueda, cap. 3. n. 5.

Famulum, qui facit dimittere ab hero vt lucrum amittat, cap. 17. n. 71.

Famina se exhibens videndam, vel se fucans, cap. 14. n. 28.

Faminæ ostendentes nuda pectora, vel per velum pudenda, vel fingentes pulchritudinem fuco, cap. 23. n. 19.

Festa Ecclesiæ quanto rigore, & ad quæ obligant, cap. 13. nu. 1.

Festus quæ opera prohibita, & quæ non, &

INDEX.

quomodo seruanda ex consuetudine, & vbi,
cap. 13. n. 1.

Festa non obseruantes, qui peccant, & qui ex-
cusantur variis causis, cap. 13. nume. 5. & n. 6.

Festis diebus tondere barbam, piscari, molere
in molendinis, laborare pro pauperibus, vel
vt se sustentet, acommodare pontes, vias, ve-
nari, mittere iumenta onerata, ferre iudicium
rusticis transcribere librum, vel instru-
mentum, pulsare instrumenta, cantare consulere,
informare aduocatum, legere, interesse ludis
& choreis, cap. 13. à n. 9. vsque ad n. 15.

Festo maiori maior causa requiritur ad labo-
randum, cap. 13. n. 9.

Festis violandis quando requiritur licentia E-
piscopi, cap. 13. n. 15.

Festa publica instituere, vbi peccant multi an
liceat, cap. 14. n. 44.

Festis vendere vel infidelibus. c. 21. nu. 93.

Fidei contraria facere vel dicere, cap. 11. nu. 24.

Filios vel filias offerre in monasterio non ob-
seruanti, cap. 12. n. 51.

Filius, qui vdit parentes, aspere eos alloqui-
tur, percutit, iniuriis afficit, ad iram prouo-
cat, accusat, prohibet testari, vel restituere,
in graui necessitate non adieuat, etiam ingre-
diens religionem, qui eis etiam mortuis ma-
ledicit, vel mortem desiderat, quem pudet

has

INDEX.

haberi eorum filium, vel ducens uxorem cōtra eorum voluntatem, vel indignam se, sine eorum consensu, non restituens vsuras ex hæreditate, non soluens debita vel legata, cap. 14. ā n. 11. vsque ad nu. 16.

Filius circa bona patris quomodo peccat, cap. 17. n. 156. n. 159.

Fornicationem esse peccatum, qui ignorat, non est excusandus, nec excusat consensus coactus, sed vis absoluta, cap. 16. n. 1.

Fructus beneficiorū male impēdere, c. 17. n. 94

Fructus beneficij quomodo restituendi, vel locandi, cap. 25. n. 123. & 129. & 124.

Fur interrogatus, quomodo potest æquiuocare, cap. 12. n. 88.

Furti nomine quæ continentur, & quæ excusant à peccato mortali, cap. 17. n. 1.

Furro, qui peccet, vt retinere alienum etiam locatum, cap. 17. n. 95.

Furtum non mortale, obligans ad mortale, cap. 17. n. 138.

G.

Gabellas imponere, vel exigere vel non soluere, cap. 17. n. 200.

Gabellas non soluens cap. 23. n. 59.

Gener an accipiat fructus pignoris, cap. 17. nu. 213.

Gradus cōsanguinitatis incestus sūt exprimēti

INDEX

in confessione, cap. 16. nu. 2.

Gulla an, & quando sit peccatum, c. 23. n. 119.

H.

HAeres ad quæ vota defuncti tenetur, c. 12.
n. 56.

Hæres non restituens vsuras, vel non soluens legata & debita parentum, vel diu differens soluere, cap. 14. n. 16.

Hæres quando quærat absolutionem pro defuncto, cap. 28. n. 271.

Homicida punitus à iudice, vel eius hæres, tenetur satisfacere parti, cap. 15. n. 25.

Homicidium, & deformatio iusta, vel iniusta quando causat irregularitatem, & quis dispenset, cap. 28. n. 209. & n. 215.

Honora parentes, quomodo intelligitur, cap. 14. n. 1. & 4.

Honorem alicuius lædens verbis, cap. 18. n. 10.

Horas Canonicas, vel iniunctam non soluens penitentiam, cap. 13. n. 18.

Horæ quomodo recitandæ, & quis peccat vel excusatur, cap. 25. nu. 96.

Hospita quæ peccauit cum recepto, an absolua-
tur, cap. 3. n. 5.

Hospitali tradens filium nutriendum, cap. 16.
n. 48.

Hospitalis curatores quando peccant, cap. 25.
nu. 67.

INDEX.

I.

- I**actans se de re venerea, cap. 16. n. 14.
Ieiunare nolens quando sunt quatuor tempora, & vigilia simul, cap. 11. n. 7.
Ieiunare excusatus si scandalizet, cap. 14. n. 44.
Ieiunandum quando, quomodo, & qui excusantur, similiter abstinendum à cibis, cap. 21. nu. 11.
Ieiunio quis dispenset, & quomodo, nec relinquendum conscientie subditorum, & qui sunt causa ut frangatur ut caupones, patres familias, cap. 21. n. 21. & 22. & 25. & 26.
Ieiunans diebus dominicis, cap. 21. n. 27.
Illegitimus, ut ordinetur, quis dispenset. cap. 25. num. 108.
Imagines quomodo adorandæ, & quales apud se retinendæ; cap. 11. num. 31.
Immunitas Ecclesie, quando & quomodo seruanda, & qui ea gaudent, cap. 25. n. 16.
Incarceratum vel captiuum soluere. c. 17. n. 101.
Incendarius, cap. 17. num. 100.
Incerta cui restituenda, & quando, & quid de compositione, cap. 17. num. 93.
Inducere ad minus peccatum hominem paratum ad maius, cap. 14. nu. 37.
Inducens aliquem ad peccandum, & si infametur. cap. 16. num. 15.
Infans baptizatus sine solemnitate, si moriatur

INDEX.

- vbi sepeliendus, cap. 22. n. 4.
Infirmus quomodo adiuuandus, & admonendus, cap. 26. n. 29.
Infirmus non confessus saltem nutibus, an absoluedus, cap. 28. n. 269.
Inimico signa amoris ostendere, vel auxiliari quando tenemur, cap. 14. n. 8.
Iniuria affectus debet prohibere suos, ne se vindicent, cap. 15. n. 17.
Impedire quis potest, peccata alterius, & non impedit, cap. 14. n. 27.
Impediens ne quis suum ius consequatur, cap. 17. n. 97.
Impediens ne quis impediatur damnum alicuius, cap. 17. nu. 140.
Imperitus, vel sine autoritate experiens officium, vel alienam iurisdictionem, c. 23. n. 15.
Intentio inducendi ad peccatum, cap. 14. n. 28.
Intentio mala in operibus, cap. 14. n. 28.
Intentio virtualis in consecratione, c. 25. nu. 91.
Interdictus quando peccat, cap. 25. n. 75.
Interdictum quomodo obseruandum, c. 25. n. 94.
Interdictum quando seruari debet à religiosis, cap. 27. n. 145.
Interdictum, quid, & quotuplex, quomodo differt ab aliis censuris, quis, cur, quomodo potest interdicere, & interdicti, vel liberari, & tempore interdicti quæ prohibentur, &

INDEX.

- que non, c. 28. n. 164. num. 167. 149. & 171. &
 deinceps.
- Interesse, cap. 23. n. 32.
- Interrogatus coram iudice quando verum fa-
 retur, cap. 18. n. 57.
- Inuaso ab inimicis quando subueniendum; c.
 15. n. 16.
- Inuenta qñ, & quomodo restituenda, c. 17. n. 170
- Inuentor nouorum, vt vestium, ludorum, epu-
 larum, cap. 23. n. 17.
- Inuidia quid, & quando peccatum, c. 23. n. 118.
- Locos exercere vel non prohibere ex quibus
 cades oriuntur, cap. 15. n. 9.
- Ira, quid, quotuplex, quando peccatum, vt ma-
 ledicere creaturis, cap. 23. n. 115.
- Irregularis, quis sit ex vsu ordinis, cap. 25. n. 93.
- Irregularitas, quando incurritur, vel dispensa-
 tur, qui 1, & quotuplex, c. 28. à nu. 188. vsque
 ad nu. 195. & deinceps.
- Irregularis indubio quando iudicandus, capit.
 28. n. 194.
- Irregularitas quando priuat beneficio, cap. 28.
 n. 251.
- Irritando vota, quando quis peccet, cap. 12. n.
 65. & n. 72.
- Iudicare aliquem in ciuitate, vel monasterio
 esse malum, cap. 14. n. 37.
- Index non faciens restituere, cap. 17. nu. 135.

INDEX.

- Iudicare quādo est peccatū mortale, c. 18. n. 9.
Index circa officium suum quomodo peccat,
cap. 15. n. 12.
Iudicans prius depellat dubietatem, capit. 28.
n. 286.
Iudicium, vel condemnatio quando mala, cap.
25. nu. 9.
Iudex procedens contra non infamatum, vel
interrogans de occultis, cap. 18. nu. 38.
Iudex interrogādo, quando peccat, c. 18. n. 59.
Iurare quid sit, & an liceat, & quibus condi-
tionibus, & quando iuratur per creaturas, an
sit peccatum falsum iurare in re leni, vel du-
bium vel verum iuratum, non complens, vel
iurans illicitam, vel nō ob finem honestam,
animo adimplendi, vel non adimplendi, iurās
sophisticè, vel ex metu, & non adimplens, vel
falsum coram iudice, vel facere malum, vel
non bonum, vel rem indifferentem, vel face-
re quod non potest, vel vt se excuset, vel
petere iuramentum ab aliquo, quem scit fal-
so iuraturum, vel vt reuelet furem in quo-
cunque, casu vel inducere ad reuelandum,
secretum iuratum, cap. 12. à. n. 1. vsque ad nu-
merum. 23.
Iuramentum est maius voto, & quādo obligat,
licet sit illicitum, vel vanum, cap. 12. nu. 30.
Iuramentum ab infideli petere, cap. 14. n. 37.

INDEX.

L.

- L** Aicus disputans de fide, cap. 11. nu. 26.
- Latro punitus à iudice tenetur restituere parti, cap. 15. n. 25.
- Legata pia quando valent, & qui ea non soluit, cap. 17. n. 111.
- Legis transgressio, quando peccatum, & quæ leges obligant, quando, & quomodo, cap. 23. n. 40.
- Leges dubiæ circa pœnam, quomodo interpretandæ, cap. 23. n. 51.
- Lex pœnalis quando est extendenda, cap. 27. n. 51.
- Libellum famosum componere, vel publicare, cap. 18. n. 35.
- Literas alicuius aperire, cap. 18. n. 53.
- Locus sacer pro sacrilegio, quis sit, capit. 16. num. 2.
- Locando, & conducendo aliquid, quomodo & quando peccatur, capit. 17. à n. 187. vsque ad numerum. 198.
- Luerandi intentio non facit vt opus sit seruire, cap. 13. n. 14.
- Ludens sub sua fide, vel lædens messem, ad quid tenetur, cap. 20. n. 15.
- Ludo necessaria ministrans, quando peccat, cap. 20. n. 13.
- Ludus, qui illicitus, vel licitus, & quando peccatum,

INDEX.

entum, cap. 20. n. 1.

Luxuriæ, quid & quot eius filix, & quando peccatum, cap. 23. n. 113.

Luxuriæ species sunt sex, & quæ, cap. 16. n. 2.

M.

Magia vtens vel eius libros habens, cap. 11. n. 28.

Magister non admonens discipulos dum incipiunt errare in fide, c. 11. n. 40.

Magistri circa lectiones quando peccant, cap. 25. n. 55. 56. & 57.

Maleficiis, incantationibus, sortibus, diuinationibus vtēs, etiã cū verbis scripturæ. c. 11. n. 29.

Malum nullum faciendum, ob quodcunque bonum, ca. 14. n. 44.

Maritus præcipiens vxori aliquid contra præcepta dei item percutiens vxorem, vel verba infamatoria in eam dicens, cap. 14. n. 19.

Maritus circa vxorem adulterã, & contra quomodo peccat, ca. 16. n. 28.

Maritus circa bona vxoris, quomodo peccat, cap. 17. n. 153.

Martyrio temerè se offerens, c. 11. n. 40.

Martyrio se offensus ob tædium vite, ca. 15. n. 12.

Mater iurans de castigãdo filio, si non castigat, cap. 12. n. 10.

Mater nõ lactãs filiũ, proprio lacte, vel nõ quærens nutricẽ bonã, vel nõ prouidẽs necessaria

vsque

INDEX.

- vsque ad triennium, c. 14. n. 16.
Mater collocans filium in suo lecto cum periculo, cap. 15. n. 13.
Matrimonium clandestine contrahere, quando licet, & eius vsus, c. 16. n. 36.
Matrimonij vsus, ante benedictionem, cap. 16. n. 38.
Matrimonium contrahere cum vno clam, & cum altero publicè, cap. 16. n. 39.
Matrimonij vsus quibus modis prohibetur, c. 16. n. 42.
Matrimonium quid, quando, & quomodo potest diuidi, cap. 22. n. 19. 21. 22.
Matrimonium quam ætatem requirit, & quæ impediunt, vel dirimunt, & peccant contrahendo, vel petendo debitum, & qui dispenseret, capit. 22. à numero. 29. vsque ad numerum. 37.
Matrimonij impedimenta; quis, & quando tenetur denunciare, cap. 22. n. 81.
Medicus quando, & quomodo peccat, capit. 25. n. 60. 62. 63. & 64.
Mendicantes in quo casu possunt dispensare in voto, cap. 11. nu. 79.
Menstrui tempore debitum petere, vel reddere, cap. 16. n. 31.
Mercator dans pecuniam, & accipiens lucrum, capit. 17. aume. 214. & 246.

INDEX.

- Mercenario**, qui consuevit locare opus, quo-
modo soluendum, cap. 17. n. 108.
- Meretrix**; & quæuis fœmina an restituat pre-
tium meretricij, vel petat promissum, capit.
17. n. 33.
- Meretricibus** locare domum, vel ad aliud pec-
catum, cap. 17. n. 195.
- Miles** acceptans singularia certamina in bel-
lo, cap. 15. n. 25.
- Miracula** falsa, vel reliquias falsas exponere,
cap. 11. n. 25.
- Miraculis** nouis vtens, cap. 17. n. 169.
- Missa** quando, & quomodo audienda, cap. 13.
nu. 15.
- Missarum** tempore populum detinens specta-
culis, cap. 14. n. 32.
- Missa** integre audienda, quando, quomodo,
vbi, & quæ causæ excludent, cap. 21. à nu. 1.
vsque ad numerum. 10.
- Missæ** defectus quomodo supplendi, & quo-
ties in die potest celebrari, cap. 25. nume. 75.
& 87.
- Missæ** obligatæ quando satisfaciendæ, an vna
pro multis, cap. 25. nu. 91. & 92.
- Missas** non offerens, dum est obligatus, &
quos in eis nominet, dum orat. capit. 25. nu.
111.
- Missas**, ad quas tenetur, non dicens, & quid de
quo-

INDEX.

- quotidianis Missis pro sancta Maria, cap. 15.
nu. 134.
- Monachus sibi manus iniiciens, quando ex-
communicatur, cap. 15. nu. 11.
- Monopolium facere, vel impetrare vt solus
vendat, cap. 23. n. 92.
- Moneta adulterina vti, vel aurichalco, bona
fide, cap. 17. n. 8.
- Moniales frequentans cum murmuratione, ca.
14. n. 31.
- Montes pietatis sunt liciti, capit. 17. nume.
213.
- Morientes si non restitunt sed legant, cap. 17.
nu. 68.
- Morose delectari ex copula, vel turpi cogi-
tatu, quomodo confitendum, capit. 16. nu-
mer. 9.
- Mortis articulo qui potest absolueri, non po-
test commutare, cap. 12. n. 79.
- Mortis articulo quis potest absolueri, vel ab-
solui, cap. 26. n. 26.
- Mortem alicui desiderare ob proprium, vtile,
cap. 15. n. 10.
- Mortem optare iniuriam Christianorum, vel
sibi, cap. 15. n. 10.
- Mulier se ornans, credens aliquem peccatu-
rum, an peccet, cap. 14. n. 37.
- Mulier non certa de coniugis morte, si nubat,

INDEX.

& quid de debito, cap. 16. nu. 40.

Mulier se videndam offerens, & si inhabilis ad
matrimonium, item vestiens se habitu virili,
cap. 23. n. 22.

Munus promissum in voto post dispensatio-
nem cui dandum, cap. 12. nu. 78.

N.

Natum se non esse cupiens, ca. 15. n. 12.

Naufragata, vel quid ex incendio accipe-
re, cap. 17. n. 98.

Nobiles instruentes in moribus iuvenes sine
pretio, cap. 17. n. 109.

Notarius, iudex, procurator vsurariorum, cap.
17. n. 273. & n. 275.

Notarius ad quid tenetur, & quando peccat,
cap. 15. n. 52. 53. & 54.

Notorium peccatum quando dicitur respectu
ordinis, cap. 25. n. 35.

Numerus peccatorum, non est circumstantia,
& est necessario dicendus, & quomodo, ca.
1. n. 1. & 13.

Numerus peccatorum carnalium, quomodo
explicandus, cap. 16. n. 4. & n. 5.

O.

Obedire qui negligit, & quando excusatur,
cap. 23. nu. 36. & 38.

Oblitus ei circumstantiam illam tantum confitea-
tur cum num. c. 6. n. 20.

Obsce-

INDEX.

- Obscena legēs, vel vidēs.** c. 23. n. 28. & 30.
Obuiare sponte personæ suspectæ. c. 14. n. 37.
Occasio propinqua, necessario fugienda, sed non remota, & quæ est, cap. 3. n. 5.
Occasio peccandi confitenda, ca. 6. n. 19.
Occasio peccati, vt petere mutuum ab usurario, cap. 14. n. 28.
Occasionem peccandi dans, cap. 14. n. 32.
Occasio ridendi, edendi, bibendi, vestiendi, loquendi, &c. an sit peccatum, c. 14. n. 37.
Occisio quæ prohibetur, & quæ non, & qui licitè potest occidere, verbi gratia ob honorem defendendum, c. 15. n. 1. & 2.
Occasionem peccandi dans, ornatu, visu, verbis, cantu, &c. c. 16. n. 13. & 14.
Occasionem peccati nõ relinquens, c. 23. n. 13.
Occidens furem, vel aliam pro castitate defendenda, vel casualiter in opere licito, vel illicito, vel ob sui defensionem, c. 15. n. 4. 5. & 6.
Occidens aliquem ad quid tenetur, c. 15. nu. 22.
Occisor non debet se prodere, c. 15. nu. 17.
Occultū & publicum pro irregularitate, quale & quadruplex, cap. 2 §. n. 25. n. 255.
Offensus tenetur relinquere rancorem malū, non rancorem bonum, vel satisfactionem iniuriæ, itē quādo tenetur dare signa amoris, c. 14. n. 25.
Offendēs prius, vel grauius, prius petat reconciliatio-

INDEX.

- occasionem, cap. 14. n. 25.
 Offerendum inter missarum solemnia quando, cap. 13. n. 18.
 Offerre occasionem peccandi, parato, cap. 14. n. 37.
 Officio diuino prophana miscere. c. 12. n. 87.
 Officium indigno conferens, capit. 17. num. 96.
 Officium inhabilis quærens, capit. 23. num. 13.
 Officia quæ vendi possunt, & quomodo, cap. 25. n. 7.
 Officiales ineptos creans, vel tolerans, cap. 25. n. 7.
 Officia diuina à quibus, & quomodo exercenda, cap. 25. num. 68.
 Opus peccati est exprimendum in confessione, cap. 6. n. 20.
 Opera aliqua facta ob necessitatem, non possunt fieri ob pietatem, capit. 13. n. 4.
 Operantes diuersimodè diebus festis, capit. 13. n. 6.
 Opus facere, cuius vsus principalis est peccatum mortale, vt reficere idola, cap. 14. num. 12.
 Opus aliquod an committendum propter scandalum, cap. 14. n. 41.
 Opera misericordix quando tenemur facere, cap.

INDEX.

cap. 14. n. 22.

Opinio quæ est eligenda, cap. 18. n. 286.

Orandum sub præcepto, quando, cap. 1. n. 31.
& cap. 13. n. 18.

Ordo quid, & quis peccat circa eum, capit. 22.
n. 17.

Ordines clericorum, cap. 25. n. 68.

Ordo quomodo, & à quibus suscipiendus, &
exercendus, cap. 25. n. 69.

Ordinem quis non suscipiat impeditus, defe-
ctu corporis, vel animi, vel morbi, vel infam-
mix, & ordinatus an celebret, cap. 28. n. 198.

Ordines accipiens, vel eis utens, quando sit
irregularis, cap. 28. n. 245.

Ornans se ut videatur, cap. 23. nu. 17.

Ornans se ob vanam gloriam, licet aliqui pec-
cent, cap. 24. n. 23.

P.

Pactum retrovendendi quando usurarium,
cap. 17. n. 247.

Parentes quando possunt irritare vota filio-
rum, cap. 12. nu. 63.

Parentes negligentes providere necessitati spi-
rituali, vel temporali filiorum, exponentes
eos hospitali ob avaritiam, nolentes etiam
filias spurias dotare, reuocantes filiorum vo-
ta, vel eos à religione, vi, vel dolo cogentes
ad connubium, vel religionem, permittentes

aliabus

INDEX.

filiabus amores, vel familiaritates suspectas, turpem vitam eorum non reprehendentes. cap. 14. n. 16. & n. 18.

Parochus circa suum munus quando peccat. cap. 25. n. 134.

Parochus quando tenetur celebrare, vel prædicare. cap. 25. n. 134.

Parochie erigende, & quomodo conferendæ. cap. 25. num. 134.

Paruitas materiæ in furto, quæ dicitur, & quando excusat. cap. 17. num. 1.

Pater quomodo in bonis filiorum, vel faciens eos renunciare. cap. 17. num. 141.

Patrinum se faciens maritus in fraudem vxoris, cap. 16. num. 34.

Patrinus filie concubine non ducat eam, cap. 16. num. 34.

Patronus quos præsentet, cap. 25. nu. 7.

Peccata aliqua non recogitanda post confessionem, cap. 1. num. 32.

Peccans aspectu, ludo, tactu, & c. consuetus in patria an absolendus, cap. 3. nu. 5.

Peccata interna, vel externa, vel gratia fornicationis, quando multiplicatur, c. 6. n. 15. & 18.

Peccata contra præcepta, quando vnum, quando plura, quando veniale, cap. 11. n. 7.

Peccans cooperans principali peccato, cap. 11. num. 11.

Pec

INDEX.

Peccata septem mortalia, quare dicantur capitalia, cap. 23. num. 3.

Peccans voluntariè an subueniendus, & si ex malitia, & non ex ignorantia, an teneamur subuenire, cap. 24. nu. 23.

Peccatum in Spiritum sanctum, quale, & quotuplex, cap. 23. num. 126.

Pecuniam deponens apud nummularium, ut lucretur cap. 27. num. 239.

Pecuniã falsificare, vel falsis vtens, c. 17. n. 167.

Pecuniæ vsus est vendibilis, & vna pecunia valet plus altera, cap. 17. nu. 283.

Pœnam etiam commissi, vel laudemij, quando quis soluat. cap. 23. num. 63.

Pœna in dubio an intelligenda pro minori, cap. 27. num. 1.

Pœnitendum de peccato quando. capit. 1. n. 37.

Pœnitentiæ iniunctæ nõ satisfaciens. c. 9. n. 14.

Pœnitens nolens peccata dicere nisi interrogatus peccat. cap. 10. n. 4.

Pœnitentiam cõfessionis acceptatam, qui non implet, cap. 21. n. 41.

Pœnitētia quid, & quomodo exercēda. c. 22. n. 9.

Pœnitentia in cõfessione, quæ, quanta, quomodo iniungenda, & ab vno imposita, an ab alio possit minui, & an satisfaciat duabus obligationibus vnico actu. capit. 26. n. 15, 16, 38. 22. & 24.

INDEX.

- Pœnitens an teneatur relinquere suum officium periculosum, cap. 26. n. 25.
- Pensionarij recitent officium beatæ Mariæ, cap. 25. n. 108.
- Pensionem etiam seculares possunt habere, cap. 25. n. 119.
- Pensiones supra quo possunt poni. cap. 25. nu. 134. alias 36. 37.
- Pensionarius non soluens statuto tempore, ca. 28. n. 272.
- Percutere aliquem, aliquando peccatum, cap. 15. n. 4.
- Peregrini quando celebrent capit. 25. numero 68.
- Periculo mortis, vel mutilationis, sine causa se exponens, cap. 11. n. 41.
- Periculo peccandi se exponens, cap. 14. nume. 26.
- Periculo vitæ, vel membri se exponens, ne vilis habeatur, vel in iocis, vel pro experientia, cap. 15. n. 8. & 9.
- Periculo pollutionis se exponere, capit. 16. nu. 6.
- Periculo castitatis se exponens, capit. 23. num. 29.
- Pertinax contra veritatem, vel fidem, vel salutem, cap. 23. nu. 33.
- Pestis tempore iurare simulare, cap. 12. n. 19.

Pestis

INDEX.

- P**estis tempore qui tenetur se exponere, cap. 24. num. 10.
- P**etens bonum ab eo quem scit peccaturum, cap. 14. num. 37.
- P**ignore utri, vel si pereat, vel dare pignus cum pacto, vel vendere, vel quoadiu retinendum, vel impignorandum, cap. 17. num. 203.
- P**ollutio etu ciborum, cap. 3. num. 5. & cap. 16. num. 8. & 9. Quando est peccatum. Item, si cum desiderio habendi aliquam, & quando tenemur eam impedire, vel cessare ab opere eam desiderare, vel complacere de praterita, vel futura, cap. 16. n. 6. 7. & 8.
- P**olluens se, vel tangens, cum periculo. cap. 16. num. 41.
- P**olluitur quando Ecclesia, & quomodo reconcilian. la. cap. 28. num. 256.
- P**retium conuentum si minus iusto. cap. 17. num. 227. & 228.
- P**retium accipiens, vel petens pro delicto, cap. 17. num. 111.
- P**retium rei iustum quale est. cap. 23. nu. 78.
- P**redicatores cum qua licentia predicant, & quando peccant. cap. 25. num. 141.
- P**resbyter irreuerenter saltans, vel canens, &c. cap. 23. num. 123.
- P**resentandi sunt Episcopo religiosi pro audiendis confessionibus. cap. 28. n. 264.

INDEX.

- Prodere se vi excommunicationis.** c. 17. n. 100.
Professio fidei acuratis quando facienda. cap.
 25. n. 134.
Prohibentes occidi feras damnificantes. cap.
 17. n. 124.
Promissa non seruans. cap. 18. n. 6.
Promissio de re leui non obligat ad mortale.
 cap. 18. n. 52.
Proximus, quomodo, & quando amandus, &
subueniendus. cap. 14. n. 22.
Publica persona, quaerat restitutionem suae fa-
mæ, nec se infamet. cap. 18. n. 61.
Pudenda ostendens etiam per velum subtile.
 cap. 14. n. 32.
Pueri tacentes peccata, cum a. loleuerint ad
quid tenentur. cap. 9. n. 12.
Pueri quando communicent, & parentes id
non procurantes quando peccant. c. 21. n. 57.

Q.

Quarta parochialis quando soluenda. capit.
 25. n. 134.

R.

Recuperare suum occultè. ca. 17. n. 111.
Regum, & aliorum dominorum peccata,
quæ sunt. cap. 25. n. 1. vsque ad 11.
Reges & cæteri domini quomodo restituant.
 cap. 25. n. 11.
Religiosus an absoluat à venialibus. c. 4. n. 2.

Reli-

INDEX

- Religionis ab ingressu iniuste aliquem retractans, quid faciat. cap. 12. n. 44.
- Religionis non reformatæ ingressum suadens. cap. 12. nu. 46.
- Religiosus dimittens habitum, & deinde petens dispensationem, capit. 12. numero 72.
- Religiosus vouens sine conditione quomodo peccat. cap. 12. nu. 74.
- Religiosi, vxores, filii, & multi alij dare non possunt. cap. 17. n. 105.
- Religioso habitu vtens ad turpia. capit. 23. nu. 23.
- Religiosus non potest testari. capit. 28. numero 269.
- Religione in laxa qui profiteretur, tenetur a essentialia, cap. 12. n. 50.
- Reliquiis veris vel falsis vtens ob quæstu &c. cap. 17. n. 169.
- Res tanti valet, quanti vendi potest. cap. 23. n. 80.
- Reseruare casus quid sit, & qui sint casus reseruati, & quis absoluat, & à censuris annexis. capit. 28. numero, 259. & 261.
- Residere qui, & quomodo tenentur. capit. 25. nu. 120.

Resti-

INDEX.

- R**estituendum, quid & quantum. cap. 17. num. 24. & 27. cui in acceptione iniusta, vel ut malum faciat. num. 28. 29. 30. & 33. vbi num. 42. & 43. quomodo. num. 44. 45. & 46. quo ordine. num. 47. 49. 51. 52. & 53. quando & quando statim. num. 54. vsque ad num. 68.
- R**estituere quis tenetur ob contractum, legem, testamentum, quasi delictum, metum, blanditias, ex consensum in nouem modis. num. 21. alias 12. & deinceps.
- R**estitutio per tertium si non sequatur. cap. 17. num. 55.
- R**estituat ne quis, quæ excusant, vt donatio, taciturnitas, casus, procuratio officij, ignorantia, præscriptio, celsio, omisio rei alterius; vt famæ moralis. cap. 17. à num. 75. vsque ad num. 87.
- R**estituat moriens an cum magno incommodo. cap. 27. num. 47.
- R**eus quando peccat, & quomodo se gerat in respondendo. cap. 25. num. 35. & 38.
- S**acerdotem peccatorem excitare ad baptizandum, vel celebrandum. cap. 14. num. 28. & 37.
- S**acerdos quando non sumat reliquias corporis Christi. cap. 25. num. 89.
- S**acramenta quid sint, & in eorum administratione,

INDEX.

- tione, vel receptione qui peccent. cap. 12.
 num. 1. & 4.
 Sacrilegium furtum quando est. cap. 17. n. 95.
 Saltatores non peccant. cap. 11. num. 36.
 Sanctos iniuriosè nominant, vel eorum puden-
 da. cap. 12. num. 82.
 Sanguis Christi si effandatur, quid agendum.
 cap. 25. n. 89.
 Satisfactio quid, & per quæ opera fieri potest,
 cap. 3. n. 4.
 Satisfacere nolens peccat si confiteatur. cap. 3.
 n. 5.
 Scripturas falsificans, cap. 25. num. 52. & 53. &
 cap. 17. n. 168.
 Scandalum necessario confitendum, & quan-
 do, cap. 6. n. 19.
 Scandalum quando peccatum, & confiten-
 dum c. 14. à nu. 28. vsque ad numerum, 32. &
 deinceps.
 scommessa quando illicita, c. 20. n. 18.
 Scrupuli quomodo tollendi, & an semper tu-
 tior pars eligenda, cap. 28. alias 27. nu. 279.
 & 281.
 Scrupulosus quid consideret, vt quiescat, cap.
 28. alias 27. n. 290.
 Secreta alicuius detegere, quomodo pecca-
 tum. cap. 18 à nu. 51. vsque ad 61.
 Secreta aliorum scire volens, cap. 23. nume. 27.

INDEX.

- Sensuum vsus.** cap. 24. n.
Sepeliendus qui non est. cap. 25. n. 94.
Sepulturam suadens in propria Ecclesia. cap. 25.
 n. 131.
Sepeliens peccatorem notorium. cap. 25. num.
 133.
Sepeliendus an sit publicus vsurarius. capit. 26.
 n. 27.
**Seruus, vel subditus contemnens, non hono-
 rans, non obediens superioribus.** capit. 14. n.
 22.
**Seruus faciens malum iussu domini, quod ali-
 ter non fecisset,** cap. 17. n. 9. alias 19. & 20.
Sigillum confessionis quomodo obligat. capit.
 8. n. 22. alias. 2. quæ cõtineat sub se. n. 3. quos
 ligat. n. 4. etiam post mortem. nu. 6. quando
 frangitur in variis modis, vel operandi, vel
 loquendi, à n. 8. vsque ad nu. 17.
Signo infidelitatis vtens, licet sit fidelis. cap. 11.
 n. 22.
**Simonia quid, & quotuplex, & quando est, quæ
 eius pœna in variis casibus.** c. 23. nu. 99.
Symbolum apostolorum ignorans. c. 11. n. 18.
Socer mutuans genero pro dote. c. 17. n. 273.
Societas quando licita, vel vsuraria, cap. 17. nu.
 251. vsque ad 260.
Societatem malam non de serens, cap. 23. n. 95.
Somnus credere. cap. 11. n. 33.

INDEX.

Sorras experiri vt sciat. cap. 11. n. 39.

Spectatores ludorum prohibitorium, & si est sacerdos. c. 15. n. 10.

Sponsis qui tactus, vel actus permittuntur, cap. 14. n. 18.

Sponsalia, quid; & quando possunt solui, vel transeunt in matrimonium, c. 22. n. 25. & 28.

Status hominum quomodo intelligitur, & an possit mutari. cap. 24. n. 5.

Srri gas vehi corporaliter qui credit. c. 11. n. 38.

Studia doctorum licet erigere, c. 14. n. 43.

Subditus non implens vota, quando peccat. c. 12. n. 74.

Subditi, vt famuli, vxor, filij, agricolæ, cõpulsã laborare diebus festis. cap. 12. n. 6.

Subditi quæ non tenentur reuelare superiori. cap. 18. n. 40.

Suffragia ferre in rem malam, cap. 17. n. 9. alias 21.

Superbiæ species, quæ, & quã mortalia. c. 23. n. 3.

Superior quæ vota potest commutare religionis. cap. 12. n. 65.

Superior, quæ potest præcipere. c. 23. n. 39.

Superstitio, vide de maleficiis.

Superstitiosè viuere, vel scripta nomina portare, cap. 11. n. 33.

Suspensionem generalem Episcopus an incurrat. cap. 28. alias 27. n. 161.

INDEX.

Suspensio quid, & quotuplex, à quo, & quando potest ferri, differt à depositione, de gradatione, & aliis censuris, & quis est suspensus in iure, ipso facto, & quando fit irregularis, quando peccat, & quomodo euitandus, cap. 28. alias 27. à n. 145. vsque ad nume. 162.

T.

Tactus etiam impudicus, ob delectationem carnalem, vel alium finem, cap. 16. n. 11.

Tentans Deum in re graui, cap. 11. nu. 40.

Tentare virtutem alicuius an liceat. capit. 14. n. 37.

Tentare castitatem iuuenis vel religiosi. ca. 14. n. 42.

Testamentum mutare faciens blanditiis, vel dolo, cap. 17. n. 70.

Testamenta quomodo facienda, & qui impedit, vel auertit. cap. 26. nu. 16.

Testificari negligens vt liberet aliquem iniusta morte, vel infamia, cap. 15. n. 16.

Testem se offerre, vt aliquis condemnetur, quando tenetur, cap. 15. n. 17.

Testis falsus debet se reuocare etiam cum periculo vitæ, cap. 15. n. 17.

Testis nocens, quando restituat, capit. 15. num. 40.

Testimonium falsum multa includit, & quando mortale, cap. 18. n. 1.

Testi-

INDEX.

- Testificari, qui tenentur, & quando peccant.**
 cap. 25. n. 41. 42. & 44. & c.
- Thesaurus ani, & quomodo querendus, & in-
 uentus restituendus.** cap. 17. n. 171.
- Thesaurarius negocians,** cap. 23. n. 94.
- Tyrannum Reipublicę rogare vt administret
 iustitiam,** cap. 14. n. 37.
- Torneamenta, & ludus taurorum prohiben-
 tur.** cap. 15 n. 18.
- Triticum dare, vt reddatur in alio tempore,**
 cap. 17. nu. 219. & 224.
- Triticum vendens pro maiori pretio futuro.**
 cap. 17. n. 239.
- Triticum emere, quo carius valeat, capit. 23.
 n. 9.**
- Tutores siue curatores quando peccant.** capit.
 25. n. 66.

V.

- Vana gloria circa quid, quę eius species,
 quando mortalis,** capit. 23. nu. 3. 10. 11. 12. &
 reliquis.
- Velle viuere semper in mundo:** capit. 11. nume.
 16.
- Venationem, vel piscationem prohibens,** cap.
 17. nu. 120. & 124.
- Venari tempore prohibito, & si damnificauit,**
 capit. 17. n. 122. & 125.
- Vendere, vel emere, vel nundinare diebus fes-
 tis,**

INDEX.

- ffis. cap. 13. nu. 6.
 Vendere pigmenta, cartas, talos, accommodare
 arma, &c. cap. 14. nu. 37.
 Vendere vt sibi ille reuendat. cap. 17. num. 239.
 Vendere carius, vel emere vilius quando licet
 cap. 23. à n. 78. vsque ad nu. 87.
 Vendentes varias res quādo peccāt. c. 13. n. 90.
 Verba turpia audire, vel loqui, vel cantare. cap.
 16. n. 14.
 Vestibus impudicis vti. c. 23. n. 123.
 Vidua fornicata an retineat bona sibi relicta,
 si continens vixerit. c. 23. n. 62.
 Vidua vsufructuaria cum conditione quando
 peccat. cap. 25. n. 65.
 Virginem deflorans, vel putatam virginem, ad
 quid tenetur. c. 16. à n. 16. vsque ad nu. 19.
 Visitatori quæ peccata reuelanda, c. 18. n. 61.
 Vitam abbrevians abstinentiis, vel pænitentiis.
 cap. 15. n. 12.
 Viuere volēs perpetuò in hoc mundo. cap. 23.
 n. 113.
 Vnctio extrema, quid, & cui danda. capit. 22. à
 n. 10. vsque ad nu. 15.
 Votum quid sit, & quando obligat. c. 12. nu. 24.
 vsque ad nu. 30.
 Vouens sine animo adimplendi, vel se obligā-
 di. c. 12. n. 27.
 Votū de re necessaria, vel de peccato mortali,
 vel

INDEX.

vel de veniali, vel de re indifferenti, vel de non faciendō consilio Christi, vel de maiori bono cum fine malo, vel de re bona in negotio iniquo. cap. 12. n. 28. 29. & 30.

Votum duplex solemne, & simplex. c. 12. n. 30.

Vouens quando, & quomodo peccat, vt vouēs malum, vel minus bonum, vel indifferens, vel stulta, vel quæ non potest implere. c. 12. n. 33 & 39.

Votum iustum violans, sine iusta causa, vt castitatis, si nubat. c. 12. n. 39.

Votum de re minuta frangens. c. 12. n. 40.

Vouens statim facere, vel tempore indeterminato, cap. 12. n. 41.

Voto facto si adest impedimentum, quid faciendum. cap. 12. nu. 41.

Votum conditionale, vel pænale, & quis dispensat. cap. 12. n. 43.

Votum cum conditione inutili, inhonesta, impossibili tenet. cap. 12. n. 43.

Vouens virginitatem si violat, item vouēs non nubere non vouit continentiam. c. 12. n. 43.

Votum de ducenda vxore, quando est votum, cap. 12. n. 43.

Vouens religionem in communi, vel aliquam certam, vel non reformatam, quid faciat. cap. 12. n. 46.

Votū religionis nō est votū castitatis, & ingres-

sus

INDEX.

- Aut si vita non placet, potest egredi, capit. 12. nu. 47.**
Vouens religionem strictiorem, si laxiorem ingrediatur. cap. 12. n. 47.
Vouens metu mortis. cap. 12. nu. 52.
Vouens non bibere vinum, quoties bibit peccat. cap. 12. n. 53.
Vouens bonum, impediens maius bonum, potest facere maius bonum, cap. 12. n. 53.
Vouens aliquid certo tempore, quid faciet, cap. 12. n. 53.
Vouens si pœnitet se vouisse. cap. 12. n. 55.
Vouere esse malum, qui credit, est hæreticus. cap. 12. n. 58.
Votum coniugis sine consensu alterius, quando, & quomodo valet, cap. 12. n. 58.
Votum virginittatis, quando nupta non potest adimplere, quid faciat. cap. 12. nu. 61.
Vota irritare, commutare, dispensare, quid sit, & quis possit. cap. 12. n. 63.
Vota irritata non possunt amplius obligare. cap. 12. n. 65.
Votum de non peccando an valeat. capit. 12. nu. 65.
Voti transgressio de re leui non mortalis. cap. 12. n. 65.
Vota omnia commutantur, in votum solemne religionis. cap. 12. n. 65.

INDEX.

- Vota religiosorum quando eos obligant, cap.
12. n. 67. & 69.
- Vota iuuenum quæ tenent, & possunt irritari
à parentibus, cap. 12. n. 68.
- Vota antiqua an obligent posteros, capit. 12.
n. 79.
- Vouens castitatem si contrahit matrimonium.
cap. 12. n. 80.
- Vouens religionem, si fornicatur, vel contra-
hat, an petat debitum, cap. 12. n. 80.
- Vouens continentiam si contrahat, vel consu-
mat, vel debitum petat, cap. 16. nu. 30.
- Voti & voti iurari dispensatio est diuersa, cap.
28. alias 27. n. 272.
- Vsurario mutuum petere, vel apud eum pecu-
niam reponere, cap. 14. n. 37.
- Vsura circa mutua quando fit, & quomodo va-
riè peccatur, cap. 17. à n. 206. vsque ad nume-
rum. 283.
- Vsuras iurans soluere, si non soluit, cap. 17. nu.
246.
- Vsuræ participans, adiuuans, ad eam inducēs,
accipiens, & circa usurarii bona, vel pigno-
ra, vxor, gener, hæres, confessarius, cap. 17. à
n. 266. vsque ad numerum. 279.
- Vsurario mutuum, petere, capit. 24. numero.
23.
- Vxor adultera post confessionem, iurans non
esse

INDEX.

- esse adulteram. cap. 12. n. 18.
Vxor occidens virum parantem sibi mortem,
vel vir eam adulteram. c. 15. n. 2.
Vxor quando discedat à marito. cap. 16.
n. 11.
Vxor consentiens adulterio mariti, vel non
impediens. cap. 16. n. 35.
Vxor an restituat occulte pro marito. cap. 17.
n. 111.
Vxor abscondens bona pro dote restituenda.
cap. 17. n. 135.
Vxor an possit aliquid accipere de bonis viri,
etiam pro elemosina, & an vidua totam do-
tem recuperet. cap. 17. numero. 153. &
155.

FINIS.

Res.
5543

